

genootschap
voor

126

1989/3-4

geschiedenis
handelingen

150 jaar

BIJDRAGEN

- L. DEVLIEGHER, *Viering 150 jaar Genootschap, Brugge 25.11.89.*
Verslag 163-166
- P. SOETAERT, *Op zoek naar het eigen verleden. Historisch onderzoek en historische verenigingen in West-Vlaanderen.* 167-186
- R. VAN EENOO, *150 jaar Genootschap voor Geschiedenis te Brugge.* 187-198
- R.C. VAN CAENEGEM, *Laudatio* 199-202

BOEKBESPREKINGEN

- K. VANDENBUSSCHE, *Eernegem, 1792-1800.* (L. François) 203-206
- W. LUSTENHOUWER, *De geschiedenis van het café-chantant.*
(S. Top) 206-208
- L. GEVERS, *Bewogen Jeugd.* (A. Vanden Abeele) 208-209
- J. VAN WALLEGHEM, *Merckenwaardigste voorvallen, 1793-94.*
(A. Vanden Abeele) 210
- Samenvattingen van licentiaatsverhandelingen KUL 1987 en 1988.*
(A. Vandewalle) 211-212
- M. THERRY, *De religieuze beleving.* (J. Bonny) 212-213
- M. HAEGEMAN, *De anglofilie in Vlaanderen.* (J. Marechal) 214
- M. CLOET - F. DAELEMANS, *Godsdienst, mentaliteit en dagelijks leven.* (J. Bonny) 215-217

KRONIEK 219-241

BOEKENSCHOUW 243-304

VIERING 150 JAAR GENOOTSCHAP, BRUGGE 25.11.89

VERSLAG

L. DEVLIEGHER

Zoals het alle grote vieringen past, kende ook de feestelijke herdenking van het 150-jarig bestaan van het Brugse Genootschap voor Geschiedenis "Société d'Emulation" een lange voorgeschiedenis.

In het verslag van de bestuursvergadering van 19 januari 1977 heb ik, als toenmalig secretaris, genoteerd dat Albert Schouteet meedeelde dat hij met kanunnik Paul Declerck overeengekomen was om bij gelegenheid van het 150-jarig bestaan van het Genootschap het cartularium van Sint-Donaas uit te geven. De uitgave van cartularia kwam toen nog regelmatig ter sprake ; er zaten met prof. Eg. Strubbe en pater Nicolas Huyghebaert echte specialisten in het bestuur, en deze laatste had met het bekende Monasticon reeds heelwat voorbereidend werk verricht.

In de vergadering van 23 november van hetzelfde jaar kwam echter een andere uitgave ter sprake : i.v.m. de vraag of men de "Honderd jaar geschiedschrijving in West-Vlaanderen" (A. Schouteet en Eg. Strubbe) zou heruitgeven of een totaal nieuwe uitgave maken, vroeg Jacques Mertens of men niet beter zou wachten tot het Genootschap 150 jaar oud zou zijn. Het was echter nog zo veraf, men had nog zoveel tijd en er waren dringender zaken.

Plannen werden weer opgenomen in de vergadering van 10 september 1980 en kwamen regelmatig terug tot het duidelijk werd dat men tot een echte geschiedenis van het Genootschap wilde komen. En dan begon de zoektocht naar een schrijver. De professoren R. Van Eenoo en M. Cloet gingen ijverig op zoek naar een student geschiedenis die zijn licentiaatsverhandeling aan de geschiedenis van het Genootschap zou willen wijden. De opsporingen duurden lang en het was maar net op tijd dat prof. Van Eenoo het bestuur op 9 december 1985 opgelucht kon meedelen dat kand. hist. S. Vrielynck vol enthousiasme aan de opdracht begonnen was. De opdracht werd ook tot een goed einde gebracht, met inbegrip van de verwerking naderhand tot een boek. Het was steeds prof. Van Eenoo die hiertoe de geschikte omstandigheden kon scheppen en die er als co-auteur voor optrad.

Inmiddels was de vieringsdatum steeds naderbij gekomen. Het zou te ver leiden alle discussies in het bestuur en elke inbreng van afzonderlijke bestuursleden weer te geven. Het moge hier volstaan te vermelden dat sinds 1988 een "comité 150 jaar" binnen het bestuur werkzaam was, bestaande uit

voorzitter A. Janssens de Bisthoven en L. Devliegheer, J. Mertens, A. Vanden Abeele. Aan de vergaderingen namen bij gelegenheid ook J. Marechal, M. Ryckaert, A. Schouteet, L. Valcke en A. Vandewalle deel, deze laatste i. v. m. de redactie en de druk van het jubileumboek.

Zaterdagmiddag 25 november 1989 was het dan zover : het Genootschap vierde luisterrijk en stijlvol zijn 150ste verjaardag. Dit gebeurde in de niet eens zo oude, neogotische Raadszaal van het Provinciaal Hof te Brugge die volgelopen was met leden en andere belangstellenden. Vooraan, aan de in de bloemetjes gezette bestuurtafel, had plaats genomen de voorzitter kanunnik Baudouin Janssens de Bisthoven, omringd door redactiesecretaris André Vandewalle en secretaris Ludo Valcke.

Het eerste gedeelte van de viering bestond uit een symposium. Na de verwelkoming door de voorzitter hield Paul Soetaert, docent en bibliothecaris van de KUL, campus Kortrijk, een aandachtig beluisterde spreekbeurt "Historisch onderzoek en historische verenigingen in West-Vlaanderen". Daar de tekst van die lezing - evenals de lezingen van de professoren Van Eenoo en Van Caenegem - in deze aflevering van de Handelingen wordt afgedrukt, wordt er hier niet verder op ingegaan. Hierna behandelde R. Van Eenoo, hoogleraar aan de RU te Gent, "150 jaar Genootschap voor Geschiedenis te Brugge". Zijn aangeboren nederigheid - of was het zijn professorale verstrooidheid ? - was er de oorzaak van dat hij wel uitvoerig de geschiedenis van het Genootschap behandelde, maar vergat het die dag fris van de pers gekomen boek voor te stellen waarin Sven Vrielinck en hijzelf die geschiedenis neergeschreven hebben. Gelukkig was daar de alerte L. Valcke, die niet enkel de sprekers voorstelde, maar gepast ingreep en naar het jubileumboek "IJveren voor Geschiedenis" verwees, en zelfs naar een tweede, in 1990 te verschijnen boek, nl. de nieuwe uitgave door A. Schouteet van de analytische inhoud en de registers op de 125 jaargangen van de Annales/Handelingen.

Na deze lezingen bood de Provincie de - welgekomen - koffie aan in de Balkonzaal. Dit was tevens een gepaste gelegenheid voor de leden om onder elkaar een "historisch" babbeltje te slaan.

Daarna werd de viering verdergezet met een Academische Zitting, opgeluisterd door het Brugs koperkwintet 'Divertimento' dat feestelijke muziek ten gehore bracht van Morissey, J. Pezel en J.-B. Lully.

Na een kort openingswoord van de voorzitter hield R.C. Van Caenegem, hoogleraar aan de RU te Gent, op de hem eigen fijnzinnige wijze de Laudatio, die ons allen nog wat fierder maakte.

Vervolgens was het de beurt aan de officiële personaliteiten om het Genootschap in de bloemetjes te zetten. Als gastheer opende gouverneur prof. dr. O. Vanneste de rij. Hij zei dat de provincie fier mocht zijn op een vereniging die ononderbroken 150 jaar bestaat en altijd zeer productief geweest is en dat op

hoog wetenschappelijk niveau, hetgeen een opvoedende rol voor een breed publiek niet uitsluit, wat overigens de nieuwe VHS bewijzen.

Namens de stad Brugge sprak H. Stevens, Schepen van Cultuur, die in het bijzonder op de nauwe banden wees die sinds vele jaren tussen het Genootschap en de Stad bestaan.

In een opgemerkte toespraak, die ook in de pers becommentarieerd werd, wees D. Coens, Gemeenschapsminister voor Onderwijs, op het belang van de geschiedenis en van het geschiedenisonderricht, op de taak van de overheid het historisch onderzoek te bevorderen en op de opvoedende taak die geschiedkundige verenigingen door hun publikaties vervullen.

Daarmede eindigde dit gedeelte van de viering. Maar vooraleer het Provinciaal Hof te verlaten, mag ik niet nalaten te vermelden dat de jongheren J., H. en D. Tanghe, zonen van Georges Tanghe, de altijd bereidwillige huisbewaarder van het Rijksarchief te Brugge, samen met enkele bestuursleden een kleine boekenstand bemanden aan de ingang van de vergaderzaal, waar o.m. het nieuwe boek 'IJveren voor geschiedenis' en andere recente publikaties van het Genootschap konden aangekocht worden.

Het ganse gezelschap begaf zich daarna naar het door de Bank van Roeselare en West-Vlaanderen gerestaureerde huis 'De kleine Veronycke' in de Vlamingstraat waar de Bank en het Genootschap een druk bijgewoonde en gezellige receptie aanboden en die pas eindigde als de ingeschreven leden aangemaand werden zich te begeven naar de middeleeuwse kelder waar het feestmaal plaats had. De ervaren Andries Van den Abeele had de verantwoordelijkheid voor dit onderdeel van het feest op zich genomen, en hij heeft zich "cum laude" van zijn taak gekweten.

Bij een feestmaal horen natuurlijk ook toespraken. Als eerste kwam Luc Devlieghe aan de beurt. Hij had een verrassing mee : een brief per telefax uit de hemel verstuurd door de eerste voorzitter, kanunnik Charles Carton. Deze bracht de eerste jaren van het Genootschap in herinnering, besprak de verdiensten van de na hem komende voorzitters, verklapte één en ander over het reilen en zeilen van enkele hemelse ex-bestuursleden, en wenste - met een beetje aards heimwee - het Genootschap "ad multa saecula" toe.

J. Mertens, als gastheer voor de bestuursvergaderingen, wist natuurlijk wel één en ander uit de biecht te klappen, zodat verscheidene bestuursleden een beter beeld van zichzelf kregen.

A. Van den Abeele kwam - met zijn bekend talent - ook één en ander vertellen over wat hij zoal in het Genootschap beleefd had.

En zo eindigde deze viering, waardig van een 150-jarige, die daarenboven de oudste historische vereniging hier te lande is.

We mogen niet nalaten te vermelden dat talrijke sympathiebetuigingen

ontvangen werden, waarvan we vernoemen deze van de Bond van de Westvlaamse Volkskundigen en van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent. De Geschied- en Heemkundige Kring Sint-Guthago feliciteerde via de 'Sint-Guthago Tijdingen' en drukte daarbij de toespraak af van minister D. Coens, inwoner van hun werkgebied. Het Westvlaams Verbond van Kringen voor Heemkunde gaf als hulde twee boeken ten geschenke.

Een vorm van meevieren was ook het verlenen van financiële en materiële steun voor het feest en het jubileumboek.

Dankbaar worden hier vernoemd het Nationaal Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek, het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, de Provincie West-Vlaanderen, de Stad Brugge, de Maatschappij der Brugse Zeevaartinrichtingen, de Generale Bank (Brugge), de Kredietbank (Brugge), de Bank van Roeselare en West-Vlaanderen, de Koninklijke Gidsenbond van Brugge en West-Vlaanderen, de Westvlaamse Gidsenkring, CIEM NV (Gent), Rectavit NV (Drogen), NV Arthur Vandendorpe Restauratie en Vernieuwbouw (Brugge), Firma Fenaux (Kuurne), NV Van den Abeele (Brugge), Grafisch Bedrijf Schoonbaert (Brugge) en het Seminarie voor Nieuwste Geschiedenis, RU Gent.

Het bestuur van het Genootschap vóór de zitting in het Provinciaal Hof, 26 nov. 1989. (foto R. Demarest)

OP ZOEK NAAR HET EIGEN VERLEDEN. HISTORISCH ONDERZOEK EN HISTORISCHE VERENIGINGEN IN WEST-VLAANDEREN¹

P. SOETAERT

Het Bestuur van het jubilerende Genootschap voor Geschiedenis, dat het initiatief tot dit symposium nam, heeft mij gevraagd u te spreken over historisch onderzoek en historische verenigingen in West-Vlaanderen. Door hen daartoe uitgenodigd te worden beschouw ik als een grote eer, waarvoor ik zeer erkentelijk ben. Terzelfdertijd hebben zij mij voor een eigenlijk onmogelijke opgave geplaatst. Wat kan een spreker op deze dag, waarop wij het 150-jarig bestaan van het Genootschap voor Geschiedenis vieren, met betrekking tot ons onderwerp méér naar voren brengen dan de eminente rol die deze vereniging zèlf heeft gespeeld in anderhalve eeuw historisch onderzoek in West-Vlaanderen? Toch mag ik het daarover niet hebben. Anders betreed ik het terrein van de spreker na mij en dat ligt niet in mijn bedoeling, en naar ik vermoed ook niet in die van de organisatoren van dit symposium.

Ik neem mij voor u vandaag te spreken over drie onderwerpen: vooreerst schets ik in het kort de geschiedenis van het historisch onderzoek in West-Vlaanderen, vervolgens zal ik nader ingaan op de rol van historische verenigingen, om dan te besluiten met enkele suggesties ter bevordering van het historisch onderzoek in deze provincie.

Hoezeer ook de familiekunde, de heemkunde en de volkskunde op de geschiedenis betrokken zijn, toch zal ik het maar terzijde over deze disciplines hebben. Centraal staat - zo heb ik mijn opdracht begrepen - het historisch onderzoek, meer bepaald de beoefening van de lokaal/regionale geschiedenis.

1. Lezing gehouden te Brugge op 25 november 1989 op het symposium georganiseerd naar aanleiding van het 150-jarig bestaan van het Genootschap voor Geschiedenis. Met dank aan prof. M. Cloet voor menige suggestie.

Naar de geschiedenis van het historisch onderzoek in ons land in deze en de vorige eeuw is nog maar weinig onderzoek verricht². Het is dan ook een hachelijke onderneming in enkele minuten een overzicht van twee eeuwen geschiedschrijving in West-Vlaanderen te willen geven³.

De nasleep van de dit jaar zo druk herdachte Franse Revolutie had een funeste invloed op de ontwikkeling van de geschiedschrijving in onze gewesten. Jacob Bowens (1729-1787) en Patrice Beaucourt de Noortvelde (1720-1796) mochten dan al in respectievelijk Oostende en Brugge voortreffelijk werk hebben verricht, hun voorbeeld bleef tijdens de Franse overheersing zonder navolging. Jacques Goethals-Vercruyse (1759-1838) in Kortrijk en Jozef van Huerne (1752-1844) in Brugge maakten zich verdienstelijk als verzamelaars van handschriften en andere oudheden. Wat er nog aan geschiedschrijving werd gedaan, was - ook onder het Verenigd Koninkrijk - weinig meer dan compilatiewerk.

Pas omstreeks 1825 kwam daar verandering in. In Brugge gaf Jules van Praet (1806-1887) het voorbeeld. Toen deze, secretaris van Leopold I geworden, zijn geboortestad voor Brussel moest ruilen, namen anderen, waaronder Joseph-Octave Delepierre (1802-1879), Charles-Louis Carton (1802-1863) en Ferdinand van de Putte (1807-1882), de fakkel over. In hun kring werd in 1838 de "Société d'Emulation pour l'histoire et les antiquités de la Flandre Occidentale" opgericht⁴.

2. M.A. Arnould, *Le travail historique en Belgique des origines à nos jours*, Brussel, 1954, p. 68-117; F. Vercauteren, *Cent ans d'histoire nationale en Belgique*, 1: Brussel, 1959 (dl. 2, dat o.a. de lokale en regionale geschiedschrijving zou behandelen, is nooit verschenen); J.A. van Houtte (ed.), *Un quart de siècle recherche historique en Belgique. 1944-1968*, Leuven-Parijs, 1970; W. Prevenier, "Hoofdtrekken en resultaten van de geschiedschrijving in België na Wereldoorlog II", *Ons Erfdeel*, 22 (1979), p. 553-562; J. Tollebeek, "De uitbouw van een historische infrastructuur in Nederland en in België (1870-1914)", *Theoretische geschiedenis*, 17 (1990), p. 3-21.

3. Er is geenszins naar exhaustiviteit gestreefd. Zie vooral: A. Schouteet en E.I. Strubbe, *Honderd jaar geschiedschrijving in West-Vlaanderen (1839-1938). Analytische inhoud en registers van de Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis "Société d'Emulation" te Brugge*, Brugge, 1950, p. 7-81; E.I. Strubbe, "De geschiedschrijving", in: A. Viaene (ed.), *West-Vlaanderen*, Brussel, 1958, p. 444-446; *Panorama van de Brugse geschiedschrijving sedert Duclos (1910)*, Brugge 1972. Nuttig is ook: F. Bonneure e.a. (ed.), *Lexicon van Westvlaamse schrijvers*, Torhout, 1984-..., 5 afl. verschenen.

4. Het op 1 september 1838 opgerichte genootschap vatte zijn werkzaamheden aan op 16 januari 1839. S. Vrielinck en R. Van Eenoo, *IJveren voor geschiedenis. 150 jaar Genootschap voor Geschiedenis "Société d'Emulation" te Brugge*, 1989, p. 8 en 17.

Belangrijk is zeker ook de zevendelige *Histoire de Flandre*, die Joseph Kervyn de Lettenhove (1817-1891) tussen 1847 en 1855 publiceerde. Het belang van dit werk ligt nog niet eens zozeer in het feit dat het Conscience inspireerde tot diens *Leeuw van Vlaanderen*, als wel dat het, door gebruik te maken van niet eerder aangevonden bronnen, een vernieuwd beeld gaf van Vlaanderens geschiedenis. Ook Jean-Jacques Lambin (1765-1841) in Ieper, Jules Nikolaas Pasquini (1803-1861) in Oostende en Pieter Lanssens (1803-1879) in Koekelare verdienen te worden vermeld. In de ban van de romantiek streefden zij vooral de evocatie na, het oproepen van een beeld, het schilderen van een periode, waarin het verleden tot nieuw leven kwam.

Maar, net zoals in het buitenland⁵, kwam het ook in onze streken tot een logische reactie op deze spontane en vrij ongeordende romantische historische geestdrift. De verwetenschappelijking van het vak werd zichtbaar in de enorme inspanningen op het gebied van de inventarisering van archieven. Met betrekking tot de stadsarchieven van Ieper (helaas verloren gegaan in de Eerste Wereldoorlog), van Kortrijk en van Brugge zijn wij nog steeds aangewezen op de ruim honderd jaar geleden door Isidoor Diegerick (1812-1885), Charles Mussely (1812-1878), Pieter Bossaert (1796-1868), Louis Gilliodts-Van Severen (1827-1915) en Edward Gailliard (1841-1922) bezorgde inventarissen en bronnenpublicaties.

De Westvlaamse geschiedbeoefening verdiepte en verspreidde zich in de tweede helft van de 19de eeuw. De verdieping heeft te maken met het aantreden van een nieuwe generatie, die, bekoord door de positivistische wetenschapsconceptie van die tijd, geschiedschrijving in grondig archiefonderzoek verankerde. De te Brugge verblijvende Engelsman James Weale (1832-1917) was hun vaandeldrager. Met een groep enthousiaste medestanders gaf hij *La Flandre* (1867/68-1885) uit.

Verspreiding vond de geschiedbeoefening in West-Vlaanderen door de oprichting in 1861 in Ieper van de "Société historique, archéologique et littéraire de la ville d'Ypres et de l'Ancienne West-Flandre"

5. M.b.t. Frankrijk: Ch.O. Carbonell, *Histoire et historiens. Une mutation idéologique des historiens français. 1865-1885*, Toulouse, 1976; P. den Boer, *Geschiedenis als beroep. De professionalisering van de geschiedbeoefening in Frankrijk (1818-1914)*, Nijmegen, 1987; m.b.t. Engeland: Ph. Levine, *The amateur and the professional. Antiquarians, historians and archaeologists in Victorian England. 1838-1886*, Cambridge, 1986.

en door de uitgave van nieuwe tijdschriften zoals *Rond den Heerd* (1866-1888/89), *Fragmenta* (1886/87-1891) en *Biekorf* (1890-...). De historische belangstelling breidde zich uit tot in de kleinere steden en in de dorpen. Pastoors, onderwijzers en gemeentesecretarissen grepen de pen om de geschiedenis van hun parochie of gemeente vast te leggen. Kanunnik Willem Tanghe (1802-1879) en pastoor Leopold Slosse (1842-1920) schreven elk de geschiedenis van tientallen parochies! Bij een dergelijke expansie was natuurlijk niet alles van hoog niveau. Soms leed de historische nauwgezetheid onder overdreven verbeelding of al te snelle gevolgtrekking. Niet weinigen echter, waaronder Alfons Vandenpeereboom (1812-1884), Aimé Rembry, bekend als Rembry-Barth (1832-1894), Arthur Merghelynck (1853-1908) en graaf Thierry de Limburg Stirum (1827-1911), hebben een blijvende bijdrage geleverd tot de Westvlaamse geschiedenis.

Omstreeks de eeuwwisseling groeide, zoals elders, het aantal universitair geschoolden dat zich met historisch onderzoek inliet. De in Leuven opgeleide priester Kamiel Callewaert (1866-1943) introduceerde op zijn beurt jongeren in de moderne historisch-kritische methode. Zij troffen elkaar in de in 1903 opgerichte Geschiedkundige Studiekring van West-Vlaanderen. Hetzelfde jaar werd, vooral door toedoen van Theodoor Sevens (1848-1927), de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Kortrijk gesticht.

Na de Eerste Wereldoorlog kon zowel te Brugge als te Kortrijk de uitgave van de historische tijdschriften weer op gang gebracht worden. Antoon Viaene (1900-1979) maakte van *Biekorf* het lokaal-historisch en volkskundig tijdschrift, dat het nog steeds is. Eveneens verdienstelijk voor de geschiedenis van West-Vlaanderen waren de archivaris van het Bisdom Michiel English (1885-1962), de Gentse hoogleraar Egied Strubbe (1897-1970), het hoofd van het Rijksarchief te Brugge Joseph De Smet (1898-1972), de erudiete benedictijn dom Nicolas Huyghebaert (1912-1982), de romanist Luc Schepens (1937-1986) en, vorige week begraven, pastoor Jozef Geldhof (1925-1989).

De namen van deze ons in recente jaren ontvallen historici brengen ons als vanzelf tot de eigen tijd. Het past niet de verdiensten van de huidige historici nu reeds te beoordelen. Laat ik mij ertoe beperken te wijzen op enkele aspecten van de geschiedbeoefening sinds de Tweede Wereldoorlog: 1° een nieuwe professionaliseringsgolf van academisch gevormde historici in het kader van de zich uitbreidende onderwijsvoorzieningen in ons land, 2° de groeiende specialisa-

tie in deelgebieden, waaronder, helaas, de synthese lijdt⁶, en 3° de enorme verspreiding van de historische belangstelling, niet in het minst blijkend uit het groeiende aantal historische verenigingen.

Daarmee kom ik bij het tweede punt dat ik wilde toelichten: de lokaal/regionale verenigingen voor geschiedenis en heemkunde, die ik hierna kortweg de historische verenigingen noem. In België zijn er ongeveer 450 van deze verenigingen, dit is evenveel als in Nederland⁷, dat echter wel vijf miljoen meer inwoners telt.

In de provincie West-Vlaanderen zijn er momenteel een zestigtal historische verenigingen werkzaam (zie bijlage), in grootte variërend van minder dan honderd tot meer dan duizend leden. Deze proliferatie - wij tellen immers één vereniging per 18.000 inwoners - is symptomatisch voor de sterk verspreide historische en heemkundige belangstelling in onze streken⁸.

Wat daarbij vooral opvalt, is dat slechts één op acht van deze verenigingen van vóór de Tweede Wereldoorlog dateert. De oudste zijn: ons jubilerend genootschap, dat als ik goed ingelicht ben de oudste actieve historische vereniging is in België, zeker in Vlaanderen, vervolgens de feitelijke vereniging Biekorf, die het gelijknamige tijdschrift uitgeeft (1890), en de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Kortrijk (1903)⁹. De grootste hausse inzake oprichtingen had plaats in de laatste twee decennia, toen niet minder dan 33 nieuwe verenigingen werden gesticht. Opmerkelijk is dat deze explosie van historische belangstelling zich voordeed in de jaren dat het geschiedenisonderwijs meer dan ooit tevoren in zijn voortbestaan werd bedreigd. Of de afgestudeerden van het huidige secundair onderwijs een even massale belangstelling voor het eigen verleden zullen opbrengen, is vooralsnog zeer de vraag.

6. Niet geheel ten onrechte beschouwen meerdere recensenten de nieuwe *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, Haarlem-Weesp, 1977-1983, 15 vol., als de triomf van het specialistendom, bijv.: H. Van der Hoeven, "De nieuwe *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*", *Ons Erfdeel*, 27 (1984), p. 321-328.

7. M.A.W. Gerding, "De regionale en lokale geschiedbeoefening in Nederland", *De Maasgouw*, 107 (1988) kol. 195, schat het aantal Nederlandse verenigingen tussen de 400 en 500.

8. Chr. Vandenbroeke en C. Stevens, "De historische belangstelling: de rijkdom van een wilde groei", *Vlaanderen morgen*, 1986, nr. 2, p. 30-42.

9. De in 1861 in Ieper gestichte "Société historique, archéologique et littéraire de la ville d'Ypres et de l'Ancienne West-Flandre" was geen lang leven beschoren.

Sinds dertig jaar bestaat het Westvlaams Verbond van Kringen voor Heemkunde, eerst onder het voorzitterschap van Jozef Penninck (1923-1986) en nu van dr. jur. Michiel De Bruyne. Het merendeel van de bestaande Westvlaamse historische verenigingen zijn bij dit Verbond aangesloten. Net zoals het Verbond van de Kringen voor Heemkunde in Oost-Vlaanderen coördineert en stimuleert het Westvlaams Verbond de werking van de lokale verenigingen. Dit doet het vooral door zich in te zetten voor de wetenschappelijk verantwoorde begeleiding van de vele, per definitie sterk gespreide, lokale geschiedbeoefenaars.

In totaal geven de circa 60 Westvlaamse historische verenigingen meer dan 70 verschillende periodieken uit (zie bijlage)! De efemere contactblaadjes buiten beschouwing gelaten, gaat het hier toch om een vijftigtal historische tijdschriften. Dat is zowat een zesde van de 310 historische tijdschriften, die in België verschijnen¹⁰. Ons land is inderdaad een absolute kampioen inzake historische tijdschriften: tegenover deze 310 Belgische staan slechts 174 Nederlandse en, alle verhoudingen in acht genomen, 507 Franse titels. De reden hiervan is gelegen in de bijzonder grote produktiviteit van de lokaal/regionale geschiedbeoefening bij ons. Groter blijkbaar dan in Nederland, waar van de sinds 1970 nieuw uitgegeven tijdschriften slechts een handvol de lokaal/regionale geschiedenis betreffen. Daar staat dan tegenover dat de nieuwe Nederlandse historische tijdschriften meer dan de Belgische op de internationale markt gericht zijn.

Hebben wij eigenlijk wel behoefte aan zo'n groot aantal lokaalhistorische verenigingen en tijdschriften? Natuurlijk vormt ook de kleinste vereniging een lokale kern van heemkundig en/of historisch geïnteresseerden en misschien zelfs van actieve vorsers. Vanuit het standpunt van cultuurspreiding en zelfs van behoud van ons cultureel patrimonium zijn dergelijke kernen zonder twijfel uiterst waardevol. Toch denk ik dat de kwaliteit van hun prestaties verhoogd kan worden door meer samenwerking op regionale basis zoals bijvoorbeeld De Roede van Tielt doet of De Leiegouw en De Roede van Harelbeke. *A fortiori* geldt dit voor de uitgave van tijdschriften. Bundeling van krachten op dat gebied kan zowel tegemoetkomen

10. Althans volgens E.H. Boehm en B.H. Pope (ed.), *Historical Periodicals Directory*, 2: *Europe: West, North, Central and South*, Santa Barbara, 1983. Cf. P. Lenders, "De historische belangstelling in Benelux en de historische tijdschriften", *Archief- en Bibliotheekwezen in België*, 49, nr. 1-2 (1988), p. 127-131.

aan het permanente probleem van de kopijnoed, als de redacties toelaten de eisen hoger te leggen.

Wat is nu de zin van de inspanningen, die blijkbaar zovelen bij ons zich getroosten op de akker van de lokale geschiedenis? Laat ik om deze moeilijke vraag te beantwoorden een eerder kunstmatig onderscheid invoeren: dat tussen maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie.

De maatschappelijke relevantie van lokaal/regionale geschiedenis is niet zozeer gelegen in het genoeg, dat zij haar beoefenaars verschaft, als wel in het verwerven van historisch inzicht in de wortels van de eigen leef- en bestaanssituatie. Geschiedenis is immers, om het met de woorden van Karel Van Isacker te zeggen, een terugkeer tot de bron, een telkens hernieuwd contact van elke generatie met haar *roots*, met haar eigen verleden¹¹. En dit niet alleen op het individuele, maar evenzeer op het collectieve vlak. Dat het onderzoek naar het verleden van de eigen omgeving de amateur - begrijp het woord in de positieve zin - een diepe voldoening kan geven, is daar misschien wel het gevolg van. Van deze amateur wordt overigens niet alleen veel liefde voor de geschiedenis gevraagd, maar ook een groot doorzettingsvermogen.

De wetenschappelijke relevantie van lokaal/regionale geschiedenis is gelegen in haar relatie tot wat ik gemakshalve de 'algemene' geschiedschrijving noem. De lokaal/regionale geschiedenis is niet van ondergeschikt belang. Zij heeft integendeel een wezenlijke taak: het nuanceren en indien nodig zelfs retoucheren van 'algemene' historische inzichten. Daarvoor is het dan wel nodig dat de lokaal/regionale geschiedenis vanuit het bredere gezichtsveld van de algemene geschiedenis beoefend wordt. Met andere woorden: de lokaal/regionale bevindingen dienen te worden getoetst aan de algemeen historische context. Vijftien jaar geleden heeft R. Vanlandschoot daar in een artikel in *Ons Heem* reeds op gewezen¹². De

11. K. Van Isacker, *Geschiedenis voor mensen*, Antwerpen, 1964, p. 12.

12. R. Vanlandschoot, "Het aandeel van de heemkringen in het micro-onderzoek als nuancering van de algemene geschiedschrijving", *Ons Heem*, 28 (1974), p. 149-158. Zie verder hierover: B.H. Slicher van Bath, "De betekenis van de gewestelijke geschiedbeoefening", *Varia historica Brabantica*, 1 (1962), p. 47-62; W. Prevenier, "De zin van de lokale geschiedschrijving", *Kultureel jaarboek van de provincie Oost-Vlaanderen*, 25 (1971), I, p. 267-273; H.F.J.M. van den Eerenbeemt, "Naar een nieuw interactiemodel bij historisch onderzoek vanuit de basis", in: Id. (ed.), *Driestromenland in het historisch bedrijf: lokaal - regionaal - interregionaal*, Tilburg, 1986, p. 9-23; K. Van Bockstal, "De "wordende" zin van de geschiedenis", *Bijdragen tot de geschiedenis der stad Deinze en van het Land aan Leie en Schelde*, 56 (1989), p. 18-25.

"verlanglijst" van onderwerpen, die hij graag bestudeerd wilde zien, is nog steeds een aanrader voor iedereen die op zoek is naar een, ook vanuit wetenschappelijk standpunt, relevant onderwerp uit de (recente) Westvlaamse geschiedenis.

De vorm van geschiedbeoefening die bij uitstek de benaming lokaal/regionale geschiedenis verdient, is diegene die het *integrale*, het *totale* historische gebeuren binnen een geografisch beperkte omschrijving zoals een dorp, stad of regio behandelt. Daarbij gaat de aandacht vooral uit naar de onderlinge samenhang en opbouw van het maatschappelijk leven en de daarin optredende ontwikkelingen. Geslaagde voorbeelden daarvan zijn mijn inziens de dorpsgeschiedenissen van Pittem en Egem van de hand van V. Arickx¹³ en de stadsgeschiedenis van Brugge door mijn leermeester prof. J.A. van Houtte¹⁴.

Maar ook voor bepaalde *deel*terreinen van het historisch onderzoek kan een lokaal/regionale benaderingswijze vruchtbaar zijn. De historische demografie is daar zeker één van. Het moge volstaan in dit verband te wijzen op de zopas verschenen bundel bijdragen tot de lokale en regionale demografie in Vlaanderen, samengesteld door twee bestuursleden van het Genootschap voor Geschiedenis¹⁵. Ook de sociaal-economische geschiedenis in de ruimere zin hoort daar toe. Dan denk ik niet alleen aan de tien dossiers, waarin de geschiedenis van het Oostvlaamse Herzele onder zoveel mogelijk aspecten behandeld wordt¹⁶, maar ook aan de licentiaats- en doctoraatsverhandelingen, die via een behandeling van een geografisch beperkt onderwerp (soms) tot nieuwe inzichten leiden.

Dat al dat lokaal/regionaal vorsingswerk geen water dragen naar de zee is, blijkt wanneer men de 'nieuwe' met de 'oude' *Algemene Geschiedenis der Nederlanden* vergelijkt: heel wat van de nieuwe in-

13. V. Arickx, *Geschiedenis van Pittem*, Pittem, 1981²; Id., *Geschiedenis van Egem*, Pittem, 1982, 2 vol. M.b.t. Oost-Vlaanderen verdienen te worden vermeld :A. De Vos, *Geschiedenis van Ertvelde*, Ertvelde, 1971; L. Stockman, *Geschiedenis van Aalter*, Aalter, 1980². M. Dierickx, "Enige wetenschappelijke ervaringen bij het schrijven van een dorpsgeschiedenis", *Handelingen van de Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor taal- en letterkunde en geschiedenis*, 14 (1960), p. 119-130, wijst erop tot welke onverwacht ruime perspectieven de geschiedenis van een (klein) dorp kan leiden.

14. J.A. Van Houtte, *De geschiedenis van Brugge*, Tielt-Bussum, 1982.

15. M. Cloet en Chr. Vandenbroeke (ed.), *Tien bijdragen tot de lokale en regionale demografie in Vlaanderen*, Brussel, 1989.

16. *Herzele dossiers*, Brussel, 1975-1981, 10 vol.

zichten in de recentste editie gaan terug op oorspronkelijk lokaal/regionaal onderzoek.

Wat kan nu in dit alles de taak zijn van de historische verenigingen? Ik beschouw ze als de kristallisatiepunten van het lokaal/regionaal historisch onderzoek. In hun kring kan de kruisbestuiving tussen de geschiedwetenschap enerzijds en de familie-¹⁷, heem- en volkskunde¹⁸ anderzijds plaatsvinden. Zij vormen ook de ontmoetingsplaats bij uitstek voor professionele en niet-professionele historici, al zou ik dit onderscheid niet al te zeer willen beklemtonen. Is immers in het kader van de huidige, vèrgaand gespecialiseerde geschiedwetenschap niet elke professionele historicus buiten het beperkte terrein van zijn specialisatie een beetje een amateur? En waarom zou iemand met een gedegen *all-round* kennis van de geschiedenis van zijn streek niet een deskundig historicus mogen worden genoemd?

Door de organisatie van lezingen en tentoonstellingen voeden de historische kringen de historische belangstelling bij het publiek. Nuttig zijn ook de prijsvragen, die sommige kringen jaarlijks uitschrijven; de actieve geschiedbeoefening wordt er ongetwijfeld door gestimuleerd¹⁹. Niet minder belangrijk is dat de talrijke door de historische verenigingen uitgegeven tijdschriften plaats bieden voor de publikatie van verrichte studies. Wie herinnert zich niet de eerste taak die hij kreeg een pennevrucht op die manier verspreid te zien²⁰? Enkele kringen, tenslotte, zijn in staat gebleken grootscheepse congressen te organiseren zoals het Genootschap voor Geschie-

17. W.Th.M. Frijhoff, "De toekomst van het verleden. Genealogie als sociale wetenschap", *De Nederlandsche Leeuw*, 100 (1983), p. 538-552; A.D. de Jonge, "Welke functie heeft de genealogie voor wie?", *De Maasgouw*, 107 (1988), kol. 227-235.

18. H. Stalpaert, "Bio-bibliografische inleiding tot de studie van de volkskunde in West-Vlaanderen", *Oostvlaamse zanten*, 30 (1955), p. 1-14; Id., "De studie van de volkskunde", in: Viaene, *West-Vlaanderen*, p. 447-454; Id., "Het volkskundig onderzoek in West-Vlaanderen", *Neerlands volksleven*, 9 (1959), p. 172-177; J. De Smet, "Het heemkundig werk", *Driemaandelijks tijdschrift van het Gemeentekrediet van België*, 16 (1962), p. 209-218.

19. Bijv. de jaarlijks door De Roede van Tielt uitgeschreven prijsvraag Franz Thiers voor de beste onuitgegeven heemkundige studie over Tielt (10.000 fr.).

20. Zie bijv. de publikatie van een seminarieoefening van een geschiedenisstudent aan de KULAK: K. Parmentier, "Sint-Baafs-Vijve in de zeventiende eeuw, aan de hand van de bestaande literatuur", *Leiesprokkels*, 7 (1988), p. 58-64, 88-102 en 106-121.

denis te Brugge onder andere in 1887, en De Leiegouw in Kortrijk drie jaar geleden²¹.

Kortom, de historische verenigingen kunnen in het concreet gestalte geven aan de lokaal/regionale geschiedenis een belangrijke bijdrage leveren tot de uitbreiding en de verdieping van onze historische kennis.

Hoe - en nu stap ik over tot mijn derde item - nu te werk gegaan bij de promotie van historisch onderzoek in onze provincie ?

Als het juist is dat de lokaal/regionale geschiedenis naast een wetenschappelijk ook een maatschappelijk nut heeft, zoals ik zopas heb geponereerd, dan betekent dit ook dat het een maatschappelijke taak is deze geschiedbeoefening mogelijk te maken en te stimuleren. De steun, die op dit terrein door de Provinciale Dienst voor Cultuur gegeven wordt, is dan ook geen luxe, maar noodzakelijk wanneer men belang hecht aan het instandhouden en ontwikkelen van een Westvlaamse streekcultuur. Deze steun bestaat wezenlijk in de erkenning en subsidiëring van geschied- en heemkundige verenigingen en musea, in de subsidiëring van archeologische projecten, in de uitreiking van een driejaarlijkse provinciale prijs, beurtelings voor een werk op het gebied van de geschiedenis en van de volkskunde²², en in het op peil houden van de Provinciale Bibliotheek en Cultuurarchief²³.

Maar zoals iedereen hier weet, is er meer nodig dan overheidssubsidie om historisch onderzoek te verrichten. Op de eerste plaats heeft de historicus behoefte aan bibliografische informatie. Wat dat be-

21. L. De Foere, *Fédération archéologique et historique de Belgique. Compte rendu des travaux du congrès tenu à Bruges, les 22, 23, 24 et 25 août 1887 sous la direction de la Société d'Emulation de Bruges*, Brugge, 1888 (= *Annales de la Fédération archéologique et historique de Belgique*, 3); *Handelingen van het Tweede Kongres van de Federatie van nederlandstalige verenigingen voor oudheidkunde en geschiedenis van België*, georganiseerd door De Leiegouw in Kortrijk 21-24 augustus 1986, Kortrijk, 1986-1987, 2 vol. (= *De Leiegouw*, 28 (1986), p. 161-512, en 29 (1987), p. 1-336).

22. Aparte prijzen (2 x 30.000 fr.) zijn voorzien voor universitair gevormden en voor niet-universitair gevormden. Ook de vierjaarlijkse Heemkundige Prijs van het Westvlaams Verbond van Kringen voor Heemkunde (2 x 20.000 fr.) dient hier te worden vermeld. Belangrijke "nationale" prijzen zijn verder de driejaarlijkse Etienne Sabbeprijs voor Geschiedenis (75.000 fr.) en de jaarlijkse Geschiedenisprijs van het Gemeentekrediet (50.000 fr.).

23. Hierover en over de activiteiten van de Commissie Archeologie, Geschiedenis en Volkskunde van de Provinciale Raad voor Cultuur raadplege men het *Jaarverslag* van de Provinciale Dienst voor Cultuur van de Provincie West-Vlaanderen.

treft staan wij er in West-Vlaanderen goed voor. Sinds Henri-Emile De Sagher (1890-1940) en Paul Allossery (1875-1943) is immers - niet in het minst door toedoen van ons Genootschap - een ontzagwekkende bibliografische traditie opgebouwd, zowel wat de retrospectieve²⁴, als wat de lopende bibliografie betreft²⁵. Voor toekomstig historisch onderzoek kan mijn inziens ook een algemene, d.w.z. ook niet-historische bibliografie van West-Vlaanderen nuttig zijn²⁶.

Verder hebben wij als historici behoefte aan een zo grondig mogelijke ontsluiting van onze rijks-, gemeente- en andere archiefdepots²⁷. Wat de materiële infrastructuur van de archiefdiensten betreft, kunnen wij alleen maar hopen dat de verantwoordelijke instanties het nodige doen om voldoende faciliteiten te voorzien voor het toenemend aantal bezoekers. De inrichting van een gloednieuw Centrum voor genealogische studie bij het Rijksarchief in Beveren kan wat dat betreft een stap in de goede richting worden.

Het organiseren van cursussen vormt een wezenlijk onderdeel van de begeleiding van niet-professionele historici. Initiatieven die verdiensten te worden voortgezet, zijn zeker de cursus voor heemkundige vorsers, die het Westvlaams Verbond van Kringen voor Heem-

24. P. Allossery, *Geschiedkundige boekenschouw over het huidige West-Vlaanderen in 't algemeen en zijne gemeenten in 't bijzonder*, Brugge, 1912-13, 2 vol.; A. Van Houtryve, *Bibliografie van de geschiedenis van Brugge*, Handzame-Brugge, 1972-1986, 4 vol.; N. Maddens e.a., *Bibliografie van de geschiedenis, taal- en volkskunde van West-Vlaanderen en de Westvlaamse gemeenten. 1950-1981*, Kortrijk, 1983-1985, 2 vol.

25. "Boekenschouw. Lopende bibliografie van de geschiedenis van het oude graafschap Vlaanderen en de provincie West-Vlaanderen", jaarlijks in: *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis (...) te Brugge* (hierover: J. Mertens, "Boekenschouw. Bibliografie voor de geschiedenis van het oude graafschap Vlaanderen en de provincie West-Vlaanderen sedert het begin van de eeuw (1905-1971)", *Bulletin van de Belgische Commissie voor Bibliografie*, 16 (1972), p. 77-92); "Bibliografie van de geschiedenis, taal- en volkskunde in het Kortrijkse", jaarlijks in: *De Leiegouw*.

26. Cf. J.C.H. de Groot en A.M.J. Schoot Uiterkamp, *Bibliografie van Overijssel. 1951-1980*, Zwolle, 1987. In L. Schepens, *Westflandrica. Keuze uit de onderwerpscatalogus van de Provinciale Bibliotheek en Cultuurarchief te Brugge*, Brugge, 1972, sinds 1974 aangevuld door 15 vol. *Aanwinstenlijst Westflandrica van de voornaamste openbare bibliotheken in West-Vlaanderen*, is alvast veel materiaal voor een eventuele *Bibliografie van West-Vlaanderen* bij elkaar gebracht.

27. [L. Valcke,] *Gemeentearchief in West-Vlaanderen*, Brugge, 1988, geeft een overzicht van de stand van zaken in de gemeentearchieven. Helaas ontbreekt het in ons land aan een introductie in het archiefonderzoek zoals: W.J. Formsma en F.C.J. Ketelaar, *Gids voor de Nederlandse archieven*, Bussum, 1985⁴; J.A.M.Y. Bos-Rops en M. Bruggeman, *Archief-wijzer. Handleiding voor het gebruik van archieven in Nederland*, Muiderberg, 1987.

kunde aanbiedt, en de lessencyclus "Hoe schrijf ik de geschiedenis van mijn dorp?" in het Centrum voor Brabantse geschiedenis van UFSAL Brussel. Vorig jaar konden wij op Teleac een lessenreeks genealogie volgen²⁸, en zelfs commerciële opleidingen hebben de genealogie cursus voor hun lucratieve activiteiten ontdekt!

Ook goede handleidingen zijn onmisbaar. De "inleidingen" en "leidraden" van kanunnik De Schepper, van Philippen en van Verbesselt zijn, evenals de door Pro Civitate uitgegeven "wenken voor de vorsers", ondertussen verouderd²⁹. De in het kader van het Jaar van het Dorp (1978) geconcipieerde bundel over heuristiek en methodologie van de dorpsgeschiedenis is nuttig, maar niet direct een handleiding voor wie een dorpsgeschiedenis wil schrijven³⁰. Interessanter lijken mij de provinciale gidsen voor lokaal/regionaal historisch onderzoek, die sinds enkele jaren in het Noorden worden uitgegeven³¹. Evenals een vijf jaar geleden gepubliceerde handleiding voor de beoefening van lokale en regionale geschiedenis³², zijn zij natuurlijk naar de situatie in Nederland toe geschreven en niet zonder meer hier te gebruiken. De gids met betrekking tot de provincie Drenthe vind ik de aardigste. Zonder nodeloze moeilijkdoenerij wordt de lezer ingewijd in de methode van historisch onderzoek, in de soorten bronnen en in het genealogisch onderzoek. Als toemaatje

28. R. van Drie en N. Plomp, *Genealogie. Van stamboom tot familiegeschiedenis*, Utrecht, 1988.

29. R. de Schepper, *Inleiding tot de studie der kerkgeschiedenis*, Brugge, 1944⁴; L.J.M. Philippen, *Beknopte methodiek der geschiedvorsing. Leidraad voor de leden der oudheidkundige kringen*, Antwerpen, 1942; J. Verbesselt, *Hoe schrijf ik de geschiedenis van mijn dorp? Inleiding tot de dorpsgeschiedenis*, Antwerpen-Amsterdam, [1951]; M.A. Arnould e.a., *De plaatselijke geschiedschrijving. Wenken voor de vorsers*, Brussel, 1962; Id., *De plaatselijke geschiedschrijving. Leidraad voor de auteurs. Aanvullingen I*, Brussel, 1969.

30. R. De Bock-Doehaerd en J. Baerten (ed.), *Heuristiek en methodologie van de dorpsgeschiedenis*, Brussel, 1980. Ook A. Lesort, "Considérations sur l'histoire de la paroisse rurale dans les Temps Modernes", *Revue d'Histoire de l'Eglise de France*, 24 (1938), p. 145-169, geeft nuttige wenken m.b.t. parochiegeschiedenis, maar kan hiervoor niet als een handleiding worden beschouwd.

31. Th.E.A. Bosman, *Zoeken naar het eigen verleden. Inleiding tot de methodiek van het lokaal- en regionaal-historisch onderzoek [in Noord-Brabant]*, 's-Hertogenbosch, 1982 (syllabus); M.A.W. Gerding (ed.), *Op zoek naar het eigen verleden. Gids voor het regionaal en lokaal historisch onderzoek in Drenthe*, Meppel-Amsterdam, 1985; G. Rensen en P. den Otter, *Historisch onderzoek in Overijssel. Een handleiding*, Utrecht, 1987. Gelijkaardige gidsen m.b.t. Holland en Zeeland zijn in voorbereiding.

32. W.J. Alberts en A.G. van der Steur, *Handleiding voor de beoefening van lokale en regionale geschiedenis*, Weesp, 1984².

worden nog enkele voorbeeldstudies gepresenteerd. Een dergelijk boekje, helemaal afgestemd op de situatie ten onzent, is wat wij mijn inziens nu het dringendst nodig hebben. Wie neemt de handschoen op ?

Tenslotte, nog een woord over de behoefte aan enige coördinatie op het gebied van de lokaal/regionale geschiedbeoefening in onze provincie. Wil het onderzoek, onder andere door het toenemend aantal historische verenigingen, niet hopeloos versplinterd raken, dan is coöperatie noodzakelijk. Enkele Nederlandse provincies beschikken daartoe over een provinciaal historicus³³; in andere zijn er gevestigde instituten zoals de Fryske Akademie in Friesland, die de lokaal/regionale geschiedbeoefening wetenschappelijk ondersteunen. Hoe het ook zij, overleg en samenwerking zijn nodig wil men ooit tot enige synthese komen. En waarom zou men, bijvoorbeeld tegen de 200ste verjaardag in 1995 van de oprichting van het Leiedepartement, dat toch beschouwd kan worden als de directe voorganger van de provincie West-Vlaanderen, niet denken aan een geschiedenis van deze provincie³⁴? Men kan zich dan tot de laatste twee eeuwen beperken of eventueel verder in het verleden teruggaan. In het laatste geval zal de geografische omschrijving natuurlijk ruimer moeten zijn dan de huidige provinciegrenzen en ook een deel van Zeeuws-Vlaanderen en van Frans-Vlaanderen moeten omvatten. De ervaring recentelijk opgedaan met de geschiedenis van het bisdom Brugge³⁵ toont in alle geval aan dat zo'n samenwerkingsproject niet onmogelijk is.

Daarmee zijn wij, van het verleden zelf wegglijdend, al in de toekomst aan het kijken. J. Huizinga parafraserend, heeft A.M. van der Woude de geschiedenis ooit omschreven als "de vorm waarin het heden zich rekenschap geeft van het verleden omwille van de toekomst"³⁶. Deze omschrijving geldt mijn inziens ook voor het soort historisch onderzoek waar ik het over mocht hebben. Zich inlatend

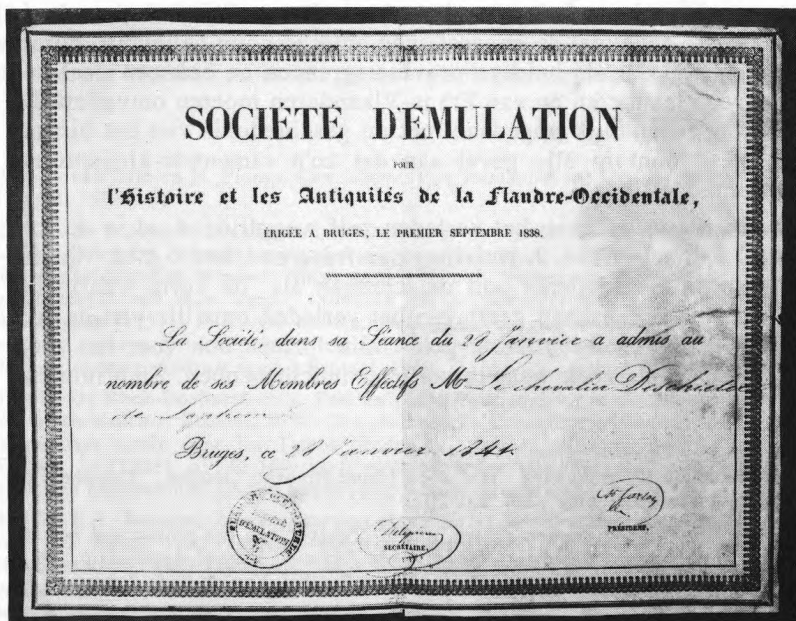
33. Met name de provincies Drenthe en Noord-Brabant. Gerding, "Regionale en lokale geschiedbeoefening", kol. 201-202.

34. Als voorbeelden kunnen gelden: de in opdracht van het provinciaal bestuur van Drenthe samengestelde *Geschiedenis van Drenthe*, Meppel-Amsterdam, 1985, met apart vol. *Annotatie*, evenals: *Het Gewest Brussel. Van de oude dorpen tot de stad van nu*, Brussel, 1989.

35. M. Cloet (ed.), *Het bisdom Brugge (1559-1984). Bisschoppen, priesters, gelovigen*, Brugge, 1984.

36. A.M. van der Woude, "Geschiedenis, een gezelschapsspel voor fijne luiden?", *Spiegel historiael*, 19 (1984), p. 47.

met het verleden bouwt de ware geschiedschrijver aan de toekomst. Het Genootschap voor Geschiedenis heeft niet alleen een verleden om trots op te zijn, maar ook een nooit beëindigde opdracht voor de toekomst. Ik wens het bestuur en de leden van het Genootschap nog vele jaren van grote werkzaamheid.

Diploma van lidmaatschap van het Genootschap voor Geschiedenis, toegekend aan Ch. de Schieter de Lophem, 1841.

BIJLAGE

Historische verenigingen in West-Vlaanderen en de door hen uitgegeven lopende periodieken³⁷

a) op provinciaal vlak :

- * Biekorf (1890)
Biekorf. Westvlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 1 (1890) - .. ; driemaandelijks
- * Bond van Westvlaamse Volkskundigen (1938)
't Beertje. Volkskundige almanak, 1 (1975) - .. ; jaarlijks
Mededelingenblad, 1 (1985) - .. ; driemaandelijks
- * Genootschap voor Geschiedenis te Brugge (1838)
Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis gesticht onder de benaming "Société d'Emulation" te Brugge, 1 (1839) - .. ; driemaandelijks
- * Gidsenbond van Brugge en West-Vlaanderen (1926)
Kontaktblad, 1 (1979) - .. ; maandelijks
- * Vlaams Centrum voor Genealogie en Heraldiek, Kortemark (1978)
Jaarboek, 1 (1979) - .. ; om de 3 à 4 jaar
Mededelingen, 1 (1982) - .. ; driemaandelijks
- * Vlaamse Vereniging voor Familiekunde West-Vlaanderen (1965)
Afd. Brugge : *VVF-krant*, 1 (1968/69) - .. ; tweemaandelijks
Afd. Kortrijk : *'t Stamboompje*, 1 (1973) - .. ; tweemaandelijks
Afd. Oostende-Kuststreek : *'t VVF Streepje*, 1 (1970) - .. ; maandelijks³⁸
Ostendia, 1 (1972) - .. ; om de 3 à 4 jaar
Afd. Roeselare : *'t Stamboompje*, 1 (1973) - .. ; tweemaandelijks
Afd. Ieper-Westhoek : *Westhoek. Genealogisch jaarboek*, 1 (1984) - .. ; jaarlijks

37. Verenigingen actief op het vlak van België of van de Vlaamse Gemeenschap zijn buiten beschouwing gelaten. Verenigingen hoofdzakelijk werkzaam op het gebied van de archeologie zijn evenmin opgenomen. Hetzelfde geldt voor niet meer werkzame verenigingen, al kon niet in alle twijfelgevallen uitsluitel worden bekomen over het al dan niet nog werkzaam zijn. De naam wordt gevolgd door het jaar van oprichting. Afsloten periodieken zijn niet vermeld. Met dank aan mevrouw L. De Coninck en de heren M. Berteloot en L. Valcke voor menige aanvulling, waardoor ons overzicht het *Repertorium [van lokale en regionale verenigingen en tijdschriften voor geschiedenis, archeologie en folklore, verschenen als bijvoegsel bij : Driemaandelijks tijdschrift van het Gemeentekrediet van België, nr. 141 (juli 1982), actualiseert.*

38. Is tevens het orgaan van het Gewestelijk Documentatiecentrum voor Familie- en Plaatselijke Geschiedenis in Oostende.

WH-info. Mededelingen van Westhoek jaarboek, 1 (1985) - .. ; driemaandelijks

- * Westvlaams Verbond van Kringen voor Heemkunde (1959) : 46 lokaal/regionale verenigingen zijn hierbij aangesloten
Mededelingen, 1 (1977) - .. ; driemaandelijks
- * Westvlaamse Gidsenkring (1926)
De Gidsenkring, 1 (1963) - .. ; tweemaandelijks
Afd. Brugge : *Brugse Gidsenkroniek*, 1 (1968) - .. ; maandelijks
Afd. Ieper-Poperinge en Westland : *Gidsenkroniek Westl.*, 1 (1964) - ..., tweemaandelijks
Afd. Kortrijk : *De gids*, 1 (1984) - .. ; tweemaandelijks
Afd. Oostende
Afd. Roeselare : *Mandeldal*, 1 (1975/76) - .. ; maandelijks
Afd. Tielt
Afd. Westhoek : *Westhoek*, 1 (1964) - .. ; zeswekelijks

b) op lokaal/regionaal vlak :³⁹

- * **Anzegem** : Heemkundige Kring De Spinspoele Vichte (1969)
- * **Beernem** : Heemkundige Kring Bos- en Beverveld (1965)
Jaarboek, 1 (1966) - .. ; jaarlijks
Driemaandelijks heemkundig tijdschrift, 1 (1984) - .. ; driemaandelijks
- * **Blankenberge** : Heemkundige Kring Dr. Van Damme (1954)
- * **Bredene** : Heemkring Ter Cuere Bredene (1966)
Jaarboek, 1 (1966) - .. ; jaarlijks
Roepsteen, 1 (1971) - .. ; tweemaandelijks
- * **Brugge** :
 - Arsbroek. Kring Hervé Stalpaert (1983)
Jaarboek, 1 (1984) - .. ; jaarlijks
 - Heemkundige Kring Maurits Van Coppenolle (1958)
Brugs Ommeland, 1 (1961) - .. ; driemaandelijks
Heemkundige bijdragen voor Brugge en Ommeland, 1 (1970) - .. ; maandelijks
 - Kulturele Kring Sinte Anna Brugge (1963)
't Schrijverke, 1 (1971) - .. ; maandelijks
- * **Deerlijk** : Heemkundige Kring Dorp en Toren (1977)
Derlike, 1 (1978/79) - .. ; driemaandelijks
- * **Deinze** (O.-VI.⁴⁰) : Kunst- en Oudheidkundige Kring van Deinze en van het Land aan Leie en Schelde (1928)

39. Per (fusie)gemeente.

40. Tot het einde van het Ancien Régime ressorteerde de Roede van Deinze onder de kasselrij Kortrijk.

Bijdragen tot de geschiedenis der stad Deinze en van het Land aan Leie en Schelde, 1 (1934) - .. ; jaarlijks
Kontaktblad, 1 (1981) - .. ; driemaandelijks

* **Dentergem :**

- Het Bourgondisch Erfgoed Wakken (1981)
- Heemkundige Kring De Paelwulghe Dentergem (1983)
De Paelwulghe, 1 (1983) - .. ; driemaandelijks

* **Diksmuide :** Heemkring van Groot-Diksmuide (1980)

Den Dyzere tussen de Knocke en Scorebacke, 1 (1981) - .. ; driemaandelijks

* **Harelbeke :** De Roede van Harelbeke (1976)

't Leiegouwje. Mededelingenblad van De Leiegouw en De Roede van Harelbeke, 1 (1980) - .. ; driemaandelijks

* **Heuveland :** Heemkundige Kring Dovie (1988)

Dovie-kroniek, 1 (1988) - .. ; driemaandelijks

* **Ichtegem :**

- Geschied-, Heem- en Familiekundige Kring Ernigahem (1982)
Ernigahem, 1 (1982) - .. ; driemaandelijks
- Noortover Eernegem (1988)
Noortover, 1 (1988/89) - .. ; driemaandelijks

* **Ieper :** Iepers Kwartier. Heemkundige Kring voor Ieper en omliggende (1964)

Iepers Kwartier, 1 (1965) - .. ; driemaandelijks
Onze Westhoek, 1 (1970) - .. ; tweemaandelijks

* **Ingelmunster :** Heemkundige Kring Den Hert (1979)

Den Hert, 1 (1980) - .. ; zesmaandelijks

* **Izegem :** Heemkundige Kring Ten Mandere Izegem (1960)

Ten Mandere, 1 (1961) - .. ; viermaandelijks

* **Jabbeke :** Studiekring Van Maerlant Snellegem (1988)

Snellinghem, 1 (1988) - .. ; viermaandelijks

* **Knokke-Heist :**

- Cnoc is ier (1972)
Cnoc is ier, 1 (1972) - .. ; jaarlijks
- Geschied- en Heemkundige Kring Sint-Guthago (1958)
Rond de Poldertorens, 1 (1959) - .. ; driemaandelijks
Sint-Guthago Tijdingen, 1 (1979) - .. ; maandelijks

* **Koekelare :** Kring voor Heemkunde Coclariensia (1979)

Coclariensia, 1 (1986) - .. ; driemaandelijks

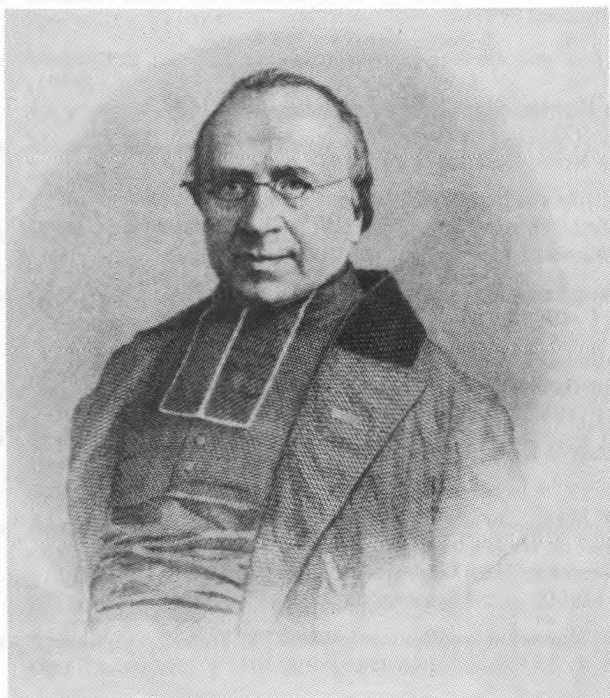
* **Koksijde :** Wetenschappelijk en Cultureel Centrum van de Duinenabdij en de Westhoek (1959)

De Duinen, 1 (1960) - .. ; jaarlijks
De Duinen Info, 1 (1985) - .. ; zesmaandelijks

- * **Kortrijk :**
 - Heemkring Coyghem (1984)
Heemkring Coyghem, 1 (1985) - .. ; driemaandelijks
 - Heemkundige Kring Langs d'Heuleboorden Heule (1981)
Heulespiegel, 1 (1984) - .. ; zesmaandelijks
 - *Heulespiegel. Mededelingen*, 1 (1987) - .. ; onregelmatig
 - Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Kortrijk (1903)
Handelingen, nieuwe reeks, 1 (1921) - .. ; jaarlijks
 - De Leiegouw. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse (1958)
De Leiegouw. Verslagen en Mededelingen, 1 (1959) - .. ; driemaandelijks
 - *'t Leiegouwjtje. Mededelingenblad van De Leiegouw en De Roede van Harelbeke*, 1 (1980) - .. ; driemaandelijks
- * **Lendeledede :** Heemkundige Kring Lethae (1978)
Lethae, 1 (1981) - .. ; zesmaandelijks
- * **Lichtervelde :** Heemkundige Kring Karel Van de Poele (1985)
Jaarboek, 1 (1985) - .. ; jaarlijks
- * **Maldegem (O.-VI.⁴¹) :** Heemkundig Genootschap van het Meetjesland (1946)
Appeltjes van het Meetjesland, 1 (1949) - .. ; jaarlijks
- * **Menen :** Heemkundige Kring Dr. A. Rembry-Barth (1965)
Jaarboek, 1 (1972) - .. ; jaarlijks
- *'t Wingheroen*, 1 (1976/77) - .. ; viermaandelijks
- * **Middelkerke :** Heemkring Graningate (1981)
Graningate, 1 (1981) - .. ; driemaandelijks
- * **Oostende :**
 - Heemkundige Kring 't Schorre Stene (1978)
't Schorre, 1 (1978) - .. ; driemaandelijks
 - Oostendse Heemkring De Plate (1954)
De Plate, 1 (1971/72) - .. ; maandelijks
- * **Poperinge :** Aan de Schreve. Kring voor Heemkunde Poperinge en omstreken (1970)
Aan de Schreve, 1 (1971) - .. ; driemaandelijks
- * **Roeselare :** Geschied- en Oudheidkundig Genootschap van Roeselare en Ommeland (1959)
Rollariensia, 1 (1969) - .. ; jaarlijks
- *Rollarius*, 1 (1972) - .. ; tweemaandelijks
- * **Ruiselede :** Heemkring Ruiselede (1959)
Oud Ruysselede, 1 (1984) - .. ; driemaandelijks

41. Een groot gedeelte van het Meetjesland viel tot het einde van het Ancien Régime onder het Brugse Vrije.

- * **Staden** : Heemkring Antonius Sanderus (1968)
Het Gebied van Staden, 1 (1971) - .. ; jaarlijks
- * **Tielt** : De Roede van Tielt. Heemkundige Kring voor de gemeenten van de vroegere Roede van Tielt (1980)
De Roede van Tielt, 1 (1970) - .. ; driemaandelijks
De Roede van Tielt, extra nummer, 1 (1978) - .. ; driemaandelijks
- * **Torhout** :
 - Geschied- en Heemkundige Kring Houtland Torhout (1943)
Het Houtland, (1973) - .. ; jaarlijks
 - Heemkring Carolus Bonus Wijnendale (1978)
Carolus Bonus, 1 (1978) - .. ; driemaandelijks
- * **Veurne** : Regionale Heemkring Bachten de Kupe (1958)
Bachten de Kupe, 1 (1959) - .. ; tweemaandelijks
Die Chronycke Bachten de Kupe, 1 (1967) - .. ; tweemaandelijks
Regionale Heemmusea Bachten de Kupe, 1 (1974) - .. ; driemaandelijks
Frans-Vlaams heem in woord en beeld, 1 (1978) - .. ; onregelmatig
- * **Vleteren** : Vlietmara (1977)
Vlietmara, 1 (1979) - .. ; driemaandelijks
- * **Waregem** :
 - Geschied- en Heemkundige Kring De Gaverstreke (1971)
Jaarboek, 1 (1973) - .. ; jaarlijks
 - Heemkundige Kring De Clocke Beveren-Leie (1972)
- * **Wervik** : Stedelijke Oudheidkundige Commissie (1946)
Verslagen en Mededelingen van de Stedelijke Oudheidkundige Commissie Wervik. Jaarboek, 1 (1982) - .. ; jaarlijks
- * **Wevelgem** : Heemkring De Meiboom Gullegem (1983)
't Meiboompje, 1 (1983/84) - .. ; driemaandelijks
- * **Wielsbeke** : Juliaan Claerhout-kring. Heemkundige kring Ooigem - Wielsbeke - Sint-Baafs-Vijve (1981)
Leiesprokkels, 1 (1982/83) - .. ; jaarlijks (sinds 1989)
- * **Wingene** : Kulturele Kring Die Minstrele Zwevezele (1966)
- * **Zedelgem** :
 - Heemkundige Kring David Jonckheere Aatrijke (1977)
Tijdschrift voor de leden, 1 (1977) - .. ; driemaandelijks
 - Kring voor Heemkunde en Geschiedenis Pastoor Ronse (1979)
Zilleghem, 1 (1980) - .. ; driemaandelijks
- * **Zonnebeke** : De Zonnebeekse Heemvrienden (1971)
Het Zonneheem, 1 (1972) - .. ; driemaandelijks
- * **Zwevegem** :
 - Culturele en Heemkundige Kring Moen Mulnis (1975)
 - Heemkring Frans van Halewijn Zwevegem (1976)
Jaarboek, 1 (1987) - .. ; jaarlijks

Portret van kan. Ch.-L. Carton, medestichter en eerste voorzitter van het Genootschap, op 54-jarige leeftijd (Lithografie, Zusters van Spermalie).

150 JAAR GENOOTSCHAP VOOR GESCHIEDENIS TE BRUGGE

R. VAN EENOO

De betekenis van het "Genootschap voor Geschiedenis" op beknopte en overzichtelijke wijze weergeven bleek geen sinecure. We hadden voortdurend het gevoel dat de schijnwerpers waarmee we zijn grillig verloop aftastten, nu eens op de verkeerde thema's waren gericht en dan weer te smal uitvielen of elkaar onvoldoende versterkten.

De "Société d'Emulation pour l'Histoire et les Antiquités de la Flandre Occidentale" vatte haar werkzaamheden op 16 januari 1839 aan en is dus nu 150 jaar oud. De stichters, een zestal vrienden, die graag van gedachten wisselden over wetenschap, literatuur en geschiedenis, ontmoetten elkaar van het midden van de dertiger jaren af vrijwel wekelijks. Dat hun gezellig treffen uitgroeide tot een volwaardige vereniging met een officieel karakter, was te danken aan de tussenkomst van de toenmalige ambassadeur van België in Engeland, Sylvain Van de Weyer. Deze toppoliticus onderhield vertrouwelijke contacten met koning Leopold I en ging door als één van de belangrijkste denkers achter het nieuwe regime. Hij was het eens met de stelling dat het nationaal gevoel van onderuit moest groeien, maar bleef overtuigd dat een flinke steun van bovenaf toch veel doeltreffender was. Tijdens een werkbezoek aan Londen van Charles Carton, directeur van het doven- en blindeninstituut te Brugge en tevens drijvende spil van de vriendenkring, kwam tijdens het natafelen het bestaan van het Brugse clubje ter sprake. Van de Weyer, die dagelijks het ongeloof en het scepticisme van de grootmogendheden ten aanzien van de overlevingskansen van de nieuw gevormde staat moest trotseren, begreep dadelijk dat dergelijke informele contacten over ondermeer historische aangelegenheden een prachtkans konden bieden om de eigenheid van het Belgische volk te beklemtonen en om het nationaal bewustzijn te versterken. Hij wist Carton te overhalen om zijn kring te verbreden en vooral te institutionaliseren.

Op 1 september 1838 was het zover. De statuten vermeldden plechtig dat het Genootschap zich voornam allerlei middeleeuwse teksten op te sporen en uit te geven en dat het de studie van oude monumenten en van verdienstelijke personen uit West-Vlaanderen zou activeren. Deze provinciale benadering was niet in strijd met de

visie van Van de Weyer die vooral het Belgische kader wou propagieren, ze hield integendeel een geruststelling in ten overstaan van de traditionele historiografie die steeds met het oude graafschap Vlaanderen had gedweept. De toegang tot het Genootschap werd voorbehouden aan een beperkte elite, overwegend Bruggelingen. Het werd allerminst een trefpunt van alle Westvlaamse historici. Verschillende bekende vorsers die niet tot de vriendenkring behoorden, bleven uitgesloten. De zes stichters priester Joseph-Olivier Andries, priester Charles Carton, priester Ferdinand Van de Putte, edelsmid François De Hondt, apotheker Philippe De Stoop en ambtenaar Edmond Veys verdeelden de bestuursmandaten onder elkaar.

Dat comité ontwikkelde tijdens de eerste jaren een onthutsende bedrijvigheid. Op zijn wekelijkse vergaderingen moest elk lid beurteilungen een lezing houden, werden er nieuwe initiatieven voorgesteld en werd de stand van de lopende projecten besproken. Naar het eerste initiatief, het tijdschrift "Annales de la Société d'Emulation", ging de hoofdzorg uit. Het lag in de bedoeling het jaarlijks uit te geven en de lezers een brede waaier van thema's en bijdragen aan te bieden. Men stak er onmiddellijk mee van wal en het bleef tot op heden in stand.

In tweede instantie kwamen de afzonderlijke reeksen uitgaven aan bod. De verhalende bronnen genoten de voorkeur. In nauwelijks vijf jaar tijds werden een tiental middeleeuwse kronieken van overwegend Westvlaamse abdijen en kloosters in het licht gegeven. De inhoud stuwde het Genootschap dan weer in een andere richting. Het verhaal dat drie forestiers van Vlaanderen, met name Audacer, Ingelram en Liederik die de grafelijke dynastie hadden ingezet, onder de kerk van Harelbeke begraven lagen, leidde tot archeologische werkzaamheden. Deze overlevering kende immers zo'n taai en overtuigend bestaan en sommige leden van het Genootschap hechtten er zo graag geloof aan, dat ze besloten de legendarische grondleggers op het spoor te komen en meteen een soort pelgrimsoord naar de bakermat van Vlaanderen te organiseren. Hun nogal ordeeloos spitten leidde tot niets, de vermeende grondleggers van de grafelijke stamboom weigerden zich te manifesteren. Even teleurstellend bleek een zoektocht naar de grafsteen in de kerk van Dammewaronder de gebeenten van Jacob van Maerlant zouden rusten. Beide opgravingscampagnes die fel tot de verbeelding van de tijdgenoten spraken, beantwoordden helemaal niet aan de verwachtingen maar gaven vooral ruimere bekendheid aan het bestaan en de activiteiten van het Genootschap.

Het comité begreep ook zeer vlug dat het zich niet uitsluitend op

verhalende bronnen mocht concentreren. Eerder dan in andere steden, ging het ertoe over om ook aan diplomatieke teksten uit de middeleeuwen als charters, keuren, cartularia en rekeningen even-grote aandacht te besteden.

Het comité bedacht ook prikkels om vorsers op regionaal vlak tot persoonlijk onderzoek aan te moedigen. Zo schreef het een paar prijsvragen rond mooie thema's uit. Ook deze initiatieven kenden geen succes : ondanks grondige voorbereiding bleven de inzendingen achterwege.

De betekenis van de tomeloze inspanningen van dat eerste comité is dan ook merkwaardig en terzelfdertijd erg bescheiden. Zijn methodes van tekstuitgeven stonden ver af van de huidige. De auteurs werden door andere motieven gedreven en waren niet door een keurslijf van voorschriften afgeremd. Bij hun slordig en overhaastig afschrijfwerk hadden ze uitsluitend oog voor de meest kleurrijke en boeiende passages. Van enige rationele analyse was nauwelijks sprake, de verbeelding kreeg de losse teugel bij de interpretatie en het commentaar. Verschillende interessesferen doorkruisten elkaar. Er werden geen preciese grenslijnen tussen geschiedenis en disciplines als theologie, filosofie en literatuur getrokken. Kortom, de eerste redacteurs waren pure vertegenwoordigers van de romantiek. Afgezien van het feit dat ze bepaalde teksten, zij het verminkt, van de vernietiging hebben gered en andere dan weer voor het voetlicht hebben gehaald, is hun inzet vooral belangrijk omdat ze een positieve stroming ten gunste van het historisch onderzoek hebben op gang gebracht en ze krachtiger dan voorheen aandacht voor het verleden van de streek hebben opgeëist. Tot een verstolen propagandawerk-tuig in dienst van het nationaal gevoel, waarvan Van de Weyer had gedroomd, groeide het Genootschap niet uit. Sommige bestuursleden hadden trouwens geen hoge dunk van de revolutie. Slechts één project paste sluitend in de opzet van de overheid. De provincieraad van West-Vlaanderen onder leiding van gouverneur de Muelenaere die persoonlijk de opvattingen van Van de Weyer aangaande de rol van geschiedenis voor de staat deelde, besloot de gemeenten aan te moedigen om openbare monumenten op te richten ter nagedachtenis van hun grootste figuren. Over de achterliggende objectieven van de organisatoren van die standbeeldenactie kan geen twijfel bestaan. Op dezelfde wijze als van de kleurrijke glasramen in middel-eeuwse kerken en kathedralen werd verwacht dat ze de goddelijke boodschap aan de ongeletterde kerkganger zouden inprenten, zo verhoopten de initiatiefnemers dat de dagelijkse confrontatie in het straatbeeld met eminente historische figuren een stimulerend effect

kon uitoefenen op het politieke denken en handelen. Het bestuurscomité van het Genootschap ontwierp ten behoeve van de provincieraad het reglement terwijl Carton, Van De Putte en Delepierre de voornaamste bouwstenen aanbrachten voor de monumentale vierdelige "Biographies des hommes remarquables de la Flandre Occidentale". Deze reeks moest fungeren als leidraad van de Bestendige Deputatie bij de keus van de personen. De standbeelden van Simon Stevin te Brugge en van Jacob van Maerlant op de markt te Damme zijn rechtstreekse uitlopers van deze beïnvloedingscampagne.

Dat koortsachtig werkritme van het eerste bestuurscomité bleek onmogelijk vol te houden. Het vereiste van elk lid een grenzeloze en vooral voltijdse inzet. Niet ieder kon of wilde deze inspanning opbrengen en volhouden. De wrevelige sfeer daaromtrent werd bovendien doorkruist door het feit dat tijdens de veertiger jaren de liberaliserenden in België naar elkaar toegroeiden en besloten een partij op te richten. Hoewel het innemen van politieke standpunten in de schoot van het Genootschap statutair was verboden en de politieke tendenzen bij de aanvang ongeveer evenwichtig vertegenwoordigd waren, kon het Genootschap zich aan dat breed maatschappelijk proces niet onttrekken. Vooral niet omdat de ruime persoonlijke vrijheid bij de keus en de interpretatie van historische personen en gebeurtenissen, zeer uiteenlopende benaderingen en zienswijzen mogelijk maakte. De leeftijdsverschillen van de bestuursleden, hun uiteenlopende sociale origine, hun ongelijke persoonlijke relatievelden en karakters, allemaal facetten die voordien nooit erg gewichtig waren gebleken, werden in de zich wijzigende sfeer plotseling wel doorslaggevend.

In 1842 ontaadden deze wrijvingen zich in een zeer fel conflict dat het Genootschap tot op de rand van de ondergang voerde. Tijdens deze onzalige periode kregen een aantal leden hun ontslag aangeboden en werden nieuwe leden gewraakt; er vormden zich clans binnen het bestuur, het Genootschap werd een tijdlang ontduddeld, het tijdschrift kreeg een tegenhanger terwijl onheuse polemieken tussen bestuursleden in de eigen kolommen werden uitgevochten.

Alweer geïnspireerd door Van de Weyer, werd uiteindelijk een compromis uitgewerkt dat de tegenstellingen toedekte. De aangerichte stormschade was aanzienlijk: de onderlinge verstandhouding en het vertrouwen waren ondermijnd zodat bestuursleden afhaakten en trouwe medewerkers het lieten afweten. Ook stierf de traditie van de wekelijkse vergaderingen af en schrompelde het abonentenaantal ineen. De lidtekens waren vooral op het tijdschrift zichtbaar:

het aanbod van artikels verminderde, de aantrekkelijke verscheidenheid van de bijdragen bleef achterwege, de jaarlijkse periodiciteit diende onderbroken te worden. Voorzitter Carton die zich tijdens het verloop zeer onbuigzaam had opgesteld, kwam steeds eenzamer te staan en kreeg op de duur de verantwoordelijkheid van alle functies toegespeeld. Daardoor begonnen de diverse aspecten van het beleid en de administratie te slabakken. Het enige positieve punt van deze controverse was wel dat de voorzitter onder de druk van de kopijnoed moest aankloppen bij andere West-Vlamingen en aldus het recruteringsveld verruimde. Enkele verleenden spontaan hun medewerking. In het westen van West-Vlaanderen, dat bij de rekrutering van medewerkers tot dan toe erg stiefmoederlijk was behandeld, zette hij vorsers aan om ter plaatse een eigen historische kring uit te bouwen. Zo kwam te Veurne een bevriend genootschap tot stand dat slechts een kortstondig leven kende maar toch het zelfvertrouwen van de betrokkenen verhoogde.

De erfenis die zijn opvolger, kanunnik Joseph-Olivier Andries in 1863 ten deel viel, hield weinig aantrekkelijks in. Het gehavende Genootschap leed aan bloedarmoede en zijn werkzaamheden waren gereduceerd tot de uitgave van een tijdschrift dat niet eens een brugfunctie tussen de regionale historici vervulde. Andries was echter niet bereid het te laten wegwijnen. Hij ging op zoek naar een soliede basis van waaruit het opnieuw zou kunnen vertrekken en meende die te vinden niet zozeer in het accentueren van de wetenschappelijke dimensie maar wel in een bredere maatschappelijke inbedding. Als oud-lid van het Nationaal Congres en als oud-volksvertegenwoordiger, nodigde hij zijn meest vooraanstaande politieke en geestelijke vrienden uit om toe te treden. En aangezien tijdens deze periode alle politieke mandaten in de stad Brugge geleidelijk van het liberale naar het katholieke kamp overgingen, voltrok er zich gelijktijdig een politisering in de schoot van het Genootschap. De inbreng van liberalen, die steeds wezenlijk was gebleven, droogde nu helemaal op. Na enkele jaren vertoonde de samenstelling van het bestuur het uitzicht van een overweldigende praalstoet van adellijke blazoenen en politieke mandaten. Daar de vergaderingen voortaan doorgingen in een gebouw waar nog andere katholieke elitaire verenigingen een onderkomen hadden gevonden, werd het katholieke en franstalige karakter nog extra beklemtoond. De nieuwe leden gaven nieuw aanzien maar voelden zich bij het dagelijkse leven van het Genootschap niet betrokken, ze verzuimden de vergaderingen en publiceerden weinig. Dank zij hun rechtstreekse en onrechtstreekse tussenkomst bij de subsidiërende instanties, zag de penningmeester ten minste zijn problemen opgelost.

Terwijl de maatschappelijke en financiële situatie van het Genootschap gunstig evolueerde, daalde het inhoudelijke peil van de publicaties zienderogen. Bovendien verscheen het tijdschrift in zekere jaren zelfs niet. De tijd was lang voorbij dat buitenstaanders beoogden dat de "Société d'Emulation" inzake degelijkheid de "Koninklijke Commissie voor Geschiedenis" naar de kroon kon steken. Het ontging het bestuur dat in binnen- en buitenland historici met andere methodes dan deze die nog in de "Annales" gehuldigd werden, aan het experimenteren waren geslagen. Andries bekommerde zich intens om de structurele uitbouw van de kontakten, maar volgde de ontwikkelingen van de historiografie niet van nabij. In zijn geest had het historisch onderzoek overwegend een dienende functie en was het bestemd om hangende concrete problemen op te lossen. Zijn romantische en onkritische medewerkers liet hij rustig betijen en de prospectie van nieuwe horizonten vertrouwde hij aan medewerkers toe die zich zeer dynamisch opstelden maar de vereiste opleiding misten.

Spanningen met een opkomende generatie die gevoeliger de maatschappelijke verschuivingen registreerde en intenser op de signalen reageerde, leken onontkoombaar. Verder werd het Genootschap voor het eerst geconfronteerd met concurrenten die intens ijverden om voor hun tijdschrift een deel van de markt in te pakken. De "Annales de la Société historique enz... de la ville d'Ypres" verscheen in 1861, "Le Beffroi" in 1863, "Rond den Heerd" in 1865, "La Flandre" in 1867, de "Halletoren" in 1874.

Vooraf "La Flandre" met de Britse kunsthistoricus James Weale als gangmaker, incarneerde de nieuwe tijdsgeschiedenis. De toekomstige Brugse stadsarchivaris Louis Gilliodts-Van Severen, drukker Edouard Gailliard en rijksarchivaris Emile Van den Bussche verleenden hem onvoorwaardelijke steun. Ze wezen radikaal het kritiekloze karakter van de tekstuutgaven van het "Genootschap" van de hand en dienden zich vermetel als zijn volwaardige opvolgers aan. De krachtproef waarvoor voorzitter Andries zich geplaatst zag, was dus van andere aard dan het conflict rond voorzitter Carton van 1842. Hij werkte als een catharsis in die zin dat na een bitsige maar kortstondige methodenstrijd en na het verdwijnen van de felste protagonisten, het Genootschap bakzeil haalde en er begrip en waardering voor de positivistische benadering van "La Flandre" groeide.

Na het overlijden van Andries in 1886 boette het beleid onder zijn opvolgers baron Joseph Kervyn de Lettenhove en graaf Thierry de Limburg-Stirum aan veerkracht in. De hoofdbelangstelling van bei-

de eminente geleerden lag manifest op andere vlakken. De gevolgen bleven dan ook niet uit: het ledenaantal liep terug, het publicatieritme geraakte verstoord, de inhoud van het tijdschrift verschaalde. Bovendien leverden steeds dezelfde auteurs in hun gekende afkeer voor elke vorm van synthese of afgelijnde probleemstelling, eindeloos lange beschrijvende artikels in zodat er geen publicatieruimte voor jongeren meer openbleef. De stapels onverkochte studies versperden op de duur de toegang tot de werkzaal van de bibliotheek.

De programwijzigingen aan de universiteiten zouden nu onrechtstreeks maar bruusk de nieuwe oriëntatie van het Genootschap bepalen. Geïnspireerd door de stormachtige ontwikkeling van exacte en toegepaste wetenschappen, werden ten behoeve van het historisch onderricht te Leuven en te Gent seminaries opgericht en werden wetenschappelijk kritische methodes voor de bronnenstudies opgesteld. Dat proces van specialisering en even later van professionalisering kreeg zijn beslag met de wet van 1890 die de faculteiten Wijsbegeerte en Letteren opdeelde in vijf secties, waaronder geschiedenis. Het effect te Brugge liet niet op zich wachten. Bij een bestuurswisseling kort na 1900 hadden vijf van de zeven nieuwe leden een historische opleiding aan een universiteit genoten. Camiel Callewaert, toekomstig president van het Groot-Seminarie, advocaat Albert van Zuylen-van Nyevelt, advocaat en doctor in de Morele en Historische Wetenschappen Charles Gillès de Pélichy en priester Alphonse De Meester hadden aan de Leuvense universiteit colleges van Cauchies gevolgd, terwijl Gilliodts-Van Severen een opleiding aan de beroemde "Ecole des Chartes" te Parijs had gekregen.

Reeds in 1904 dreef Callewaert een radikale koerswijziging door. Hij wist het bestuur dat nog overwegend uit autodidakten bestond te overhalen om van het tijdschrift een aantrekkelijk, modern wetenschappelijk en strikt periodiek orgaan te maken. Elke jaargang diende minimum 400 bladzijden te tellen. De artikels mochten in omvang zekere limieten niet overschrijden zodat er opnieuw verscheidenheid kon aangebracht worden en er komaf gemaakt werd met de vervelende monotonie. Een dwingende eis was verder dat naast de wetenschappelijke artikels telkens plaats zou ingeruimd worden voor een kroniek gevuld met praktische informatie, voor een "Boekenschouw" of lopende bibliografie en voor een rubriek met boekbesprekingen. De werving van bijdragen diende ook buiten de enge kring van de eigen leden te gebeuren.

Het gunstig effect van deze ingreep op het tijdschrift was op velerlei terreinen merkbaar. Tientallen historici zowel van de vrije als

van de Rijksuniversiteiten, waaronder gereputeerde namen als Henri Pirenne, bezorgden kopij en bekenden aldus dat ze geen aanstoot namen aan het overwicht van de Lovanienses in het bestuur. Zonder twijfel droegen ook de veranderingen in de doelstellingen van het onderzoek tot deze instemmende houding bij. Terwijl de negentiende-eeuwse auteurs zich sterk tot de behandeling van de middeleeuwen aangetrokken voelden omwille van de alles doordringende aanwezigheid van het christendom, de economische voorspoed van Brugge of de zogenaamde modelsamenleving met haar gilde- en ambachtswezen, speelden na de eeuwwisseling deze motieven geen rol van betekenis meer. Zo verwekte bijvoorbeeld de studie van de beeldenstorm, de reformatie en de inquisitie geen politieke of ideologische rellen meer, maar verliep ze op serene wijze.

De eerste wereldoorlog stelde aan alle activiteiten abrupt een einde. Na de bevrijding werden eerst Vicaris-generaal De Schrevel en na hem Mgr. Callewaert met de opdracht belast het Genootschap doorheen de moeilijke tussenoerlogse periode te loodsen. Voortaan zouden minder de politieke maar vooral de economische omstandigheden ingrijpend het beleid tekenen. Eerst de inflatie van de "gay twenties" en nadien de economische crisis van de dertiger jaren drukten loodzwaar op elke expansiepoging. Op elke bestuursvergadering werd ongelooflijk veel tijd en energie besteed aan het bedenken van middelen en mogelijkheden om de leefbaarheid van het tijdschrift en van de afzonderlijke reeksen te verzekeren. Technische ingrepen, democratisering, besparingen en besnoeiingen brachten echter geen remedie voor echt onoplosbare: de rode cijfers van de jaarbalans bleven het Comité een kwart eeuw lang achtervolgen. Een tijdlang werd zelfs met de gedachte gespeeld om tussen alle historische tijdschriften van West- en Oost-Vlaanderen een fusie door te voeren.

Het ontbrak het Genootschap nochtans niet aan intellectuele mankracht. In het begin van de twintiger jaren werd het bestuur met een negental nieuwe leden versterkt. Namen als Hubert Coppieters-Stochove, Remi-Amand Parmentier, Egied Strubbe, Henri de Sagher, Joseph Brys, Ernest Hosten, Paul Allossery, Antoon Viaene en Arthur Hodüm roepen nu nog bij veel aanwezigen allerlei herinneringen op. Voortaan namen overwegend universitair gevormden het voortouw bij het bepalen van de inhoud van de publicaties. De wijd uitdeinende contacten van elk van hen hadden voor bijkomend gevolg dat vrijwel alle Belgische vorsers van betekenis die onderzoek over West-Vlaanderen verrichten, onder één of andere vorm bij de redactie van het tijdschrift konden betrokken worden. Het groeiend

aandeel van de Gentse afgestudeerden en de definitieve vervlaamsing van de Gentse universiteit maakten dat ook het taalvraagstuk niet meer kon ontweken worden. De overgang voltrok zich omzeggens pijn- en geruisloos: na de dood van voorzitter De Schrevel werd de naam veranderd in "Genootschap voor Geschiedenis" en werd het Nederlands als voertaal aangewend.

Tijdens de tweede wereldoorlog werden de activiteiten opnieuw geschorst. Alleen werden ridder Stanislas van Outryve d'Ydewalle, priester Michiel English en jonkheer Aquilin Janssens de Bisthoven in het bestuur opgenomen. Laatstgenoemde is dus nu het oudste bestuurslid en één van de laatste levende bruggen die ons met de oorlogsgeneratie verbindt.

Na de oorlog viel het niet gemakkelijk om het Genootschap weer op gang te trekken. Er waren in het maatschappelijk weefsel diepe wonden geslagen en vele tijdgenoten reageerden argwanend en afwijzend op "Geschiedenis". Op dat cruciale moment werd de kracht van de traditie voelbaar: het ongeschonden bestuur kon, onder priester Antoon Viaene als voorzitter en bijgestaan door de onverstoorbare tacticus Prof. Egied Strubbe, de krachtlijnen die Mgr. Callewaert had ontworpen, weer opnemen en doortrekken. Na korte tijd evolueerde het tijdschrift opnieuw tot één der meest vooraanstaande regionaal-historische tijdschriften in het land, traden de afzonderlijke reeksen en vooral de uitgave van dagboeken uit "de Grooten Oorlog" weer op het voorplan, werd het Genootschap opnieuw de deugddoende vriendenkring. Verscheidene aanwezigen hier werden in deze periode in het bestuur opgenomen en hebben aan die wederopstanding zeer intens meegewerkt. Het is delicaat om niet te zeggen onmogelijk om hun respectievelijk aandeel in dat proces af te wegen.

Het overlijden van Prof. Strubbe kwam hard aan. Het Genootschap was dringend aan verjonging toe en als onvermoeibare secretaris had Prof. Strubbe zolang alle touwtjes beheerd dat zijn vervanging niet simpel kon zijn. De besliste wil om het Genootschap levenskrachtig te houden weerspiegelde zich in de keus van de nieuwe leden en, na het overlijden van Antoon Viaene, in de keus van de nieuwe voorzitter. De selectiecriteria die golden onder de negentiende-eeuwse voorzitters Carton, Andries, de Limburg-Stirum of De Schrevel verloren elke zin. Of je nu patriot, politicus, edelman, katholiek, liberaal, autodidact of vakspecialist was deed niets meer ter zake, de hoofdvraag ging uit naar de waarde van de prestaties en de bereidheid om zich voor het Genootschap in te zetten. De nieuwe voorzitter Kanunnik Boudewijn Janssens de Bisthoven slaagde

erin de streek-, generatie- en ervaringsverschillen op een sprankelende manier te overbruggen en wist telkens weer de nodige energie te mobiliseren. De inhoud van de "Handelingen", de verschillende afleveringen van de "Regesten op de Oorkonden bewaard op het Stadsarchief te Brugge" en de boeken verschenen in de nieuwe reeks "Vlaamse Historische Studies" bewijzen dat de economische crisis van de zeventiger jaren het bestuur niet murw gekregen heeft. Een waardeoordeel daarover komt ons niet toe.

Aan het einde van het historisch overzicht past de vraag naar de zin van het "Genootschap". Het eenvoudigste antwoord, dat bovendien correct is, bestaat erin te onderstrepen dat het Genootschap voor Geschiedenis, en zeker vanaf de tweede helft van zijn bestaan, met onverminderde inzet de ontwikkeling van het wetenschappelijk onderzoek op de voet heeft gevolgd en alles in het werk heeft gesteld om de interessantste teksten te publiceren. Ook moeilijke en minder vlot leesbare bijdragen kregen een kans. Aldus heeft het Genootschap concreet bijgedragen tot een snelle doorstroming van deze informatie. Op de aard van de vernieuwingen kunnen we hier uiteraard niet ingaan. Terzelfdertijd heeft het aan jonge afgestudeerden een gewaardeerd forum geboden en een steentje aangebracht bij de opbouw van hun carrière.

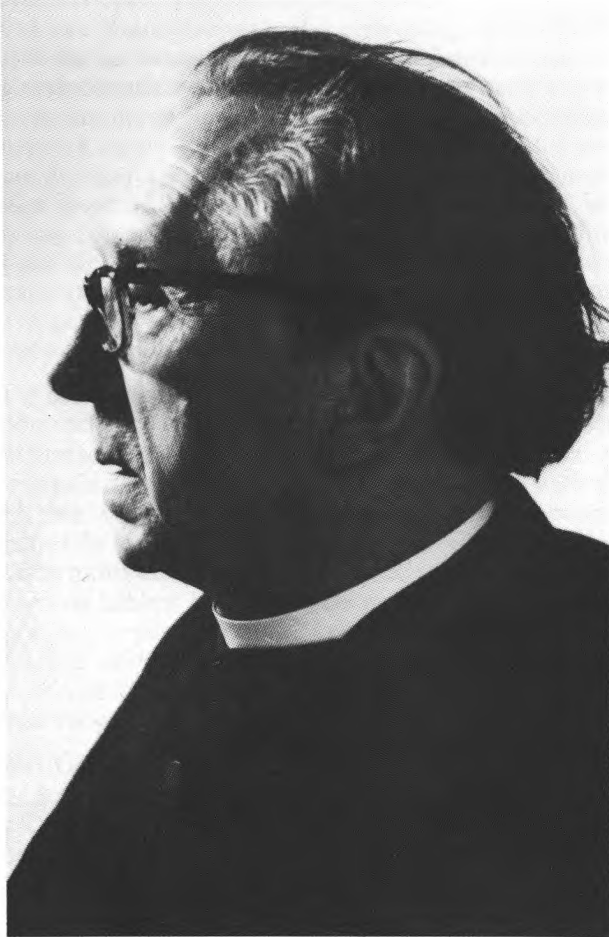
De betekenis van deze wetenschappelijke aanbreng mag niet worden onderschat. De effecten zijn zoals dat steeds het geval is bij elk historisch onderzoek niet tastbaar, niet meetbaar en moeilijk aanwijsbaar. We zijn nochtans overtuigd dat de vele vernieuwende inzichten en interpretaties omtrent politieke, economische, sociale, culturele of godsdienstige aspecten van het verleden ongemerkt, onderhuids en traag de denkinhouden van een niet te schatten aantal mensen hebben beïnvloed. De meest spectaculaire bevindingen kregen een gepopulariseerde voorstelling in de regionale pers, andere werden verwerkt in tentoonstellingscatalogi, vormden het vertrekpunt van diepgaander onderzoek of werden verspreid via het kanaal van voordrachten, lezingen en cursussen.

Het Genootschap ligt mede aan de basis en heeft tevens intens bijgedragen tot het scheppen van een historische cultuur en historisch klimaat in West-Vlaanderen en vooral te Brugge. Zonder in het minst de toekomstgerichte projecten van zijn bewoners te hinderen, heeft het meegewerkt om in zeer brede lagen van de bevolking een gevoeligheid te ontwikkelen en een waardering voor het stedelijk patrimonium aan te scherpen.

Tenslotte werd in het Genootschap, boven allerhande institutionele

en ideologische tegenstellingen heen, een bijzonder nuttig en doeltreffend web van informele contacten tussen docenten, bibliothecarissen, archivariissen, vorsers en geïnteresseerde historici gegeven. Het is hoegenaamd geen toeval dat allerlei grootse initiatieven met historisch karakter in West-Vlaanderen in binnen- en buitenland steeds bewondering afdwingen. Indien de organisatoren van deze manifestaties niet zelf tot het Genootschap behoorden, dan konden ze voor het bepalen van de inhoud en het verantwoorden van de vormgeving telkens een beroep doen op verscheidene specialisten-leden van het Genootschap.

De eindexamen van de betekenis van onze generatie in het Genootschap kan het veiligst bij de viering van zijn tweehonderdjarig bestaan in het jaar 2039 gebeuren.

Antoon Viaene in 1963. (foto A. Brys)

LAUDATIO

R.C. VAN CAENEGEM

Mijnheer de Voorzitter,
Mijnheer de Secretaris,
Waarde medeleden van het Jubilerend Genootschap,
Dames en heren.

Toen ik de brief van het Bestuur van 7 maart 1988 ontving, met de uitnodiging hier vandaag de *laudatio* uit te spreken van het "Genootschap voor Geschiedenis, gesticht onder de benaming Société d'Emulation te Brugge", voelde ik me vereerd maar was ook enigszins verwonderd dat men uitgerekend op een Gentenaar een beroep deed om de lof te zingen van dit zeer Brugse genootschap. Een kort onderzoek van de brief van de heren Janssens de Bisthoven en Valcke, uitgevoerd volgens de regels van de interne en externe echtheidskritiek, stelde de authenticiteit van genoemde *litterae clausae* buiten twijfel. Waarom dan een Gentse spreker? Toen trof het me dat het een goede Brugse traditie was bij belangrijke gebeurtenissen een beroep te doen op de Gentenaars - zoals het een Gentse traditie was daaraan gevolg te geven. Het beroemdste voorbeeld is de zegepraal van Groeninge, waar de Bruggelingen Jan Borluut en zijn Gents detachement verwelkomden om in de pret van die grote dag te delen (de Bruggelingen hadden die klus ongetwijfeld alleen kunnen klaren). De geschiedenis schijnt overigens te leren dat de Gentenaars overwinningen behaalden als ze samenwerkten met de Bruggelingen, want wanneer ze alleen ten strijde trokken - als in Westrozebeke en Gavere of in hun conflicten met Keizer Karel en Filips II - brachten ze het er niet zo schitterend van af.

Mijn zeer plausibele hypothese liet evenwel nog de vraag onbeantwoord waarom, onder de vele Gentse historici, uitgerekend aan mij was gedacht. Ik had nl. weinig gepubliceerd over de Brugse geschiedenis en wist niet te veel af van de historiek en de intense werking van de "Emulatie". Een ogenblik meende ik dat het wellicht juist daarom was. Ik was daarbij indachtig dat, zoals we in het *Nationaal Biografisch Woordenboek* kunnen lezen, kanunnik Charles Louis Carton indertijd tot voorzitter van ons genootschap werd verkozen "hoewel hij op het gebied van de geschiedschrijving niet

de minste ervaring had". In datzelfde *Woordenboek* kan men echter ook lezen dat de kanunnik een methode had ontwikkeld voor het onderwijs van doven en blinden. Wellicht had het bestuur in 1839 bij het verzamelen van de nodige financiën enkele keren aan dovemansdeuren geklopt en waren de ogen van een aantal leidende figuren niet erg spontaan opengegaan voor het nieuwe historische licht dat over Vlaanderen zou schijnen, wat meteen kon uitleggen waarom ze kan. Carton tot hun voorzitter hebben gemaakt. Doch deze overweging hielp mij niet echt vooruit en ik bleef mij afvragen waarom ik werd uitverkozen, zoals een puritein in de dagen van Cromwell erover piekerde waarom hij was gepredestineerd tot de rang van "saint". En dan is mij een klein voorval te binnen geschoten dat de hele zaak ophelderde. Ik heb nl. in 1987 mijn jaarlijkse bijdrage voor de Emulatie twee keer betaald (waarop de secretaris mij zeer vriendelijk heeft geattendeerd). Nu ben ik zelf zo een dertig jaar lang schatbewaarder geweest van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent en heb enkele keren rappels moeten sturen naar leden die niét betaald hadden, maar nooit heb ik een brief moeten schrijven aan een lid dat twee maal betaald had. Ik vermoed dus dat het Bestuur mijn gebaar - een gevolg van verstrooidheid - voor significant heeft gehouden (en misschien toch niet ten onrechte, want men weet nooit wat er mij onbewust heeft bewogen) en mijn meer dan bijzondere trouw heeft willen belonen.

Ons Genootschap wijdt zich aan de studie van het oude graafschap Vlaanderen (in de eerste jaren, 1839-1842, was nog sprake van "l'histoire et les antiquités de la Flandre Occidentale", vanaf 1843 is het "la Flandre"). Het doet dit nu al honderdvijftig jaar, maar heeft helemaal niet het gevoel alles te hebben onderzocht en alles te hebben gezegd. Hoe zou het ook kunnen met deze "*terra super omnes beata*"? Kent u één regio van ons dierbaar Europa die zo boordevol was en is met talentvolle mensen, zo oeverloos rijk aan artistieke creatie, politiek leiderschap en wetenschappelijke nieuwsgierigheid? Kent u één regio die het toneel is geweest van zo veel dramatische gebeurtenissen, zo grote voorspoed en zo diepe ellende, zulke hoogtepunten van democratie en dieptepunten van onderdrukking? Soms realizeren we ons onvoldoende wat voor onvoorstelbare gebeurtenissen zich hier hebben afgespeeld. De strijd van het voetvolk van 1302 tegen het machtigste ruitersleger van de tijd was eigenlijk hopeloos: het is alsof Dubcek in 1968 aan het hoofd van het Praagse volk de strijd zou hebben aangeboden tegen de pantserwagens van het Rode Leger en ze zou hebben verdreven. Vlaanderen is een onuitputtelijk onderwerp en Brugge is één van zijn mooiste parels - niet in het minst dank zij de stadsrenovatie, waarvoor bestuur en bevolking de pioniers zijn geweest in ons land.

Dit Vlaanderen en dit Brugge behoren thans de wereld toe, ze zijn niet meer van ons alleen. Ik kan me voorstellen dat de Bruggelingen wel eens mopperen als ze zich door de toevloed van toeristen in hun eigen stad niet meer kunnen verplaatsen, maar dat is de prijs die zij betalen voor de mondiale betekenis van hun stad. Vlaanderen heeft een zo specifiek karakter en heeft aan de wereld zo veel geschonken, dat het deel uitmaakt van het cultuurpatrimonium van de mensheid. Zijn diachronische studie, de enige die toelaat zijn wezen en roeping te doorgronden en te duiden, is dan ook onze plicht, niet alleen als Vlamingen - voor wie het motto "sanctus dat amor patriae animum" geldt - maar als wereldburgers: wie is beter geplaatst dan wijzelf om ons eigen erdeel te bestuderen en aan de wereld bekend te maken - wat niet uitsluit dat we de grootste sympathie hebben voor de geleerden uit andere landen en continenten die onze geschiedenis met belangstelling en deskundigheid hebben beschreven en dat nog doen.

Als het onze plicht is dit verleden te bestuderen, dan moeten we dat ook op een degelijke, kritische, wetenschappelijke manier doen, zonder romantische vervorming en zonder blinde vlekken. Dit impliceert dat de beste informatiebronnen worden opgespoord en uitgegeven, m.a.w. dat aan lokaal detailonderzoek wordt gedaan, wat de Emulatie van in het begin begrepen heeft en nooit uit het oog verloren. Men noemt dit soort onderzoek wel eens "nederig". Dit is een ongepaste term, want dit exacte, tijdrovende basiswerk is de grondslag van al het andere. Zoals een deugdelijke wereldatlas gebaseerd is op ontelbare preciese lokale opnamen en studies, zo moet ook een deugdelijke wereldgeschiedenis gesteund zijn op exact vastgestelde en juist toegelichte feiten. Interpretaties komen en gaan, maar goede bronnenuitgaven en -studies en degelijke producten van de "hulpwetenschappen van de geschiedenis", waarin de Emulatie - zonder de interpretatie van brede historische themata ooit te verwaarlozen - heeft uitgeblonken, zijn blijvende waarden, vaste ankers voor het scheepje der geschiedschrijving, dat soms heen en weer wordt geslingerd door modieuze stormwinden.

Er is op de dag van vandaag geen mens die een boek over Vlaanderen's geschiedenis opslaat zonder dank verschuldigd te zijn aan ons Genootschap, want het heeft mede de grondslagen gelegd van de moderne historiografie. Het past dus dat we hulde brengen aan de moedige durvers van 1839, die ons Genootschap hebben gesticht in een Vlaanderen dat slechte jaren beleefde: wij, die op de drempel staan van de derde eeuw van het Genootschap en voorspoedige jaren beleven, moeten met des te meer ijver hun grote

taak voortzetten. Het Genootschap is hiertoe vastbesloten en het is niet ongepast even te speculeren hoe de Emulatie er in 2039 zal uitzien. Ik vermoed dat het springlevend en even actief zal zijn als vandaag. Wel zal het bepaalde verschuivingen hebben ondergaan: wellicht zullen de leden over vijftig jaar een huiscomputer hebben die aangesloten is op de zetel van het Genootschap en de kans is groot dat er dan ook een flink vrouwelijk element in het Bestuur zal zetelen.

Dames en Heren,

Mijn *laudatio* is niet plechtig en academisch geworden, omdat ze recht uit het hart kwam. Mijn woorden zijn inderdaad niet alleen geïnspireerd door intellectuele bewondering voor wat hier is gepresteerd, maar ook door een warm gevoel van persoonlijke sympathie. "Brugge die Scone" inderdaad! Als kleine jongen heb ik hier op de Markt onder de zomerse sterrenhemel het Heilig-Bloedspel gevolgd; later heb ik de muziek van het Festival beluisterd in St.-Jacobs, St.-Gillis, St.-Anna en St.-Walburga. En hoe zou ik ooit de intieme viering van enkele rechtshistorici in de *Civière d'Or* vergeten, waaraan o.m. twee van de vele nobele telgen deelnamen waarop Brugge trots mag zijn: wijlen Prof. Strubbe, bestuurslid van ons Genootschap en wijlen Prof. Ganshof, die ooit te Berlijn heeft geprotesteerd omdat men hem in het Voorwoord van een band van de *Monumenta Germaniae Historica* als "Ganshof Bruxellensis" had bedankt i.p.v. "Brugensis": hij woonde wel in Brussel, maar hij was een Bruggeling!

Dames en Heren,

Tot slot van deze korte maar diepgevoelde *laudatio* past maar één woord, de oproep tot het Bestuur, de leden en alle medewerkers en sympathisanten van het Jubilerende Genootschap: doe zo voort - ad multos annos!

BOEKBESPREKINGEN

K. VANDENBUSSCHE, Eernegem, 1792-1800. Een plattelands-gemeente tijdens de eerste jaren van de Franse overheersing. Eernegem, K. Vandenbussche, 1989, XIV + 180 p. (450 fr. + 40 fr. verzendingskosten).

Het schrijven van een monografie van een gemeente of een streek, is één van de moeilijkste ondernemingen die de historicus op zich kan nemen. Hij moet immers oog hebben voor zeer uiteenlopende thema's: alles wat het leven van een (kleine) gemeenschap beroert, moet een zekere aandacht krijgen. De moeilijkheid daarbij is een kwestie van bronnen - niet altijd laat het archiefbestand toe een volledig beeld te schetsen -, maar het is vooral een kwestie van interpretatie. Informatie over gebeurtenissen op microniveau moet de historicus proberen in te passen in conclusies of hypothesen van meer algemene aard. K. Vandenbussche is die moeilijke opdracht niet uit de weg gegaan. Hij heeft, terecht, geopteerd voor een chronologische beperking, wat hem in staat stelde om de Eernegemse gemeenschap van het einde van de achttiende eeuw tot in detail te leren kennen.

Deze studie valt uiteen in twee gedeelten. De eerste vijftig pagina's vormen het algemene kader waartegen de auteur daarna (pp. 52-135) de politieke gebeurtenissen van de periode 1792-1800 plaatst.

Ik wil mij in deze bespreking vooral toeleggen op de twee pijlers waarop dit werk gebaseerd is: de bronnen en de interpretatie.

De volgehouden zoektocht van K. Vandenbussche naar bronnen is een behoorlijk succes geworden. Hij heeft voldoende materiaal bijeengebracht om een goed beeld te schetsen van Eernegem op bestuurlijk, kerkelijk, demografisch en economisch vlak. Ook daar waar het archiefmateriaal hem wat in de steek liet, slaagt hij er in om door voorzichtige extrapolatie de hiaten ten dele op te vullen. Op diverse plaatsen toont hij zich ook kritisch tegenover de aangeboorde informatie. Ook de kern van zijn betoog, het politieke gedeelte, kan hij met voldoende archiefmateriaal onderbouwen. Heel regelmatig put hij uit rapporten, correspondentie, rekeningen, naamlijsten, proces-verbalen,... opgesteld door ambtenaren of privé-personen. Op die manier slaagt de auteur erin om een levendig beeld te geven van de feitelijke weerslag van een eerder theoretisch begrip als "de Franse Revolutie" op een kleine Vlaamse dorpsgemeenschap. Globaal kan gesteld worden dat K. Vandenbussche het eerste gedeelte van zijn opdracht goed heeft vervuld; hij heeft voldoende archiefmateriaal bijeengebracht en dit op een zinvolle wijze verwerkt.

In de beide delen van zijn exposé poot K. Vandenbussche, terecht, zijn

bevindingen te toetsen aan wat gesteld wordt in de overvloedige literatuur over deze problematiek. Op dit punt heeft hij wel een aantal kansen laten liggen. Hij was als geen ander geplaatst om de beweringen van de door hem geraadpleegde auteurs te bevestigen, aan te vullen of te corrigeren. Hun conclusies zijn immers vaak gekleurd door hun politieke en ideologische overtuiging, zeker voor wat oudere werken betreft zoals die van Pirenne, Sammyn, Tassier, Verhaegen, waar Vandebussche zeer vaak naar verwijst.

De auteur heeft echter voor een andere, minder gelukkige oplossing gekozen. Hij is blijkbaar niet van onder de autoriteit van de grote tenoren geraakt en hij probeert dus jammer genoeg zijn bevindingen telkens in het door hen geschetste en nogal ruim aanvaarde verklaringsmodel in te passen. In het eerste deel van zijn studie blijkt dit reeds uit het feit dat hij de vergelijking van de Eernegemse beroepsstructuur met die in geheel Vlaanderen tot één tabel met een korte bespreking beperkt (pp. 20-21) en nagenoeg niet op zoek gaat naar verklaringen voor gebeurlijke verschillen tussen beide (vb. pp. 31-32). Hij had wellicht ook beter vermeld dat het door hem vaak geciteerde werk van C. Vandebroeke (*Sociale geschiedenis van het Vlaamse volk*, Leuven, 1984), dat hij als referentie gebruikt, in hoofdzaak op Oostvlaams materiaal is gebaseerd. In de hier behandelde materies zijn regionale verschillen niet te verwaarlozen. De bespreking per sector is daarentegen wel uitgebreider (pp. 21-84), maar is dan weer zeer anekdotisch gehouden. Dit is wel aantrekkelijk voor de lezer die op zoek is naar herkenbaarheid (zo ontdekte ik dat de herberg "het Gouden Hoofd" reeds verscheidene uitbaters kende voor zij in handen kwam van mijn overgrootvader en dat de naam van dit etablissement dus toch niet zijn oorsprong vond in de kleur van het haar van mijn voorvader), maar het draagt weinig bij tot een meer wetenschappelijke doorlichting van die lokaliteit.

De wijze van interpretatie van Vandebussche ontsiert vooral het tweede, politieke gedeelte van zijn studie. Op diverse plaatsen typeert hij 1792-1800 als een "turbulente periode, miseriejaren", (pp. VI, 12), zonder dat hij die bewering staaft, maar wel omdat ze nu eenmaal tot de algemeen aanvaarde clichés behoren. Meer nog, de auteur komt tot de conclusie dat de demografische groei niet stagneerde tijdens die periode en dat de bestaanszekerheid en de tewerstellingskansen niet aangetast werden (pp. 9, 12, 20-21). Dat belet hem toch niet te besluiten dat "de gewone mens in diepe miserie werd gedompeld" (p. 134), dat "de economische bedrijvigheid verstrikt raakte" (p. 74) en dat "armoede heerste" (p. 82). Ook in andere passages zijn dergelijke contradictorische uitspraken te vinden: op het einde van de eerste Oostenrijkse restauratie was de hoop op Frankrijk gevestigd, maar toch meent de auteur dat het land in 1792 in "vijandelijke" handen viel (pp. 52-54). De maatregelen die het Franse bestuur tussen november 1792 en maart 1793 nam verklaren volgens de auteur de vijandige houding van de bevolking tegenover het regime, maar hij trekt geen analoge besluiten uit de tweede Oostenrijkse restauratie, hoewel de opeisingen, lasten en schade door de geallieerde troepen toch ook lang niet mals waren (p. 57).

Op verscheidene plaatsen is de auteur nogal snel in een aantal beweringen. Zo verklaart hij een wijziging in de bevolkingspyramide van Eernegem in

1815 door het groot aantal gesneuvelde miliciens in het Napoleontische leger (p. 14). Dit kon toch nominatum gecheckt worden? Hetzelfde geldt voor zijn bewering dat alleenstaande vrouwen vaak werk zochten in de stad (p. 14). Kon dit in Brugge en Oostende niet worden gecontroleerd? Tenslotte stelt hij dat Vlaanderen tot in het midden van de achttiende eeuw maximaal 700.000 à 750.000 inwoners kon tellen (p. 8). Wat bedoelt hij met "Vlaanderen": het graafschap of de actuele omschrijving?

Vandenbussche aanvaardt zonder nuances de vroegere beweringen over de vrijheidsstrijd die de Brabantse Revolutie zou zijn geweest (p. 52) en stelt dat "grote delen van Vlaanderen (in 1798) in lichterlaaie stonden door de Boerenkrijg" (p. 108). Vooral wat dit laatste punt betreft had hij toch moeten weten dat de Boerenkrijg een materie is die, wetenschappelijk en onbevooroordeeld, nog quasi onbestudeerd is. Precies door het geëngageerde karakter van de literatuur had hij moeten weten dat de beeldvorming over die opstandige beweging vooral het resultaat is van de strijd tussen concurrerende liberale en katholieke historici in de 19e eeuw en dat in meer recent onderzoek vooral het zgz. Vlaamse en anti-Franse karakter van die beweging onderstreept werd. Maar ook dat had meer te maken met de historici zelf en met het ogenblik waarop ze schreven, dan met een kritische bronnenstudie. Het is bijgevolg jammer dat Vandenbussche de aanduidingen voor een correctie op dat beeld niet heeft onderkend. Vandaar dat hij zonder verdere gevolgtrekkingen stelt dat de lokale notabelen van meetaf aan als kiezer optraden (p. 87) (m.a.w. dezelfde die in het Ancien Régime en onder Napoleon de dienst uitmaakten), dat zgz. "brigands" de boeren (sic) aanvielen (p. 89) (m.a.w. periodiek weerkerend vagabondage mag niet met politieke opstand verward worden), dat de kerksluiting niet overal werd nageleefd (p. 90), dat agent Inghelbrecht de onbeëdigde priesters wist zitten maar dat hij ze met rust liet (p. 114), dat de Eernegemse koster Hautekiet in maart 1799 reeds als eerste Eernegenaar nationale goederen kocht (p. 116) (m.a.w. drie maanden na het einde van de Boerenkrijg en twee jaar voor het afsluiten van het Concordaat) en dat de acties tegen deserteurs mislukten doordat de plaatselijke agenten de zijde van de bevolking kozen (p. 119). Vandenbussche had dus met deze aanwijzingen het klassieke beeld kunnen doorbreken en stellen dat de opstandige beweging maar van de grond kwam daar waar de ambtenaren de stipte toepassing van de wetgeving eisten en dat dit niet het geval was waar ze zich opstelden als schokbreker tussen regime en bevolking en daardoor het nieuwe regime sneller aanvaardbaar maakten.

Ook in het besluit blijft het klassieke beeld van de Franse Revolutie doorwegen. De gebeurtenissen van het einde van de achttiende en het begin van de negentiende eeuw tasten m.i. niet "de basis aan waarop de maatschappij gebouwd was" (p. 132), maar enkel de "koepel", terwijl de "fundamenten" onaangeroerd bleven (Von der Dunk, *Conservatisme*, Bussum, 1976, p. 102). Vandaar dat Marie Anne Devriendt in haar Eernegemse privéschool de jeugd van haar dorp ongestoord verder kon leren "lezen, schrijven en vooral breien" nadat ze de eed had afgelegd (p. 104) en vandaar ook dat de Kerk het onderwijs spoedig weer overnam van de Staat (p. 132).

De voornaamste verdienste van Vandenbussche is dat hij heeft aangetoond dat een degelijk en op archiefwerk gesteund onderzoek naar de effecten van de Franse Revolutie op het Vlaamse platteland zeer goed mogelijk is. Hoewel ongewild en wellicht onbewust, heeft hij ook aangetoond dat dergelijke studies de aanzet kunnen zijn voor een correctie op de klassieke beeldvorming.

L. FRANÇOIS

W. LUSTENHOUWER, De geschiedenis van het café-chantant met 249 café-chantant liedjes uit oma's tijd. Brugge, Uitgeverij Grafisch Bedrijf Schoonbaert, 1987, 493 blz., ill., muz.

De bekende naam Lustenhouwer roept steevast associaties op met cabaret, liedzingen, volksvermaak, showbusiness. Het wekt dan eigenlijk ook geen verwondering dat hij door het café-chantant is gefascineerd geraakt. Als rasechte volkskunstenaar heeft Lustenhouwer natuurlijk inspiratie gezocht en gevonden in het ruime aanbod van de café-chantantwereld, die ongetwijfeld een grote volksculturele rol heeft gespeeld in het dagelijkse leven van onze ouders en voorouders in stad en dorp.

Wie nu over dit fenomeen achtergrondinformatie wil vernemen en tevens een idee wil hebben wat gezongen werd, moet zeker Lustenhouwers boek lezen. Zoals W.P. Dezutter terecht in de inleiding opmerkt, liggen het marktlied en het café-chantantlied in elkaars verlengde. En inderdaad de aard van de liederen verschilt niet veel. Het grote onderscheid zit hem in de plaats waar gezongen werd en de manier waarop het liedgoed aan de man werd gebracht. Vandaar ook dat de marktzanger veel meer tot de verbeelding spreekt dan de café-chantantzanger, die het in ieder geval veel gemakkelijker had om zijn publiek te inspireren en te boeien. Maar aangezien we over het marktlied vrij goed geïnformeerd zijn - en toch kan en moet er nog veel op dit terrein onderzocht worden - heeft L. er goed aangedaan de herberg binnen te gaan om te zien en te horen wat daar allemaal door middel van muziek en woord werd gebracht.

Over het café-chantant is bij ons nog niet veel geschreven. Gedegen informatie en bronnenmateriaal zijn dus zeer welkom. En daar heeft de auteur gedeeltelijk voor gezorgd. In een aantal bladzijden beschrijft hij de bakermat van het café-chantant, nl. Parijs van het einde van de 18de eeuw. Zonder bronvermeldingen laat hij een aantal zangers en gelegenheden de revue passeren, waaronder de bekende Aristide Bruant, die in "Le chat noir", uitgebaat door Rudolphe Salis, naam heeft gemaakt.

Ook Vlaanderen heeft ruim een eeuw het wel en wee van het café-chantant gekend. In een anekdotisch overzicht verneemt de lezer wat over de Brus-

selse situatie in de Marollen en in de buurt van het Zuidstation. Meer aandacht gaat naar Antwerpen, waar de Seefhoek, het Schipperskwartier en het St.-Andrieskwartier het hart van het café-chantant vormden. Met dit genre zijn de namen van Frans Lamoen en Sus Van Aerschot verbonden, alsook Andreas De Weerd en Hendrik Groessen, die beiden gerenommeerde tekstschrijvers waren. In 1971 zou het laatste café-chantant in Antwerpen zijn deuren hebben gesloten. De Gentse textielindustrie brengt het café-chantant in voeling met de sociale geschiedenis. De sociale wantoestanden, de kinderarbeid, het opkomend socialisme vormden hete thema's, die in pamflet en lied geregeld aan de oppervlakte kwamen. Als men dan nog weet dat geëngageerde dichters als Napoleon Destanberg, Henri Van Daele, Hendrik Van Offelen en Karel Waeri gretig teksten leverden, ligt het voor de hand dat het café-chantant evolueerde tot een centrale plek, waar arbeidersliederen weerklonken die heel vaak ook een politieke dimensie hadden. Het Gentse voorbeeld maakt aldus duidelijk dat het café-chantant eigenlijk meer betekent dan een gezellige zangstond in een of ander café.

De meeste aandacht gaat uiteraard naar de Brugse toestand, waar het café-chantant vanaf 1870 het stadsbeeld beheerste: vooral de Vismarkt maar ook veel andere straten. De bekendste naam is Emmerance Cortvriendt (1874-1958), die opgegroeid is in "Het wit konijn" op de Vismarkt en als jonge en geschoolde pianiste veel zangers heeft begeleid. Een andere grote figuur is "Mento de volkszanger", nl. Germain Vanderhispaillie. "Le Lion blanc" op 't Zand was het laatste Brugse café-chantant, dat in 1963 gesloten werd.

Er wordt traditioneel een onderscheid gemaakt tussen het café-chantant en het café-concert en café-cabaret. De eerstgenoemde gelegenheid is de rustplaats voor allerlei minder goeden, dompelaars, vermoeide arbeiders, enz. die aan het lied een soort ventiefunctie geven voor hun noden en verlangens. De overheersende genres zijn dan ook het kluchtlied en het sociaal-kritisch lied, die op een perfecte manier beantwoorden aan de wisselende gemoedstoestand van de café-bezoeker. In het café-concert of cabaret daarentegen houdt zich meestal een andere soort mensen op, die ook andere muziek en liederen consumeren, wat op zijn beurt onderscheiden moet worden van wat in opera's en schouwburgen ten gehore wordt gebracht.

Na de inleiding, die uitstekend geïllustreerd en gedocumenteerd is, maar vrij oppervlakkig het café-chantant in Vlaanderen schildert, trekt de auteur alle registers open en geeft hij een selectie van 249 liederen die alle aspecten van het leven bezingen en in 17 groepen zijn onderverdeeld. Het geheel vormt een zeer geslaagde staalkaart van het genre. Belangrijk is dat L. ook muziekannotaties geeft, waarvoor hij dankbaar een beroep heeft kunnen doen op derden. Persoonlijk vinden we het jammer dat er zo weinig achtergrondinformatie is m.b.t. de bronnen. In zijn verhaal "hoe het groeide" vermeldt de auteur het gebruik van liederenschriften, marktzangersblaadjes, uit het hoofd gezongen liederen enz. We vermoeden dat hij ook geput heeft uit bestaande gepubliceerde verzamelingen. Het probleem is dan wel of die liederen allemaal echte café-chantantliederen zijn geweest. In ieder geval zijn er heel wat waarvan de naam van de dichter (zanger?) is vermeld, zoals André De Weerd (nr. 24), Hendrik Groessen (nrs. 65, 226,

243), Henri Van Daele (nrs. 165, 191, 230), Hendrik Van Offelen (nrs. 183, 210) en Karel Waeri (nrs. 9, 17, 25, 47, 48, 49, 56, 58, 78, 82, 83, 88, 89, 170, 210, 219, 229). Omdat de bronnen nogal verschillend zijn, is het voor verder onderzoek belangrijk de exacte herkomst van ieder lied te weten. In de veronderstelling dat een lied van A. De Weerd in een Brugs liederenschrift terecht zou zijn gekomen of door een Bruggeling uit het hoofd zou zijn gezongen, zou betekenen dat deze populaire Antwerpse liedjesschrijver ook buiten de Scheldestad bekendheid heeft verworven, wat voor de receptie van dit soort teksten een interessant gegeven kan zijn. Op blz. 484 vermeldt L. verder de namen van 52 personen, die hem bij zijn jarenlange speurtocht behulpzaam zijn geweest. We vermoeden dat de meesten zangers zijn, maar van welke liederen? En zongen ze die uit het hoofd of van een geschreven of gedrukt blaadje?

Het grootste tekort van dit leuke boek is voor ons de afwezigheid van een aantal registers, waarin de beginregels van de liederen, de melodieën, de titels en de persoons- en plaatsnamen gealfabetiseerd zijn. Als we hierbij vermelden dat deze bundel liederen bevat over o.m. de wereldexpositie van Antwerpen (nr. 17) en Parijs (nr. 25), over de Brugse piloot Vincent De Groof (nr. 18), over de Engelse kwakzalver Sequah (nr. 80), het vergaan van de stoomboot "Berlin" (nr. 177), dan is het inderdaad doodjammer dat deze informatie niet meteen beschikbaar is. Voor de rest zijn we verheugd dat dit boek op de markt is, want het zal beslist menige 3-plusser doen herinneren aan de tijd van toen. Maar misschien zal het ook jonge liedjes- en muzikmakers inspiratie geven om het genre niet helemaal te laten verdwijnen.

S. TOP

L. GEVERS, *Bewogen Jeugd, Ontstaan en ontwikkeling van de katholieke Vlaamse studentenbeweging (1830-1894)*. Leuven, Davidsfonds, 1987, 280 blz.

Het echtpaar Louis Vos en Lieve Gevers heeft in een aantal publikaties de geschiedenis van de Vlaamse studentenbeweging tussen 1830 en 1935 geschreven of in aanzienlijke mate herschreven. Samen schreven ze de geschiedenis van het studententijdschrift *De Vlaamsche Vlagge* (1876-1933), Louis Vos schreef de geschiedenis van de katholieke Vlaamse studentenbeweging van 1914 tot 1935 en thans publiceert Lieve Gevers diezelfde geschiedenis voor de periode 1830 tot 1894.

Dit zeer gedocumenteerde werk is dat van een zorgvuldige en onbevagen

historica. Het wijkt dan ook vaak af van de hyperromantische verhalen die we over Rodenbach en zijn tijd in onze jeugd hebben gehoord.

Voor al het geïdealiseerd beeld dat we door epische verhalen zoals dat van de "Grote Stooringe" voorgeschoteld kregen, over flamingantische collegelerlingen die in opstand kwamen tegen franskiljonse leraars en superiors, en aldus "martelaars" van de Vlaamse Beweging werden, krijgt een deuk. Niet alleen vonden de jonge taalactivisten steun bij vele, vooral jonge priesters en leraars, maar ook de hiërarchie, met inbegrip van de bisschoppen, was in veel gevallen sympathiserend met de taal- en cultuurfierheid die op de colleges tot ontwikkeling kwam. Dat de gezagdragers die ontwikkeling onder controle wilden houden en geen extreme evoluties konden goedkeuren, was vanuit hun standpunt begrijpelijk. Het lijkt alvast duidelijk dat de stelselmatige toename van de vlaamsgezindheid niet een spontaan initiatief was van jonge scholieren, maar gevoed en geïnspireerd werd door talrijke priester-leraars, die zelf voortkwamen uit de Vlaamssprekende middenstand en kleine burgerij. Het strijdend katholicisme, met wat dit inhield aan allergie tegenover de dominerende cultuurtaal die het Frans was, omdat deze ook het vehikel was van verlichting, vrijzinnigheid en "lichte zeden", heeft hierbij ongetwijfeld een aanzienlijke rol gespeeld.

Dit vermindert de rol niet die de jonge idealisten gespeeld hebben in het propageren van een Vlaams bewustzijn, maar stelt ze toch in een juister perspectief.

Het is natuurlijk in aanzienlijke mate West-Vlaanderen dat in dit boek aan bod komt, omdat het op de colleges van het bisdom Brugge was dat de Vlaamse studentenbeweging zich eerst en sterkst liet gelden: Brugge, Diksmuide, Ieper, Kortrijk, Menen, Moeskroen, Oostende, Poperinge, Roeselare, Tielt, Torhout en Veurne komen uitvoerig aan bod.

Een kleine bemerking: er wordt niets gezegd over de "Swigende Eede" en over de geheime collegebonden die in de Westvlaamse studentenbeweging vanaf de jaren tachtig een beduidende rol hebben gespeeld. Hierover is nochtans toch al een en ander bekend.

In veel wat beschreven wordt, zullen de vijftig-plussers de geest terugvinden waarin zij zelf in de katholieke colleges tot op het einde van de vijftiger jaren werden opgevoed. Voor jongere lezers zal dit echt geschiedenis zijn, over een bijna volledig verleden tijd.

Lieve Gevers heeft het romantisch verhaal van de blauwvoeterie op het wetenschappelijk niveau getild, een aantal fabels en legenden op hun juiste plaats gezet, maar meteen ook de invloed van deze jonge studentenbeweging aangetoond op de evolutie van de gedachten en houdingen in het zich stelselmatig vervlaamsende Vlaanderen. Het boek werd terecht met de Dr. Leon Elautprijs bekroond.

A. VAN DEN ABEELE

JOZEF VAN WALLEGHEM, Merckenweerdigste voorvallen en Daegelycksche gevallen, Brugge 1793 en 1794, uitgegeven door Y. Vanden Berghe en L. Casier, J. De Grootte, R. Engelrelst, N. Geirnaert, M. Vandebroek, A. Vandewalle. Brugge 1989 (Brugse Geschiedbronnen uitgegeven door het gemeentebestuur van Brugge, deel XXI), 208 blz.

Aan een volgehouden ritme wordt het dagboek van Jozef Van Walleghem verder gepubliceerd. De twee revolutiejaren 1793 en 1794 leveren opnieuw heel wat materie op die men nergens elders zal vinden. Men hoeft er slechts het dagboek van burgemeester Coppieters op na te slaan om vast te stellen wat een massa aan onlichtingen we over het revolutionaire Brugge zouden missen, had Van Walleghem ze niet opgetekend.

Ook al is zijn verhaal niet onpartijdig, het is meestal heel accuraat en zelden of nooit kunnen de uitgevers hem op een foutje betrappen.

Dat Van Walleghem de "godeloose Fransche natie" en de "verderffelijcke en haetelijcke Club" verafschoowde, is duidelijk. Zijn commentaren zijn dan ook wellicht wat eenzijdig, maar de gegevens die hij meedeelt zijn daarom niet minder historisch.

Tijdens de eerste drie maanden van het jaar 1793 heeft Van Walleghem practisch dagelijks de gebeurtenissen nauwgezet opgetekend: de helft van zijn tekst voor dat jaar handelt over het eerste kwartaal.

Na de terugkeer van de Oostenrijkers werd het wat rustiger en was er ook iets minder te melden. Uit de vele gegevens die men in zijn werk aantreft, heb ik vooral onthouden hoezeer de bevolking verdeeld bleef. De talrijke opstootjes van keizersgezinden onder de Franse bezetting en van fransgezinden onder de Oostenrijkse bezetting tonen dit duidelijk aan. "Beide partijen in groot getal zijnde" schrijft Van Walleghem. Een ander gegeven zijn de onophoudelijke doortochten, aantochten of aftochten van alle soorten legerenheiten die gedurende gans die periode door Brugge trokken en voor een aanzienlijke onrust zorgden. De terugkeer van de Fransen vanaf juni 1794 bracht dan weer een heel andere, bijna onwezenlijke atmosfeer te weeg. Van Walleghem eindigt zijn relaas over 1794 met de wens dat men eindelijk van de "gewaende vrijheyd en gelijkheyd voor goed mogten ontslaegen worden". Het geeft meteen de geest aan waarin hij zijn verhaal heeft geschreven.

Eens te meer staan deze twee nieuwe jaargangen vol met groot en klein nieuws: Brugge in de revolutietijd alsof u er zelf bij was.

De omslag van het boek is geïllustreerd met de vlag van het Brugs vrijwilligerskorps die werd gewijd in mei 1793 en die zich in stadsbezit bevindt. Een bijkomend getuigenis uit deze beroerde tijden.

Het voetnotenapparaat is opnieuw uitgebreid, accuraat en boeiend. De eenvoudige mercenier kon niet vermoeden dat zoveel geleerde academici twee eeuwen later voor de publikatie van zijn gedenkschriften hun grote kennis zouden inzetten!

A. VAN DEN ABEELE

Samenvattingen van licentiaatsverhandelingen en proefschriften in 1987 aangeboden aan het Departement Geschiedenis van de KU Leuven. Leuven, Departement Geschiedenis en Vereniging Historici Lovanienses, 1988, 155 blz.; **Idem 1988.** Leuven, 1989, 138 blz.

Sinds 1981 wordt in de kroniek van dit tijdschrift jaarlijks de lijst gepubliceerd van de licentiaatsverhandelingen m.b.t. de geschiedenis van het oude graafschap Vlaanderen en de provincies West- en Oost-Vlaanderen, die tot stand kwamen aan de Vlaamse universiteiten. Hierdoor wordt aan de belangstellenden in ons werkgebied een eerste toegang geboden tot een massa historische gegevens en vaak erg interessante onderzoeksresultaten, die wegens gebrek aan bekendmaking en publikatie van de verhandelingen vaak ongekend en ongebruikt in de bibliotheekrekken staan te verkommeren.

Het was op basis van dezelfde bekommernis dat in de afgelopen decennia reeds een aantal overzichten van alle licentiaatsverhandelingen en doctoraatsproefschriften geschiedenis, ooit gemaakt aan de universiteiten van Gent en Leuven, werden gepubliceerd. Voor Gent verscheen een eerste bundel in 1952, en is men thans reeds aan een vijfde vervolg toe met aflevering 272 van de *Studia Historica Gandensia* (Gent, 1988). De Leuvense verhandelingen werden in 1980 samengebracht in het lijvig nummer 100 van de *Historica Lovaniensia* (Leuven, 1980). (Zie ook onze Handelingen, jg. CXVIII - 1981 p. 303-304 en jg. CXIX - 1982 p. 257-258).

In de Gentse overzichten wordt de bruikbaarheid van de informatie verhoogd door de toevoeging van de titels van de publikaties die uit de verhandelingen zijn voortgevloeid. Dergelijke vermelding was uiteraard niet mogelijk in de twee hier te bespreken brochures, omdat deze de verhandelingen wensen kenbaar te maken binnen het jaar na hun afwerking en zo de onderzoeksresultaten zo snel mogelijk ter beschikking te stellen. De initiatiefnemers (Prof. Dr. M. Cloet en Dr. G. Janssens) zijn er ook van uitgegaan dat het publiceren van de titels alleen weliswaar zeer nuttig maar eigenlijk onvoldoende is. De gebruiker heeft nood aan verdergaande informatie over de juiste omschrijving van het onderwerp, de aangeboorde bronnen en de geboekte resultaten. Zo kan hij met kennis van zaken oordelen of de consultatie van een verhandeling voor hem al dan niet nuttig kan zijn, vooraleer hij de stappen onderneemt om er de toelating voor te bekomen. De eerste brochure, verschenen in 1988, stoelde nog op de hoop dat ze een voldoende respons zou kennen om jaarlijks herhaald te kunnen worden. De publikatie van de tweede brochure in 1989 bracht meteen de bevestiging dat deze hoop geenszins ijdel was geweest en dat de publikatie aan een behoefte beantwoordt.

De samenvattingen zijn door de afgestudeerden zelf geschreven, weliswaar volgens een uniform stramien dat drie delen bevat: een omschrijving van de probleemstelling en de bedoeling van de verhandeling, een toelichting bij de bronnen en een formulering van de resultaten van het onderzoek. Voor de licentiaatsverhandelingen gebeurt dit in het bestek van gemiddeld één bladzijde, terwijl voor elk proefschrift een vijftal bladzijden wordt

uitgetrokken. Achteraan de brochure worden nog een overzicht per tijdperk en een alfabetische lijst van de auteurs gegeven. Uiteraard getuigen de samenvattingen op zich reeds van het uiteenlopende vermogen tot klare uitdrukking en synthese van de auteurs, maar dit zegt niet alles over de werkelijke waarde van elke verhandeling. Een oordeel hierover kan slechts verkregen worden door de consultatie van het werkstuk zelf. Het kan trouwens niet in de bedoeling gelegen hebben van de samenstellers een waardeoordeel mee te geven, wel een idee van de inhoud als eerste stap naar een verder gebruik van de studies.

Op basis van het overzicht per tijdvak kon in de inleiding van de brochure van 1989 een cijfermatig overzicht worden geboden van de belangstelling voor de verschillende periodes, en een vergelijking met de voorgaande jaren vanaf 1985. Daaruit blijkt dat meer dan de helft van de verhandelingen aan de Nieuwste Tijd gewijd is, ongeveer een kwart aan de Nieuwe Tijd, terwijl de rest verdeeld wordt tussen de Middeleeuwen en de Oudheid (die er hier ter vergelijking bijgerekend wordt, hoewel de afdeling Oude Geschiedenis niet tot het Departement Geschiedenis behoort). In 1987 werden aan het Leuvense Departement Geschiedenis 94 licentiaatsverhandelingen en 2 proefschriften aangeboden ; in 1988 respectievelijk 108 en 4.

Een analyse van de behandelde thema's en de evolutie daarin wordt door de samenstellers evenwel niet geboden, in tegenstelling tot het overzicht van 1980 (zie hoger). Dergelijke analyse lijkt inderdaad slechts zinvol als ze over een voldoende aantal jaren kan gemaakt worden en er tendenzen uit gedistilleerd kunnen worden. Uiteraard kan elke lezer bij het gewoon doorbladeren reeds een aantal indrukken in dit verband opdoen. Eén daarvan kan zijn dat de horizon van de jonge historici erg verruimd is, en dit niet alleen territoriaal of qua periodes maar vooral wat betreft alle mogelijke domeinen van het huidig maatschappelijk gebeuren, tot integratieproblematiek, muziekbeleving, seksualiteit en ecologie toe, die alle eveneens een historische dimensie hebben. Een meer zinvolle en indringende analyse kan misschien elk decennium door de samenstellers zelf worden gebracht? Dit zou in elk geval de waarde van deze zeer nuttige en zorgvuldige samengestelde reeks nog doen stijgen.

A. VANDEWALLE

M. THERRY, *De religieuze beleving bij de leken in het 17e eeuwse bisdom Brugge (1609-1706)*. Brussel, 1988, 273 p. (*Verhandelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België*, 50 (1988), nr. 128).

In dit boek biedt M. Therry een verkorte bewerking van zijn gelijknamige doctoraatsthesis, verdedigd eind 1986 aan de K.U.L. en bekroond door de

Koninklijke Academie. Zijn onderzoek is niet onopgemerkt voorbijgegaan. Het getuigt van een dubbele vernieuwingsbeweging in het recente kerkhistorisch onderzoek. Enerzijds probeert de auteur voeling te krijgen met de religieuze beleving van de eenvoudige gelovige, de christelijke volksmens. Hij is daarbij duidelijk geïnspireerd door de democratische belangstelling van kerkhistorici als J. Delumeau, naar wie hij trouwens regelmatig verwijst. Anderzijds doet de auteur een beroep op bronnen, die door klassieke historici veronachtzaamd werden of irrelevant waren voor hun minder democratische vraagstelling.

Het voorliggende boek is een model van methodiek en opbouw. Na een inleidende voorstelling van zijn bronnen en van de streek met haar bewoners, komt de auteur tot zijn eigenlijke onderwerp. Hij gaat na welke rol godsdienstige voorstellingen en praktijken speelden in het dagelijkse leven van de leken. Dit onderzoek wordt achtereenvolgens gevoerd voor verschillende sectoren van het gewone leken-bestaan. Vooreerst voor de wereld van de arbeid: landbouw en visserij. Vervolgens voor het gezinsleven: relatievorming, kindervens en onvruchtbaarheid, de verhouding tussen ouders en kinderen. En tenslotte in het uitvoerigste deel voor alles wat met de beproevingen en de tegenslagen des levens te maken heeft, meer bepaald m.b.t. ziekten. Voor elk van deze levensdomeinen onderzoekt de auteur hoe godsdienst en levenservaring op elkaar inspeelden; hoe het leven van de gewone man werd bepaald door zijn religieuze inzichten en gebruiken, en het godsdienstig leven door diens dagelijkse zorgen en behoeften. Telkens wordt een onderscheid gemaakt tussen de officiële leer van de kerk, de pastorale aanpak van bisschoppen en priesters, veelsortige gebruiken met kerkelijke steun of goedkeuring, en volkse geloofsopvattingen of -praktijken waarop de kerkelijke overheid moeilijk vat kreeg. Het boek wordt afgesloten met een reeks documentaire bijlagen en een zeer uitvoerige bibliografie.

Dat dit boek bekrond werd, is geen toeval. De auteur heeft een nieuw terrein betreden en daarvoor uitgebreid, origineel bronnenonderzoek moeten verrichten; zijn aanpak is grondig en veelzijdig; het werk is geschreven in een aantrekkelijke stijl, afgewogen en pittig tegelijk. Een paar randbemerkingen doen van deze merkwaardige verdienste niets af. Enerzijds kunnen bepaalde inleidingen van filosofische of theologische aard wat zinderlijker geformuleerd worden (vb. de veelsortige redenen waarom aan de maagdelijke levensstaat de voorkeur werd gegeven: p. 74; goddelijke straf en wraak - wat niet hetzelfde is - in Oud Testament en Nieuw Testament: p. 107). Anderzijds zullen enkele uitdrukkingen of zegswijzen net onder de drempel vallen van wat sommigen fijne spitsvondigheid noemen ('dansen de natuurelementen naar Gods pijpen' p. 109; 'boerenkinkels': p. 115; 'op het moment dat de mens in kwestie in de puree zit': p. 198).

Ongetwijfeld heeft M. Therry met dit werk een nieuwe laag in het kerkhistorisch onderzoek aangeboord, waaruit nog veel kan opgediept worden.

J. BONNY

M. HAEGEMAN, De anglofilie in het graafschap Vlaanderen tussen 1379 en 1435. Politieke en economisch aspecten. Kortrijk-Heule, 1988, 279 p. (Standen en Landen, nr. XC).

Onderhavige studie door Marc Haegeman behandelt de Gentse opstand tegen de graaf van Vlaanderen, met de steun van de koning van Engeland, gedurende de jaren 1379-1385, waarbij Brugge en Ieper betrokken werden, alsook de aanleiding en de gevolgen van dien. De reden hiervan was de diepe crisis van de textielnijverheid in de grote Vlaamse steden en het uiteindelijk resultaat een zware nederlaag.

De auteur onderscheidt te Gent een uitgesproken politieke en te Ieper en Brugge een meer sociale anglofilie. De internationale handelsstad Brugge b.v. had absoluut geen voordeel bij troebelen. Niet alleen de buitenlandse zakenlieden en de feodale geldwisselaars, maar ook de stadsmagistraat en de belangrijkste ambachten verdedigden de gevestigde orde. Vooral de wevers die het aldaar niet voor het zeggen hadden waren anglofiel. Op enkele uitzonderingen na waren het minder gegoede en arme lieden. Dat komt vooral tot uiting wanneer men de inventarissen van de na de nederlaag verbeurd verklaarde goederen van de opstandelingen overloopt.

Het is opvallend bij het inzien van deze publikatie hoe weinig aandacht schr. besteedt aan de Engelse kolonie van Brugge die reeds in 1344 een broederschap oprichtte in de stad. Wat meer is, de Schotse kolonie aldaar die er sinds 1366 insgelijks een broederschap vormde, komt niet eens ter sprake. De te Brugge gevestigde Schotten waren vanzelfsprekend bij de wolinvoer niet alleen uit hun vaderland maar ook uit Engeland betrokken. Ook tijdens de troebelen verlieten ze de stad niet. Precies op 30 juni 1383 stichtte Willem Goupylt uit Schotland nog een jaarmis bij de Brugse Karmelieten. Verder blijft de overplaatsing gedurende de jaren 1383-1388 van de Engelse wolstapel van Calais, Engelse stad, naar Middelburg, voorhaven van Brugge, zoveel als onopgemerkt.

Als enige illustratie geeft Haegeman op de stofomslag de bekende plaat uit SANDERUS, *Flandria illustrata*, met de afbeelding van het Engels Huis te Brugge. Gedurende de behandelde periode heeft dit hotel niets te maken met de Engelsen. Het was toen immers de residentie van de heren van Rikenbuurch of van Dranouter. Slechts twee eeuwen later werd het voor een tiental jaren, nl. van 1574 tot 1585, gepacht door de Engelse wolhandelaars. Een voor de hand liggende illustratie ware echter b.v. geweest het gave rode zegel van Willemus de Bellocampo (Guillaume de Beauchamp), kapitein van de Engelse stad Calais en gouverneur van de mark, aan het verdrag van 28 november 1387 tussen Engeland en Vlaanderen dat de handelsbetrekkingen herstelde.

Uiteindelijk veranderen deze enkele opmerkingen weinig aan de waarde van dit degelijk en nauwkeurig boek, een basiswerk voor de kennis van de Vlaams-Engelse relaties en voor de sociale geschiedenis van industriestad Gent in de XIVde eeuw.

J. MARECHAL

M. CLOET - F. DAELEMANS (eds.), **Godsdienst, Mentaliteit en Dagelijks Leven, Religieuze geschiedenis in België sinds 1970**. Brussel, 1988, 277 p. (Archief- en Bibliotheekwezen in België, nr. 35)

In dit verzamelwerk publiceren M. Cloet en F. Daelemans de bijdragen aan het colloquium dat werd gehouden op 23 en 24 september 1987 te Brussel, over het kerkhistorisch onderzoek in België sinds 1970. Het boek bevat veertien artikelen, verdeeld over vier historische perioden. Het deel over de Middeleeuwen omvat drie artikelen. L. MILIS, *Trends en resultaten betreffende de Middeleeuwen* kan een ruime oogst voorleggen van belangrijke bronnenuitgaven en studies, ofschoon niet alle titels over 'religieuze geschiedenis' in de strikte zin handelen. Naast andere bedenkingen, merkt de auteur op dat hedendaagse mediëvisten wel eens blijven hangen in positivisme en descriptivisme (p. 16), en te weinig aandacht hebben voor verklarende achtergronden of diepere beweegredenen (een opmerking die verder in het boek ook voor andere perioden wordt gemaakt). P. RUYFFELAERE, *Kloosterhistoriografie in het graafschap Vlaanderen in de twaalfde eeuw* handelt over het ontstaan van de geschreven stichtingsverhalen en hun belang als beginnende historiografie. Hij bespreekt de redenen die religieuze ertoe brachten hun stichtingsverhaal neer te pennen en de wijze waarop zij met hun bronnen omgingen, zowel schriftelijke als mondelinge. De fundaties van Watten en Anchin dienen als voorbeeld. P. TRIO, *Broederschappen bij bedelorden in de Nederlanden gedurende de late middeleeuwen* heeft het voornamelijk over het gebrek aan bronnen om de geschiedenis van deze broederschappen grondig te bestuderen. Kronieken, aflaatbrieven en broederschapsbrieven zijn vaak de enige en vaak weinig renderende informatiekanalen. Van drie O.-L.-Vrouwe-broederschappen is een rijk gedocumenteerd bronnenmateriaal beschikbaar: twee Brugse en een Utrechtse. Uit het feit dat van de meeste broedergemeenschappen slechts weinig archief is bewaard gebleven, trekt de auteur een paar conclusies over de aard van deze broederschappen.

Het tweede deel omvat vier bijdragen over de Nieuwe Tijd. M. CLOET, *Algemeen verslag over de kerkgeschiedschrijving betreffende de Nieuwe Tijd sinds 1970* geeft eerst een overzicht van de voornaamste publicaties m.b.t. negen deelgebieden (relaties kerk-staat op het hoogste niveau; studies i.v.m. het episcopaat; de seculiere clerus; de leken of het kerkelijk leven aan de basis; de bonte kloosterwereld; het protestantisme; jansenisme en spiritualiteit; kerk en onderwijs; kerk en mentaliteit). Vervolgens noteert hij een zevental algemene kenmerken van de kerkgeschiedschrijving betreffende de Nieuwe Tijd, waaronder de toenemende laïcisering en de ongelijke belangstelling aan verschillende Belgische universiteiten. Hij besluit met een reeks concrete voorstellen 'van nu tot 2000'. H. STORME, *Gedrukte preekboeken: een verwaarloosde bron voor de geschiedenis van godsdienst, mentaliteit en dagelijks leven*, gaat uit van de vaststelling dat prekenbundels een verwaarloosd bronnentype zijn gebleven en vermeldt een repertorium van bijna 300 titels, mede door hemzelf samengesteld. Hij bespreekt de representativiteit van preekboeken en hun documentaire waar-

de. Van dit soort bron is volgens de auteur in meerdere studies reeds een vruchtbaar gebruik gemaakt. Ze bieden een onrechtstreeks beeld van de gedragingen en voorstellingen van de gewone man. E. PUT, *Schoolboeken in de Nieuwe Tijd : status quaestionis en perspectieven voor verder onderzoek* begint eveneens met de vaststelling dat deze bron onderschat werd ; er bestaan nauwelijks inventarissen van en er werd slechts weinig onderzoek aan besteed. Om daaraan te verhelpen bestudeert de auteur een Brabantse lijst van schoolboeken uit 1792 en 1795 (met bibliografisch adres in bijlage). Hij besluit met enkele suggesties voor verdere repertoriëring en onderzoek. O. HENRIVAUX, *Les écoles dominicales de Mons et de Valenciennes et les premiers catéchismes du diocèse de Cambrai* brengt een detailonderzoek over de oprichting van de zondagsscholen in het aartsbisdom Cambrai en de ontwikkeling van de Catechismussen die ten gerieve van deze scholen werden opgesteld. Een degelijke en succesvolle, maar moeilijke Catechismus werd geschreven vanuit de zondagschool van Mons ; korte tijd nadien werd deze opgevolgd door een meer eenvoudige en pedagogische Catechismus, geschreven vanuit Valenciennes. Laatstgenoemde werd ook gebruikt in de bisdommen Luik en Namen, tot zelfs in de 20ste eeuw.

Het derde deel, over de Hedendaagse Tijd, bestaat uit drie artikelen. A. TIHON, *Rapport général sur la recherche en histoire contemporaine* biedt een overzicht van de bronnenuitgaven, de onderzoekscentra en de voornaamste studies aangaande deze periode. J. PIROTTE, *Objets, kitsch et fois populaires* heeft het over de 'kleine kunst' die altijd rond het religieuze leven gemaakt, verkocht en gebruikt is geworden (prentjes, beelden, devotionalia, e.a.). Deze voorwerpen hebben een betekenis : ze getuigen over de gelovigen en hun mentaliteit in een bepaalde periode. De auteur heeft het o.a. over de kunstproductie van St. Sulpice tussen 1890 en 1914, vaak als 'kitsch' bestempeld. Hij meent niettemin dat deze kunstvorm een pedagogische en sociale rol heeft vervuld in de kerk als open gemeenschap. J. ART, *Nieuwe bronnen of andere vragen ? Enkele beschouwingen bij het universitair onderzoek naar de Belgische contemporaine religieuze geschiedenis* geeft een overzicht van de gemaakte verhandelingen per periode en universiteit ; daarbij aansluitend stelt hij drie verschuivingen vast (een toenemende laïcisering, een op de bronnen gecentreerde onderzoekshouding, een toenemende gebondenheid aan sponsors en kopers) en roept hij de historici op meer onderzoek te bedrijven rond probleemstellingen die de maatschappelijke relevantie van hun werk ten goede kunnen komen.

Het deel over de 20ste eeuw tenslotte, bevat vier bijdragen. K. DOBBELAERE, *Klemtonen in het godsdienstsociologisch onderzoek sinds 1970* spitst zijn voorstelling toe op twee onderzoeksdomeinen : de verzuiling en de secularisering. Hij laat duidelijk blijken hoe beide verschijnselen vanuit verschillende opeenvolgende invalshoeken bestudeerd zijn. J. DE MAEYER en S. HELLEMANS, *Katholiek reveil, verzuiling en dagelijks leven* bieden een kleine monografie over de wijze waarop de kerk gedurende de 19de en 20ste eeuw erin geslaagd is haar impact op het dagelijkse leven van de gelovigen te vergroten. Zij tonen ondermeer aan hoe dank zij de katholieke actie en de verzuiling dit impact in het midden van de 20ste eeuw een ongekend toppunt heeft bereikt. De overzichtelijkheid van het artikel heeft

wel wat kort-redeneringen tot gevolg. Bijvoorbeeld over de seminaries die 'van de wereld afgewend zijn': is dit geen gemakkelijk nagezegd cliché? H. VERBEKE, *De biecht als sociale controle: element van grensbehoud* verklaart op grond van een sociologisch onderzoek hoe de biechtpraktijk ondermeer via de H. Hartbonden, gebruikt werd en functioneerde als een middel van sociale controle binnen de kerk, als een middel om gelovigen binnen de normen van de kerk te houden. Dit besluit verrast niet; alleen is de vraag of de biecht sociologisch gezien niet evenzeer gefunctioneerd heeft als een element van grens-verruiming: om gelovigen tot een vooruitgeschoven en krachtig engagement te bewegen en hen bij tegenstand te ondersteunen. Hoeveel onderpastoors hebben via biechtgesprekken geen diepgaande invloed uitgeoefend op de ontwikkeling van de Vlaamse ontvoogding en de sociale bewegingen? Spijtig dat in de vertaling van de citaten uit het Engels, enkele storende taalfouten staan ('Eén van de kenmerken dat het Christendom onderscheidt': p. 237). L. VOYE, *Approche méthodologique du sacré* stelt de vraag of er vandaag de dag geen terugkeer naar het sacrale aan de gang is. Steunend op drie verschillende vaststellingen is haar antwoord positief. Wel meent zij dat deze nieuwe sacraliteit op enkele punten grondig verschilt van de klassieke kerkgebonden godsdienstigheid: zij is zuiver immanent gericht en geheel betrokken op alle-daagse levenswerkelijkheden.

Kortom: deze verzamelbundel biedt een goed overzicht, waarin zowel gevestigde autoriteiten als jonge historici aan bod komen en perspectieven openen voor verder onderzoek. Wie al dit werk overschouwt, hoopt dat geregeld een historicus mag opduiken die de grote synthese aankan, ook in België. Iemand die van stenen een gebouw kan maken.

J. BONNY

KRONIEK

PERSONALIA

In memoriam graaf de Limburg Stirum. – Op 27 januari 1989 overleed te Elsene Guillaume Anselme graaf de Limburg Stirum. Graaf de Limburg Stirum werd geboren op 5 januari 1908 als zoon van graaf Henri de Limburg Stirum (1864-1953) en barones Julienne Snoy (1872-1950). Net als zijn grootvader graaf Thierry de Limburg Stirum (1827-1911), voorzitter van ons Genootschap (1891-1911), en zijn vader had hij een levendige belangstelling voor de Vlaamse geschiedenis. Dit blijkt vooral uit zijn verantwoordelijkheidsgevoel voor het patrimonium dat aan hem was toevertrouwd. Hij zorgde voor een deskundige restauratie van de Jeruzalemkapel te Brugge (1965-1972) en voor belangrijke aanvullende deponeringen van het archief van de familie Adornes en de Jeruzalemstichting in het Stadsarchief van Brugge.

N.G.

In memoriam Jozef Geldhof. – Op 8 november 1989 overleed te Houtave Jozef Geldhof (° Izegem 16 oktober 1925), sinds 1966 pastoor te Meetkerke en sinds 1984 ook pastoor van de buurparochie Houtave. Hij was er een graaggeziene en schilderachtige figuur die de plaatselijke politici niet spaarde als ze aan het leefmilieu durfden raken. Voor hem was het dorp nog een gemeenschap.

We willen hem hier echter gedenken als historicus. Hij had reeds heelwat gepubliceerd toen hij na de dood van Michiel English op 22 maart 1962, een tijdlang als Dagklapper in het Brugse parochiebald optrad. Lang heeft hij het echter niet volgehouden; een strikte discipline die elke week een artikel eiste, lag hem niet. Dit is hem ook overkomen met *Ne Pereant*, het nekrologisch jaarboek van de geestelijkheid van het bisdom Brugge. Het eerste deel verscheen in 1964, maar na het vijfde, in 1968, stopte hij ermee.

Buiten zijn bijdragen in tijdschriften, inzonderheid in *Biekorf*, en zijn eerste werken i.v.m. zijn geboortestad, vernoemen we in het bijzonder de delen die hij uitgaf in onze reeks *Bijdragen tot de geschiedenis van West-Vlaanderen*, nl. het oorlogsdagboek van pastoor A. Van Walleghem "De oorlog te Dickebusch en omstreken" (3 delen, 1964-1967), vervolgens "Het Handboek van P.J. Vandendorpe, pastoor van Nieuwkerke, °1720 - † 1806" (1974) en tenslotte de 2 delen "Oorlogsdagboeken over Ieper, 1914-1915" (1974-1977).

Zijn boek over het Brugse Sint-Juliaansgasthuis en de psychiatrische kliniek O.-L.-Vrouw, getiteld "Pelgrims, dulle lieden en vondelingen te Brugge, 1275-1975" (1975) getuigde van een uitgebreid archiefonderzoek.

Zijn laatste groot werk "150 jaar Sint-Lodewijkscollege te Brugge" (1986) ging over de instelling waar hijzelf van 1950 tot 1966 als surveillant het wel en wee meegemaakt had.

L.D.

H. Coppejans - Desmedt gehuldigd – In september 1989 ging Mevr. H. Coppejans - Desmedt wegens het bereiken van de leeftijdsgrens van 65 jaar met pensioen als hoofd van het departement Oost- en West-Vlaanderen van het Rijksarchief. De grote waardering voor Mevr. Coppejans kwam duidelijk tot uiting t.g.v. de hulde die haar gebracht werd op 15 nov. 1989 in het provinciehuis van Gent. Benevens haar belangrijke verdiensten als historica en docente aan de R.U. Gent, werden er vooral haar werkzaamheden in het archiefwezen, nationaal en internationaal, belicht. Er werd haar ook een huldeboek aangeboden met de zeer toepasselijke titel "Actief in Archief" (gepubliceerd als nr. 4 in de reeks Archiefkunde van de VVBAD, Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek-, Archief- en Documentatiewezen; Antwerpen, 1989, 205 blz.). Benevens haar bio-bibliografie werden daarin 16 bijdragen gepubliceerd van personen die met de gevierde hebben samengewerkt en nog aan het Rijksarchief verbonden zijn. Daarnaast konden nog bijdragen van een oud-collega aan de universiteit en van een collega in de Internationale Archiefraad worden opgenomen. De meeste bijdragen handelen over archieven en archivistiek, enkele betreffen de economische geschiedenis.

A.V.

ALGEMENE GESCHIEDENIS EN OUDHEIDKUNDE

Licentiaatsverhandelingen Geschiedenis betreffende het oude graafschap Vlaanderen en de provincies Oost- en West-Vlaanderen.

Rijksuniversiteit Gent (1989).

BALLEKENS Dirk, *De Belgische cichorei (1770-heden)* (De Belder).

BRAECKMAN Kurt, *Archeologisch onderzoek in de gemeente Wannegem-Lede. Prospectie, analyse, synthese* (Nenquin).

BRAUSCH Peter, *Sport en Vlaamse Beweging te Gent (1928-1939). De rol van de Vlaamse Beweging en het Vlaamse bewustwordingsproces binnen de Gentse sportverenigingen van de Bormsverkiezing (december 1928) tot het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog (september 1939)* (Van Eenoo).

BRODEOUX Els, *De opmars van een zachte drug : tabak in de Oostenrijkse Nederlanden* (Everaert).

CASTILLE Bruno, *De "Staten van Vlaanderen", 1690-1740. Bevoegdheden en samenstelling in het kader van het opkomend absolutisme.* (Baelde).

CATRY Michaël, *Hagiografische bronnen als spiegel voor de mentaliteitsgeschiedenis. Een vergelijkende studie van veertien Vlaamse heiligen tussen de vierde en de twaalfde eeuw* (Milis).

COCHEZ Geneviève, *De regulering van het sociaal-economische leven in het Brugge van de vijftiende eeuw* (Prevenier).

- DANKAART Marie-Jeanne, *De Gentse buitenpoorters en poorters tijdens het laatste kwart van de 15de eeuw. Een sociale analyse en een topografische benadering* (Prevenier).
- DE BORCHGRAVE Christian, *Diplomaten en diplomatie onder hertog Jan zonder Vrees. Impact op de Vlaamse politieke situatie* (Prevenier).
- DEFLO Frederik, *De literaire oorlog. De Vlaamse prozaliteratuur over de Eerste Wereldoorlog* (Van Eenoo).
- DELANGHE Philippe, *Prospectie, analyse, synthese van de gemeente Drongen bij Gent* (Nenquin).
- DE MECHELEER Godelieve, *Conflictbeslechtingen te Aalst in de late middeleeuwen (1480-1504). Een sociaal-juridische benadering* (Prevenier).
- DE WINNE Veerle, *Archeologisch onderzoek in de gemeente Smetlede. Prospectie, analyse, synthese* (Nenquin).
- DE WIT Goeleke, *Opkomst en verdere evolutie van film te Gent, 1895-1914* (Van Eenoo).
- DOLDERS Myriame, *Gemeentefeesten te Gent, 1843-1857* (Van Eenoo).
- DUMON Anja, *De Gentse pers tegenover de Joden, 1930-1940* (Van Eenoo).
- GABRIELS Leen, *De Bonden van het H. Hart in het bisdom Gent, 1920-1945* (J. Art).
- HIMPE Gijsbert, *De rode kandidaat 1945-1970. Constanten en wijzigingen in het profiel van het politiek personeel van de B.S.P.-federatie Roeselare-Tielt. 1945-1970* (Balthazar).
- HEEREN Karel, *Waterwegenbeleid in de Spaanse Nederlanden. De aanleg van de waterwegen in Vlaanderen (1609-1709)* (Baelde).
- HORTENSIUS Lambert, *Burgers, boeren. Hun goed, hun vee. De Frontstreek na 1914-1918* (Van Eenoo).
- JANSEGERS NELE, *Archeologisch onderzoek van de gemeente Mere. Prospectie, analyse, synthese*. (Nenquin).
- KERRINCKX Hans, *Zaffelare. Archeologische prospectie, analyse en synthese* (Nenquin).
- LAUWERS Pascale, *Archeologisch onderzoek van Outrijve en Bossuit (W.-VI.). Prospectie, analyse, synthese*. (Nenquin).
- LEKENS Hadewych, *Volkstoneel te Gent. Overzicht van de volkse amateurverenigingen rond de eerste Wereldoorlog* (Van Eenoo).
- LEROY Mieke, *Een paleografische en diplomatieke studie van de dertiende-eeuwse middelnederlandse oorkonden uit Vlaanderen* (Prevenier).
- MEEUS Sabine, *Topografische evolutie van Sint-Niklaas in het kader van de historische stedenatlas* (Verhulst).
- MEEUS Stefan, *De rol van de Gentse socialisten bij de uitbouw van de partij in Vlaanderen, 1885-1914* (Balthazar).
- MEGANCK Marc, *Archeologisch onderzoek van de gemeente Haaltert. Prospectie, analyse, synthese* (Nenquin).
- MUYS Leen, *Vroedvrouwen in beweging. Een historische analyse van de totstandkoming en ontwikkeling van de 'Ecole royale et supérieure d'Accouchements' te Gent (tweede helft 18de eeuw)* (Vandenbroeke).
- PARMENTIER Frank, *Archeologisch onderzoek van de gemeente Lovendegem. Prospectie, analyse, synthese* (Nenquin).

- PERSYN Krista, *Analyse van de filmconsumptie te Gent, 1951-1960* (Van Eenoo).
- ROSE An, *Jean-Baptiste-Marie-Joseph-François-Ghislain, graaf d'Hane-Steenhuysse (1757-1826) : zijn voorouders, zijn sociale status, zijn bezit, zijn heerlijkheid Steenhuyze en zijn bibliotheek* (Baelde).
- SCHELSTRAETE Barbara, *Het armenonderwijs in zijn maatschappelijke context in Gent (1540-1633)* (De Ridder-Symoens).
- SERGOORIS Jan, *Wetteren in WO II : bezetting en repressie* (Balthazar).
- SEYS Koenraad, *Profiel van de motivering van de investeerders in spoorwegen. Casus : Henegouwen, West- en Oost-Vlaanderen* (Van Eenoo).
- UYTTERHOEVEN Lieve, *Enkele aspecten van het provinciaal correctiehuis van Gent (1773-1794)* (Baelde).
- VAN BIESEN Stefanie, *Groen in Vlaanderen in de zestiende en zeventiende eeuw* (De Ridder-Symoens).
- VAN CAELENBERGH Conny, *Demografische kijk op Lede versus randgemeenten in de 19de eeuw* (Vandenbroeke).
- VANDENBROEKE Kurt, *Waregem, van plattelandsdorp tot regionaal verzorgingscentrum (1440-1989)* (De Belder).
- VANDER PLAETSE Karen, *Voorhuwelijks seksueel gedrag te Gent (1700-1850)* (Vandenbroeke).
- VAN HOOREWEGHE Colette, *Prostitutie te Gent tussen 1910 en 1932* (Van Eenoo).
- VAN ROYEN Harry, *Politieke problemen rond de juridische gebiedsomschrijvingen in de provincie Oost-Vlaanderen, 1830-1914* (Van Eenoo).
- VESCHOOE Geert, *Het Vlaams Nationaal Verbond in het arrondissement Oudenaarde, 1933-1940* (Balthazar).
- VLAEMINCK Els, *Cultureel verenigingsleven te Dendermonde in de periode 1830-1914* (Van Eenoo).

M. Ryckaert

Katholieke Universiteit Leuven (1989).

- BIESEMANS Ann, *Baardegem : agrarische structuur en grondbezit 1703-1860* (Van der Haegen).
- CARLIER Michel, *De Merovingische grafvelden in het noordoostelijk Scheldebekken en in de Dijlevallei* (Van Doorselaer).
- COOREVITS GUIDO, *Het kerkelijk leven in Desselgem tussen 1830 en 1914* (Gevers).
- DECRAEMER Miriam, *De Frans-Vlaamse problematiek in de late middeleeuwen : beeldvorming in de schoolboekengeschiedenis* (De Keyser).
- DE SMET Erik, *Vlaanderen voor Christus ! Ontstaan en ondergang van het jeugdverbond voor katholieke actie (1928-1970)* (Vos).
- DE STAERCKE Luc, *De negenjarige oorlog (1688-1697) en de weerslag ervan op dedemografische situatie in negen parochies van de kasselrij en de stad Oudenaarde* (Cloet).

- GRAMMET Hilde, *Het toneelleven te Gent 1901-1905* (Lamberts).
- GUILLEMYN Els, *De vrijbuiters : XVIe-eeuwse guerillastrijders als voorposten in de 80-jarige oorlog. De kasselrij Kortrijk, 1584-1593* (Van Buyten).
- HELAERS Michel, *"De Legerbode" (1914-1918). Analyse van een soldatenblad : een aspect van de Belgische militaire propaganda* (Wils).
- KENNIS Karine, *Merovingische gespen en gordelgarnituren in Vlaanderen. Onderzoek naar de bruikbaarheid van bestaande typologieën en bijdrage tot het opstellen van een aangepaste typologie* (Van Doorselaer).
- LERNOUT Petra, *Ontstaan en ontwikkeling van de Vlaamse Beweging (tot 1918) in de Belgische geschiedenisboeken van het secundair onderwijs (1922-1987)* (De Keyser).
- MAES Jo, *De houding van de katholieke geloofsgemeenschap in Vlaanderen t.o.v. de anti-atoommarsen en het kernwapenvraagstuk in de jaren zestig (1960-1969)* (De Schryver).
- MICHIELS Mieke, *Het familiaal vermogensrecht van de stad Kortrijk in de 15de eeuw* (Monballyu).
- NAERT Antoon, *De kleiverwerkende nijverheid in Torhout, Aartrijke, Eerdegem, Ichtegem en Zedelgem/Veldegem : een historisch-archeologisch onderzoek* (Van Doorselaer).
- SANTENS Filip, *De heerlijkheden Heestert, Hemsrode en Landergem, gehouden van de Stenen Man te Oudenaarde : genealogisch en leenrechtelijk onderzoek (2de helft 14de eeuw - 1ste helft 16de eeuw)* (Van Mingroot).
- STAELE Ann, *Kerk in Revolutietijd. Het decanaat Torhout 1795-1815* (Cloet).
- VANHOUTTE Caroline, *Kortrijk tijdens de Oostenrijkse successieoorlog (1740-1750) : een onderzoek naar de militaire overlast* (Cloet).
- VERHAMME Miet, *Cyrille Van Overbergh. Een bijdrage tot de studie van de Christen-Democratie* (Gerard).
- VERMAUT Georges, *De vroeg-middeleeuwse kerkelijke geschiedenis van Harelbeke. Tussen legende en werkelijkheid* (De Keyser).

M. Cloet

Corpus Vlaamse Primitieven, 15. - In 1989 verscheen het 15de deel van het alom bekende *Corpus van de Vlaamse Primitieven*. Ditmaal worden de schilderijen behandeld die het eigendom zijn van de musea van het Institut de France (Musée Jacquemart-André en Musée Marmottan te Parijs, Musée Condé te Chantilly).

Van de tien bestudeerde schilderijen vertonen er zes portretten van vorstelijke personen, en zijn dus van aard speciaal historici te interesseren. Afgebeeld zijn Jan zonder Vrees (door een anoniem schilder), Filips de Goede (id.), Antoon van Bourgondië (groep Memlinc ; met de intrigerende letters NIE of INE, door een liefdesstrik verbonden met zijn devies NVL NE SI FROTE en zijn embleem), tweelুক van Jeanne, 4de dochter van de Franse koning Karel VII en echtgenote van Jean II, hertog van Bourbon (groep van der Weyden), Filips de Goede (id.).

Het schilderij van de Meester van de André-Madonna "Maria en Kind met de inktpot" is om verscheidene redenen een bijzondere vermelding waard. Het werk van de Brugse meester kan op goede gronden "na 1519" gedateerd worden. J. Weale en Hulín de Loo hadden reeds in 1902 gewezen op de gelijkenis van de zware spitsloze toren met de toren van de O.-L.-Vrouwewerk te Brugge. De auteur van het Corpus verwijst nu naar de reeds lang bekende datum 1519, het jaar waarin de spits wegens bouwvalligheid gesloopt en nadien weer opgebouwd werd (waarnaar een hijstoestel op de toren verwijst). De aanwezigheid van een "nature morte" op het schilderij bevestigt deze late datering. Het ikonografisch thema van "Maria en Kind met de inktpot" is niet zo uitzonderlijk als o.m. M. English meende. Hij vond in het besproken schilderij wel een opvallende gelijkenis met het waarschijnlijk 15de-eeuwse, in 1792 vernielde beeld op de gevel van het Brugse stadhuis, waar het Kind echter op de linkerarm van Maria zat, maar bleef toch bij een vraag: "Staan we hier voor een vrije copie van het beeld van het stadhuis"? (*An. Soc. Em. Bruges*, 69, 1926, p. 197). Dat is voorzichtiger dan de omschrijving in het Corpus (p. 125): "English croyait que le présent tableau était une transposition de la Vierge sculptée qui décorait autrefois la façade de l'hôtel-de-ville de Bruges". Wat het bekende beeld van O.-L.-Vrouw van Aardenburg (niet in W.-VI., zoals op p. 135 staat) betreft, waarnaar ook soms verwezen wordt, mag hier opgemerkt worden dat de juiste ikonografie ervan niet bekend is, en dat op de weergevonden 15de-eeuwse pelgrimstekens inktpot, pen en perkamentrol niet voorkomen. Dit nieuwe Coprus-deel getuigt opnieuw van een grondige aanpak. Ook nu weer is het leerrijk de toeschrijvingen, dateringen en opmerkingen van vele kunsthistorici te vernemen en daarna tot slot het weloverwogen oordeel van de auteur, mevr. M. Comblen-Sonkes te mogen lezen.

L. Devliegheer

Volksdevotie. - In de inleiding tot zijn boek "Volksdevotie in West-Vlaanderen" brengt lic. W. Giraldo een gezegde van onze vroegere redactiesecretaris prof. Strubbe in herinnering: "De volksdevotie begint waar de devotie ophoudt". Treffend gezegd, maar in de praktijk is de grens tussen beide niet gemakkelijk te trekken, en misschien is dit maar best ook.

Veertig jaar lang heeft de auteur de provincie doorkruist, in het begin nieuwsgierig naar wat hij zoal zou vinden, als er tenminste nog veel te zanten zou zijn. Enthousiaste volkskundigen als M. Van Coppenolle, H. Stalpaert e.a. waren hem in het detail-onderzoek voorgegaan en waren voor hem een aansporing om verder te zoeken en tot een afgerond beeld te komen. De resultaten bleken nogal mee te vallen, en over zijn jarenlange onderzoek heeft Giraldo reeds talrijke bijdragen geschreven. Thans ligt het eindresultaat in een boeiende synthese op tafel.

Ook voor degene die niet totaal onbekend zijn met het onderwerp, valt er uit het boek heelwat te leren en velen zullen verwonderd zijn dat nog zoveel volksdevotie bestaat in een tijd dat het met de echte devotie niet zo goed gaat. Niet enkel de tekst maar ook de vele recente foto's bewijzen dat. Dien en koorts afbinden, ophangen van ex-voto's e.d. behoren ook nu nog op talrijke plaatsen tot de levende volksdevotie die eigen is aan de mens en wel altijd op één of andere wijze zal blijven bestaan.

PLAATSELIJKE GESCHIEDENIS EN OUDHEIDKUNDE

Jaarverslag Stadsarchief. - In 1989 verscheen als overdruk uit het jaarverslag van de Stad Brugge het "Jaarverslag 1987" betreffende het Stadsarchief. Onder de talrijke aanwinsten vernoemen we hier enkel de aankoop van het resolutieboek van het Sint-Michielsgilde (Schermers) 1697-1710.

Archief Adornes. - In de reeks "Brugse geschiedbronnen uitgegeven door het Gemeentebestuur van Brugge", verscheen *Het archief van de familie Adornes en de Jeruzalemstichting te Brugge, II : Regesten van de oorkonden en brieven tot en met 1500*, van de hand van archivaris Noël Geirnaert. De oorkonden en brieven die hier worden beschreven betreffen hoofdzakelijk ridder Anselm Adornes, diplomaat in dienst van de koning van Schotland en de hertog van Bourgondië, die de Jeruzalemkerk te Brugge in haar huidige vorm liet bouwen. Het is opvallend bij het overlopen van de ontledingen hoe weinig stukken van financiële en economische aard van de zakenlieden die de Adornes te Brugge oorspronkelijk waren, bewaard zijn gebleven. Wat de vorm van de regesten betreft, niets dan lof, zodat men in de meeste gevallen de oorkonden en brieven zelf niet eens hoeft te raadplegen.

J.M.

De woonhuiskelders in Gent, 1100-1300. - Door de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten werd als antwoord op een voor 1989 uitgeschreven prijsvraag de studie bekroond van Marie-Christine Laleman en Patrick Raveschot "Inleiding tot de studie van de woonhuizen in Gent. Periode 1100-1300. De kelders". Deze prijsvraag was door dr. Luc Devliegher voorgesteld geworden.

Uit deze belangrijke studie blijkt de buitengewone rijkdom aan middeleeuwse huizen en huisfragmenten in Gent: 156 kelders of onderdelen ervan worden beschreven, bestudeerd en vergeleken. Gent is daarenboven in ons land de stad waar de huizen naar aanleiding van restauratie of sloping het grondigst onderzocht worden; in dat verband mag Gent met Utrecht vergeleken worden. In andere steden en dorpen gaan nog dagelijks kostbare en onvervangbare historische getuigen verloren zonder enig spoor na te laten.

Hier mag ook vermeld worden dat in het Gentse tijdschrift *Stadsarcheologie* regelmatig bericht wordt over het oudheidkundig onderzoek aldaar, en dit zowel in de bodem als aan bestaande muren.

Kroniek van Walleghem. - Op 18 december 1989 werd in het Brugse Stadsarchief het zesde deel van de boeiende kroniek van Jozef Van Walleghem, "Merckenweerdigste voorvallen en daegelijksche gevallen, 1793-1794", voorgesteld. Hoofdarchivaris dr. A. Vandewalle begroette de talrijk opgekomen belangstellenden en nam de gelegenheid te baat om uitleg te geven over het tentoongestelde vaandel van het Brugse vrijwilligerskorps (1793), bewaard in de Stedelijke Musea. Het zijden vaandel (H. 215 cm., B. 245 cm.) werd gewijd op 30 mei 1793, twee maanden na het einde van de eerste Franse bezetting, die begonnen was op 11 november 1792. Daarna gaf prof. dr. Y. Vanden Berghe, als verantwoordelijke voor de uitgave van de kroniek, enige toelichting. Tijdens de jaren 1793 en 1794 kende Brugge twee Franse bezettingen, onderbroken door een terugkeer van de Oostenrijkers : allesbehalve een vreedzame periode, maar wel een historische tijd waarin het Ancien Regime de plaats ruimde voor de Nieuwe Tijd. Tot slot sprak schepen H. Stevens het dankwoord uit.

(Zie ook in de rubriek Boekbesprekingen)

L.D.

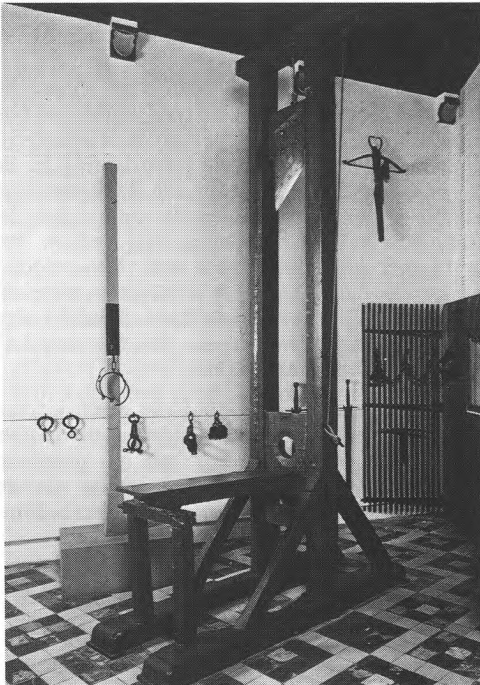
Vlag van het Brugse vrijwilligerskorps (1793) (foto Stad Brugge, J. Termont).

Centraal staat de voorstelling van de Brugse stedemaagd met de wapens van Brugge en Oostenrijk en de symbolen van kerk en staat. In de rand het wapen van Vlaanderen, het Bourgondische Sint-Andrieskruis en de zes wapens van de "zestendelen".

De Brugse guillotine naar Parijs. - In het kader van de talrijke manifestaties rond de "bicentenaire" van de Franse Revolutie (1789), had te Parijs een interessante tentoonstelling plaats met als titel "*La Justice de la révolution ou les révolutions de la Justice*". Deze expositie werd georganiseerd in de Musée de la Conciergerie, Palais de Justice de Paris, van 7 oktober tot en met 31 december 1989 (catalogus in 8°, 67 p., ill.). Bij deze gelegenheid werd de in het Gruuthusemuseum bewaarde en permanent tentoongestelde guillotine (inv. 0.1.XXV) in bruikleen gevraagd. Dit door Dr. Joseph-Ignace Guillotin ontworpen onthoofdingsinstrument werd op 21 mei 1796 in leen of te koop gevraagd aan het Noord-departement, dat de verkoop op 12 juni toeliet. Het executietuig werd hersteld en in 't rood geschilderd door Van Speybrouck en Stassin, en de kosten hiervan bedroegen 257 pond. De geschiedenis van deze guillotine, alsmede de historiek rond de onthoofdingen in West-Vlaanderen in het bijzonder, werden neergeschreven door Jos De Smet, *De Brugsche guillotine*, in *Biekorf*, 44 (1938), p. 166-167 en Willem Ducheyne, *De gevangenis aan het Pandreitje te Brugge 1689-1989*, Brugge, 1989, p. 91-97.

In het Musée de la Vie Wallonne te Luik is eveneens een guillotine aanwezig, die beschreven werd in de *Enquêtes du Musée de la Vie Wallonne*, 3 (1931-1935), p. 211-214. In Frankrijk zelf zouden er nog twee guillotines aanwezig zijn.

St. Vandenberghe

Bij de heraanleg van een nieuwe vloer in de gotische zaal van het stadhuis te Brugge. - Op woensdag 27 januari 1988 werd met de werken gestart voor de plaatsing van een nieuwe vloer in de beroemde gotische zaal van het stadhuis van Brugge. De reeds geruime tijd afgesleten tegels werden vervangen door gelijkaardige exemplaren met geel en groen glazuur, en deze werkzaamheden werden gegund aan een Brugse firma tegen de prijs van 1,7 miljoen frank. Tijdens de restauratie dienden uiteraard ook de neogotische zitbanken in eikehout verwijderd te worden. Achter dit meubilair kwamen tekeningen aan het licht met als voorstelling een versterkte muur met kantelen en torens, twee mannenhoofden alsmede de handtekening van Adolf Bullijncq, waaronder het opschrift "timmerman 1905/ 16 Maart". In dit jaar werden de grote herstellingswerken aan het Brugse stadhuis beëindigd onder de leiding van architect Louis Dela Censerie. Vóór dit tijdstip, t.t.z. van 1819 tot in 1884, had de thans druk bezochte gotische zaal als stadsbibliotheek dienst gedaan. Tijdens de afbraak van de afgedankte vloer, werd bij het verplaatsen van een der zitbanken een eveneens onversierde tegel uitgebroken (26,5 x 26,5 x 2 cm) met als opschrift "K. PARESYS". Deze kleine ontdekking bracht er ons toe enige archivalische opzoekingen te ondernemen omtrent de bevoering van het Brugs stadhuis. De tegel werd gerecupereerd voor de reserves van het Gruuthusemuseum.

In collegezitting van 17 maart 1894, gaf de h. Ronse lektuur van een brief van de toenmalige minister van binnenlandse zaken, die een gunstige reactie had gekregen van de "commission royale des monuments", betreffende de beschildering en het verguldsel van de schepenzaal van het stadhuis, en die zich aansloot bij dit advies. In ditzelfde schrijven werd de minister ingelicht over de ontdekking van de oorspronkelijke bevoering tijdens de restauratie-activiteiten. De commissie voor monumentenzorg stelde dan ook voor een gelijkaardige tegelvloer in gele en groene tegels in deze belangrijke ruimte te plaatsen, vermits er reeds veel hout in de lambrisering en de zoldering aanwezig was¹. Deze brief werd overgemaakt aan de toenmalige stadsarchitect L. Dela Censerie die in een brief herinnerde aan het feit dat hij zes jaar voordien een zelfde voorstel tot bevoering had gedaan, dat evenwel in collegezitting van 11 mei 1888 verworpen was. De architect schrijft dat in een oude rekening (niet nader bepaald) 4450 grote witte en groene tegels vermeld worden van 27 x 27 cm. Hij stelt dan ook voor enige nieuwe tegels als voorbeeld te laten bakken. De "commission des travaux" neemt kennis van deze twee brieven en deelt deze mening².

Op 15 december van hetzelfde jaar gaf de h. Ronse lezing van een brief van de hand van de reeds hoger vermelde architect, die bepaalde dat de nieuwe tegels geplaatst zouden worden op een houten vloer in pitch - pine van 40 mm dik, voor de totale som van 2.145.000 frank³. Een offerte van de oude firma Karel Paresys, die eigenaar was van de pottenbakkerij Sint-

1. *Bulletin communal de Bruges*, 1894, p. 72-73.

2. *Bulletin communal de Bruges*, 1894, p. 73-74.

3. *Bulletin communal de Bruges*, 1894, p. 510.

Elooi in de Smedenstraat⁴, gedateerd 6.6.1901, kwam in collegezitting van 2.12.1901 ter goedkeuring⁵.

Het resterende deel van de nieuwe bevoering werd in 1905 geleverd door de firma Vogtensperger & Bouton, gelegen Rue du président 39 te Brussel, voor de som van 27,50 frank de m². Gezien een verschil van enige jaren tussen de levering van de firma's Paresys en Vogtensperger & Bouton, gaat het hier wellicht om een andere stadhuisvloer.

In bijlage de brief van Karel Paresys, gedateerd 6.6.1901: "Ik ondergetekende Karel Paresys, meester pottenbakker te Brugge, verklaar door het tegenwoordig mij te verbinden, tot het leveren en plaatsen in de groote Schepenzaal op het verdiep van het stadhuis dezer stad, eene bevoering bestaande uit verniste steenen, geel en groen, volgens neergelegde en geteekende stalen en de dagtekening van vandaag dragende, onder de volgende voorwaarden. Gansch de hoeveelheid steenen, noodig tot het bevoeren, zal gemaakt zijn vooraleer het leggen mag begonnen worden. Er zal eene uitkiezing gedaan worden waardoor alle steenen welke plooiën, spleten, bersten, afgebroken hoeken of andere gebreken hebben, verwezen zullen worden. Al de verwezen steenen zullen aanstonds buiten het lokaal moeten gedragen worden. De steenen zullen door het slijpen met water en zand op dezelfde grootte gebracht worden. De gele en groene tinten zullen moeten gelijk zijn aan dezelfde tinten der neergelegde stalen. De steenen zullen geplaatst worden met mortel van Doorniksch kalk en wit zand, samengesteld uit 3 deelen kalk en 2 deelen zand. De mortel zal gemaakt worden in het lokaal der Rame, bij middel van eene mechanieken breker. De steenen zullen gelegd worden op eene laag mortel; de voegen zullen eene gelijkvormige breedte van 3 millimeters hebben ten einde gelijke voegen te bekomen, zal er gebruik gemaakt worden van houten spieën. De bevoering zal gansch voltrokken zijn na een tijdverloop van tien maanden te rekenen van den dag der onderteekening van de tegenwoordige verbintenis, iederen dag achterstel eene boet van tien frank te weeg brengende, welke boet zal mogen afgehouden worden op het bedrag der rekening. Er zal mij betaald worden per vierkante meter geplaatste vloersteinen, zonder gebreken en aan al de bovengeschevene voorwaarden beantwoordende, de som van twintig franks. De betaling der werken zal per vierde gedaan worden. Het eerste vierde, wanneer het vierde deel der bevoering gedaan is. Het tweede vierde, wanneer de 3/4 der bevoering zullen gedaan zijn. Het derde vierde bij het voleindigen en de voorlopige aanvaarding der werken. Het laatste vierde bij de volledige aanvaarding, welke drie maanden na het voorloopig aanvaarden zal geschieden. Ingeval de gemeentelijke overheid mij zoude gelasten de laag kleiaarde te leggen waarop de steenen moeten gelegd worden, zal er mij voor de levering en plaatsing dezer laag de somme van twee frank vijftig centiemen per vierkante meter betaald worden. Die laag zou samengesteld zijn uit gegoten kleiaarde genoegzaam gedroogd om niet te schaden aan het houtwerk der roostering, zij zal mogen gemengd zijn met afval van vlaswerk, strooi of andere mengsels. De onkosten betreffend dezes zijn ten laste van den aannemer. Brugge, den 6 Juny 1901".

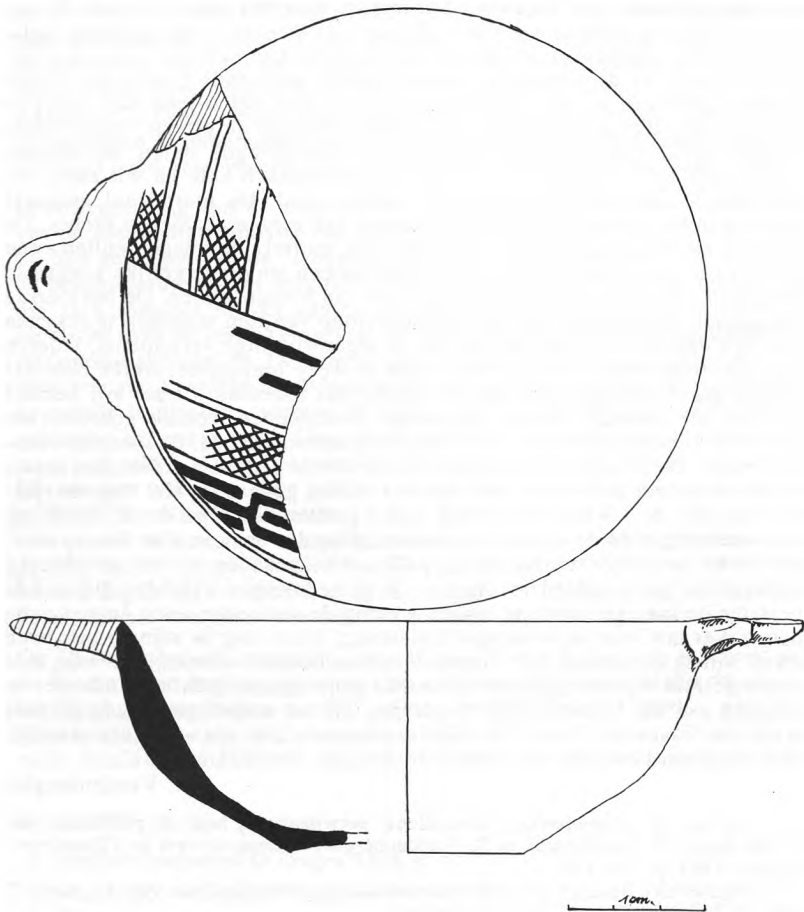
St. Vandenberghé

4. Omtrent de "Stoombakkerij Sint-Elooi" verwijzen wij naar de publikatie van W. De Baere, P. Swimberghe & St. Vandenberghé, *Volkssaardewerk in Vlaanderen*, Brugge, 1987, p. 114-118.

5. Stadsarchief Brugge, *Dossier Stadsgebouwen, Gotische Zaal*, Pak 2 - Rep. U 346 - V 341 - X 159 - 390 - Z 138 : Dallage.

Nota's betreffende aardewerk te Brugge. 2. Spaans. - Bij graafwerken in een tuinhuisje, Kastanjeboomstraat 13, werd een randfragment gevonden van een kom in Spaanse majolica. Het betreft een kom met een gelobd oortje, de scherf is roze, aan weerszijden bedekt met tinglazuur. De luster-versiering aan de binnenzijde is gedeeltelijk bewaard. Het betreft een bekende decoratie met kruisarcering en sporenbanden, zogenaamde espuela-motieven. Het motiefje op het oor is onvolledig bewaard, evenals de decoratie op de buitenzijde. Het gaat om Spaanse majolica uit het midden van de vijftiende eeuw, zogenaamd rijp Valenciaans.

Piet Swimberghe

Zeventiende-eeuwse altaarzetels uit Damme op de binnenkoer van Gruuthuse. - Op de binnenkoer van het Gruuthusemuseum staan sinds het einde der vorige eeuw drie deels gehavende beeldhouwde natuurstenen zetels in Renaissance-stijl opgesteld (inv. nr. 0.203.VI). Vanwege museumbezoekers en stadsgidsen worden geregeld vragen gesteld omtrent de herkomst van dit kerkmeubilair. Overeenkomstig het archief van het voormalig Oudheidkundig genootschap te Brugge werden deze zetels op 4 oktober 1883 aan het museum geschonken door een zekere Ad. Merlin. Zij bevonden zich in zijn hoeve gelegen te Damme, en waren herkomstig uit de oude kerk aldaar (Museumarchief, stamfiche B 32). Deze in blauwe hardsteen of arduin beeldhouwde zetels, waarvan het middelste exemplaar voorzien is van het jaartal 1619, zijn dus herkomstig uit de O.-L.-Vrouwekerk te Damme, in 1971 oordeelkundig beschreven door dr. L. Devliegher in zijn inventaris *Damme*, (*Kunstpatrimonium van West-Vlaanderen*, dl. 5).

St. Vandenberghe

Merkwaardige houten latei uit Rumbeke. - Toen het huis Schaapsbruggestraat 1 te Rumbeke¹ in 1958 grondig werd verbouwd, verwijderde men ook een merkwaardige eiken latei boven de voordeur². Het betreft een fraai stuk houtsnijwerk (1,10 m lang, 0,25 m breed, en 0,08 à 0,10 m dik) waarop de lijdenswerktuigen of Wapenen Christi worden afgebeeld. We merken ondermeer het kruis op, de geselkolom, de doornenkroon, het doek van Veronica, de dobbelstenen, een ladder, hamer, nijptang en nagels. De haan van Petrus bekroont de geselkolom.

Links boven het kruis staat het opschrift "I.N.R.I." en rechts "I.H.S.". De latei is eveneens 1643 gedateerd.

Piet Swimberghe

1. Deze woning werd in 1961 bewoond door Alfons Veranneman, thans door een van zijn dochters.

2. We danken Joan Depla (Lindenstraat 53, 8810 Rumbeke), voor zijn bereidwillige medewerking. De latei is nu in het bezit van zijn zuster.

Kortrijk. - In oktober 1989 verscheen het boek "KORTRIJK" met tekst van P. Thurman en P. Bonquet en foto's van F. Gruwez. In het boek wordt de evolutie van het zich wijzigende Kortrijkse stadslandschap geschetst. Die evolutie wordt daarenboven in een afzonderlijk hoofdstuk vastgelegd in een tijdstafel die loopt vanaf de 1ste eeuw na Kristus tot 1989. Terzelfdertijd geeft het boek een niet altijd zo fraai beeld van wat monumentenzorg in het "Texas van Vlaanderen" (te) dikwijls betekent. In het Woord Vooraf klaagt ook dr. N. Maddens deze gang van zaken aan. De illustratie geeft een schitterende keus aan ikonografisch materiaal, die het oude Kortrijk overtuigend voor ogen brengt. De kleurfoto's op blz. 56-100 zijn documentair echter niet alle even belangrijk.

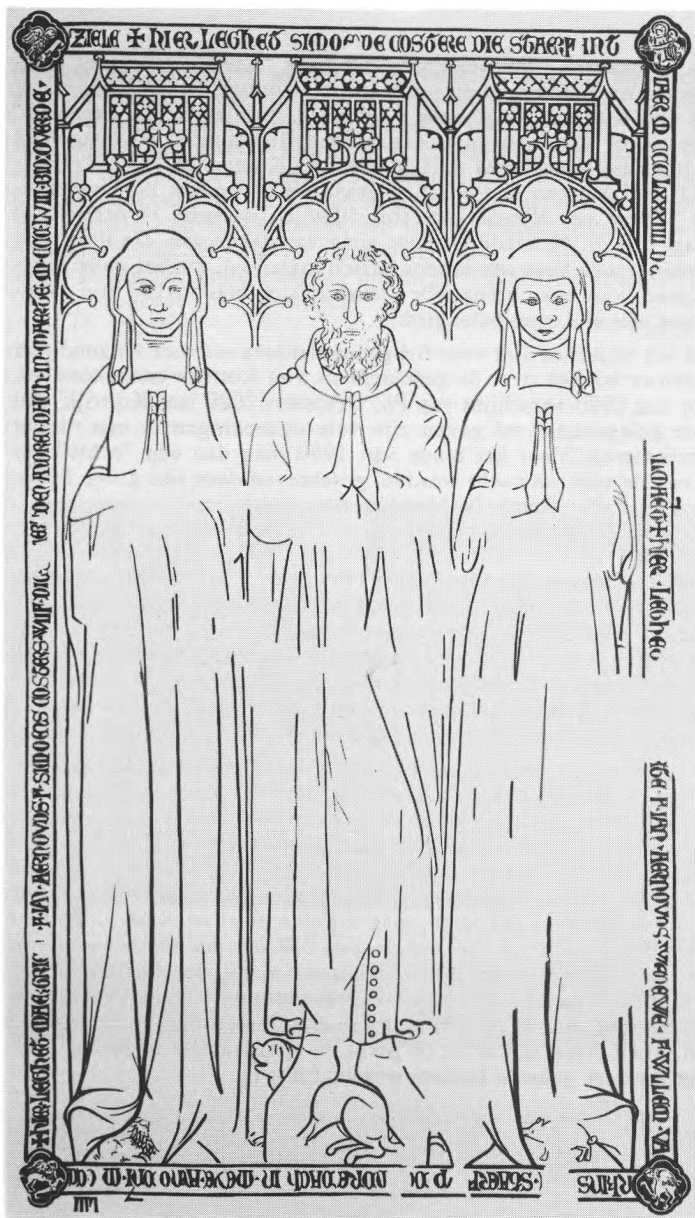
De Leiestad wil blijkbaar niet voor Brugge onderdoen en voor volgend jaar zijn twee nieuwe boeken over de geschiedenis van Kortrijk aangekondigd. In het begin van 1990 verschijnt van Ph. Despriet "2000 jaar Kortrijk" dat de auteur de gelegenheid zal geven zijn vele opzoekingen in een ruimer kader te presenteren. Voor het einde van 1990 mag dan een "echte" geschiedenis van de stad verwacht worden, geschreven door een groep historici, w.o. J. Vierin, E. Warlop, N. Maddens e.a.

14de-eeuwse grafzerken uit Sint-Kruis (Brugge). - Reeds verscheidene malen werden tijdens grondwerken op het kerkhof van de gemeente Sint-Kruis (sinds 1 januari 1971 een deelgemeente van de stad Brugge) oudheidkundige vondsten uit de Middeleeuwen gedaan; het betrof funderingen van de vroegere kerk(en)¹, beschilderde graven en grafstenen. In deze nota worden enkele 14de-eeuwse grafzerken bondig besproken; de gelegenheid ontbreekt om een grondiger en vergelijkend onderzoek in te stellen.

In 1874, het jaar waarin men op het kerkhof ook een merkwaardig beschilderd graf vond², ontdekte men een grote grafsteen waarvan A. Duclos een wrijfprent liet maken, nu bewaard in de Provinciale Dienst voor Cultuur, afd. Kunstpatrimonium. De juiste afmetingen van de zerk zijn op de wrijfprent niet nauwkeurig na te gaan: met de tekstbanden inbegrepen, bedraagt de hoogte 224 cm. en de breedte 125-126 cm.; om de benaderende afmetingen van de grafsteen te bekomen, mag bij elke maat ca. 8 cm. bijgeteld worden, zodat men komt tot een hoogte van 232 cm. en een breedte van 134 cm. De steen was op verscheidene plaatsen zodanig beschadigd dat het op de wrijfprent niet altijd gemakkelijk is beschadigingen te onderscheiden van ingebeitelde lijnen, noch het verband te zien tussen niet meer aansluitende lijnen. Toch meen ik dat uit de prent de voornaamste gegevens over deze belangrijke zerk gehaald kunnen worden (afb. 1).

1. De huidige neogotische kerk werd in 1853-1856 gebouwd naar het ontwerp van de Kortrijkse architect P. Croquison.

2. Ad. D. [Duclos], Vondste op vondste, in *Rond den Heerd*, 9 (1873-1874), 250. Afbeelding in A. Duclos, *Histoire et souvenirs*, 381 (Brugge, 1910).

Afb. 1.
 Grafsteen van Simoen de Costere († 1384), Maergriete Aernouds († 1359) en haar zuster († 1353). Tekening door Johan Vansteenkiste naar de wrijfprent uit 1874.

Op de grafzerk zijn in een architecturaal kader drie personen voorgesteld, en wel een man tussen twee vrouwen. Rondom loopt een randschrift, op elke hoek onderbroken door een vierlob met een evangelistensymbool: boven links, een arend (Johannes), rechts een engel (Mattheus), onder links een leeuw (Marcus), rechts een rund (Lucas). In gotische majuskels staat geschreven: "+ HIER LEGHET SIMOEN DE COSTERE DIE STAERF INT IAER MCCCLXXXIII de ... LMAENT. + HIER LEGHET ... ETE F IAN AERNOVDS WEDEWE F WILLEM VA/RKINS ... STAERF VP DE ... NDRE DACH IN MEYE ANNO DOM/NI MCCCLIII/ + HIER LEGHET MAERGRIE ... F IAN AERNOVDS F SIMOENS COSTERS WIIF DIE STAERF DEN ANDREN DACH IN MAERTE MCCCLVIII. BID OVER DE/ZIELE".

Het betreft dus de grafsteen van Simoen de Costere († 1384), zijn echtgenote Maergriete Aernouds († 2 maart 1359 NS) en haar zuster († 2 mei 1353), weduwe van Willem Varkins. Elk van de drie personen is uitgebeeld onder een grote spitsboognis, die aan de binnenzijde voorzien is van vijf lobben en aan de bovenkant bezet met vier hogels en een kruisbloem. Boven de drie bogen zijn architectuur-baldakijnen aangebracht, bestaande uit drie gotische gebouwtjes waarvan de wanden en de daken met maaswerk versierd zijn; de zijkanten zijn geschoord door luchtbogen die steunen tegen pinakels die aanzetten tussen of naast de grote spitsbogen.

De man, met krulhaar en baard, houdt zijn handen gevouwen vóór de borst. Hij draagt een lang kleed dat aan de voorkant met knopen dichtgemaakt is; erboven een mantel met twee knopen aan de rechter schouder. Tegen zijn puntige schoenen zit een hondje (symbool van de trouw), een motief dat op een grafzerk van een man minder voorkomt dan een leeuwetje, maar toch niet ongebruikelijk is.

De beide vrouwen houden eveneens de handen gevouwen. Ze dragen een lang kleed en een overkleed of mantel. Het hoofd is bedekt door een doek die tot op de schouders neervalt; vóór de hals is een doek die ook de kin omsluit. Aan de voeten van de weduwe Varkins ligt een varkentje, een duidelijke zinspeling op de niet zo veel voorkomende familienaam; aan de voeten van haar zuster is een hondje uitgebeeld.

In 1898 werd op het kerkhof nog een 14de-eeuwse grafsteen gevonden. De zerk werd aan de Société Archéologique te Brugge geschonken, maar toen hij in 1900 op de binnenkoer van de Hallen aankwam, bleek hij ernstig beschadigd te zijn³. Wat er verder mee gebeurd is, is niet bekend.

Een halve eeuw later, in 1948, werden opnieuw 14de-eeuwse grafzerken aan het licht gebracht; in de pers werd over de vondsten bericht⁴ en A. Schouteet wijdde er een nota aan in de *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge*, 85 (1948), 182-184.

3. Verslagboek 1896-1904 van de Société Archéologique (Brugge, Stedelijke Musea). Vergadering van 7 juni 1900.

4. O.a. in de *Brugsche Courant* van 24 maart 1948 en 1 mei 1948 en in het *Burgerwelzijn* van 27 maart en 1 mei 1948.

Op 17 maart 1948 kwam bij delfwerk voor een grafkelder een eerste 14de-eeuwse grafsteen te voorschijn; de zerk lag op een diepte van ca. 150 cm., ongeveer 25 m. ten noorden van de huidige kerk. Op de grafsteen lag metselwerk van veldsteen, baksteen en arduin, dat vermoedelijk deel uitmaakte van de fundering van de vroegere kerk; onder de steen lag een tweede zerk. 's Anderendaags werd op de grafsteen een betonnen grafkelder geplaatst. V. Teerlynck, gemeentesecretaris, en Ch. Van Eeghem, gemeentereceptant, zagen het belang in van de vondst en verwittigden de Brugse stadsarchivaris R. Parmentier die ter plaatse de steen kwam onderzoeken. Er werd een korte beschrijving opgesteld, het inschrift opgetekend en een - nogal schematische - potloodschets gemaakt (afb. 2).

De grafzerk is van Doornikse steen en meet 220 x 110 x 15 cm. Een man en een vrouw zijn ieder voorgesteld onder een spitsboog met vijf lobben versierd; in het midden en tegen elke zijkant staat een zuiltje. In de zwikken van de bogen zijn vijflobben aangebracht. De man draagt een overkleed, de vrouw een onder- en bovenkleed. Ze houden de handen vóór de borst gevouwen; bij de vrouw staan de handen recht naast elkaar, bij de man zijn ze over elkaar gelegd, een eerder zeldzame houding. Tussen de puntschoenen van de man staat een klein klaverbladkruis; aan de voeten van de vrouw zit een hondje. Het benedengedeelte van de zerk is ingenomen door acht drielobnissen waarin telkens een engelfiguur met gevouwen handen afgebeeld is.

Rondom de grafsteen bevindt zich een randschrift in gotische majuskels: "HIER LEGHET FRANSOYS F DODINS VAN WOUDERICHEEM DIE STARF INT IAER MCCCLXXX UP SINTE MICHIELSAVOND. BID OVER DE ZIELE. HIER... ELT FRANSOYS DODINS WIIF WAS VAN WOUDERICHEEM DIE STARF INT IAER MCCC [niet verder ingevuld].⁵ De overledene, Fransoys van Woudericheem, zoon van Dodin, stierf op 28 september 1380. De sterfdatum van zijn echtgenote is niet ingevuld, omdat de grafsteen nog tijdens haar leven gemaakt werd.

Toen provinciegouverneur P. van Outryve d'Ydewalle op 24 maart aan het gemeentebestuur vroeg de hierboven beschreven grafsteen op te halen, antwoordde burgemeester D. de Pierpont op 30 maart o.m. dat de nieuwe grafkelder boven de intacte grafsteen altijd zou kunnen weggenomen worden. Toen nu in de loop van de maand april een nieuwe grafkuil uitgegraven werd naast de hierboven vermelde kelder, werd van de gelegenheid gebruik

5. In het inschrift stond waarschijnlijk overal een V voor U.

Afb. 2.

Grafsteen van Fransoys van Woudericheem († 1380) en echtgenote.
Potloodschets uit 1948.

gemaakt om de 14de-eeuwse grafsteen uit de grond te halen⁶. Tijdens dit moeilijke werk, brak de steen echter in verscheidene stukken. Of er uiteindelijk iets van de zerk bewaard is gebleven, is niet duidelijk. Een klein onderzoek heeft niets opgeleverd.

In de naaste omgeving werd dan een klein onderzoek naar eventuele andere grafstenen ingesteld, en dit bracht op 26 april een nieuwe grafsteen aan het licht. Deze zerksteen is gemaakt van Doornikse kalksteen en heeft een hoogte van 229-230,5 en een breedte van 115 cm. De grafsteen werd naar

Afb. 3.

Ch. Van Eeghem noteert het inschrift op de grafsteen van F. van Woudericheem, die gebroken in het gras ligt.

6. Volgens het *Burgerwelzijn* van 1 mei 1948 werd op 23 april een zerk uit 1359 gevonden, die tijdens het bergen in twee stukken brak. Daarbij staat een nogal onverstaaanbare zin: "Men kan er tal van woorden ontcijferen en in de steen zijn twee fragmenten en onderaan een klaverblad en een hond." Op een foto ziet men Ch. Van Eeghem aantekeningen maken op de gebroken steen die in het gras ligt (afb. 3). De vermelding van het jaartal 1359 en van een klaverblad en een hond onderaan, de afbeelding van de personen (met o.a. de over elkaar liggende handen van de man) laten ons toe te besluiten dat de steen die op 17 maart en 23 april gevonden werd, één en dezelfde is.

boven gehaald en ligt nu nog, in nogal verweerde toestand, op het kerkhof⁷ (afb. 4).

Op de steen zijn in gotische nissen een man en een vrouw gebeiteld. Rondom de zerk staat een randschrift in gotische majuskels: "... ET PAVWEL/S DE BRABANDERE ../..ET KATELIN../... WELS BRABANDERS WIIF...". De overlijdensdatum van Pauwels De Brabandere en van zijn vrouw Kateline zijn niet ingevuld.

Beide personen zijn voorgesteld in een spitsboognis versierd met vijf lobben, hogels en kruisbloem. Boven de twee spitsbogen - die steunen op zuiltjes met basementen - zijn baldakijnen geplaatst in de vorm van gotische gebouwtjes met maaswerkversiering op wanden en daken. Tegen de zijanten staan luchtbogen. Deze architectuur-decoratie lijkt zeer goed op deze van het graf uit 1353-1359-1384 en zal wel een zelfde Doornikse oorsprong hebben.

De man heeft gekruld haar en een baard; vóór de borst houdt hij zijn handen over elkaar. Zijn mantel draagt op de rechterschouder twee knopen; ook aan de mouwen van zijn kleed komen knopen voor. Onderaan kan men twee puntschoenen onderscheiden, evenals de staart en een klein gedeelte van de kop van een hond. Zijn echtgenote houdt haar handen gevouwen vóór de borst. De kledij bestaat uit een kleed, mantel, hoofddoek met afhanginge zijden, halsdoek die de kin bedekt. Aangezien de steen onderaan erg geschonden is, kan men niet vaststellen of ook hier aan de voeten van de overledene een dier ligt.

De hier besproken en afgebeelde grafstenen laten zich goed met elkaar vergelijken naar vorm en versiering. Een gelijkaardige fijn-ingebeitelde architecturale versiering vindt men o.m. terug op verscheidene 14de-eeuwse grafstenen in Doornik⁸ vanwaar trouwens de steen afkomstig is wat m.i. één van de redenen is om de zerk aan een Doornikse werkplaats toe te schrijven.

Verwante man- en vrouwfiguren kan men op verscheidene stenen en koperen grafplaten terugvinden. Hier kunnen maar enkele voorbeelden aangehaald worden. Naast de reeds vernoemde zerken uit de Sint-Jacobskerk te Doornik, kan o.a. nog verwezen worden naar het fragment van een grafsteen - een vrouw († 1335) tussen twee mannen - in het Musée d'Histoire et d'Archéologie in dezelfde stad, de grafsteen met twee kloosterzusters († 1341) in het Museum van de Sint-Baafsabdij te Gent, de koperen inlegplaat

7. De heer R. Duyck wees ons op het kerkhof enkele oude grafstenen aan, waartussen we dan de op 26 april 1948 gevonden zerk herkend hebben.

8. Voor de Sint-Jacobskerk: pl. VI-XI in L. Cloquet, *Monographie de l'église paroissiale de St.-Jacques à Tournay* (Rijsel-Brugge, 1881). Gelijkaardige architectuur komt o.a. ook voor op een fragment van een 14de-eeuwse grafsteen in de Sint-Salvatorskatedraal te Brugge (fig. 73 in L. Devliegher, *De Sint-Salvatorskatedraal te Brugge*. Inventaris. Tielt-Amsterdam, 1979), op de hierboven vermelde grafsteen van twee Gentse kloosterzusters, op een grafsteen (1350-1355) door R. Van Belle gepubliceerd: Een gotische grafzerk uit de Duinenabdij te Koksijde, in *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge*, 115 (1978), 146-155.

Afb. 4.

Grafsteen van Pauwels de Brabandere (2e helft 14de eeuw). Tekening door Johan Vansteenkiste naar de wrijfprent van de grafsteen op het kerkhof van Sint-Kruis.

van Margareta Sbrunen of de Brune († 1352) in het zelfde museum. Veel overeenkomst is er met de bekende koperen grafplaat van R. Braunche en twee vrouwen (1364) uit Kings Lynn (Engeland), een grafplaat die behoort tot een groep van verwante koperen platen die algemeen aan Vlaanderen worden toegeschreven (W.F. Creeny, 1884) waarbij zowel aan Doornik (J. Squilbeck 1954, H. Cameron 1972, 1977) als aan Brugge (H. Eichler 1933, V. Vermeersch 1976) wordt gedacht.

Behalve die twee zerken, werden in april 1948 nog fragmenten van andere 14de-eeuwse zerken gevonden. A.S. [Schouteet] vernoemt in de *Brugsche Courant* van 1 mei 1948 drie fragmenten: één uit 1340, en een tweede, zeer waarschijnlijk uit 1358. In de *Handelingen* p. 183, vermeldt hij "enkele belangrijke fragmenten van gebeeldhouwde grafzerken, onder andere één met het jaartal MCCCXLIII en één daterend uit het jaar MCCCLVIII⁹.

L. DEVLIEGHER

9. Dit klein onderzoek gebeurde in het kader van de Provinciale inventarisatie van het kunstpatrimonium.

BOEKENSCHOUW

lopende bibliografie van de geschiedenis van het oude graafschap Vlaanderen en de provincie West-Vlaanderen, 1988

Door N. Geirnaert, W. Muylaert en M. Ryckaert. Met de medewerking van L. Casier, L. Danhieux, J. De Grendele, J. De Groote, A. Delva, A. de Schietere de Lophem, L. Devliegher, J. D'hondt, J.-M. Duvosquel, B. Hillewaert, G. Houwen, D. Marechal, H. Platelle, J. Six, L. Stockman, L. Valcke, L. Vandamme, C. Vandebroek, M. Vandermaesen en A. Vandewalle.

Voor de criteria die gevolgd werden bij de keuze zie HEM., 88 (1951) 172. Vanwege de overvloed aan lokale historische publikaties is aan de medewerkers gevraagd alleen bijdragen op te nemen die gebaseerd zijn op oorspronkelijk onderzoek of een kwalitatief belangrijke synthese brengen van bekende gegevens.

We vestigen er de aandacht op dat de rubriek *Genealogie, Biografie (1,7)* voortaan gesplitst is in een deel *Algemeen* en een deel *Bijzonder*. In het tweede deel van deze rubriek zijn de titels niet meer volgens de auteursnamen geklasseerd maar in alfabetische volgorde volgens behandelde familienaam, waarbij in afwijking van het internationale systeem rekening gehouden wordt met Van en De.

I. HULPWETENSCHAPPEN

1. Bibliografieën, Inventarissen en Catalogi

1. *Art Deco Belgique 1920-1940*. Elsene, Museum, 1988.
Tentoonstelling met o.a. werk uit kunstwerkhuis Gebroeders De Coene (Kortrijk) en van Huib Hoste.
2. Aubry M., *Bibliographie d'histoire régionale (Nord / Pas-de-Calais / Somme)*. Année 1985. Villeneuve d'Ascq, Université de Lille III, z.d., 75 blz.
Belangrijk, want bevat ook lijst van *mémoires de maîtrise* en proefschriften.
3. Aubry M., *Bibliographie d'histoire régionale (Nord / Pas-de-Calais / Somme)*. Années 1986-1987. Villeneuve d'Ascq, Université de Lille III, z.d., 149 blz.
4. Balis Arnout, e.a., zie nr. 2, *The Golden Age of Flemish Painting*. Taichung, Taiwan Museum of Art, 1988, 237 blz., ill.
Tentoonstelling met o.a. een schilderij uit de omgeving van Abraham Janssens (Brugs O.C.M.W. bezit) alsook werk van Kerstiaen de Keuninck, Roeland Savery, Jan Thomas van Yperen, Jacob van Oost de oudere.

5. Lefèvre Patrick en Jean Lorette (red.), Philippe Paul, Sieben Luc, Van Tuijcom Carinne, Meurissen Eric, *La Belgique et la Première Guerre Mondiale. Bibliographie. België en de Eerste Wereldoorlog. Bibliografie.* Brussel, Koninklijk Legermuseum, 1987, XXIV - 598 blz.
Met ruime aandacht voor West-Vlaanderen.
6. Comblen-Sonkes M. m.m.v. Veronée-Verhaegen N., *Le Musée des Beaux-Arts de Dijon.* Brussel, Centre National de Recherches "Primitifs Flamands", 1986, 2 vol., XI-296 en 232 blz., ill. (Les Primitifs Flamands, I. Corpus de la peinture des Anciens Pays-Bas méridionaux au quinzième siècle, 14).
7. Depauw Claude, *Les archives de la filature Motte et Cie à Mouscron.* - ABB., 59 (1988) 69-77.
8. Devisscher Hans, *Kerstiaen de Keuninck, 1560-1633. De schilderijen met catalogue raisonné.* Freren, Luca-Verlag, 223 blz., ill. (Vlaamse schilders uit de tijd van de grote meesters, 3).
9. De Vroede M., Lory J., Simon F., m.m.v. Bollen M.J., Le Bret M., Mertens R. en Plas H., *Bibliografie van de geschiedenis van het voorschools, lager, normaal- en buitengewoon onderwijs in België 1774-1986.* Leuven, Acco Leuven, 1988, 325 blz.
10. Dezutter W.P. & Ryckaert M. (red.), m.m.v. Vandewalle A., Coornaert M., Bourgeois J., Caes W., Rommelaere J., Anseeuw J., De Witte H., Goetinck M., D'hondt J., Esther J.P., Demeyer F., Devliegher L., *Kroniek en korte berichten (22).* - BO., 28 (1988), 217-252, ill.
11. Folie J. m.m.v. Dogaer G., Dumortier Cl., Gaier Cl., Leuxe F. en Serck L., *Bibliografie van de nationale kunstgeschiedenis, 1987.* - BTOK., 57 (1988), 133-162.
12. Gahide R., *Archives de l'Etat à Tournai. Inventaire des Archives communales de Warneton (1793-1871).* Komen-Waasten, 1987, 145 blz. (Etudes et Documents édités par la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la Région, t. VII).
13. Geirnaert N., Muylaert W., Ryckaert M. en Vanderpijpen W., m.m.v. Casier L., Danhieux L., De Grende J., De Groote J., Delva A., de Schietere de Lophem A., Devliegher L., De Witte H., D'hondt J., Duvosquel J.-M., Houwen J., Marechal D., Platelle H., Six J., Stockman L., Valcke L., Vandamme L., Vandenberghe S., Vandenbroeke C., Vandermaesen M., Vandermeersch P. en Vandewalle A., *Boekenschouw, lopende bibliografie van de geschiedenis van het oude graafschap Vlaanderen en de provincie West-Vlaanderen 1987.* - HEm., 125 (1988) 263-339.
14. Gevaert Ferdinand, Rotsaert Freddy, Vande Castele Ferdinand e.a., *Bibliografie van Bredene.* Bredene, Heemkring Ter Cuere, 1988, 64 blz. (Ter Cuere Cahier, 3).
15. Ghyssaert Jozef, *De bibliotheken der minderbroederskloosters in West-Vlaanderen en de Franse Revolutie.* - F., 43 (1988) 13-29.
Met lijst van de thans in de stadsbibliotheek van Brugge bewaarde boeken afkomstig van de minderbroederskloosters van Brugge, Diksmuide, Ieper en Tielt.
16. Hendrickx F., *Literatuuroverzicht 1986 met aanvullingen uit vorige jaren.* - OGE., 61 (1987) 5-133.
17. Hendrickx F., *Literatuuroverzicht 1987 met aanvullingen uit vorige jaren.* - OGE., 62 (1988) 5-164.
18. Huys Paul, *Staten van goed uit Sijsele en elders in het Brugse.* - VS., 24 (1988) 259-260.
Bewaard in het Rijksarchief Kortrijk.
19. Huys Paul, *Weerbare mannen in de kasselrij Ieper anno 1638.* - VS., 24 (1988) 457-458.
Overzicht van de beschikbare tellingen.

20. Jacobs V., Decoodt W., Vandormael H., *Armoede en armenzorg vroeger en nu*. Gaasbeek, Kasteel van Gaasbeek, 1989, 47 blz., ill.
Tentoonstellingscatalogus met o.a. armenpenningen uit de collecties van het OCMW, grafische documenten uit de Steinmetzverzameling, en archivalia uit het Stadsarchief van Brugge.
21. *Koninklijke Belgische Commissie voor Volkskunde. Vlaamse Afdeling. Jaarboek met volkskundige bibliografie 1984, XXXVII*. Brussel, 1987, 235 blz.
22. Le Loup Willy en Vandamme Ludo, m.m.v. Dewitte Alfons en Geirnaert Noël, *Schatten uit de Biekorf Bibliotheek : Incunabels. Tentoonstelling*. Brugge, Centrale openbare bibliotheek De Biekorf, 1988, 78 blz., ill.
Met o.m. catalogus van het volledige incunabelbezit van de Brugse Stadsbibliotheek, en een studie over de herkomst ervan.
23. Maddens N., *Bibliografie 1985-1986 van de geschiedenis, taal- en volkskunde in het Kortrijkse*. - LG., 30 (1988) 351-387.
24. Marynissen C., *De plaatsnamenstudie in 1980-1985*. Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie, LIX (1986) 191-304.
25. Mertens Ph., Ollinger-Zinque G., Van Lennep G., Baudson P., Adriaens-Pannier A., *Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België. Museum voor Moderne Kunst, Brussel*. Brussel, Musea Nostra, 4, 1987, 128 blz., ill.
26. Mundy E. James, *Painting in Bruges, 1470-1550 : an annotated bibliography*. Boston, G.K. Hall, 1985, 194 blz. (Reference Publications in Art History).
27. Pauwels H., Roberts-Jones Ph., Laureyssens W., Heesterbeek-Bert C., Pacco M., De Wilde E., Bussers M., *Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België. Museum voor Oude Kunst, Brussel*. Brussel, Musea Nostra, 3, 1987, 128 blz., ill.
28. Nuyttens M., *Het archief van de Franse Nederlanden te Kortrijk*. - FN., 13 (1988) 186-195.
29. *Publicaties over de minderbroeders in de Nederlanden 1987*. - F., 43 (1988) 191-226.
30. Ryckaert M. en Cloet M., *Licentiaatsverhandelingen geschiedenis betreffende het oude graafschap Vlaanderen en de provincies West- en Oost-Vlaanderen. Rijksuniversiteit Gent (1988) en Katholieke Universiteit Leuven (1988)*. - HEm., 125 (1988) 231-234.
31. R.K., *Staatsgalerie Stuttgart, Neuerwerbungen 1986*. Jahrbuch Staatl. Kunstsammlungen Baden-Württemberg, 24 (1987) 144-146 en 176-177, ill.
o.a. Hans Memling en R. Savery.
32. Scheers Simonne, *De muntschat van Werken. Tentoonstellingsbrochure*. Kortemark, Gemeentebestuur, 1988, 30 blz., ill.
Beschrijving van 102 Romeinse munten.
33. Vanacker J. m.m.v. Coulier E., Dalle G., Termote J. en Vandewalle P., *Werkgroep P. Heinderycx, Pauwel Heinderycx en Veurne - Ambacht in de 17de eeuw. Tentoonstellingscatalogus, Landhuis Veurne, 18 juni-17 juli 1988, Veurne 1988, 36 blz., ill.*
P. Heinderycx, auteur van de "Jaerboeken" van Veurne en Veurne-Ambacht.
34. Van den Eijnde S., *Tijdschriftenschouw 1988*. - VK., 89 (1988) 62-76, 157-174, 223-248, 326-343.
35. Vandenhole F., *Inventaris van veilingcatalogi 1615-1914*. Gent, Rijksuniversiteit, 1987, 2 dln.
36. Vandewalle André (red.), *Stad Brugge, Stadsarchief, Jaarverslag 1986*. (Overdruk uit het Stedelijk Jaarverslag, vastgesteld in de Gemeenteraad van 25 jan. 1988, met bijlagen), Brugge, 1988, 13 blz.
37. Van Eenoo R., m.m.v. Scufflaire A., Bovesse J., Dumont M.-E., Hélin E., Petit R., Van Derveeghde D., Prevenier W., Trialle - Closset C., Tits - Dieuuaide M.-J., Vermeulen U., Gaus H., Witte E., Lis C., Cauchies J.-M., Haesenne

- Peremans N., Maréchal G., François L., Meyers W., Geirnaert N., De Wever B., en Art J., *Bibliografie van de geschiedenis van België, 1986* - BTFG., 66 (1988), 329-430.

Met ruime aandacht voor (West-)Vlaanderen.

38. Vanlandschoot Romain, *Bibliografie omtrent Cyriel Verschaeve en de Tweede Wereldoorlog 1984-1986*. - Cyriel Verschaeve en de Tweede Wereldoorlog. Vers. 1987. Colloquiumnummer, 285-299, ill.
39. Van Moerbeke Toon, *De briefwisseling van Cyriel Verschaeve bewaard in het Verschaeve-archief (4)*. - Cyriel Verschaeve en de Tweede Wereldoorlog. Vers. 1987. Colloquiumnummer, 301-317.
40. Verhulst Andrea, *Kunstschilder Alidor Lamote 1880-1949. Catalogus Tentoonstelling Museum "Het Gebied van Staden" 22 oktober - 6 november 1988*, 190 blz., ill.
- Stadenaar. Niet toegelichte reproducties van de tentoongestelde stukken, fotografie Dirk Wullus.
41. Vogelaar Christiaan, *Netherlandish Fifteenth and Sixteenth Century Paintings in the National Gallery of Ireland. A complete catalogue*. Dublin, The National Gallery of Ireland, 1987, 109 blz., ill.

Met o.a. werk van G. David, P. Pourbus en A. Isenbrant.

Zie ook nr. 866.

2. Paleografie, Diplomatiek, Codicologie en Epigrafie

42. Annoot Roland, *Inscripten in molens van de Westhoek en van Frans Vlaanderen*. - Molenecho's, 16 (1988) 14-31.
43. Eeckeman W. & Dewulf-Heus R.L., *Grafschriften te Brugge. Deel II : de Sint-Annakerk*. - BO., 28 (1988) 95-128, 176-192, ill.
44. Geirnaert N., *Belangrijk handschrift aangekocht : Italiaanse kroniek van Vlaanderen met kaart van het graafschap, 1452*. - HEM., 125 (1988) 234-238. Handschrift aangekocht door Stadsbibliotheek Brugge.
45. Ghyselbrecht A., *De grafstenen in de kerk van Zevokote*. - Gestella 1988. Duizend jaar Gistel, 331-348.
46. Huyghebaert Jozef, *Ulenspiegels graf in Damme*. - BO., 28 (1988) 17-63, ill. Betreft het graf van Jacob van Maerlant.
47. Mertens J., *De oudste stadsrekening van Gistel (1394-1395)*. - Gestella 1988. Duizend jaar Gistel, 137-164.
48. Plummer John S., "Use" and "Beyond Use". - Wieck Roger S. (red.), *The Book of Hours in medieval Art and Life*, Londen, 1988, 149-156. Studie van kalenders in Brugse handschriften.

Zie nr. 46.

49. Van Biervliet L., *James Weale and Monumental Brasses* - Transactions of the Monumental Brass Society, 14 (1987) 115-122, 3 pl.
50. Vandenberghe R., *Mouscron, Eglise Saint-Barthélemy. Les pierres tombales non classées*. - MSHM., 10² (1988) 44-53.
51. Van Mingroot E., *Duizend jaar geleden : de bul van paus Johannes XV voor Liudolf van Noyon-Doornik (maart 988)*. - Gestella 1988. Duizend jaar Gistel, 10-72, ill.

Ook van belang voor de vroege geschiedenis van Brugge, Gistel, Helkijn, Jabbeke, Leffinge, Moen, Oudenburg, Vlissegem.

Zie ook nrs. 96, 97, 232, 234, 732, 767, 784, 810, 813.

3. Aardrijkskunde

52. Blondeau Roger-A., *De IJzer, de rivier van de Westhoek !* - IJzb., 18 (1988) 263-264, 267, ill.
- Ontstaan, naam, bronnen, loop, trafiek.

53. Bossu Peter, *Landschapsgeschiedenis van de Lichterveldse Huwynbosschen : van kompakt bosgebied naar gekultiveerd reliktenlandschap*. - JKVDP., 4 (1988) 15-25, ill.
54. Coornaert M., *Bijdrage tot de historisch-geografische ontwikkeling van het middendeel van de Vlaamse kustvlakte*. - Westvlaamse Archaeologica, 4 (1988) 62-64.
55. Coornaert Maurits, *Middeleeuwse vierboeten en vaarbakens op de Vlaamse kust*. - JHC., (1988) 11-61.
56. Demerre G., *Herstel van het landschap na de Grote Oorlog*. - BdK., 30 (1988) 56-62, krt., tab.
57. Derville A., *La maîtrise des eaux dans les Pays-Bas français avant Louis XIV*. - FN., 13 (1988) 105-124.
58. Lauwers J., *Duinverplaatsing te Bredene*. - JHC., (1988) 109-121, krt.
59. Lesage Xavier, *Elementen van de landschapsgeschiedenis van het huidige "Hout-hulst"*. - Bijdrage tot de geschiedenis van Houthulst. Van 19de-eeuwse parochiestichting tot gemeente (1928), Houthulst, 1988, 5-19, ill., krt.
60. Munaut A.V., *La forêt gauloise dans le Nord de la Gaule Belgique : enquête palynologique préliminaire*. - RN., 70 (1988) 5-21.
61. Sanders J., *Geologische ontwikkeling en bodemgesteldheid van het gebied rond Gistel*. - Gestella 1988. Duizend jaar Gistel, 73-101, ill.
62. Vlamynck J., *De "broeken" van Woumen (VII)*. - BdK., 30 (1988) 15-25, krt. Zie Boekenschouw 1987, nr. 82.
63. Vlamynck Joris, *De broeken van Woumen*. - Bijdragen tot de geschiedenis van Woumen. Deel II, Zingem (1988), 81-149, ill., krt.
Zie ook nrs. 44, 182, 433, 458, 476, 526, 535, 541, 566, 567, 597, 601, 618, 620, 653, 667, 670, 713, 879.

4. Onomastiek en taalkunde

64. Beele Wilfried, *De familienaam Loage*. - N., 20 (1988) 158-160.
65. Beele Wilfried, *Grasduinend in Jeroom Leuridans "Soldatentaal"*. - TT., 40 (1988) 15-19.
Filologische beschouwingen bij het doctoraal proefschrift van J. Leuridan : "Soldatentaal" (1924).
66. Berteloot A., *Bij de voltooiing van het "Corpus - Gysseling"*. - OE., 31 (1988) 653-657.
67. Berteloot A., *De Middelnederlandse legende van Sint-Godelieve. Een tekst-kritische studie van een heiligenleven op de taalgrens*. - FN., 13 (1988) 79-88.
68. Beun Jacques, *Volksnamen en dialectbenamingen van zeevissen te Nieuwpoort*. - MV., 11 (1988) 931-934, 993-995.
69. Debrabandere F., *De familienaam Gadeyne*. - LG., 30 (1988) 347-349.
70. Debrabandere F., *De familienaam So(u)bry of Sobrie*. - LG., 30 (1988) 349-351.
71. Debrabandere F., *De familienaam Vuylsteke*. - LG., 30 (1988) 265-269.
72. Debrabandere F., *De familienaam Wildemauwe*. - N., 20 (1988) 164-165.
73. Debrabandere Frans, *Namen van Bruggelingen. Van den Abeele of van Abeel tot Lobelia*. - BS., 9 (1988) 1, 3.
74. Debrabandere Frans, *Namen van Bruggelingen. Dumery*. - BS., 9 (1988) 3, 12.
75. Debrabandere F., *Namen van Bruggelingen. Jan Mirael*. - BS., 9 (1988) 4, 14.
76. Debrabandere F., *Nogmaals Vuylsteke*. - N., 20 (1988) 161-163.
Aansluitend op N., 19 (1987) 195-198.
77. Debrabandere F., *De plaatsnaam Tobergse in Bellegem*. - LG., 30 (1988) 261-263.

78. Debrabandere F., *De waternaam Boterbeek*. - B., 88 (1988) 294-295.
 Commentaar op bijdrage in B., 88 (1988) 84-86. Zie Boekenschouw nr. 83.
79. De Busschere K., *Taalaantekeningen. Naoogst uit het Westland, 1987*. - B., 88 (1988) 46-53 en 146-149.
80. Decalf G., *Proverbes du Westhoek*. - BCFE., n° 29 (maart 1988) 6; n° 30 (december 1988) 9-10.
 Twee reeksen van resp. 10 en 20 Vlaamse spreekwoorden.
81. De Groof Bart, *Natie en nationaliteit. Benamingsproblematiek in San Giuliano dei Fiamminghi te Rome (17de-18de eeuw)*. - BIHBR., 58 (1988) 87-148.
 Over het gebruik en de betekenis van het woord *Fiammingo* in Italië.
82. De Langhe J.E., *Over "teure" en "teuren"*. - B., 88 (1988) 116.
 Zie Boekenschouw 1987, nr. 119.
83. De Langhe J.E., *Waar haalt de Boterbeke haar naam vandaan?* - B., 88 (1988) 84-86.
 De Boterbeke is een bijrivier van de Reie.
 Zie ook nr. 78.
84. De Langhe J.E., *Wat betekent de naam "Kalvekete"?* - RP., 30 (1988) 15-17.
85. Deldicque H., e.a., *Chronique patoisante*. - MSHC., 18 (1988) 571-588.
 Zie Boekenschouw 1987, nr. 104.
86. Desnerck Roland, *Oostends woordenboek*. De Haan, Desnerck, 1988, 575 blz., ill.
87. De Tollenaere F., *Namen in Vlaamse Soldatenbrieven*. - N., 20 (1988) 178-186.
 Naamkundige kanttekeningen bij: Jan van Bakel, *Soldatenbrieven uit de Napoleontische Tijd*.
88. Devoldere W., *Doopnaam te Pittem rond de Franse revolutie*. - RT., 19 (1988) 34-39.
89. Dewitte A., *Nederlandstalige vaktermen uit St.-Donaas, Brugge 14de en 15de eeuw*. - B., 88 (1988) 330-335.
90. Gerritsen Marinel, *Syntaktische verandering in controlezinnen: een sociolinguïstische studie van het Brugs van de 13e tot de 17e eeuw*. Dordrecht, Foris Publications, s.a., XV-274 blz.
91. Gevaert Ferdinand, *Gryshout - Lissemoeres-Viertorre-Opex*. - JHC., (1988) 61-67, krtn.
92. Lemoine-Isabeau Cl. en Duvosquel J.-M., *Toponymie de guerre au sud du saillant d'Ypres: la région de Comines-Warneton*. - De Brialmont à l'Union de l'Europe occidentale. Mélanges d'histoire militaire offerts à Albert Duschesne, Jean Lorette et Jean-Léon Charles, Brussel, 1988, 129-154.
93. Miedema H.T.J., *Het ontstaan van Fries, Engels, Nederlands en de Noordzeegermaanse ontrondingen*. - TT., 40 (1988) 20-34, tab., krt.
 Syntheseartikel.
94. Moeyaert C., *De schrijftaal van de Westhoek in Frankrijk. Jacobus Petilion (Klein-Sinten, 1775-1843), "De Boerenzoon van Tourcoing"*. - FN., 13 (1988) 224-236.
95. Parez R. en Heugebaert A., *Ainsi parlaient nos aïeux. Glossaire du patois picard de Warneton*. - MSHC., 18 (1988) 353-518.
96. Rombaut Hans, *Een renterol uit het jaar 1264 in het Middelnederlands*. - TT., 40 (1988) 121-134, ill., krt.
 Aanvulling op het "*Corpus Gysseling*"; renten in de omgeving van Deinze, met o.a. Aarsele en Vinkt.
97. Rombaut H., Leroy M. en Declercq G., *Acht nieuwe teksten in het Middelnederlands uit de 13de eeuw*. - TT., 40 (1988) 1-13.
 Aanvulling op het "*Corpus Gysseling*"; oorkonden in Brugge,

- Bisschoppelijk Archief en Kortrijk, Rijksarchief, Kapittel Halbeke.
98. Taeldeman, J., *Het toponiem Testenhoek te Maldegem-Kleit*. - N., 20 (1988) 153-157, krt.
99. Van Acker Jan, *Benaming van de vier wind(strek)en in 1402*. - B., 88 (1988) 309.
100. Van Belle W. & Jaspaert K., *Het proces van de taalverandering in West-Vlaanderen rond de eeuwwisseling*. - OE., 31 (1988) 375-382.
101. Van Durme L., *De Sint-Pietersabdij van Dikkelvenne (ca. 734 (?) - 1096)*. - N., 20 (1988) 66-113, krt., ill.
102. Vanhuysse A., *Bij "Taalaantekeningen"*. - B., 88 (1988) 341-342.
Aanvulling op B., 88 (1988) 146-149. Zie nr. 79.
103. Van Loon J., *Archeologie en naamkunde : het geval Torhout*. - N., 20 (1988) 42.
Aanvulling op de etymologische verklaring van Torhout.
104. Verheye Staf, *Iperse woordjes en uitdrukkingen*. - IK., 24 (1988) 10-17.
Vervolg. Zie Boekenschouw 1987, nr. 137.
- Zie ook nrs. 24, 101, 351, 397, 442, 530, 617, 686, 776, 792, 872.

5. Archeologie

105. Boucher S. & Tieghem G., *Une scène de procession sacrificielle sur une plaque de bronze découverte à Templemars (Nord)*. - RN., 70 (1988) 83-98.
106. Bourgeois J. e.a., *L'archéologie à Comines-Warneton et dans la région en 1987-1988*. - MSHC., 18 (1988) 548-570.
107. Bourgeois J., *Kemzeke (Stekene, O.-Vl.) : grafveld en grafmonumenten uit de late ijzertijd*. - Archeologie, (1988) 159-160.
108. Bourgeois J., *Outils en silex découverts à Warneton*. - MSHC., 18 (1988) 557-558.
109. Bourgeois J., *Warneton (Comines-Warneton, Ht) : hache polie*. - Archeologie, (1988) 156.
110. Bourgeois J., Bungeneers J., Delcourt A. & Rommelaere J., *Fouilles à Vinderhoute-Molenbrug. Campagnes 1985-1986. Occupation mésolithique, habitat du second âge du fer et de l'époque romaine*. Gent, 1987, 76 blz., ill. (Scholae Archaeologicae 8).
111. Bourgeois J. & Crombé Ph., *Ploegsteert (Comines-Warneton, Ht.) : mésolithique*. Archeologie, (1988) 151.
112. Bourgeois J., De Simpel F. en Roelens P., *Découvertes romaines et médiévales dans les briqueteries de Ploegsteert en 1987-1988*. - MSHC., 18 (1988) 559-565.
113. Bourgeois J., De Simpel F. en Roelens P., *Fouilles à la montagne du château à Warneton : motte médiévale et matériel pré- et protohistorique*. - MSHC., 18 (1988) 565-567.
114. Bourgeois J. en Roelens P., *Contrôle des travaux en zonation industriel à Comines-B. : découvertes préhistoriques*. - MSHC., 18 (1988) 558-559.
115. Bourgeois J. & Roelens P., *Ploegsteert (Comines-Warneton, Ht.) : puits et vestiges d'habitat d'époque romaine*. - Archeologie, (1988) 166.
116. Bourgeois J. en Vandenbergh St., *Quelques objets du Moyen Age et des Temps modernes découverts après 1918 à Comines-Belgique*. - MSHC., 18 (1988) 41-56.
117. Braeckman K. & Bourgeois J., *Kruishoutem (O.-Vl.) : Kapellekouter*. - Archeologie, (1988) 158.
Prospectiemateriaal uit de late ijzertijd.
118. Cools E., *Baksteenwaar uit het Westvlaams kustgebied*. - Westvlaamse Archaeologica, 4 (1988) 20-28.

119. Cools E., *"Te Thorout maecti, ende de sine, eenen torre int Vlaemsche hout"*. - Westvlaamse Archaeologica, 4 (1988) 9-10.
Veronderstelde Romeinse herkomst van de Karolingische kerk van Torhout.
120. Cools E., *Torhout: stand van het vooronderzoek naar de "Karolingische kerk"*. - Westvlaamse Archaeologica, 4 (1988) 84-88.
121. Crombé Ph., *Opgravingen op de Muziekberg te Ronse (O.-VI.)*. - Archeologie, (1988) 152.
Laat-Mesolithicum en Epipaleolithicum.
122. Crombé Ph., Bourgeois J. en Roelens P., *Découverte de matériel préhistorique au Mont de la Hutte à Ploegsteert*. - MSHC., 18 (1988) 551-557.
123. Debonne S., *Wervikse archeologica*. - SOCW., Jaarboek, (1988) 139-143.
124. De Clippele-De Bleser Ch., *De Brugse glasvondsten*. - Brugge onderzocht. Tien jaar stadsarcheologisch onderzoek 1977-1987, Brugge, 1988, 141-150.
125. De Cock S., *Onderzoek van een Gallo-Romeinse villa te Tiegem (gem. Anzegem)*. - Westvlaamse Archaeologica, 4 (1988) 76-83.
126. De Cock S. & Rogge M., *De V.O.B.o. W.-activiteiten te Kerkhove (gem. Avelgem) in 1986-87: Romeinse bewoning*. - Westvlaamse Archaeologica, 4 (1988) 13-19.
127. De Cock S. & Van Doorselaer A., *Kerkhove (Avelgem, W.-VI.): Romeinse baanpost*. - Archeologie, (1988) 160.
128. De Meester P., *Elversele (Temse, O.-VI.): bewoning uit de ijzertijd en de Gallo-Romeinse periode*. - Archeologie, (1988) 144-145.
129. De Meulemeester J. & Dewilde M., *Koksijde (W.-VI.): Duinenabdij*. - Archeologie, (1988) 201-202.
Idem Archaeologia Mediaevalis, 12 (1989) 42-44.
130. De Meulemeester J., Dewilde M. & Devliegher L., *De Godelievemotte en de middeleeuwse versterkingen te Gistel*. Bijlage: *Het dierenbestand op de kasteelsite te Gistel* door Van der Plaetsen P. & Eryvncq A. - Gestella 1988. Duizend jaar Gistel, 102-124, ill.
131. De Meulemeester J., Dewilde M. & Devliegher L., *De Godelievemotte te Gistel (W.-VI.)*. - Archaeologia Mediaevalis, 11 (1988) 24-26.
132. De Meulemeester J. en Matthys A., *Vroegmiddeleeuwse sporen op de Burg te Brugge*. - Sint-Donaas en de voormalige Brugse katedraal, 2, Brugge, 1988, 13-30, krtn. en tkn.
133. De Meulemeester J. & Vanthournout C., *De Hoge Andjoen-motte te Werken (W.-VI.)*. - Archaeologia Mediaevalis, 11 (1988) 23-24.
134. Demolon P., Louis E., Ropital J.F., *Mottes et maisons fortes en Ostrevent médiéval*. Douai, 1988, 156 blz. (Archaeologia Duacensis, n° 1).
De Ostrevent is een streek van bescheiden omvang, gelegen tussen de Scarpe en de Schelde; heeft achtereenvolgens behoord aan Vlaanderen en Henegouwen.
135. Despriet Ph., *Een 16de-eeuwse kasteeltje te Bellegem (W.-VI.)*. - Archaeologia Mediaevalis, 11 (1988) 28-29.
136. Desreumaux J., *Beperkte archeologische opgravingen*. - SOCW., Jaarboek, (1988) 145-155.
137. De Swaef W., *Mere (Erpe-Mere, O.-VI.): bewoningssporen*. - Archeologie, (1988) 28-29.
Romeinse bewoning.
138. De Swaef W., Pieters M. & Wauters E., *Aalst (O.-VI.): prehistorische en middeleeuwse bewoningsresten*. - Archeologie, (1988) 144.
139. Devriendt H. & Termote J., *Romeinse nederzettingssporen te Roesbrugge-Haringe (gem. Poperinge)*. - Westvlaamse Archaeologica, 4 (1988) 2-8.
140. Dewilde M., *Archeologische activiteiten in de Westhoek (W.-VI.)*. - Archaeologia Mediaevalis, 11 (1988) 72-73.

- Gegevens betreffende de late en post- middeleeuwen uit Oostduinkerke, Haringe en Wulpen ; Romeins materiaal uit Haringe.
141. Dewilde M., *Het grafveld van de Duinenabdij te Koksijde (W.-VI.)*. - *Archaeologia Mediaevalis*, 11 (1988) 44-46.
142. Dewilde M., *Middeleeuwse ceramiek uit Nieuwpoort*. - *BdK.*, 30 (1988) 26-29, ill., krt.
Randfragmenten en gedeeltelijke profielen van kookpotten.
143. Dewilde M., *Roksem (W.-VI.) : Gallo-Romeinse en middeleeuwse sporen*. - *Archeologie*, (1988) 194.
Idem *Archaeologia Mediaevalis*, 12 (1989) 62-63.
144. Dewilde M., *Roksem (W.-VI.) : laat-middeleeuwse sporen*. - *Archeologie*, (1988) 204.
Idem *Archaeologia Mediaevalis*, 12 (1989) 62-63.
145. Dewilde M., Heus J. & Vandewalle F., *Koekelare (W.-VI.) : het Oosthof*. - *Archeologie*, (1988) 199.
146. De Witte H., (red.), *Brugge onder-zocht. Tien jaar stadsarcheologisch onderzoek 1977-1987*. Brugge, 1988, 224 blz., ill.
Met o.a. bijdragen van H. De Witte over *Ontstaan en doelstellingen* (5-10) en *Tien jaar stadsarcheologisch onderzoek* (11-42).
147. De Witte H., *Opgraving op de Brugse Burg : resten van de Sint-Donaaskerk en de burcht*. - *Westvlaamse Archaeologica*, 4 (1988) 29-31.
148. De Witte H., *Stadsarcheologisch onderzoek te Brugge (W.-VI.)*. - *Archaeologia Mediaevalis*, 11 (1988) 61-64.
149. Dezutter W.P., *Beschildeerde middeleeuwse grafkelders te Brugge*. - Brugge onder-zocht. Tien jaar stadsarcheologisch onderzoek 1977-1987, Brugge, 1988, 192-208.
150. Farasyn Daniel, *De bouwput van de ondergrondse parking*. - *Pl.*, 17 (1988) 5-8 en 69-71.
In Oostende.
151. Goderis J., *Prospectie te Roeselare*. - *Westvlaamse Archaeologica*, 4 (1988) 10.
Controle van bouwwerken levert gegevens op die vooral in de late en post-middeleeuwen onder te brengen zijn.
152. Goderis J. & Termote J., *Roeselare (W.-VI.) : bedrijventerrein Haven : Romeinse nederzetting*. - *Archeologie*, (1988) 165-166.
153. Goderis J. & Termote J., *Roeselare (W.-VI.) : stadsarcheologisch onderzoek*. - *Archeologie*, (1988) 183-184.
Idem *Archaeologia Mediaevalis*, 11 (1988) 57-58.
154. Goubitz O., *Brugge op grote en kleine voet. Laat-middeleeuws schoeisel en andere lederresten*. - Brugge onder zocht. Tien jaar stadsarcheologisch onderzoek 1977-1987, Brugge, 1988, 151-159.
155. Hannoune R. & Muller A., *Recherches archéologiques à Bavay*. - *RN.*, 70 (1988) 39-56.
156. Heus Jef en Van de Walle F., *Opgravingen Oosthof 1988 : een voorlopige balans*. - *Coc.*, 3 (1988) 92-95, ill.
Zie ook : *Archaeologia Mediaevalis*, 11 (1988) 70-71. In Koekelare.
157. Hillewaert B., *Assebroek (W.-VI.) : hispanomoreske lusterwaar*. - *Archeologie*, (1988) 33.
158. Hillewaert B., *Bewoningssporen uit de volle middeleeuwen te Zuienkerke (W.-VI.)*. - *Archaeologia Mediaevalis*, 11 (1988) 78.
159. Hillewaert B., *Heist (Knokke-Heist, W.VI.)*. - *Archeologie*, (1988) 32-33.
Laat-middeleeuwse tonputten.
160. Hillewaert B., *Laat-middeleeuwse importceramiek te Brugge*. - Brugge onder-

- zocht. Tien jaar stadsarcheologisch onderzoek 1977-1987, Brugge, 1988, 123-140.
161. Hillewaert B., *Stadskernonderzoek te Heist (W.-VI.)*. - *Archaeologia Mediaevalis*, 11 (1988) 77-78.
 Laat-middeleeuwse tonputten.
162. Hillewaert B. & Hollevoet Y., *Nieuwe vondsten in het Brugse havengebied (W.-VI.)*. - *Archaeologia Mediaevalis*, 11 (1988) 76-77.
 Bewoningssites uit de volle en late middeleeuwen.
163. Hillewaert B. & Termote J., *De verzameling J. Devisch te Sijsele : bijzondere importceramiek*. - *BO.*, 28 (1988) 149-158, ill.
 Opgravingen bij het kanaal Brugge-Sluis.
164. Hollevoet Y., *Archeologisch onderzoek in het ruilverkavelingsgebied Houtave (W.-VI.)*. - *Archaeologia Mediaevalis*, 11 (1988) 74-75.
 Vindplaatsen uit de Romeinse periode en de middeleeuwen.
165. Hollevoet Y., *Bewoningssporen uit de volle middeleeuwen te Ettelgem (W.-VI.)*. - *Archaeologia Mediaevalis*, 11 (1988) 75-76.
166. Hollevoet Y., *Dudzele (Brugge, W.-VI.) : inheems-Romeinse bewoning*. - *Archeologie*, (1988) 29.
167. Hollevoet Y., *Jabbeke (W.-VI.) : nederzettingssporen*. - *Archeologie*, (1988) 28.
 Romeinse bewoning.
168. Hollevoet Y., *Jabbeke (W.-VI.) : Romeinse en middeleeuwse bewoningssporen*. - *Archeologie*, (1988) 146-147.
169. Hollevoet Y., *Nieuwe waarnemingen in het ruilverkavelingsgebied Houtave (Zuikerkerke, W.-VI.)*. - *Archeologie*, (1988) 185.
 Gegevens met betrekking tot de middeleeuwen.
170. Hollevoet Y., *Ramskapelle (Knokke-Heist, W.-VI.) : Romeinse zoutwinning*. - *Archeologie*, (1988) 169.
171. Hollevoet Y., *Roksem (Oudenburg, W.-VI.) : merovingische nederzetting*. - *Archeologie*, (1988) 31.
 Idem *Archaeologia Mediaevalis*, 12 (1989) 2-3.
172. Hollevoet Y., *Roksem (Oudenburg, W.-VI.) : vroeg-middeleeuwse bewoning*. - *Archeologie*, (1988) 195.
 Idem *Archaeologia Mediaevalis*, 12 (1989) 2-3.
173. Hollevoet Y., *Stalhille (Jabbeke, W.-VI.) : Romeins aardewerk*. - *Archeologie*, (1988) 30.
174. Hollevoet Y., *Vroeg-middeleeuwse bewoningssporen te Oudenburg (W.-VI.)*. - *Archaeologia Mediaevalis*, 11 (1988) 75.
175. Hollevoet Y., *Westkerke (W.-VI.) : karolingische denier*. - *Archeologie*, (1988) 172.
176. Hollevoet Y., *Zerkegem (Jabbeke, W.-VI.) : bewoningssporen uit de late ijzertijd*. - *Archeologie*, (1988) 28.
177. Hus J., *Archeomagnetisch onderzoek van twee pottenbakkersovens aan de Potterierei te Brugge*. - Brugge onderzocht. Tien jaar stadsarcheologisch onderzoek 1977-1987, Brugge, 1988, 115-122.
178. Laleman M.-C., *Een kijk op stadsarcheologie. Enkele aspecten van actueel stadsonderzoek*. - *FN.*, 13 (1988) 153-168.
179. Laleman M.-Chr. & Raveschot P., *Gent (O.-VI.) : stadsarcheologisch onderzoek*. - *Archeologie*, (1988) 31-32 en 147-148.
 Idem *Archaeologia Mediaevalis*, 12 (1989) 57-59.
 Materiaal uit de prehistorie en de Romeinse tijd, gegevens over de vroegste geschiedenis van het Gravensteen en het middeleeuwse Gent.
180. Le Bourdelès H., *Boulogne antique : "Gesoriacum" et "Bononia"*. - *RN.*, 70 (1988) 77-82.

181. Maenhaut van Lemberge V., *Archeozoölogie van de Warandemotte te Veurne (W.-VI.)*. - *Archaeologia Mediaevalis*, 11 (1988) 18.
182. Mostaert F., *De geologische en geomorfologische gesteldheid van de Brugge binnenstad*. - Brugge onder-zocht. Tien jaar stadsarcheologisch onderzoek 1977-1987, Brugge, 1988, 43-51.
183. Naert Antoon, *Muntvondst te Bekegem*. - *Ern.*, 6 (1987) 98-99.
184. Pieters M., *Aalst (O.-VI.) : gepolijste bijl.* - *Archeologie*, (1988) 25-26.
185. Pieters M., *Eine (Oudenaarde, O.-VI.) : gepolijste bijl.* - *Arch.*, (1988) 26.
186. Putman R. & Soenen M., *Jong-Paleolithicum en Mesolithicum op de Kemmelberg*. - *Westvlaamse Archaeologica*, 4 (1988) 33-44.
187. Rogge M., *Een overzicht van de laat-Romeinse vondsten te Kortrijk*. - *Westvlaamse Archaeologica*, 4 (1988) 45-54.
188. Rogge M., *Zottegem-Velzeke (O.-VI.)*. - *Archeologie*, (1988) 170.
Romeinse nederzettingssporen.
189. Rogge M., *Zottegem-Velzeke (O.-VI.) : stenen waterput*. - *Archeologie*, (1988) 170-171.
Romeinse waterput.
190. Ryckaert M., *De inbreng van de stadsarcheologie bij het onderzoek naar het ontstaan en de vroegste geschiedenis van Brugge. Resultaten en verwachtingen*. - Brugge onder-zocht. Tien jaar stadsarcheologisch onderzoek 1977-1987, Brugge, 1988, 52-63.
191. Soers K., *Assebroek*. Gent, 1987, 313 blz., ill. (*Archeologische Inventaris Vlaanderen* 9).
192. Swimberghe Piet en Vandewalle Robert, *Muurschilderingen in Wijnzakstraat nr. 4*. - *HEm.*, 125 (1988) 254-256.
193. Swimberghe Piet, *Een unieke scherf uit Paterna in Brugge*. - *HEm.*, 125 (1988) 256-257.
Aardewerk uit Spanje (13de-14de eeuw) te Sint-Michiels.
194. Termote J., *Archeologisch/topografisch onderzoek van de Duinenabdij te Koksijde (W.-VI.)*. - *Archaeologia Mediaevalis*, 11 (1988) 73.
195. Termote J., *Fragmenten van Limoges-edelsmeedwerk te Damme*. - *Westvlaamse Archaeologica*, 4 (1988) 11-12.
196. Termote J., *Een gepolijste bijl uit de rand van de Moeren te Houtem (gem. Veurne)*. - *Westvlaamse Archaeologica*, 4 (1988) 90-91.
Idem *Archeologie*, (1988) 155-156.
197. Termote J., *Houthulst (W.-VI.) : gepolijste bijl.* - *Archeologie*, (1988) 156.
198. Termote J., *Ieper : onderzoek van de Leeuwentoren*. - *Westvlaamse Archaeologica*, 4 (1988) 32.
Idem *Archaeologia Mediaevalis*, 11 (1988) 60.
199. Termote J., *Ieper (W.-VI.) : Romeinse munt*. - *Archeologie*, (1988) 168.
200. Termote J., *Ieper (W.-VI.) : stadsarcheologisch onderzoek*. - *Archeologie*, (1988) 182-183.
Idem *Archaeologia Mediaevalis*, 12 (1989) 51-53.
201. Termote J., *Nieuwpoort (W.-VI.) : de site van de Sint-Laurentiuskerk*. - *Archeologie*, (1988) 178-179.
202. Termote J., *Een site met walgracht te Leffinge (gem. Middelkerke)*. - *Westvlaamse Archaeologica*, 4 (1988) 55-61.
203. Termote J., *Stadsarcheologisch onderzoek te Nieuwpoort, (W.-VI.)*. - *Archeologie*, (1988) 184.
204. Termote J., *De stadsversterkingen uit de Bourgondische periode in Kust-Vlaanderen*. - *Archaeologia Mediaevalis*, 11 (1988) 58-59.
205. Termote J(ohan), *Woumen. Opgavingen in de Sint-Andreaskerk. Enkele bedenkingen omtrent de oudste geschiedenis van de nederzetting*. - *DD.*, 7 (1988) 2, 4-19, ill., plan, krt.
Gaat terug tot de vroege Middeleeuwen.

206. Termote J. & Notebaert E., *Stadsarcheologisch onderzoek te Ieper (W.-VI.)*. - *Archaeologia Mediaevalis*, 11 (1988) 61.
Idem *Westvlaamse Archaeologica*, 4 (1988) 10.
207. Termote J. & Timperman M., *Veurne (W.-VI.) : onderzoek van de verdwenen Norbertinessenpriorij*. - *Archeologie*, (1988) 180.
Idem *Archaeologia Mediaevalis*, 12 (1989) 38-39.
208. Termote J. & Vandamme P., *Onderzoek van de site van de Sint-Laurentiuskerk te Nieuwpoort (W.-VI.)*. - *Archaeologia Mediaevalis*, 11 (1988) 55-56.
Idem *Westvlaamse Archaeologica*, 4 (1988) 31-32.
209. Termote J. & Vandamme P., *Stadsarcheologisch onderzoek te Nieuwpoort (W.-VI.)*. - *Archaeologia Mediaevalis*, 11 (1988) 56-57.
210. Termote J. & Vandenberghe S., *In de kuil van de korre (3) : laat-middeleeuwse vondsten uit de Noordzee*. - *Westvlaamse Archaeologica*, 4 (1988) 88-89.
Bronzen en tinnen schenkan.
211. Termote J. & Van Doorselaer A., *Kooigem (Kortrijk, W.-VI.) : Keltische hoogtenederzetting*. - *Archeologie*, (1988) 158-159.
212. Thoen H., *Maldegem (O.-VI.) : Romeinse versterking*. - *Archeologie*, (1988) 168-169.
213. Thoen H., *The Roman fortified Site at Maldegem (East Flanders). 1986 Excavation Report*. Gent, 1988, 78 blz., ill. (*Scholae Archaeologicae* 9).
214. Thoen H. & Ryckaert M., *Een te verifiëren hypothese : het "Romeinse castellum" van Brugge*. - Brugge onderzocht. Tien jaar stadsarcheologisch onderzoek 1977-1987, Brugge, 1988, 64-70.
215. Vandenberghe St., *Damme (W.-VI.) : middeleeuws Saintonge-deksel*. - *Archeologie*, (1988) 33.
216. Vandenberghe St. - *Metalen voorwerpen uit recent archeologisch onderzoek te Brugge*. - Brugge onderzocht. Tien jaar stadsarcheologisch onderzoek 1977-1987, Brugge, 1988, 160-191.
217. Vandenberghe St., *Nieuwpoort (W.-VI.) : laat-middeleeuwse bronzen voorwerpen*. - *Archeologie*, (1988) 185-186.
218. Van der Plaetsen Peter en Eryvynck Anton, *Het dierenbestand op de kasteelsite te Gistel*. - *Gestella* 1988. Duizend jaar Gistel. Bijdragen tot de geschiedenis, archeologie en genalogie van Gistel. Gistel, Vlaamse Vereniging voor Familiekunde, 1988, 123-124.
219. Van Doorselaer A., *Zerkegem - Bewoningssporen uit de Vroege Middeleeuwen*. - *Westvlaamse Archaeologica*, 4 (1988) 91.
Erratum bij Boekenschouw 1987, nr. 161.
220. Van Doorselaer A., De Cock S. & Rogge M., *Kortrijk (W.-VI.) : sporen van ijzertijdbewoning*. - *Archeologie*, (1988) 158.
221. Vanhove D., *Blankenberge (W.-VI.) : tonputten*. - *Archeologie*, (1988) 184-185.
222. Vanhove D. & Hillewaert B., *Blankenberge (W.-VI.) : laat- en postmiddeleeuwse vondsten*. - *Archeologie*, (1988) 32.
223. Van Hove R. & Van Roeyen J.-P., *Verrebroek (Beveren, O.-VI.) : vroegmesolithische site*. - *Archeologie*, (1988) 150-151.
224. Van Roeyen J.-P., *Melsele (Beveren, O.-VI.) : vroeg-neolithische site*. - *Archeologie*, (1988) 152-153.
225. Van Roeyen J.-P., *Temse (O.-VI.)*. - *Archeologie*, (1988) 143.
Steentijdmateriaal, grachten uit de Romeinse periode en later.
226. Van Roeyen J.-P., *Waasmunster (O.-VI.)*. - *Archeologie*, (1988) 172.
Merovingisch grafveld.
227. Vanysacker C., *Onderzoek van het kasteelsite te Gistel (W.-VI.)*. - *Archaeologia Mediaevalis*, 11 (1988) 26-28.

228. Verhaeghe F., *Middeleeuwse en latere ceramiek te Brugge. Een inleiding.* - Brugge onder-zocht. Tien jaar stadsarcheologisch onderzoek 1977-1987, Brugge, 1988, 71-114.
229. Vermeulen F. & Bourgeois J., *Evergem (O.-VI.) : Romeinse en middeleeuwse nederzettingssporen.* - Archeologie, (1988) 147.
230. Vermeulen F., Bourgeois J. & Rommelaere J., *Sint-Martens-Latem (O.-VI.) : laat-Romeinse nederzetting.* - Archeologie, (1988) 29-30.
231. Vermeulen F. & Semey J., *Merendree (Nevele, O.-VI.) : Romeinse nederzetting.* - Archeologie, (1988) 163-164.
- Zie ook nrs. 32, 60, 103, 241, 268, 519, 655, 768, 881.

6. Numismatiek, Metrologie, Sigillografie, Heraldiek, Iconografie, Chronologie

232. Arnould Alain, *The Iconographical Sources of a Composite Manuscript from the Library of Raphael de Mercatellis.* - Journal of the Warburg and Courtauld Institutes, 51 (1988) 197-209.
233. Bedaux Jan Baptist, *Fruit and fertility : fruit symbolism in Netherlandish portraiture of the sixteenth and seventeenth centuries.* - Simiolus, 17 (1987), 150-168, ill.
o.a. over het schilderij *Protestantse familie aan tafel door anoniem meester in 1583* (Brugge, Groeningemuseum).
234. Cameron H.K., *Four civilian brasses of the Flemish School.* - Transactions of the Monumental Brass Society, 14 (1987), 101-114, XI pl.
235. De Mey J., *Zeldzame of nog niet gepubliceerde munten van de Nederlanden.* - Jaarboek van het Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde, 1987, 151-156, ill.
O.m. een Vlaamse munt van Maria van Bourgondië.
236. Detaevrnier M. & Pyncket M., *Merktekens van Menense brouwers (1520-1549).* - W., 12 (1988) 21-31, ill.
237. Duplessy Jean, *Les trésors monétaires médiévaux et modernes découverts en France*, I, Parijs, Bibliothèque Nationale, 1985, 158 blz., ill.
Met de schat van Glisy met 5 deniers van Brugge (Karel de Kale 840-875), en de schat van Rijsel met deniers van Filips van den Elzas van Brugge.
238. Duvosquel J.-M., *La place du Hainaut dans les Albums de Croÿ* - Hainaut Tourisme, n° 246 (feb. 1988) 15-20.
Betreft o.m. de streek Komen-Moeskroen.
239. Falkenburg Reindert L., *Joachim Patinir. Landscape as an image of the Pilgrimage of Life.* Amsterdam - Philadelphia, J. Benjamins Publishing Company, 1988, 226 blz., ill. (Oculi. Studies in the Arts of the Low Countries, vol. 2).
Vergelijkingen met werk van H. Memling, G. David, e.a.
240. Ghyselbrecht A., *De grafstenen in de kerk van Zevekote.* - Gestella 1988. Duizend jaar Gistel. Bijdragen tot de geschiedenis, archeologie en genealogie van Gistel. Gistel, Vlaamse Vereniging voor Familiekunde, 1988, 331-348, ill.
241. Gricourt D. & Deroeux D., *Trouvailles monétaires gallo-romaines en Calais I.* - BSAM., 23 (1987) 309-315.
242. Kenis Yvon, *Les médailles des académies des beaux-arts dans les Pays-Bas autrichiens.* - BTNZ., 134 (1988) 153-166 en pl. VI-VIII.
O.m. Brugge.
243. Lane Barbara G., *Sacred versus profane in early Netherlandish painting.* - Simiolus, 18 (1988), 107-115, ill.

244. Leune J., *Het oorlogskruis van Poincaré in het stadswapen van Veurne*. - BdK., 30 (1988) 167-174, ill.
245. Meulemeester J., *De Brugse "B" en het dito stadswapen als merkteken. Enkele samenvattende beschouwingen*. - V., 37 (1988) 140-142.
246. Vandenberghe St. - *Tegels met bijbelse voorstellingen in de keuken van het klooster van de Potterie te Brugge*. - Tegel, Stichting van vrienden van het tegelmuseum it noflik sté (Otterlo), 16 (1988) 13-23, ill.
247. Vanhoudt Hugo, *De muntvondsten in België uit de Merovingische periode*. - BTNZ., 134 (1988) 41-88, krt.
Repertorium van muntvondsten (o.m. in De Panne, Middelkerke, Nieuwpoort, Wevelgem en de omgeving van Brugge).
248. Warlop E., *Het wapen Vander Meulen. Een speurtocht van Tielt naar Machele aan de Leie*. - RT., 19 (1988), 130-155, ill.
- Zie ook nrs. 20, 22, 32, 44, 48, 49, 183, 199, 320, 767, 800, 801, 810, 813.

7. Genealogie, Biografie

7.1. Algemeen

249. De Vleeschauwer Camiel, *Alfabetische lijst van Vlamingen die onder Jan van Riebeeck aan de Kaap verbleven*. - VS., 24 (1988) 475-480.
250. Donche P., *Lyeden van oorloghe in de kasselrij Ieper anno 1524*. - Westhoek., 4 (1988) 147-155, ill.
Met index op familienamen.
251. Ronse-De Craene H., *De bevolking van Poperinge anno 1695 (III)*. - Westhoek., 4 (1988) 20-57.
Ommestellingen 1695/1696; met index op de familienamen.
252. Viaene Cesar, *Uit de vergetelhoek. Lijst van jonge mannen uit Groot-Koekelare die als soldaat voor Napoleon en Frankrijk sneuvelde*. - Coc., 3 (1988) 86-91.
253. Wastijn Patrick, *Vlaamse families te Frankenthal*. - VS., 24 (1988) 84-88.
Hoofdzakelijk Westvlaamse calvinisten, 16de eeuw.
- Zie ook nrs. 18, 19, 43, 841, 843.

7.2 Bijzonder. Alfabetisch volgens de behandelde familienaam

254. Schouteet A., *Angelus Adelhof een Vlaams dichter en liedjeszanger*. - B., 88 (1988) 392-398.
255. De Laere Robert, *Andrée Algrain, een schilderes in dienst van het schone en het goede*. - HBBO., 19 (1988) 22-24, 31-32 en 39-40.
256. Schouteet A., *Ferdinand Bart. Schilder te Kortrijk en te Brugge ca. 1569 - Brugge 1623*. - HEm., 125 (1988) 181-185.
257. Devoldere Wilfried, *Onze kwartierstaat: Albert Biesbrouck*. - VS., 24 (1988), 497-501.
Burgemeester van Roeselare († 1981).
258. Bonneure Fernand, *Jozef Blauwet 1921-1987*. - BS., (1988) 1, 16, ill.
Brugs journalist.
259. Van den Abeele A., *Nog over drukker Joseph Bogaert*. - B., 88 (1988) 109-110.
260. Titeca Omer, *Pierre Bortier en Gistel*. - Gestella 1988. Duizend jaar Gistel, 289-318, ill.
Grootgrondbezitter en mecenas (Diksmuide 1805-Brussel 1879).
261. Byttebier Freddy, *Het levensverhaal van Julien Bossuyt* - Derlike, 11 (1988) 35-46, 82-93, 110-117, ill.
262. Defraeye Hugo, *Deerlijkse volksfiguren: De Bouckaerts van Sint-Lodewijk*. - Derlike, 11 (1988) 3-11, ill.

263. Van Biervliet Lori, *De leerschool van Ford Madox Brown in Vlaanderen*. - B., 88 (1988) 361-365, ill.
Engels portret- en historieschilder (Calais 1821-London 1893), in 1835-1836 leerling aan de Stedelijke Academie in Brugge.
264. Bossu J., *Pieter-Jan Buyse (1736-1817), pastoor van Oeselgem, en zijn proces (1790-1816)*. - RT., 19 (1988) 2-17, ill.
265. Van Acker J., *Omer Calle, kalligraaf*. - B., 88 (1988) 96-100, ill.
17de-eeuwse Veurnse kanunnik.
266. Schoonheere A., *L'odyssée mondiale d'un Cominois soldat de la Grande Guerre : Oscar Catry*. - MSHC., 18 (1988) 183-192.
267. Hoornaert Geert, *Verwarring rond de schrijfwijze van de naam Caytan in 1766*. - VS., 24 (1988) 312.
In Roeselare.
268. Boncquet P., *Pioniers van de Westvlaamse archeologie (1) : Juliaan Claerhout (1859-1929)*. - Westvlaamse Archaeologica, 4 (1988) 65-75.
269. Vlamynck J., *Het testament van Pieternelle Clarysse in 1729*. - B., 88 (1988) 296-297.
In Woumen.
270. Vandebussche Richard, *Remi Clarysse, coadjutor in Eernegem (1950-1952)*, - Ern., 7 (1988) 76-86.
271. Verheye Staf, *Jules Coomans : een architecturaal geweten*. - IK., 24 (1988) 1-2.
Architect van de stad Ieper van 1895 tot 1931, zijn naam is vooral verbonden aan de wederopbouw van Ieper.
272. Vanhoutryve André, *Lodewijk de Berken, XVde-eeuwse Brugse juwelier, uitvinder van het diamantslijpen ?* - BS., 9 (1988) 4, 13, ill.
273. Seynaeve Edgard, *Een Roeselaarse militair : Adrien-Jacques-Nicolas De Bie*, - R., 17 (1987-1988) 91-114, ill.
In dienst van de Oostenrijkers en de Fransen 1799-1807.
274. Debrock Walter, *Erasmus de Brouwer*. - Het Visserijblad, 55 (1988) 4, 40-41, ill.
Oostendse kaper.
275. Decock Christa, *Pater Joris Declercq. Djoos Utendoale, klerk*, - GiK., 26 (1988) 1, 3-18, ill.
Priester-dichter (1921-1981).
276. Derolez J., *Gelegenheidsvondst : voerman onder eigen wagen te Kortrijk*. - VS., 24 (1988) 66.
Overlijdensakte van Albert de Cloet, 1809.
277. De Brouwere M. - Ducatteeuw E., *Joseph de Coster en zijn voetreis naar Rome ten jare 1749 (3)*. - JGOKW., 16 (1988) 249-313.
Zie Boekenschouw 1986, nr. 272 en 1987, nr. 349.
278. Verberckmoes Johan en Stols Eddy, *Aziatische omzwervingen : het leven van Jaques de Coutre, een Brugs diamanthandelaar 1591-1627*. Berchem, EPO, 1988, 287 blz., ill.
279. De Laere Robert, *G(aston) Frank De Crae(c)ke niet alleen maar een kunst-schilder*. - HBBO., 19 (1988) 47-48, 54-56 en 79-86.
280. Van Acker L., *Het testament en de uitvaart van pastoor de Geest van Zuienkerke, 1781*. - B., 88 (1988) 325-329.
281. De Bruyne Michiel, *In Memoriam : André Demeulemeester (1933-1988), ontwikkelingshulp, historicus en Gezelle-kenner*. - R., 17 (1987-1988) 135-144, ill.
282. Bonaert Baron, *La famille de Revel à Ypres*. - P., 53 (1988) 254, 87-106, ill.
283. Debrock Walter, *Pieter de Ry, de avontuurlijke*. - Het Visserijblad, 55 (1988) 8, 36-38, 9, 14, ill.
18de-eeuwse Oostendse kaper.

284. Lanszweert Willem, *In memoriam Gaston Desnerck*. - MV., 11 (1988) 942-943.
 1914-1988. Inrichter, bezieler en conservator van het Nationaal Visserijmuseum van Nieuwpoort.
285. Duverger E., *Nieuws over de Ieperse boekdrukker en boekverkoper Joos Destrée en de Antwerpse boekbinder Adriaan van den Steene*. - B., 88 (1988) 232-233.
286. Van Acker L. (= A.B.), *Zevende zoon te Diksmuide in 1793*. - B., 88 (1988) 340.
 Zoon van Jacobus De Visschere en Idonia De Poorter.
287. De Vriendt Jacques, *De kunstenaarsfamilie De Vriendt*. - VS., 24 (1988) 195-214.
288. Bloes Georges, *Mensen van bij ons. 93-jarige Camiel Dewulf, oudste oudstrijder van Lombardsijde*. - Gr., 8 (1988) 7-11, ill.
289. Demarest Hendrik, *Een Bruggeling door de Fransen terechtgesteld in 1794. De zaak D'Herbe en de verdere lotgevallen van het dossier in de 19de eeuw*. - BO., 28 (1988) 140-148.
290. Aricx V., *Meester Pieter Jozef D'Hondt, pedagogisch auteur in Wakken en Aarsele, 1828*. - B., 88 (1988) 390-391.
291. Pyncket M., *In memoriam Georges Dobbels (1910-1988)*. - W., 12 (1988) 2, 31-32.
 Menense beeldhouwer.
292. Donche P., *De Donches te Diksmuide*. - DD., 7 (1988) 2, 56-63.
 Genealogie.
293. Derolez J., *Naer Oost Indiën voor soldaet*. - VS., 24 (1988) 458-459.
 Pieter Dugardein uit Ichtegem, 18de eeuw.
294. Pollet Jules, *Philippus Dumon, pastoor van Zedelgem (1803-1811)*. - Zilleghem, 9 (1988) 124-130.
295. Goddeeris J., *[De beeldhouwers Karel en Josué Dupon]*. - GiK., 25 (1987) 3, 3-38, ill.
 Broers, geboren te Ichtegem.
296. Boerrigter E., *Een naam om nooit te vergeten. Het levensverhaal van Stefaan Modest Glorieux 1802-1872*. Oostakker, Diligentia, 1987, 380 blz., ill.
 Westvlaming (St. Denijs). Apostel der armen. Stichter van de Broeders van Goede Werken (later, van O.L. Vrouw van Lourdes) en de Zusters van Barmhartigheid.
297. Debrock Walter, *Thomas Gournay*. - Het Visserijblad, 55 (1988), 6, 29-30, 7, 24-25, ill.
 Oostends kaper.
298. Bonaert Baron, *Les Griettens d'Ypres. Une pépinière de juristes*. - P., 53 (1988) 258, 385-418, ill.
299. Opstaele Piet, *Theodore François Michel Hamma (1792-1875)*. - Pl., 17 (1988) 89-95.
 Schepen van Oostende.
300. Coulier E., Dalle G., Termote J., Vanacker J., Vandewalle P., *Pauwel Heinde-rycx en Veurne - Ambacht in de 17de eeuw*. - Gik., 26 (1988) 3, 3-40, ill.
301. Vlamynck Joris, *Het testament van Anselmus Hilfoort*. - Bijdragen tot de geschiedenis van Woumen. Deel II, Zingem 1988, 69-76.
 Hoofd van de watering van Woumen; testament van 1693.
302. Hoste Robert en Laporte Jos, *Genealogisch fragment van het geslacht Hoste uit Ruiselede*. - VS., 24 (1988) 295-303.
303. Hoste Robert, *Ferdinand Hoste schrijnwerker en kunstenaar*. - OR., (1988) 139-145, ill.
304. Van Iseghem A., *Archieffonds familie Hoys, belangrijk voor Oostende*. - Pl., 17 (1988) 141-143.

305. Kervyn de Volkaersbeke Benoît, *Jacob Kervyn, zestiende-eeuwse kanunnik en cantor van de Sint-Donaaskatedraal*. - Sint-Donaas en de voormalige Brugse katedraal, 2, Brugge 1988, 74-91, ill.
306. Vandenbussche K., *Drie jaar voor een kleine dief (1785)*, - Ern. 7 (1988) 96.
Over Eernegemnaar Cornelis Knudde.
307. Maes Patrick, *Victor Zeger Lambrecht, een Vlaams activist uit Oostrozebeke*. - RT., 19 (1988) 158-160, ill.
308. Lauwers Wilfried, *De gebroeders Lemahieu te Beernem en St.-Joris*. - JBB., 21 (1988) 116-129, ill.
309. *Over Fons gezegd. Huldec Comité F. Margot van NCMV*. Brugge, Walleyndruk, 1986, 197 blz., ill.
310. Van Severen A., *Een miskende figuur uit de Vlaamse Beweging: Camiel Hector Marichal*. - JBB., 21 (1988) 100-108.
311. Meersseman G., *Als ic can*. - JHKH., (1988) 21-40, ill.
Ego-document.
312. Dewitte A., *In memoriam Gillis G. Meersseman O.P.* - B., 88 (1988) 235.
313. Duyck René, *Een onbekende "hommage" aan Joseph Mesotten*. - BS., 9 (1988) 3, 14, ill.
314. Bonneure Fernand, *Bruggeling-buiten-Brugge Hubert Minnebo*. - BS., 9 (1988) 4, 16, ill.
315. Strobbe J., *Een christen-democraat te Brugge. Enkele nieuwe aspecten omtrent Camiel Moeyaert (1868-1946)*. - HEm., 125 (1988) 97-118.
316. Trips Eduard, *Prof. Henri Moke (1803-1862) in Brugge*. - BO., 28 (1988) 201-206.
317. Marc'hadour, G., *Thomas More dans l'histoire de Bruges*. - Moreana, 25 (1988) nr. 97, 105-110.
Grafchriften van Maria Augustina More († Brugge 23.3.1807), overste van het Engels klooster in Brugge.
318. Hostyn Norbert, *100 jaar geleden overleed François Musin*. - Het Visserijblad, 55 (1988) 9, 34-36, ill.
319. Schouteet A., *Het geslacht Odolf in het ambacht van de beeldmakers en de zadelmakers te Brugge tijdens de 15de en de 16de eeuw*. - HEm., 125 (1988) 85-96.
320. Huyghebaert J., *Eerste fotograaf te Roeselare, 1866*. - B., 88 (1988) 200.
Over Gustaaf Pieters (Roeselare, 1842-1923).
321. Vanssevenant M., *Eduard Alfons Pollet (1857-1938)*. - Gestella 1988. Duizend jaar Gistel, 320-330, ill.
Te Gistel geboren diplomaat: consul-generaal.
322. De Laere Robert, *Michel-Jean Poppe, een begenadigd beeldhouwer*. - HBBO., 19 (1988) 4-8 en 14.
Vervolg van Boekenschouw 1987, nr. 414.
323. De Laere Robert, *Karel Poupaert, de laatste bohémien*. - HBBO., 19 (1988) 15-16 en 21-22.
324. Vandenbussche Koenraad, *De familie Questier, de eerste bewoners van het Torenhof*. - Ern., 6 (1987) 1-10.
325. Debrock Walter, *Cornelis Rees, de man die Jan Bart kaapte!* - Het Visserijblad, 55 (1988) 5, 20-21, ill.
17de-eeuwse Oostendse kaper.
326. De Laere Robert, *Leven en werk van de Brugse beeldhouwer Joseph E.M. Reubens (1881-1966)*. - BO., 28 (1988) 82-94, ill.
327. Beele W., *Reginald Rooryck (1662-1713) stamvader van een landbouwersfamilie in Hoogstade*. - Westhoek., 4 (1988) 95-128, ill.
328. Duvosquel J.-M., *André Schoonheere au service de l'Histoire de Comines*. - Etudes et documents édités par la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la Région, 8 (1988) 5-8.

329. Vlamynck Joris, *Monseigneur Gaspar Schotte (1881-1944). Apostolisch vicaris van Ningsia (China)*. - Bijdragen tot de geschiedenis van Woumen. Deel II, Zingem, 1988, 162-165, foto.
Van de parochie Jonkershove (Merkem-Woumen).
330. François L., *Jean Baptiste Serruys, Oostendse politicus en verdediger van de handelsbelangen (Torhout, 1754-Brussel, 1833)*. - HEM, 125, (1988) 187-213.
331. Vandenbussche Bart, *De zaak Seynaeve. De zaak Pieter Seynaeve, koster-onderwijzer van Bekegem (1687)*. - Ern., 7 (1988) 2-5.
332. Depredomme Jozef, *De Smetjes, een Ruiseleedse courseursfamilie*. - OR., (1988) 85-102, ill.
333. Opsommer Rik, *De benoemingsbrief van Pieter Steenmaer als ontvanger van Jan van Boergondië, 8.01.1451 (1)*. - DH., 9 (1988) 86-90.
334. Haeghebaert Luc, *Aanvulling op : De Surmonts te Lichtervelde*. - JKVDP., 4 (1988) 108-110, ill.
Zie Boekenschouw 1987, nr. 435.
335. Vlamynck Joris, *Eerwaarde Heer Henri Syoen*. - Bijdragen tot de geschiedenis van Woumen. Deel II, Zingem 1988, 150-161, ill., foto.
Woumen 1870 - Detroit 1941. Pastoor van de Belgische kerk "Our Lady of Sorrows".
336. Smits Arnoldus, *Dom Modest Van Assche. Kersten en Vlaming. Aanvullingen en verbeteringen*. Steenbrugge, Sint-Pietersabdij, 1988, 45 blz.
Bij Boekenschouw 1987, nr. 336.
337. Baudouin F., *Dr. Walther Vanbeselaere (1908-1988). Een levensschets*. - V., 37 (1988) 270-272.
Kunsthistoricus, geboren te Zevokote.
338. Bruggeman Albert, *Een figuur van bij ons, Onderwijzer René Vandekerckhove*. - Derlike, 11 (1988) 99-104, ill.
339. Van de Meulebroeke Godfried, *Stamreeks van Godfried van de Meulebroeke*. - VS., 24 (1988), 313-315.
340. Klausing Jef, *Louis vanden Eeckhaute (Gent, 19.01.1867 - Oostende 26.10.1940), zanger van het onrecht*. - 't Beertje 1989, Brugge 1988, 45-54.
Over een "verboden lied" n.a.v. de opstand van de Oostendse vissers in 1887.
341. Vanmoortel Heidi, *Jean Theodore Albert Vande Walle*. - DJ., 12 (1988) 15-43, ill.
342. Seberrechts Frank, *Jef van de Wiele (1903-1979) : Cyriel Verschaeve en de Tweede Wereldoorlog*. Vers. 1987. Colloquiumnummer, 181-203.
343. Vanacker J. m.m.v. Opsommer R., *Bijdragen tot de geschiedenis der Heren van Gistel*. - Gestella 1988. Duizend jaar Gistel, 165-225.
O.a. gebaseerd op middeleeuwse boedelbeschrijvingen.
344. Hoornaert Geert, *Studiebeursonderzoek, bron voor genealogen ? Studiebeurs van Jan van Heule - Roeselare 17de en 18de eeuw*. - VS., 24 (1988) 305-307.
345. Christiaens M., *Regard sur une dynastie luingnoise : les boulangers Vanhoutte*. - MSHM., 10² (1988) 55-60.
XVIIIe-XXe eeuw.
346. Wante L., *De orgelbouwer Charles-Louis Vanhoutte*. - JGOKW., 16 (1988) 27-34.
347. Speleers F., *Diane Vanhoutte uit Anzegem : leerlinge, lerares en directrice aan de kantnormaalschool van Brugge*. - JGOKW., 16 (1988) 397-403.
348. Vlamynck Joris, *Kunstschilder Karel van Lerberghe*. - Bijdragen tot de geschiedenis van Woumen. Deel II, Zingem 1988, 166-169, ill.
Woumen 1893 - Gent 1953. Landschappen en stillevens.
349. Debrock Walter, *Filips van Maestricht, de jonge*. - Het Visserijblad, 55 (1988), 11-12, 51-52.

350. Debrock W., *F. Van Maestricht, de oude*. - Het Visserijblad, 55 (1988) 10, 37-38.
351. Demeulemeester A., *Pittemse pastoor taalzanter voor Guido Gezelle, 1858-1859*. - B., 88 (1988) 69-77.
Betreft Karel-Lodewijk Van Raes (Esen 1801 - Pittem 1865).
352. Denijs Bertrand, *Jozef van Ryckeghem : een Loppems priester aan het IJzerfront (1914-1918)*. - Zilleghem, 9 (1988) 48-61.
353. Van Acker Jan, *De Familie van Stavele (1298-1603) in de Kasselrijen van Veurne en Kortrijk. Bijdrage tot de studie van de Vlaamse adel na 1300*. - HGOK., 54 (1988) 5-242, ill.
354. Beun Jacques, *Het tragisch levenslot van Vantielcke te Adinkerke*. - MV., 11 (1988) 935-936.
Genealogische gegevens. Zie Boekenschouw over 1987, nr. 607.
355. Vandevenne G., *Karel van Wijnendaele*. - JHKH., (1988) 40-55, ill.
356. Lauwers Wilfried, *Francies Van Zeveren en de Bargen*. - JBB., 21 (1988) 78-85, ill.
357. Vandebussche Richard, *Oscar Verhaeghe, pastoor te Eernegem van 1945 tot 1953*. - Ern., 6 (1987) 79-97.
358. Van Biervliet Aubert-Tillo, *Pastoor Pieter Verhaeghe*. - Arsbroek, 5 (1988) 73-76.
Lag aan de basis van het bedevaartsoord in Assebroek.
359. Demerre G., *De pastoor van de bloeiende... boomgaard ?* - BdK., 30 (1988) 93-94.
Betreft pastoor Julius Vermeulen in Nieuwpoort, gegevens 1913 en 1914.
360. Huyghebaert J., *School voor landmeetkunde te Lendeledede, 1780*. - B., 88 (1988) 378-381.
Over landmeter Pieter Jan Wallays uit Lendeledede. Met nawoord door L.V.A.

8. Volkskunde

361. Annoot Roland, *Volksvertelling uit de Westhoek : "Waarom er gen molenaars in de hel zijn"*. - Molenecho's, 16 (1988) 108.
Opgetekend in 1949.
362. Arickx V., *Vuurschoten op scherminkelaars te Aarsele, 1781*. - B., 88 (1988) 433-438.
363. Beun J., *"Het uur van onze dood" te Nieuwpoort*. - BdK., 30 (1988) 153-158.
Kenmerken van bidprentjes, 1920-1987.
364. Debrabandere P., *Volksgebruiken in de Kortrijkse Sint-Maartenskerk*. - LG., 30 (1988) 179-192, ill.
365. De Bruyne M., *Een eerstekommunieliedje in het teken van de doodsgedachte (Roeselare, 1773)*. - OH., 42 (1988) 9-11.
366. Demarest H., *Bescherming van de H. Joseph*. - Schr., 17 (1988) 10, 5-12.
367. Demarest H., *Eetprentje O.L.V. van altijddurende bijstand*. - Schr. 17 (1988) 9, 6-12.
368. Demarest Hendrik, *De H. Frans Xaveer in 1666 eeuwige patroon van Brugge tegen de pest*. - VK., 89 (1988) 286-307, ill.
369. Demarest Henri, *Gezocht : Bertje van de Loge ! - 't Beertje 1989, Brugge, 1988, 24644, ill.*
370. De Mulder L., *De rozenkrans van G. Gezelle*. - Schr., 18 (1988) 1-3, 1-24.
371. Depaeuw R., *Les vieux remèdes vétérinaires de la région Comines-Warneton-Ploegsteert*. - MSHC., 18 (1988) 343-352.
372. Dewitte A., *Vrouwen zyn ten spinrock bequamer dan tot medicynen. Brugge 1470*. - B., 88 (1988) 226-228.

373. Ghekiere Patricia, *De Grote Keer te Mesen*. - GiK., 25 (1987) 1, 31-44, krt., ill.
374. Gillard P., *La saboterie à Evregnies : histoire et tradition*. - MSHM, 10² (1988) 73-92.
375. Goethaels Rika, *Oostendse volksnamen in de wereld van de marienne biologie*. - Het Visserijblad, 55 (1988) 2, 9, ill.
376. Hostyn Norbert, *Artistiek-maritieme folklore te Oostende : het scheepsportret in achterglastechniek*. - Het Visserijblad, 55 (1988) 1, 28-30, ill.
François-Laurent Meseure (°, 1772-† ?, na 1860), Petrus Ne-fors (1790-1876), Petrus-Cornelis Weyts (1799-1855), Carolus-Ludovicus Weyts (1828-1876), Ignatius-Jan Weyts (1840-1880).
377. Klausing Jef, *Honderd jaar sociale evolutie in het visserslied*. - Het Visserijblad, 55 (1988) 7, 41-45, ill.
378. Lanszweert Willem, *Taboes en bijgeloof in de visserij*. - MV., 11 (1988) 903-905, 937-938, 965-968.
Vervolg van Boekenschouw 1987, nr. 510.
379. Lowyck Antoon, *Enkele aantekeningen over het kaatsspel in de Westhoek van de Nederlanden-in-Frankrijk*. - 't Beertje 1989, Brugge 1988, 70-76.
380. Meulemeester J.-L., *De St.-Arnolduskapel en het park in Tiegem*. - LG., 30 (1988) 333-347, ill.
381. Meulemeester J.-L., *2 bedevaartsvaantjes uit Bredene*. - OH., 42 (1988) 13-15.
382. Meulemeester J.-L., *Twee nieuwe Westvlaamse bedevaartsvaantjes*. - OH., 42 (1988) 207-210, ill.
Bedevaartsvaantje voor Klemserke en voor Westkerke.
383. Moeyaert C., *Melodieën op de volksliederen in de bundel van L. Monsterleet, Bollezele*. - B., 88 (1988) 382-383.
Vervolg op Boekenschouw 1987, nr. 516.
384. Moeyaert C., *Twee Zuidvlaamse liederen over de molenaars, de kramers en andere beroepen*. - B., 88 (1988) 283-293.
385. Mus Margaretha, *Geschiedenis van de Ieperse Boogschutters*. Leuven, Vlaamse Volkssportcentrale, 1988, XII-207 blz., ill. (Serie der Vlaamse Volkssport, Dossiers, nr. 8).
386. Nolf Bertrand, *De schuttersgilde St.-Sebastiaan Ingelmunster, einde 18de eeuw tot heden*. - DH., 9 (1988) 7-75.
387. Ocquet G., *Maisonnettes de pêcheurs à la frontière franco-belge*. - RSDHA., n° 22 (december 1988) 227-234.
388. Prinzie Jean-Pierre, *Ken je die mop van twee zandkorrels in de woestijn ? Enkele resultaten van het moppenonderzoek bij de schoolgaande jeugd van Jonkershove*. - 't Beertje 1989, Brugge 1988, 77-93.
389. R.L., *Kaasbeeldkaart voor Kaasmuseum in Torhout*. - B., 88 (1988) 446-447.
390. Savels Gilbert, *De kneek*. - MV., 11 (1988) 963-964, ill.
Toestelletje om meeuwen voor huishoudelijk gebruik te vangen.
391. Schotte B., *Verbieden van berejachten en carnaval te Brugge in de 18de eeuw*. - B., 88 (1988) 408-420.
392. Van Acker J., *Gebruiken bij verervingen te Izegem, 1539*. - B., 88 (1988) 68.
393. V[an] A[cker] L[ucien], *Gaaibolders te Ruddervoerde in 1873*. - B., 88 (1988) 341.
394. Vandermeulen G., *Les allumoirs*. - MSHM., 102 (1988) 111-121.
395. Vansevenant A., *De Sint-Godelieveprocessie*. - Gestella 1988. Duizend jaar Gistel, 226-246, ill.
396. Van Troostenberghe Carlo, *Papa Prosper en De Troubadour*. - Gr., 8 (1988) 133-142, ill.
397. Verstappen Jack, *Soldatentaal aan de IJzer*. - IJzb., 18 (1988) 367-377, ill.

398. Vlaminck Joris, *De Sint-Andriessgilde van Woumen*. - Bijdragen tot de geschiedenis van Woumen. Deel II, Zingem, 1988, 47-54, ill.
399. Vlaminck Joris, *De Sint-Sebastiaansgilde van Woumen*. - Bijdragen tot de geschiedenis van Woumen. Deel II, Zingem, 1988, 37-46, ill.
- Zie ook nrs. 21, 34, 46, 80, 89, 246, 254, 275, 280, 286, 332, 340, 355, 420, 428, 430, 453, 457, 468, 475, 489, 536, 562, 576, 599, 602, 603, 633, 634, 650, 671, 677, 695, 741, 768, 769, 771, 775.

II. ALGEMENE GESCHIEDENIS

1. Geschiedenis van Vlaanderen

400. *Annales Gandenses. Annals of Ghent*. Edited and translated by the late Hilda Johnstone. Oxford, Clarendon Press, 1985, XXIX-105 blz. (Oxford Medieval Texts).
401. Backhouse M., *The Flemish Refugees in Sandwich (1561-1603)*. - Revolt and emigration. Refugees from the Westkwartier in Sandwich in the XVIth century, Dikkebus-Ieper, 91-110, ill.
402. Backhouse M., Craeybeckx J., Duke A.C., Mandelinck Gwy en Vandamme L., *Refugees from the Westkwartier in Sandwich in the XVIth century*. Dikkebus-Ieper, 1988, 126 blz., ill., graf., krtn.
Nederlandstalige en Franstalige samenvattingen.
403. Backhouse M.-F., *Inwoners van Bergen-ambacht betrokken bij de troebelen in de kasselrij Bergen tijdens het hongerjaar 1566*. - Westhoek., 4 (1988) 58-94, ill.
404. Blondeau Roger-A., *Geuzen in de Westhoek. Het epicentrum van de beeldenstorm*. Gent, Reinaert - Het Volk N.V., 1988, 270 blz., ill. krtn.
405. Bougard P. & Nolibos A. (dir.), *Le Pas-de-Calais de la préhistoire à nos jours*. Z.pl., Editions Bordessoules, 1988, 439 blz. (Collection Hexagone).
406. Declercq Georges A., *Brugge als toevluchtsoord tijdens de Noormanneninval 851*. - BO., 28 (1988) 131-139.
407. Desmulliez Janine en Milis Ludo, *Histoire des provinces françaises du Nord : tome 5 : De la préhistoire à l'an mil*. Dunkerque, Westhoek-Editions des Beffrois, 1988. 256 blz., ill.
408. Desportes P., *Les communes picardes au Moyen Age. Une évolution originale*. - RN., 70 (1988) 265-284.
409. Dewulf Daniël, *De Saksen en de Vlaamse kustvlakte Ve - VIIIe eeuw*. - JHC., (1988) 95-109.
410. Duke A.C., *The Calvinist exiles from the Southern Netherlands : a neglected community in Elizabethan England*. - Revolt and emigration. Refugees from the Westkwartier in Sandwich in the XVIth century, Dikkebus-Ieper, 1988, 113-122, ill. krt.
411. Guyotjeannin Olivier, *Episcopus et comes. Affirmation et déclin de la seigneurie épiscopale au Nord du royaume de France (Beauvais-Noyon - début XIIIe siècle)*. Genève - Parijs, Droz, 1987, LXXV + 314 blz. (Mémoires et Documents publiés par la Société de l'Ecole des Chartes, 30).
412. Hageman Marc, *De Anglofilie in het graafschap Vlaanderen tussen 1379 en 1435. Politieke en economische aspecten*. Kortrijk-Heule, UGA, 1988, 279 blz. (Standen en Landen, 90).
413. Terrier D., *Capacité d'attraction et hiérarchie des petites villes de Flandre maritime (fin XVIIIe - début XIXe s.)*. - RN., 70 (1988) 755-770.
414. Vandamme L., *Escapes : an introduction*. - Revolt and emigration. Refugees from the Westkwartier in Sandwich in the XVIth century, Dikkebus-Ieper, 1988, 81-87, ill.

415. Vandamme L., *Revolt in the Westkwartier*. - Revolt and emigration. Refugees from the Westkwartier in Sandwich in the XVIIth century, Dikkebus-Ieper, 1988, 29-78, ill., graf., krtn.
416. Vanden Berghe Y., Van Den Abeele A., Huyghebaert J. en Simon F., *Het culturele leven in onze provincies onder Frans bewind : het Leiedepartement*. - TGB., 42, no 166 (1988) 51-65.
417. Verberckmoes Johan, *Flemish Tenants-in-Chief in Domesday England*. - BTFG., 66 (1988) 725-756.
Afwezigheid van georganiseerde Vlaamse kolonisatie in Engeland tijdens de 2de helft van de 11de eeuw.
418. Wytteman J.P. (red.), *Le Nord de la préhistoire à nos jours*. - Z.p., Editions Bordessoules, 1988, 378 blz. (Collection Hexagone).
Zie ook nrs. 44, 57, 81, 666, 720, 724.

2. Plaatselijke geschiedenis

Aalter

Zie nr. 674.

Aarsele

Zie nrs. 290, 362.

Aartrijke

419. Decock Emiel, *De beelden van Leonard De Visch*. - DJ., 12 (1988) 71-99, ill.
420. Decock Emiel, *De beginjaren van de Aartrijkse Fanfare St.-Cecilia*. - DJ., 12 (1988) 53-65, ill.
421. Desmedt Marcel, *Het pastoraal huis te Aartrijke in 1765*. - DJ., 12 (1988) 65-71, ill.
422. Missine Ronald, *Geschiedenis of monument te Aartrijke*. - DJ., 12 (1988) 15-43, ill.
- Zie ook nr. 341.

Adegem

423. Notteboom Hugo, *Bewoning om en rond Raverschoot*. - HBM., 1 (1987) 17-19.

Adinkerke

424. Beun Jacques, *Te De Panne, daar staat mijn huis!* - MV., 11 (1988) 894-897.

Demografie van Adinkerke, 19de eeuw.

Zie ook nr. 354.

Alveringem

Zie nr. 774.

Anzegem

425. De Borchgrave O., *"Ter Schaeghen". Een heerlijkheid te Anzegem in handen van een beroemde Italiaanse familie*. - HGOK., 54 (1988) 315-322, ill.
Pallio di Rinco - Visconti di Milano.
- Zie ook nrs. 347, 769, 901.

Assebroek

426. Degrande Valentin, *100 jaar geleden : de verbouwing van de bedevaartkerk : een kruisweg met vele staties*. - Arsbroek, 5 (1988) 19-39, ill.

427. Dewitte A., *Guldenmis in de kerk van Assebroek, 1540*. - B., 88 (1988) 112.
 428. D'Hondt Willy, *Plechtige inhuldiging van den eerwaarden heer Camille Cornette als pastoor van O.L.V. van Assebrouck, op zondag, 28 oktober 1928 om 2 ure namiddag*. - Arsbroek, 5 (1988) 12-18, ill.
 429. Schorreel Erna, *Gids voor een kunst-historische rondleiding in de bedevaartkerk van Assebroek*. - Arsbroek, 5 (1988) 49-64, ill.
 Zie ook nrs. 157, 191, 358, 800.

Avelgem

Zie nr. 901.

Beernem

430. Brandt Cyriel, *Een huisje te Beernem, nog niet te lang geleden*., - JBB., 21 (1988) 92-95, ill.
 431. Brandt Cyriel, *Verkiezingsmanifesten te Beernem in 1888*. - JBB., 21 (1988) 145-150.
 432. Ryserhove Alfons, *Rond de oude Paterij te Beernem*. - JBB., 21 (1988) 9-35, ill.
 433. Slos Etienne, *Het Eiland*. - JBB., 21 (1988) 133-140, krtn.
 Zie ook nrs. 308, 356.

Bekegem

Zie nrs. 183, 331.

Belle

434. Veys J., *de eerste kantwerkschool te Belle*. - BdK., 30 (1988) 37-44. 1664, "Regels ende Conditien".

Bellegem

435. Castelain R., *Enkele lenen in Bellegem en Outrijve XIVde en XVde eeuw*. - LG., 30 (1988) 291-303, ill.
 Zie ook nrs. 77, 135.

Beveren-IJzer

436. De Schrijver D., *Beveren-IJzer*. - BdK., 30 (1988) 4-9.
 437. De Schrijver D., *De heerlijkheid van Sint-Elooi te Beveren-IJzer*. Alveringem, Eigen beheer, s.d., 40 blz.
 Zie ook nr. 844.

Bissegem

Zie nr. 780.

Blankenberge

438. Bilé Elie, *Het Rode Kruis te Blankenberge*. Brugge, Herrebut, 1987, 80 blz., ill.
 Zie ook nrs. 221, 222.

Bredene

439. Desopper Georges, *En dit is ook reeds 25 jaren geleden*. - JHC., (1988) 3-11, ill.
 440. Dewulf D., *De concessie van de aanleg v.d. vuurtorenwijk*. - JHC., (1988) 67-95.
 Zie ook nrs. 14, 58, 91, 381.

Brugge

441. Bols Lucien, *De verdwenen windmolen "Den Buck" op de Kazernevest*. - BS., 9 (1988) 2, 8-9, ill.
In Brugge.
442. Bols Lucien, *Een vergeten wijkbenaming : "De Rame"*. BS., 9 (1988) 4, 4-5, ill.
443. De Clerck Gustaaf, *Rechtsvonnissen in de middeleeuwen (IV)*. - BS., 9 (1988) 1, 11, ill.
In Brugge.
444. De Clerck Gustaaf, *Een verzoening*. - BS., 9 (1988) 1, 5.
In Brugge 1560.
445. Dewitte A., *De Brugse Magdalenagilde, 1477*. - B., 88 (1988) 449.
446. Dewitte A., *De gilde van Maria vanden Seven Weeden, Brugge Salvatorskerk 1492*. - B., 88 (1988) 306-309.
447. D'hondt J., *Het windmolenbestand te Brugge, vanaf eind 18de eeuw*. - Rau J.A. & D'hondt J., *De Brugse Parochies. Het leven in Sint-Salvator, Sint-Jacobs, Sint-Gillis, Brugge, 1988*, 6-21.
448. Huyghebaert J., *'t Keersken in Brugge als Salon Sosial, 1828*. - B., 88 (1988) 438.
449. Rau Jaak A., D'hondt Jan, *De Brugse Parochies 2. Het leven in Sint-Salvator, Sint-Jacobs, Sint-Gillis*. Brugge, Marc Van de Wiele, 1988, 232 blz., ill.
450. Rau Jaak A., *Het Stübbenkwartier in opschudding (1928)*. - BO., 28 (1988) 207-216, ill.
451. Rotsaert Jan, *De Broederschap van de heilige Jozef in de Discalsenkerk te Brugge*. - BO., 28 (1988) 65-81, ill.
452. Van den Abeele A., *De relikwie van het H. Bloed in de "Beloken Tijd". Een geheime bergplaats aan de Dyver ? 1578-1581*. - B., 88 (1988) 218-225.
In Brugge.
453. Vanhoutryve André, *Het Brugse ambacht der "Toubacqvercoopers"*. - BS., 9 (1988) 3, 7, ill.
454. Vanhoutryve André, *Gilde van myn Heere Sint-Sebastiaen die d'aerchiers houden binnen der stede van Brugghe. Een cultureel-historische analyse*. Brugge, Walleyndruk, 1989, 199 blz., ill.
455. Vanhoutryve André, *De reliëfsteen aan het Sint-Bonifatiusbrugje*. - BS., 9 (1988) 4, 11.
In Brugge.
456. Vanhoutryve André, *Het standbeeld van Hans Memling*. - BS., 9 (1988) 2, 4-5, ill.
In Brugge.
457. Vanysacker Dries, *Hekserij in Brugge. De magische leefwereld van een stadsbevolking, 16de-17de eeuw*. Brugge, Marc Van de Wiele, 1988, 201 blz., ill. (Vlaamse Historische Studies, 5).
- Zie ook nrs. 51, 78, 83, 89, 90, 124, 132, 146, 147, 148, 149, 154, 160, 162, 177, 182, 190, 192, 214, 215, 216, 217, 228, 246, 256, 259, 272, 289, 315, 316, 319, 326, 347, 368, 369, 391, 406, 688, 707, 718, 725, 752, 753, 759, 774, 778, 788, 795, 801, 803, 804, 805, 806, 823, 833, 837, 841, 843, 846, 848, 854, 868, 876, 888.

Damme + Vivenkapelle

458. Coornaert Maurits, *Op zoek naar de oorsprong van stad Damme*. - RP., 30 (1988) 129-133.
Zie ook nrs. 46, 195, 779, 822.

Deerlijk

459. Benoit F., *Deerlijk volgens het twintigste penningkohier van 1572*. - JGOKW., 16 (1988) 217-247.
 Zie ook Derlike, 11 (1988) 13-30, ill.
460. Benoit Filip, *Protestantse burgemeester in Deerlijk*. - Derlike, 11 (1988) 75-78, ill.
461. Bulcaen Romain, *Kerk en Parochie Sint-Lodewijk na de Eerste Wereldoorlog*. - Derlike, 11 (1988) 69-73, 118-122, ill.
462. Cauwe Roger, *Deerlijkse Bidprentjes*. - Derlike, 11 (1988) 105-109, ill.
463. Defraeye Hugo, *'t Vijverpark 1936 : Ik neem vakantie in mijn straat*. - Derlike, 11 (1988) 48-53, ill.
464. Vermeulen M., *De heerlijkheid Slansheeren Roup in Deerlijk tot 1523*. - JGOKW., 16 (1988) 57-63.
 Zie ook nrs. 261, 262, 338, 766, 814.

Dentergem

465. Bekaert Eric, *Gemeenteraadsliden, schepenen en burgemeester in Dentergem (1795-1977)*. - RT., 19 (1988) 42-106, ill.

De Panne

466. Bauwens Jacques, *Uit de geschiedenis van De Panne 1906-1914. Touwtrekken rond de schuilhaven*. - GiK., 25 (1987) 2, 2-28, krtn., ill.
 Zie ook nr. 424.

Desselgem

467. Debrouwere M. - Ducatteeuw E., *Van woonsteden en mensen in Desselgem : het Munkenhof*. - JGOKW., 16 (1988) 135-215.

Dikkelvenne

Zie nr. 101

Diksmuide

468. Demoen Herman, *Omtrent zeshonderd jaar schuttersleven binnen Diksmuide*. - DD., 7 (1988) 2, 43-53, ill.
469. Denys Ronny, *De broeders van liefde te Diksmuide. Oktober 1914*. - DD., 7 (1988) 2, 36-42.
 In het oorlogsgeweld.
 Zie ook nrs. 286, 292, 657, 701, 789, 865.

Dottenijs

470. Van Neste A., *Monographie de Dottignies*. - MSHM., 10¹ (1988) 1-256.

Dudzele

Zie nrs. 84, 166, 768.

Duinkerke

471. Nuyttens M., *Dunkerque à travers les archives des Etats de Flandre*. - RSDHA., n° 22 (december 1988) 21-36.

Eeklo

472. Stockman Luc, *Een nieuw klokkenspel voor de kerktoren van Eeklo in 1572*. - HBM., 1 (1987) 84-85.

Eernegem

473. Naert Urbain, *Alibel : over worsten en pasteien*. - Ern., 6 (1987) 27-39.
Over verdwenen conservenfabriek in Eernegem.
474. Naert Urbain, *Een Eernegemse communard (1871)*. - Ern., 6 (1987) 73-76.
475. Naert Urbain, *Eernegemse kroegentocht anno 1867 (slot)*. - Ern., 6 (1987) 11-18.
Vervolg op Boekenschouw 1986, nr. 506.
476. Symaëys André, *Urbs Godescalci*. - Ern., 7 (1988) 44-47.
Over een Middeleeuwse nederzetting in Eernegem.
477. Vandebussche Bart, *De pest in Eernegem. Over de pest en de oprichters van het Sint-Annabroederschap te Eernegem in de zestiende eeuw*. - Ern., 6 (1987) 63-67.
478. Vandebussche Koenraad, *Eernegem tijdens de Spaanse Successieoorlog (1700-1713)*. - Ern., 7 (1988) 28-43.
479. Vandebussche Koenraad, *De Franse invasies van 1792-1794*. - Ern., 7 (1988) 6-13.
In Eernegem.
480. Vandebussche Koenraad, *Onderwijs in Eernegem (1795-1840)*. - Ern., 6 (1987) 19-24 en 68-72 en 7 (1988) 67-72.
481. Vandebussche Koenraad, *De Oostenrijkse Successieoorlog (1740-1748)*. - Ern., 6 (1987) 40-51.
Over Eernegem tijdens deze periode.
482. Vandebussche Koenraad, *Verkiezingskoorts (1848)*. - Ern., 7 (1988) 49-51.
Over aanleg van Westkerkestraat in Eernegem.
483. Vandebussche Koenraad en Antoon Verbeke, *Gemeenteraadsverkiezingen te Eernegem (1945-1982)*. - Ern., 7 (1988) 54-62.
484. Verbeke A., *Het Eernegemse dorpscentrum in 1532/1555*. - Ern., 6 (1987) 54-62.
485. Verbeke Antoon, *Het Land van Wijnendaele. Haar rechtsgebied te Eernegem*. - Ern., 7 (1988) 87-95.
486. Verbeke Antoon, *Pottiersmolen. Eernegems oudste molen? (1392-1409 tot 1934)*. - Ern., 7 (1988) 14-24.
- Zie ook nrs. 270, 306, 324, 357.

Eine

Zie nr. 185.

Esen

487. Vlaemynck Joris, *400 Jaar Devotie tot Onze-Lieve-Vrouw-ter-Hulpe te Esen*. - DD., 7 (1988) 1, 4-47, ill., krt.
Zie ook nr. 900

Ettelgem

Zie nr. 165.

Gent

Zie nr. 179.

Gistel

488. *Gestella 1988. Duizend jaar Gistel. Bijdragen tot de geschiedenis, archeologie en genealogie van Gistel*. Gistel, 1988, Vlaamse Vereniging voor Familiekunde, 353 blz., ill.
Zie ook nrs. 47, 51, 61, 130, 131, 218, 227, 240, 260, 321, 343, 845, 855.

Harelbeke

Zie nr. 842.

Haringe

489. Gheysens J., *Haringe en zijn Kapelletjes*. - AdS., 18 (1988) 67-75, ill.

Helkijn

490. Castelain R., *Het bezit van het bisdom Doornik in Helkijn en omgeving*. - JGOKW., 16 (1988) 103-134.

491. Despriet P., *Het bisschoppelijk kasteel van Helkijn*. - JGOKW., 16 (1988) 65-102.

Zie ook nr. 51.

Herzeeuw

Zie nr. 686.

Heule

Zie nr. 802.

Hondschote

Zie nr. 869.

Hooglede

492. Matten S., *Sleihage van gehucht naar parochie*. Hooglede, Feestkomitee Sleihage, 1988, 304 blz., ill.

Hoogstade

Zie nr. 327.

Houtave

Zie nrs. 164, 169.

Houtem

Zie nr. 196.

Houthulst

493. Baelde G., Lesage X., Rommelaere-Pesbrugge G., Schacht J., Van Neste P., Verschuieren R., *Bijdrage tot de geschiedenis van Houthulst. Van 19de-eeuwse parochiestichting tot gemeente (1928)*. Houthulst, Gemeentekrediet, 1988, 79 blz., ill., krtn.

494. Baelde Guido, *Bijdrage tot de geschiedenis van het ontstaan van de parochie en van de kerk van Houthulst*. - Bijdrage tot de geschiedenis van Houthulst. Van 19de-eeuwse parochiestichting tot gemeente (1928), Houthulst, 1988, 21-31, ill.

495. Lesage Xavier, Schacht Jocelyne en Van Neste Patrick, *Houthulst als zelfstandige gemeente*. - Bijdrage tot de geschiedenis van Houthulst. Van 19de-eeuwse parochie-stichting tot gemeente (1928), Houthulst 1988, 57-70, ill.

Zie ook nrs. 59, 197, 699, 899.

Ichtegem

Zie nr. 295.

Ieper

496. Verheye Staf, *Het (gewezen) openbaar slachthuis te Ieper*. - IK., 24 (1988) 46-63, ill., plan.
Van 1861 tot 1987 : stichting, reglementering en werking.
497. Verheye Staf, *Van kant, "siamoises" en otters*. - IK., 24 (1988) 64-65.
Ieperse kant en weefsels, eervolle vermeldingen in 1821.
498. Verheye Staf, *Van romantische naar moderne straatverlichting te Ieper*. - IK., 24 (1988) 66-80, ill.
499. Verheye Staf, *Voedselschaarste te Ieper 1845-1846*. - IK., 24 (1988) 3-9.
Vervolg. Zie Boekenschouw 1987, nr. 935.
- Zie ook nrs. 198, 199, 200, 206, 271, 282, 285, 298, 385, 657, 662, 663, 714, 715, 755, 764, 824.

Ingelmunster

Zie nrs. 333, 386, 826.

Izegem

Zie nrs. 392, 698.

Jabbeke

Zie nrs. 51, 167, 168.

Kaaskerke

Zie nr. 775.

Kemmel

Zie nr. 186.

Kerkhove

Zie nrs. 126, 127.

Klemskerke

Zie nr. 382.

Knokke

500. Devroe Constant, *Luchtvaart en golf te Knokke-Zoute*. Knokke, Devroe, 1986, 255 blz., ill.
Zie ook nrs. 159, 161.

Koekelare

501. Heus Jef, *Hypothesen : een stimulans tot breder en diepgaander onderzoek*. - Coc, 3 (1988) 50-69, krtn.
Koekelaarse geschiedenis van prehistorie tot 900.
502. Seys Raf, *Koekelare gisteren en op de drempel van morgen*. Nieuwkerken, Het Streekboek, 1987, 120 blz., ill.
503. Vanhegen Dirk, *Koekelare anno 1955 : inhuldiging burgemeester Lootens ; Koekelare gewijd aan het H. Hart*. - Coc., 3 (1988) 2-8 en 43-48, ill.
Zie ook nrs. 145, 156, 678.

Koksijde

504. Dewaele M., *Het onderwijs aan de kinderen van Koksijde tijdens de Franse Overheersing*. - BdK., 30 (1988) 179-182.
Zie ook nrs. 129, 141, 194, 364.

Komen

505. Dendoncker P., *Comines-Warneton au fil des mois : 1987*. - MSHC., 18 (1988) 519-547.
506. Duvosquel J.-M., *De oorsprong van het stadhuis van Komen (België) : een aankoop door de plaatselijke notabelen in de 17de eeuw*. - TGB., 42, no 166 (1988) 3-10.
507. Schoonheere A., *Les ventres bleus des fabriques. Evolution de Comines au siècle industriel 1800-1914*. Komen-Waasten, 1988, 503 blz. (Etudes et Documents édités par la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la Région, VIII).
- Zie ook nrs. 114, 238, 328, 750.

Kooigem

508. Boncquet P., *Heerlijkheid en Leen in Kooigem (XIIIde - XVde eeuw)*. - LG., 30 (1988) 245-257.
509. Witdouck R., *De Heerlijkheid Kooigem*. - HGOK., 54 (1988) 243-281, ill.
- Zie ook nr. 211.

Koolskamp

Zie nr. 671.

Kortemark

510. Stevens Marcel, *"Cortemarck" 1900-1920*. Kortemark-Handzame, Familia et Patria, 1985, 94 blz., ill.
- Een goede oude tijd. Pastoor Blancke, De oorlog 1914-18. E.H. Arthur Moenaert.

Kortrijk

511. A.N.D., *Weerstandsgroep A.D.V. te Kortrijk (1940-1944)*. - Cur., 23 (1988) 152-153.
- In het Sint-Amanscollege.
512. Boncquet P., *De brand van de Sint-Maartenskerk in 1862*. - LG., 30 (1988) 55-79, ill.
513. Calmeyn R., *Kanttekeningen bij de restauratie van de Sint-Maartenskerk*. - LG., 30 (1988) 39-45.
514. Catteeuw Maja, *Het Instituut voor Verpleegkunde te Kortrijk*. - Cur., 23 (1988) 71-73, ill.
- Opgericht in 1937.
515. Debrabandere P., *Kortrijkse beiaarden en beiaardiers*. - LG., 30 (1988) 139-159, ill.
516. Deleu F., *De stadsbeiaard van Kortrijk*. - LG., 30 (1988) 159-179, ill.
517. Desmet J., *De muziekkapel van de Sint-Maartenskerk in Kortrijk in de 18de eeuw*. - LG., 30 (1988) 119-139.
518. Despriet Ph., *De vergroting van de St.-Maartenskerk 1414-1415*. - LG., 30 (1988) 45-55.
519. Janssens D., *De oudheidkundige opgravingen in Sint-Maartenskerk in 1981 en 1982*. - LG., 30 (1988) 33-39; ill.
520. Thurman P., *De historiografie over de St.-Maartenskerk en -parochie*. - LG., 30 (1988) 7-33.
521. Van Acker L. (= A.B.), *De handelskamer van Kortrijk onder Napoleon*. - B., 88 (1988) 238.
- 521bis. Vanbossele José, *Kortrijk tijdens de tweede wereldoorlog : kroniek naar het dagboek van dokter Robert Mattelaer : deel 3*. Kortrijk, Groeninghe, 1988, 304 blz., ill.
- Zie ook nrs. 187, 220, 256, 669, 672, 743, 770, 777, 799, 839, 885.

Koudekerke

Zie nr. 664.

Kruishoutem

Zie nr. 117

Langemark

Zie nr. 897.

Leffinge

522. Barra Jean-Marie en Opstaele Georges, *Leffingse sprokkels anno 1920*. - Gr., 8 (1988) 142-151, ill.

523. Desseyen Jef, *'t Is schoon, 't is Leffinge*. - Gr., 8 (1988) 72-76.

524. Leroy Robert, *Postgeschiedenis van Leffinge*. - Gr., 8 (1988) 61-71, ill.
Zie ook nrs. 51, 202.

Lendeledede

Zie nr. 360.

Lichtervelde

525. Beeusaert-Pattyn Guy & Ria, *Het oorlogsmonument te Lichtervelde*. - JKVDP., 4 (1988) 104-107, ill.

526. Haeghebaert Luc, *Beschrijving der Krekebeek, Drie Lindenbeek en Zwanebeek en de bespoelde plaatsen door Karel Deceuninck*. - JKVDP., 4 (1988) 59-69, ill.

Te Lichtervelde.

527. Haeghebaert Luc, *Lichtervelde vroeger en nu*. - JKVDP., 4 (1988) 111-116, ill.

528. Missinne Gaston, *Lichterveldse klokkenhistoriek*. - JKVDP., 4 (1988) 5-14, ill.

529. Vandewalle Georges, *Geschiedenis van het onderwijs te Lichtervelde*. - JKVDP., 4 (1988) 26-58.

Zie ook nrs. 53, 334, 861.

Lissewege

530. Vandepitte Germain, *Toponiemen te Lissewege*. - RP., 30 (1988) 19-34, 121-127, 177-183.

Lo

Zie nr. 818.

Lombardsijde

531. Vallaey Frank, *De heropbouw van de kerk van Lombardsijde*. - Gr., 8 (1988) 50-57, ill.

532. Vallaey Frank, *Lombardsijde tijdens het Oorlogsjaar 1914, een tijdstabel*. - Gr., 8 (1988) 34-40, ill.

533. Van Troostenberghe Carlo, *Over Lombardsijde in de 19de eeuw*. - Gr., 8 (1988) 76-80.

Zie ook nrs. 288, 654.

Loppem

Zie nr. 352.

Luingne

Zie nr. 345.

Maldegem

534. Notteboom Hugo, *Strobrugge*. - HBM., 2 (1988) 26-40.
Zie ook nrs. 212, 213.

Mariakerke

535. Dreesen J.B., *Hoe uitgestrekt was Mariakerke in 1559?* - Pl., 17 (1988) 237-240.

Menen

536. Decraene R., "*Ons Heer in 't Riet*". - W., 12 (1988) 3, 6-15, ill.
Over de devotie tot een Christusafbeelding aan het Menense belfort.
537. Loosveld L., *100 jaar koorgestoelte van de Sint-Vedastuskerk te Menen*. - W., 12 (1988) 1, 49-50.
538. Pille R., *Sprokkelingen i.v.m. de Menense lakennijverheid*. - W., 12 (1988) 1, 14-20.
539. Pyncket M., *Barakken en noodwoningen in Menen na Wereldoorlog I*. - W., 12 (1988) 3, 23-30, ill.
540. Pyncket M., *Bevolking, arbeid en tewerkstelling in Menen, 1815*. - W., 12 (1988) 3, 33-36.
541. Pyncket M., *Jacob van Deventer tekende de oudste kaart van Menen (1567-1573)*. - W., 12 (1988) 1, 7-13, ill.
542. Pyncket M., *Menen in '14-'18, een getuigenis van pastoor-deken J. Dupan (1897-1924)*. - W., 12 (1988) 3, 16-22, ill.
543. Pyncket M., *Menen in Wereldoorlog I (1914-18)*. - W., 12 (1988) 2, 3-17.
544. Pyncket M., *De Pont Neuf door de eeuwen heen*. - W., 12 (1988) 1, 51-65, ill.
Een gehucht te Menen.
545. Pyncket M., *Vrijmetselarij in Menen (1815-1830)*. - W., 12 (1988) 1, 42-48, ill.
546. Pyncket M., *Waar woonden de Menense brouwers in 1571?* - W., 12 (1988) 1, 31-34, ill.
547. Stes B., *De post in Menen 300 jaar geleden*. - W., 12 (1988) 3, 31-32.
548. Vindevogel Ph., *Dreigt onze molen "De Goede Hoop" aan het oog onttrokken te worden?* - W., 12 (1988) 1, 35-41, ill.
549. Vindevogel Philippe, *Het Menen van toen*. Brugge, Van de Wiele, 1986, 159 blz., ill.
Zie ook nrs. 236, 291, 702.

Mere-Erpe

Zie nr. 137.

Mesen

Zie nr. 373.

Middelburg

Zie nr. 892.

Middelkerke

550. Barra Jean-Marie en Rotsaert Freddy, *De klokken van Middelkerke*. - Gr., 8 (1988) 7-23, ill.

Boekenschouw

551. Van Troostenberghe Ronny, *Het instituut van dokter Wettendorff te Middelkerke*. - Gr., 8 (1988) 23-33, ill.
552. Van Troostenberghe Ronny, *Over het ontstaan van het postgebouw te Middelkerke*. - Gr., 8 (1988) 41-50, ill.
553. Van Troostenberghe Ronny, *De telegraafkabel te Middelkerke sinds 1853*. - Gr., 8 (1988) 122-125, ill.

Moen

Zie nr. 51.

Moeskroen

554. Vandenberghe R., *De Audenarde à Gaasbeek ou comment une branche cadette des ducs de Brabant devient sires de Louvain, seigneurs de Gaasbeek, Herstal entre autres et de Mouscron*. - MSHM., 10² (1988) 11-18.
555. Vandenberghe R., *Les Tourelles, Napoléon III : non, Raymond Devos : oui*. - MSHM., 10² (1988) 61-72.
- Over het geboortehuis van Raymond Devos (° Moeskroen 1922).
Zie ook nrs. 7, 50, 238.

Moorsele

556. Decroubele Maurice, *Zo was Moorsele*. Nieuwkerken, Het Streekboek, 1985, 64 blz., ill.

Moorslede

557. Houthaeye Robert, *Moorslede het Lievendorp*. Izegem, Drukkerij Hohepied, 1988, 512 blz., ill. (ook buitentekst).
- Viering "800 jaar St.-Martinusparochie Moorslede". Grote aandacht voor kerkelijk leven en geestelijkheid.

Neerwaasten

Zie nr. 850.

Nieuwkerke

Zie nrs. 577, 717.

Nieuwpoort

558. A.B., *Havenbeweging in Nieuwpoort, 1810-1811*. - B., 88 (1988) 86.
559. Beun Jacques, *Nieuwpoort "die Goldene Stadt". Het epos van de Gouden Haringjaren te Nieuwpoort*. - MV., 11 (1988) 955-960, 987-992.
- In de tweede wereldoorlog.
560. *Nieuwpoort*. Nieuwpoort, V.V.V., 1988, 80 blz., ill.
561. *Oester- en Kreeftenwekerijen te Nieuwpoort*. - BdK., 30 (1988) 45-51, ill.
- Vanaf 1864-1865 tot na de tweede wereldoorlog.
- Zie ook nrs. 68, 142, 201, 203, 208, 209, 284, 359, 363, 679, 747.

Oedelem

562. Zutterman Henri, *1829-1889 : 150 jaar "Instrumentaal Muziekkorps" te Oedelem*. - JBB., 21 (1988) 35-78, ill.
563. Zutterman Henri, *Drie veldkapellen te Oedelem*. - JBB., 21 (1983) 108-116, ill.

Oeselgem

Zie nr. 264.

Oostduinkerke

Zie nr. 140.

Oostende

564. De Brouwere J.G., *Dochters uithuwelijken rond 1700*. - VS., 24 (1988) 310-311.

In Oostende.

565. De Brouwere J.G., *Koorleider afgezet*. - VS., 24 (1988) 416.

Zangmeester van de Oostendse parochiekerk, 17de eeuw.

566. Dreesen J.B., *Oostende. Chronologie van de vloeijing in het jaar 1584*. - Pl., 17 (1988) 247-251.

567. Dreesen J.B., *Sinte-Catharina-West*. - Pl., 17 (1988) 159-194.

Verdwenen parochie (16de eeuw).

568. Hostyn Norbert, *De oesterputten van Oostende in de 18e eeuw*. - Het Vissserijblad, 55 (1988) 3, 41-42, 4, 53-54, 5, 49-50, ill.

569. Vanalderweireldt Edouard, *Het Oostende van toen*. Brugge, Van de Wiele, 1988, 149 blz., ill.

570. Verbanck R., *"Blutsyde" en "Ter Cuere" ook een Oostendse aangelegenheid*. - Pl., 17 (1988) 8-13.

571. Villeirs Ronny, *Geschiedenis van de brandweer te Oostende*, Oostende, Eigen beheer, 1988.

Zie ook nrs. 86, 150, 274, 283, 297, 299, 304, 318, 325, 330, 349, 350, 375, 376, 668.

Oostrozebeke

572. Barbry N. - Maes P., *De demografische crisis te Oostrozebeke op het einde van de 17de eeuw (1690-1700)*. - JGOKW., 16 (1988) 47-56.

573. Maes Patrick, *Armenzorg in Oostrozebeke na de Franse Revolutie: bestuur, personeel en financiën*. - VS., 24 (1988), 491-496.

574. Maes P., *Brouwerijen in Oostrozebeke in de 19de en de 20ste eeuw*. - LG., 30 (1988) 257-261, ill.

575. Maes Patrick, *Een pachtbrief van het Goet "Pudenbrouck" in Oostrozebeke (1552)*. - RT., 19 (1988), 156-157.

Zie ook nr. 307.

Oudenburg

Zie nrs. 51, 174, 654, 853.

Outrijve

Zie nr. 435.

Pervijze

576. Demoen Herman, *Sermoen*. - DD., 7 (1988) 2, 20-24.

Een liberaal hekeldicht m.b.t. de geestelijkheid van Pervijze, tweede helft van de vorige eeuw.

Pittem

Zie nrs. 88, 351.

Ploegsteert

577. De Meulenaere F., *La cense de Wayembourg à Neuve-Eglise et Ploegsteert (Châtellenie de Lille puis de Warneton) depuis le XVe siècle*. - MSHC., 18 (1988) 85-92.

578. De Witte G., *La fondation de la paroisse Saint-André du Bizet (Ploegsteert) en 1900 et la construction de sa première église.* - MSHC., 18 (1988) 141-182.
579. Duvosquel C., *Regard sur le Bizet, village de frontaliers.* - MSHC., 18 (1988) 247-266.
Foto's 1ste helft XXe eeuw.
- Zie ook nrs. 111, 112, 115, 122, 632.

Poperinge

580. Couttenye A., *De Romeinse wegen te Poperinge... een vervolg.* - AdS., 18 (1988) 51-53, krt.
Boekenschouw 1982, nr. 390.
581. Denys F., *Poperingse meubelkunst op het einde van de 18de eeuw?* - AdS., 18 (1988) 58-63, ill.
Poperingse meubels met inlegwerk uit Poperings meubelatelier?
582. Papin K., *De Halle van Poperinge.* - AdS., 18 (1988) 54-57.
Historiek van de Poperingse lakennijverheid.
583. Papin K., *Een muzikale geschiedenis met valse noten.* - AdS., 18 (1988) 106-109.
Orgel van de St.-Janskerk in Poperinge (eerste vermelding in 1638).
584. Ronse - De Craene H., *Krankzinnigheid te Poperinge in de zeventiende en achttiende eeuw.* - AdS., 18 (1988) 34-50, ill.
585. Schoonaert G., *Zondagsscholen en verboden spelen (1573).* - AdS., 18 (1988) 117-124, ill.
586. Tillie W., *Poperinge in vuur en vlam. 350 jaar brandweer te Poperinge.* - AdS., 18 (1988) 3-19, ill.
587. Tillie Willy, *Egyptenaren in Groot-Poperinge.* - AdS., 18 (1988) 98-105, ill.
Eerste vermelding van Gypten in Poperinge in 1681.
588. Van de Lyssehoek A., *De Grote Markt en de korte garde.* - AdS., 18 (1988) 125-127, ill.
Gesloopt merkwaardig hoekhuisje voor politie en "corps de garde" in Poperinge.
589. Vandenberghe H., *Mondelinge geschiedenis Poperinge-Zuid.* - AdS., 18 (1988) 110-116.
Beknopte sociografie.
590. Verstraete G., *Costumen ende Usantien vande Stede, Keure ende jurisdictie van Poperinghe.* - AdS., 18 (1988) 22-24, ill.
Terminologie, codificatie.
- Zie ook nrs. 251, 754.

Proven

Zie nr. 863.

Ramskapelle (Knokke-Heist)

Zie nr. 170.

Rijsel

591. Blicke G. & Vanderstraeten L., *Recherches sur les fortifications de Lille au Moyen Age.* - RN., 70 (1988) 107-122.
Zie ook nr. 786.

Roesbrugge

Zie nrs. 139, 140.

Roeselare

592. Deweerdt Antoon, *Het Rode Kruis te Roeselare onder het voorzitterschap van Fernand Baudoux (1910-1927)*. - R., 17 (1987-1988) 15-61, ill.
593. Goddeeris John, *150 Jaar Academie voor Schone Kunsten te Roeselare*. (Roeselare), Familia et Patria, 1987, 304 blz., ill.
594. Hoornaert Geert, *De Roeselaarse gendarmerie, haar taakomschrijving tijdens het Frans bewind*. - R., 17 (1987-1988) 63-69, ill.
595. Hoornaert Geert, *Uit de staat van goed van een Roeselaarse barbier-chirurgijn*. - VS., 24 (1988) 582-585.
596. Vanpeteghem Roger, *Lijst van de herbergen te Roeselare op 1 januari 1935*. - R., 17 (1987-1988) 115-134.
- Zie ook nrs. 151, 152, 153, 252, 257, 267, 273, 320, 344, 791, 807.

Roksem

Zie nrs. 143, 144, 171, 172.

Ronse

Zie nr. 121.

Ruddervoorde

Zie nr. 393.

Ruiselede

597. Braet André, *De tiendenkaart van Ruiselede*. - OR., (1988) 66-67, ill.
598. Claeys Maria, *Hoera, Franse soldaten*. - OR., (1988) 39-44, ill.
599. Claeys Maria, *Uit moeders mond*. - OR., (1988) 133-138.
600. Debacker Roger, *Dagboek van Maurits De Muylt : de meidagen en juni 1940*. - OR., (1988) 9-16, 73-78, 171-174, ill.
601. Debacker Roger, *De heerlijkheden van Ruiselede in kaart*. - OR., (1988) 149-165, krtn.
602. Deguffroy Geert, *De Ruiseleedse mandenmakers*. - OR., (1988) 51-63, ill.
603. De Leersnijder Emillienne, *Paul de Lantaarnman*. - OR., (1988) 3-7, ill.
604. Depredomme Jozef, *De Ruiseleedse broederschool in 1935*. - OR., (1988) 16-26, ill.
605. Gelaude Frank, *Verplichte Verlichting in 1807*. - OR., (1988) 8.
606. Hollevoet Frans, *Het fort in Ruiselede*. - OR., (1988) 26-38, ill.
607. Lemey Paul, *Boerenjeugdbond Ruiselede (1933-1953)*. - OR., (1988) 109-115, ill.
- Zie ook nrs. 302, 303, 332, 693, 828.

Rumbeke

608. Houthaave Robert, *Het Kasteel van Rumbeke : "De Wieg van Vlaanderen"*. Roeselare, Atelier, 1988, 77 blz., ill.

Sijsele

Zie nr. 18.

Sint-Anna ter Muiden

Zie nr. 656.

Sint-Andries

Zie nrs. 78, 83.

Sint-Baafs-Vijve

609. Vandermaelen L., *Het rampzalige jaar 1694 te Sint-Baafs-Vijve*. - JGOKW., 16 (1988) 35-45.

Sint-Eloois-Vijve

610. Delmotte M., *Verkiezingen, politiek en openbare opinie te Sint-Eloois-Vijve en in de Gaverstreke tijdens de jaren 1836-1895*. - JGOKW., 16 (1988) 453-500.

Sint-Joris-ten-Distel

Zie nr. 308.

Sint-Laureins

611. Stockman Luc, *Kerkelijk en parochiaal leven te St.-Laureins*. - HBM., 1 (1987) 125-141 en 179-190 en 2 (1988) 41-46.

Sint-Michiels

Zie nrs. 78, 83, 193, 683.

Sluis

Zie nr. 656.

Slijpe

612. Rotsaert-Lingier Lucien, *Slijpe - Oktober 1914*. - Gr., 8 (1988) 88-94, ill.

Snaaskerke

613. A.B., *De Sint-Jacobuskerke in Snaaskerke*. - B., 88 (1988) 432.

Snellegem

614. Maes Ronny, *Snellegem in vergeelde foto's*. Nieuwerkerken, Het Streekboek, 1987, 95 blz., ill.

Staden

615. Vandecandelaere Donald, *Staden, beelden uit het verleden*. S.I., Familia et Patria, 1987, 153 blz., ill.
Zie ook nrs. 40, 821.

Stalhill

Zie nr. 173.

Steenkerke

616. Van Buggenhout J., *Geschiedenis van onze parochies 1 : Steenkerke*. - Bdk., 30 (1988) 33-36, ill.

Steenvoorde

Zie nr. 726.

Tiegem

Zie nrs. 125, 380.

Tielt

617. *Gids voor Groot-Tielt 1987*. Brugge, De Roede van Tielt, 1987, 260 blz.

Met historische straatnaamverklaringen.

Zie ook nrs. 248, 673, 687, 694, 749, 796.

Torhout

618. A.B., *Wateroverlast in Torhout, 1669*. - B., 88 (1988) 225.

Ook over de naamgeving "veste" en haar toenmalige betekenis voor Torhout.

619. Lecomte E., *Sint-Rembert en Torhout*. - JHKH., (1988) 4-21, ill.

620. Monthaye A., *De stede veste van Torhout*. - B., 88 (1988) 342.

Commentaar op B., 88 (1988) 225. Zie nr. 618.

Zie ook nrs. 103, 119, 120, 389, 689, 717, 756

Ursel

621. Ryserhove Alfons, *Maaltijd van het Gilde van St-Elooi te Ursel in 1550*. - JBB., 21 (1988) 142-145.

Varsenare

622. Franchoo André, *Het erfgoed "Het Schaeckhof" te Varsenare, Capelrie naast "Ter Haeuwe"*. - BO., 28 (1988) 12-16, ill.

623. Franchoo André, *De "Queckerije" te Varsenare*. - BO., 28 (1988) 167-170.

624. Franchoo André, *Een verdwenen leengoed te Varsenare. Het "Roosenhoycken" met de grond gelijk gemaakt*. - BO., 28 (1988) 171-175.

Veurne

625. Huys Patrick en Plesier José, *De spoorweggeschiedenis te Veurne*. -BdK., 30 (1988) 65-78, ill.

626. Plesier J., *Mei 1988 : 130 jaar geleden reed de eerste trein tussen Lichtervelde en Veurne*. - BdK., 30 (1988) 52-55.

627. Vanacker J., *Het stadhuis van Veurne. Een historisch fenomeen*. - TGB., 42, nr. 165 (1988) 3-34.

628. Van Acker Jan, *Veurne, 23 april 1796, 14.00 uur : het einde van een tijdperk*. - B., 88 (1988) 321.

Veurne in het begin van de Franse tijd volgens het "Veurkse Wittenbouck".

Zie ook nrs. 33, 181, 207, 244, 762.

Veurne-Ambacht

Zie nr. 300.

Vlissegem

Zie nr. 51.

Voormezele

Zie nr. 772.

Waasten

629. De Meulenaere F., *Les Morini, seigneurs de la Plusdouve à Warneton au XVIIe-siècle*. - MSHC., 18 (1988) 93-98.

630. De Simpel F. en Verhasselt J., *Une innovation de Louis XIV et Louis XV : le Pont Rouge à Warneton et la route Lille-Dunkerque*. - MSHC., 18 (1988) 99-126.
631. V[an] A[cker] L[ucien], *Kapel van Sint-Ivo in Waasten 1787*. - B., 88 (1988) 234.
632. Walle J.-Cl., *Les chapelles, calvaires et niches de Warneton et Ploegsteert*. - MSHC., 18 (1988) 293-342.
Hedendaagse toestand.
- Zie ook nrs. 12, 95, 108, 109, 113, 750.

Wakken

633. Desmet J., *De confrerie van de H. Barbara in Wakken (1720-1888)*. - RT., 19 (1988) 18-33, ill.
- Zie ook nr. 290.

Waregem

634. Follens N., *Kerkstoelendans in Nieuwenhove (1901-1902)*. - JGOKW., 16 (1988) 11-25.

Watervliet

635. De Paepe Jozef, *Watervliets sakristie is geen bankkluis*. - HBM., 1 (1987) 123-124.

Watou

636. Van den Heuvel J.G.M., *Veroordeelde volks- en schoolboeken van Watou*. - Westhoek., 4 (1988) 9-19, ill.

Werken

Zie nr. 133.

Wervik

637. Bailleur R., *De Gemeenteschool in beeld*. - SOCW., Jaarboek, (1988), 131-138.
Foto's uit de periode 1913-1961.
638. Bailleur R., *Het Kloostertje*. - SOCW., Jaarboek, (1988) 75-94.
School gesticht in 1767.
639. Bailleur R., *Negentig jaar "Frère Schole" te Wervik*. - SOCW., Jaarboek, (1988), 95-130.
School van de Broeders Maristen gesticht te Wervik in 1898.
640. Bailleur R., *Werviks oudst gekende school*. - SOCW., Jaarboek, (1988) 55-73.
School der Grauwe Zusters vanaf de XVde eeuw.
641. Depoortere A., *De Klijschool*. - SOCW., Jaarboek, (1988) 157-199.
Geschiedenis van de school van het gehucht Kruiseik gesticht in 1755 tot nu toe.
642. Desreumaux J., *Een schoolmeester in moeilijke tijden*. - SOCW., Jaarboek, (1988) 3-11.
Jan Bertholomeeus "scholastre" van Wervik 1668-ca. 1710.
643. Desreumaux J., *Wervikse universitaires te Leuven tijdens het Ancien-Régime*. - SOCW., Jaarboek, (1988), 13-22.
644. Renier J.P., *De Broeders Xaverianen te Wervik 1866-1885*. - SOCW., Jaarboek, (1988) 23-53.
- Zie ook nrs. 123, 136.

Westende

645. Beyen J.J., *De Bamburg*. - VS., 24 (1988) 25-28, ill.
In Westende.

Westkerke

Zie nrs. 175, 382.

Westvleteren

646. Decroos M., *Westvleteren onder de knoet van de bezetter*. - Bdk., 30 (1988) 127-128.

Oorlogsjaren 1940-1944.

647. Gheysens J., *De evacuatie of de reis van St.-Sixtus naar Sept-Fons in Frankrijk*. - AdS., 18 (1988) 76-87.

Trappisten van Westvleteren op de vlucht in het oorlogsjaar 1918.

Zie ook nr. 849.

Wingene

648. Lams Lieven, *De oudste nog bestaande kapel te Wingene*. - 't Beertje 1989, Brugge, 1988, 55-69, ill.

Woumen

649. Vlamynck Joris, *Bijdragen tot de geschiedenis van Woumen. Deel II. Zingem, Vita*, z.j. (1988), 172 blz., ill., krt.

17 verscheidene opstellen, vooral plaatselijke institutionele geschiedenis.

Zie ook nrs. 62, 63, 205, 269, 301, 398, 399.

Wulpen

Zie nr. 140.

Zedelgem

650. Cappon Géry, *De herberg "Blauwe kroon"*. - Zilleghem, 9 (1988), 96-105.
In Zedelgem.

Zie ook nr. 294.

Zerkegem

Zie nrs. 176, 219.

Zevekote

Zie nr. 45.

Zoutenaai

651. Houthaeve Robert, *Zoutenaai. Waar de boterbloemen bloeien*. Roeselare, Atelier, 1988, 82 blz., ill.

Zuienkerke

Zie nrs. 158, 280.

Zulte

652. Coornaert M., *Het Goed ten Dijke en zijn watermolen in Zulte*. - JGOKW., 16 (1988) 405-445.

III. BIJZONDERE GESCHIEDENIS

1. Recht en instellingen

653. Baelde M., *Duinenbeheer in het Brugse Vrije door de Geheime Raad duidelijker omschreven (1519-1520)*. - B., 88 (1988) 78-83.
654. Dauchy Serge, *De stad Lombardsijde vs. de Sint-Pietersabdij van Oudenburg*. - Gr., 8 (1988) 98-111.
655. De Win P. en Moens F., *De roepstenen in de Provincie West-Vl. en de orale bekendmakingen in de 19de en de 20ste eeuw*. - LG., 30 (1988) 195-233, ill.
656. Dewitte A., *De confrerie van het bruin Kruis, Sluis 1454*. - B. 88 (1988) 324.
Over een arrest in beroep tussen burgemeester en schepenen van Sint-Anna-ter-Muiden en de waterbaljuw van Sluis.
657. Dewitte A., *Een geschil tusen Diksmuide en Ieper voor het Parlement van Parijs, 1468*. - B., 88 (1988) 421-422.
658. Greilsammer Myriam, *Rapts de séduction et rapts violents en Flandre et en Brabant à la fin du moyen âge*. - TRG., 56 (1988) 49-84.
659. Lambrecht D., *Le synode dans le diocèse de Tournai avant 1300. Du droit coutumier au droit savant*. - TRG., 56 (1988) 3-48.
660. Mestayer M., *La procédure criminelle à Douai à la fin du XIVe siècle*. - Acta Falconis, Faculteit Rechtsgeleerdheid K.U. Leuven, 7 (1987) 111-120.
661. Monballyu J., *De houding van de rechters tegenover hekserij in de Zuidelijke Nederlanden tijdens de 15de tot de 17de eeuw*. - SL., 86 (1987), 11-34.
662. Opsommer Rik, *Enkele bemerkingen bij de verkoop van het leen "iDienstmansceip ende iWelbootsceip van der Zale"*. - IK., 24 (1988) 18-25.
Grafelijk leenhof van Ieper : overdracht van een oorspronkelijk ambtsleen, waarschijnlijk geëvolueerd tot een gewoon renteleen.
663. Opsommer R., *Een Iepers gevangenisreglement met de rechten van de cipier, ca. 1500*. - HEm., 125 (1988) 55-66.
664. Opsommer Rik, *Korte bemerking bij het octrooi tot overdracht van grafelijke lenen in Vlaanderen. Een voorbeeld uit Koudekerke, d.d. 25 februari 1368*. - Bdk., 30 (1988) 10-14.
Vanaf de tweede helft van de 14de eeuw is een grafelijk octrooi bij de overdracht van een grafelijk leen meer en meer vereist.
665. Opsommer R., *Het vigerende leenrecht in het graafschap Vlaanderen, veertiende-veertiende eeuw : status quaestionis en mogelijkheden van het onderzoek*. - TG., 101 (1988) 396-406.
666. Paravicini W., *Die Hofordnungen Herzog Philipps des Guten von Burgund. Edition. IV. Die verlorenen Hofordnungen von 1431/1432. Die Hofordnung von 1433 - Francia, 15 (1987) 183-231*.
667. Rombaut Hans, *De oudste rekeningen van de Blankenbergse Watering. Studie rond een fragment van een rekening*. - BO., 28 (1988) 5-11.
668. Van Acker L., *Paspoorten uit de Franse tijd voor inwoners van Oostende*. - B., 88 (1988) 310-313.
669. Van Acker L. (= A.B.), *Spaanse paspoorten voor Kortrijkzanen*. - B., 88 (1988) 115.
Gedurende de Franse tijd.
670. Van Acker L. (= A.B.), *Strijd tegen wilde haver 1823*. - B., 88 (1988) 235.
Reglementering van de Gedeputeerde Staten van West-Vlaanderen.
671. Van Acker L., *"Tsente Wandelghys by Coelscamp", een verdwenen en vergeeten strafbedevaart*. - B., 88 (1988) 5-28, ill.
- Zie ook nrs. 57, 289, 362, 391, 392, 411, 425, 435, 443, 444, 464, 485, 508, 509, 590, 601, 610, 649, 841, 883.

2. Economische en sociale geschiedenis. Historische demografie

672. Arickx V., *Een berouwwolle Hollandse dief-student te Kortrijk in 1625*. - B., 88 (1988) 407.
673. Arickx V., *De kanunniken Tanghe en het testament van Deken Darras te Tielt, 1855*. - B., 88(1988) 424.
674. Bastiaen Filip, *De spoorweg in de groei van een plattelandsdorp : Aalter, op de lijn Gent-Brugge*. - LvdW., 11 (1988) 63-153.
675. Boone M., *Dons et pots de vin. Aspects de la sociabilité urbaine au Moyen Age. Le cas gantois pendant la période bourguignonne*. - RN., 70 (1988) 471-488.
676. Boudry Martin en Cousse Roger, *De Langemarkse lakennijverheid in de middeleeuwen (12de-15de eeuw)*. - IK., 24 (1988) 81-107, krtn., grafieken.
677. Brandt Cyriel, *Begrafenis in de "Walen"*. - JBB., 21 (1988) 140-142.
678. Bruggeman Leon, *Koekelare en de seizoenarbeiders*. - 't Beertje 1989, Brugge 1988, 8-23.
679. Dalle G., *Nieuwpoort 1576-1601. Topografie van armoede en rijkdom*. (vervolg) - HEm., 125 (1988) 153-179.
Vervolg op Boekenschouw 1987, nr. 873.
680. De Brouwere J.G., *De ouders van mijn overgrootvader*. - VS., 24 (1988) 450-452.
Sociale situatie in het Kortrijkse, ca. 1840.
681. De Kezel L., *Grondbezit in Vlaanderen, 1750-1850. Bijdrage tot de discussie over de sociaal-economische ontwikkeling op het Vlaamse platteland*. - TSG., 14 (1988) 61-102.
682. Demeestere Helena, *De staking aan de Leieboorden (1911)*. - GiK., 26 (1988) 2, 2-18.
683. Denewet Lieven, *"Ghy zult hu byster backene ende de muelnare rycke.."* *Klachten tegen de molenaar van de Tillegemolen bij Brugge die te weinig meel afleverde (1598)*. - Molenecho's 16 (1988) 194-200.
684. Denewet Lieven, *Heffingen op olie en aantal en produktie van de oliemolens in de kasselrijen Ieper en Belle, in Poperinge en Wervik (1712)*. - Molenecho's, 16 (1988) 61-87.
685. Denewet Lieven, *Windmolens met drie en meer funkties in Vlaanderen*. - Molenecho's, 16 (1988) 3-13.
686. Depauw Claude, *Inventaires du moulin d'Herseaux (XVIe-XVIIIe siècles)*. - Molenecho's, 16 (1988) 32-45.
687. Dewanckel Koen, *Spitstechnologie in Tielt. Het bedrijf De Coster - Van de Velde (1867-1932)*. - RT., 19 (1988) 107-127, ill.
688. Dezutter W.P., *De vrijmetselarij te Brugge in de 18de eeuw*. - B., 88 (1988) 187-200.
Recensieartikel van Boekenschouw 1987, nr. 922.
689. D'hondt J., *Organisatorische ontwikkeling van de socialistische beweging te Torhout, 1896-1940*. - JHKH., (1988) 74-90, ill.
690. Dollinger P., *La Hanse (XIIe-XVIIe siècles)*. Z.p. Aubier, 1988, 598 blz., ill.
Herdruk van 1964, met toevoeging van : *L'histoire hanséatique depuis vingt-cinq ans 1960-1985 (555-590)*.
691. Girouard M., *Steden in groei en bloei*. 's-Gravenhage, SDU, 1988, 395 blz., ill.
Nederlandse vertaling van Boekenschouw 1985, nr. 617.
692. Goyens M. - Van Hoecke W., *Vlaamse immigranten in het 13de-eeuwse Atrecht : de getuigenis van de "Prise de Neuville"*. - FN., 13 (1988) 11-26.
693. Hollevoet Frans, *Het Spinhuis zonder spinsters (1799-1803)*. - OR., (1988) 103-108, ill.

In Ruiselede.

694. Hoste Ivan, *Tielt en de spoorwegaanleg in West-Vlaanderen*. - LvdW., 11 (1988) 23-61.
695. Lanszweert Willem, *Elementen voor de geschiedenis van de Vlaamse IJslandvaarders*. - Het Visserijblad, 55 (1988) 8, 8-11, 9, 28-30, 11-12, 18-20, ill.
696. Larbouillat Jacques, *Akkerzieken in de Zwinstreek*. - RP., 30 (1988) 1-14.
Over leproserieën.
697. Lemmens K., *18de-eeuwse octrooiaanvragen*. - Ons Molenheem, 1988, 3, 4-15.
698. Lermyte Jean-Marie, *Geworteld en vertakt : de christelijke arbeidsbeweging in Izegem tot 1940*. Izegem, ACW, 1988, 380 blz., ill.
699. Lesage Xavier, *Van bezembinders tot leur- en seizoenarbeiders, socio-economische evolutie van een boskantersgemeenschap (1750-1950)*. - Bijdrage tot de geschiedenis van Houthulst. Van 19de-eeuwse parochiestichting tot gemeente (1928), 1988, 33-44, ill.
700. Lis Catharina en Soly Hugo, *Living Apart Together : overheid en ondernemers in Brabant en Vlaanderen tijdens de tweede helft van de 18de eeuw*. - Arbeid in Veelvoud : een huldeboek aangeboden aan Prof. Dr. J. Craeybeckx en Prof. Dr. E. Scholliers van de Vrije Universiteit Brussel, Brussel, 1988, 131-144.
701. Mortelmans Ronny, *Verhoor door notaris Jan Croes "over den toestand der draperie in Dixmude - 30 juni 1539"*. - DD., 7 (1988) 2, 25-32.
702. Onslaere A., *Kinderen in de oorlog 1914-1918 te Menen*. - W., 12 (1988) 18-21.
703. Prevenier W., *Inzicht van kritische tijdgenoten in de sociale facetten der fiscaliteit en in sociaal-politiek onrecht in Vlaanderen (13de-15de eeuw)*. - Arbeid in Veelvoud : een huldeboek aangeboden aan Prof. Dr. J. Craeybeckx en Prof. Dr. E. Scholliers van de Vrije Universiteit Brussel, Brussel, 1988, 51-65.
704. Schot J., *Vlaamse vissers als vluchtelingen in Zierikzee (1914-1918)*. - RP., 30 (1988) 71-83.
705. Soly H., *Social aspects of structural changes in the urban industries of eighteenth-century Brabant and Flanders*. - Van der Wee Herman (ed.), *The rise and decline of urban industries in Italy and in the Low Countries (Late Middle Ages-Early Modern Times)*, Leuven, 1988, 241-260.
706. Sosson J.P., *A propos des "travaux publics" de Bruges, Bruxelles, Damme, Gand, Mons et Ypres aux XIVe et XVe siècles*. - Pierre & métal dans le bâtiment au Moyen Age : études réunies par Odette Chapelot et Paul Benoît, Paris, 1985, 103-115.
707. Sosson Jean-Pierre, *"Métallurgies urbaines" en Flandre et en Brabant au Moyen Age : l'exemple des métiers du métal à Bruges, Bruxelles et Malines*. - Benoît Paul et Cailleaux Denis (ed.), *Hommes et travail du métal dans les villes médiévales : actes de la table ronde "La métallurgie urbaine dans la France médiévale"....*, Paris, 1988, 163-172, graf.
708. Sosson Jean-Pierre, *Structures associatives et réalités socio-économiques dans l'artisanat d'art et du bâtiment aux Pays-Bas (XIVe-XVe siècles) : perspectives de recherches*. - Artistes, artisans et production artistique au Moyen Age : colloque international : Centre National de la Recherche Scientifique, Université de Rennes II - Haute Bretagne 2-6 mai 1983, vol. I : Les Hommes, Parijs, 1986, 111-121.
Met Brugse voorbeelden.
709. Spufford Peter, *Money and its use in medieval Europe*. Cambridge, University Press, 1988, 467 blz., krt., graf., tab.
Vlaanderen ruim betrokken.
710. Storme H., *Kerkelijke alarmkreten over kinderversmaching door het bij zich in bed nemen van zuigelingen (16de-18de eeuw)*. - HEM., 125 (1988) 5-38.

711. Therry M., *Het goede doel. Bedeltoelatingen verleend door de Brugse en Gentse bisschoppen in de 17de eeuw als spiegel van een samenleving.* - CBG., 18 (1988) 153-176.
712. Theys J., *De evolutie van de grensarbeid tussen West-Vlaanderen en Noord-Frankrijk in de 20ste eeuw.* - FN., 13 (1988) 89-104.
713. Van Acker J. & L., *Meekrap-, raapzaad- en andere kruiden in de polders van de Westhoek (1393-1519).* - B., 88 (1988) 345-360.
714. Van Acker L. (= A.B.), *Honger en schaarste in Ieper, 1604.* - B., 88 (1988) 445.
715. Van Acker L., *Ieper in het hongerjaar 1740.* - B., 88 (1988) 121-137.
716. Van Acker L., *Vlaamse fustein- of bombazijnwevers in Groningen 1597.* - B., 88 (1988) 298-303.
717. Van Acker L., *Wevers uit Nieuwkerke in Torhout (1550).* - B., 88 (1988) 144.
718. Van Biervliet Lori, *De Engelse kolonie in Brugge in de 19de eeuw.* - B., 88 (1988) 150-166, 261-282, ill.
719. Vandebroek Chr., *Prijzevolutie en prijsverhoudingen in de streek van Kortrijk.* - LG., 30 (1988) 309-333.
720. Van Den Eeckhout P. - Scholliers P., *Van sociale geschiedenis naar ideologie. Overwegingen bij de trilogie van Chris Vandebroek.* - TSG., 14 (1988) 188-215.
721. Vanderpijpen W., *De proto-industrialisatie in Vlaanderen: een grote regionale diversiteit.* - Arbeid in Veelvoud: een huldeboek aangeboden aan Prof. Dr. J. Craeybeckx en Prof. Dr. E. Scholliers van de Vrije Universiteit Brussel, Brussel, 1988, 123-130.
722. Van der Wee H., *Industrial dynamics and the process of urbanisation and de-urbanisation in the Low Countries from the Late Middle Ages to the eighteenth century: a synthesis.* - Van der Wee Herman (ed.), *The rise and decline of urban industries in Italy and in the Low Countries (Late Middle Ages - Early Modern Times)*, Leuven, 1988, 307-381.
723. Van Vooren G.A.C., *Seizoenarbeid in Zeeland.* - B., 88 (1988) 116.
Vervolg op RP., 29 (1987) 95-107. Zie Boekenschouw 1987, nr. 843.
724. Verhulst Adriaan, *De zogenaamde agrarische revolutie van de middeleeuwen.* - Spiegel Historiae, 23 (1988) 239-243, ill.
725. Vermaut Jozef, *Structural Transformation in a Textile Centre: Bruges from the Sixteenth to the Nineteenth Century.* - Van der Wee H. (red.), *The Rise and Decline of Urban Industries in Italy and in the Low Countries (Late Middle Ages - Early Modern Times)*, Leuven, 1988, 187-205.
726. Verpaalen John, *Naar de geboortegrond van onze windmolens: de Drievenmeulen te Steenvoorde.* - BdK, 30 (1988) 79-92, ill.
727. Waeyaert Frans, *Sporend door Noord-West-Vlaanderen: 150 jaar spoor-geschiedenis.* Brugge, Van de Wiele, 1988, 128 blz., ill.
- Zie ook nrs. 7, 18, 20, 47, 56, 236, 249, 251, 253, 269, 278, 286, 298, 300, 309, 319, 330, 343, 377, 403, 423, 424, 449, 450, 454, 457, 473, 474, 496, 497, 498, 499, 500, 507, 514, 521, 538, 539, 540, 545, 546, 551, 558, 559, 561, 564, 568, 569, 572, 575, 581, 582, 584, 586, 587, 589, 595, 597, 602, 607, 609, 625, 626, 658, 661, 667, 668, 670, 676, 792, 845, 867, 871, 890.

3. Literatuurgeschiedenis

728. De Bruyne Michiel, *Een kerstlied van Domien Cracco uit 1855.* - R., 17 (1987-1988) 5-14, ill.
Roeselaarse priester-dichter.

729. Decuyper P., *Gentse komedianten in Kortrijk*. - LG., 30 (1988) 233-239, ill.
730. De Groër Georgette, *Notes de voyage d'un pèlerin flamand en Italie au XVe siècle*. - Hommage à Hubert Landais. Art, objets d'art, collections. Etudes sur l'art du Moyen Age et de la Renaissance, sur l'histoire du goût et des collections, Parijs, Blanchard Editeur, 1987, 75-83.
Betr. Jan Adornes (1444-1511).
731. Delmaire B., *La première traduction russe des "Mémoires" de Philippe de Comynes*. - MSHC., 18 (1988) 73-84.
732. D(ewitte) A., *Kwatrijn*. - B., 88 (1988) 116.
Een gedicht in Cartularium A van de Brugse Magdalene.
733. D'haen Christine, *De wonde in 't hert. Guido Gezelle, een dichtersbiografie*. Tielt, Lannoo, 1987, 480 blz., ill.
734. Dufournet J., *Comynes et l'invention d'un nouveau genre historique: les mémoires*. - MSHC., 18 (1988) 57-72.
735. Hogenhout-Mulder M., *De legende van de drie gouden vrijdagen*. - Voortgang: jaarboek voor Neerlandistiek, 6 (1985) 3-47.
Middel Nederlands gedicht in Brugge, SB., hs. 494.
736. Hugenholtz F.W.N., *Melis Stoke en Jacob van Maerlant*. - De Boer D.E.H. en Marsilje J.W. (ed.), *De Nederlanden in de late Middeleeuwen*, Utrecht, 1987, 17-23.
737. Huyghebaert Jozef, *De Belgen / Les Belges: het dichterstornooi van Aalst, 1807-1810*. - KVA, (1988) 133-279.
Uitvoerige aandacht voor Westvlaamse contacten en deelnemers.
738. Huyghebaert Jozef, *Oud en nieuw toneel in het graafschap Vlaanderen 1750-1815*. Brussel, Facultés Universitaires Saint Louis, 1987, 146 blz., ill. (Studiecentrum 18de eeuwse Zuidnederlandse Letterkunde, cahier nr. 1).
739. Huyghebaert J., *Paschier en Isabella gespiegeld aan Berthulphus en Ansberta. Een theaterweeluek door P. de Vos, 1720*. - HEM., 125 (1988) 67-83.
Pieter de Vos (Brugge 1659 - Brussel 1728), geestelijk toneelschrijver.
740. IJsewijn J., *Theognidis Sententiae a Francisco Craneveldio Latine versae (1541)*. - Bonanno A. en Vella H.C.R. (ed.), *Laurea Corona: studies in honour of Edward Coleiro*, Amsterdam, 1987, 14-22.
741. Koopmans Jelle & Verhuyck Paul, *Ulespiegel de sa vie et de ses oeuvres: édition critique du plus ancien Ulespiègle français du XVI siècle*. Antwerpen, Rotterdam, C. De Vries-Brouwers, 1988, 327 blz., ill.
742. Leys Fr., *Fama poetarum nullis debilis annis: drie brieven uit de correspondentie tussen Jacobus Yetzweirtius en Jacobus Sluperius*. - Didactica Classica Gandensia, 26-27 (1986-1987) 261-295.
743. Thomas Piet (red.), *Kortrijk en de moderne Nederlandse letterkunde*. Tielt, Lannoo, 1988, 278 blz., ill.
744. Van Biervliet Lori, *Pleidooi voor de uitgave van brieven inzonderheid van de Gezellecorrespondentie*. - B., 88 (1988) 337-339.
745. Verstraeten Caroline, *De briefwisseling tussen Guido Gezelle en Ernest Rembry, 1872-1899*. Gent, Cultureel Documentatiecentrum Rijksuniversiteit, 1987, 405 blz. (Gentse Bijdragen tot de literatuurstudie, X).
746. Westenbroek J.J.M., *Verleidingskunsten der Muzen: hoe benaderde de dichter Gezelle zijn publiek?* - Verleidingskunsten der Muzen, Muiderberg, 1986, 9-24.
- Zie ook nrs. 33, 39, 46, 67, 94, 254, 275, 300, 351, 358, 370, 372, 840, 856, 876, 877.

4. Geschiedenis van het onderwijs

747. Dansercoer R., *Het begin van de schoolstrijd van 1879-1884 in de pers te Nieuwpoort*. - B., 88 (1988) 314-321.
748. De Clerck K. m.m.v. Vanden Berghe H. en Van Renterghem V., *In dienst van het stedelijk en gemeentelijk lager onderwijs. Herinneringen van gewezen leerkrachten uit het Brugse*. Gent, 1988, 137 blz., foto's.
749. Huyghebaert J., *Fransch Kosthuys van opvoedinge der Wetenschappen en Schoone Kunsten tot Thielt in Vlaanderen, 1787*. - B., 88 (1988) 229-231.
750. Libon J., *Aux origines de l'enseignement secondaire officiel à Comines-Warretton*. - MSHC., (1988) 267-292.
Leerlingen uit Komen-Waasten die naar de Rijksscholen van Menen en Leper gingen tussen W.O. I en II.
751. Marchand Ph., *Ecoles et collèges dans le Nord à l'aube de la Révolution, 1790-1791*. Villeneuve d'Ascq, Université de Lille III, Centre d'histoire de la Région du Nord, 1988, 205 blz.
752. Rotsaert K., *Het "Institut Boyaval" te Brugge (1865-1876)*. - B., 88 (1988) 29-45, 167-186.
753. Rotsaert Koen, *Brugge universiteitsstad. Twee gemiste kansen*. - BO., 28 (1988) 159-166, ill.
754. Schoonaert G., *Onderwijsstructuren te Poperinge in de 16e eeuw. Oprichting van de zondagsscholen (1569)*. - AdS., 18 (1988) 88-96, ill.
755. Vandebussche P., *Het "Pensionnat du Sacré Coeur pour jeunes filles françaises"*. - IK., 24 (1988) 26-31, ill.
In leper, bestuurd door in 1902 uit Frankrijk verdreven kloosterzusters.
756. Windels R., *Kroniek van de Torhoutse Normalschool 1838-1958*. - JHKH., (1988) 55-74, ill.
Zie ook nrs. 9, 290, 316, 331, 344, 360, 434, 480, 504, 511, 514, 529, 585, 593, 604, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 750.

5. Kunstgeschiedenis en monumenten

757. Adriaens-Pannier Anne, *Léon Spilliaert voor de fantaske werkelijkheid. Twee schetsboeken : 1907-1909, 1910-1913*. - Miscellanea Philippe Roberts-Jones. Bulletin Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België, Brussel, 1985-1988, 335-346, ill.
758. Ainsworth Maryan, *Gerard David's drawings for the "Justice of Cambyzes" once again*. - The Burlington Magazine, 130 (1988), 528-530, ill.
759. Baeyens H., *De schouw van het Brugse Vrije, stijlhistorisch grensgeval*. - B., 88 (1988) 101-105.
760. Balis Arnout, Baudouin Frans e.a. *De Vlaamse schilderkunst in het Kunsthistorisches Museum te Wenen*, Antwerpen, Mercatorfonds, 1987, 303 blz., ill. (Flandria extra muros).
O.m. Van Eyck, Memling.
761. Becksmann R., *Der Man aus Brügge : eine Fiktion. Argumente gegen eine Ausführung der Besserer-Scheiben des Ulmer Münsters in Flandern*. Aus Anlass des Buches von Klaus Reisinger, *Flandern in Ulm. Glasmalerei und Buchmalerei. Die Verglasung der Bessererkapelle am Ulmer Münster*, Worms 1985. - Kunstchronik, 41 (1988) 315-321.
762. Becuwe F., *Het klooster van de Cellebroeders te Veurne op het einde van de 18de eeuw*. - B., 88 (1988) 366-377, ill.
763. Bermejo E., *Nuevo triptico de Isenbrant, en Madrid*. - Archivo español de arte, 237 (1987), 55-58, ill.
764. *Bouwen door de eeuwen heen. Deel 11n1 : Inventaris van het cultuurbezit in*

- België : architectuur, provincie West-Vlaanderen, arrondissement Ieper, kanton Ieper. Turnhout, Brepols, 1987, XLIX-617 blz., ill.
765. Briels Jan, *Vlaamse schilders in de Noordelijke Nederlanden in het begin van de Gouden Eeuw. 1585-1630*. Antwerpen, Mercatorfonds, 1987, 454 blz., ill.
766. Bruggeman A., *Het XVIde eeuwse Sint-Columbaretabel te Deerlijk*. - JGOKW., 16 (1988) 447-452.
767. Cardon B., Lievens R., Smeyers M., *Typologische taferelen uit het leven van Jezus. A Manuscript from the Gold Scrolls Group (Bruges 1440) in The Pierpont Morgan Library, New York (Ms. 649)*. Leuven, Uitgeverij Peeters, 1985, 206 blz., ill. (Corpus of Illuminated Manuscripts from the Low Countries. Typological Scenes from the Life of Jesus, 1).
768. Coornaert M., *De pelgrimstekens van Sint-Lenaart te Dudzele*. - B., 88 (1988) 241-256, ill.
769. De Borghrave O., *Balkzolen in hoeven en landelijke huizen in Anzegem en omgeving*. - HGOK., 54 (1988) 323-332, ill.
770. Declercq P.J., *Van een wijwatervat...* - Cur., 23 (1988) 73-74, ill.
 Uit de 16de eeuw, in de kapel van de zusters Paulinen te Kortrijk.
771. Decoutere Albert, *Kaaskerke met zijn oorlogsmonumenten en kapellen*. - DD., 7 (1988) 4, 4-46, ill.
 Ook te raadplegen voor personalia.
772. Deldaele Patrick, *Elzenwalle... een parel aan de kroon*. - GiK., 25 (1987) 1, 3-15, ill.
 Merkwaaardig kasteel, gelegen tussen Ieper en Kimmel te Voormezele.
773. Deleu Frank, *Beiaarden in West-Vlaanderen*. - GiK., 25 (1987) 4, 8-11.
774. Demerre G., *Twee verdwenen altaren uit de St. Audomaruskerk van Alveringem*. - Bdk., 30 (1988) 174-179, ill.
 Verkocht door pastoor Leonard Van Hollebeke (18de eeuw); deels nu in de St.-Walburgakerk in Brugge.
775. Demoen H(erman), *Kaaskerkse rederijderskamer, "Maria's soet bij 't sayen" ?* - DD., 7 (1988) 2, 54-55.
 Tinnen bord, 1785.
776. Denewet Lieven, *De vroegste vermelding van een staakmolen op torenkot in Vlaanderen : Brugge 1556*. - Molenecho's, 16 (1988) 54-60.
777. Devliegheer L., *Aantekeningen over de St.-Maartenskerk te Kortrijk*. - LG., 30 (1988) 79-113, ill.
778. Devliegheer L., *Een "nieuwe" 13de-eeuwse huisgevel in Brugge*. -De stenen droom. Opstellen over bouwkunst en monumentenzorg opgedragen aan C.L. Temminck Groll, Zutphen, 1988, 29-37.
779. Devliegheer Luc, *Ontwerp voor een restauratie van het stadhuis te Damme in 1843*. - HEm., 125 (1988) 257-259.
780. Devliegheer L., *Het 'wenende' O.-L.-Vrouwebeeld in Bissegem (1812)*. - LG., 30 (1988) 303-309, ill.
781. De Vos Dirk, *Confrontatie Bogart-De Keyser-Swimberghe-Van Severen in het Groeningemuseum*. - Informatiebulletin Stedelijke Musea, Brugge, 8 (1988), nr. 1, ill.
782. De Vos Dirk, *Kunst na 1945 in het Groeningemuseum. Nieuwe Figuratie en Realisme*. - Informatiebulletin Stedelijke Musea, Brugge, 8 (1988), nr. 2, ill.
783. Devyt C., *Onze windmolens in 1988*. - B., 88 (1988) 450.
784. De Winter Patrick M., *La Bibliothèque de Philippe le Hardi, duc de Bourgogne (1364-1404); Etudes sur les manuscrits à peintures d'une collection princière à l'époque du "Style Gothique International"*. Parijs, 1985, 462 blz., ill. (Documents, études et répertoires publiés par l'Institut de Recherche et d'Histoire des Textes).

785. De Zegher C., *Kleur aan een Kortrijks plein*. - LG., 30 (1988) 239-245, ill.
786. Duthoy J.J., *Michel Lequeux, architecte lillois du XVIIIe siècle*. - FN., 13 (1988) 137-152.
787. Eeckhout Paul, *Les trois diptyques du Maître de 1499*. - Miscellanea Philippe Roberts-Jones. Bulletin Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België, Brussel, 1985-1988, 49-62, ill.
788. Esther J.-P., *Zilver en tin voor de Brugse Kartuizerinnen in de 17de en 18de eeuw*. - B., 88 (1988) 399-407.
789. Gesquière W., *Nederlands Koninklijk Huis eigenaar van een schilderij met als onderwerp: "Oxaal in de Sint Nicolaeskerk te Dixmude"*. - DD., 7 (1988), 4, 47-59, ill.; ook apart uitgegeven: Diksmuide, Desmyter, z.j. (1988), 17 blz., ill.
- Aantekeningen over het laat-gotische stenen doksaal (1536-1642/44, Jan Bertet), vernield in de eerste wereldoorlog. Ook fotografieën van de toenmalige kerk en meubilair.
790. Gibson Walter S., *Jan Gossaert: the Lisbon triptych reconsidered*. - Simiolus, 17 (1987), 79-89, ill.
791. Goddeeris John, *Het kunstpatrimonium in het stadhuis van Roeselare*. - GiK., 26 (1988) 5, 2-20, ill.
792. Goeminne Luc en Coutant Yves, *Molenvermeldingen in Vlaanderen in 1467*. - Molenecho's, 16 (1988) 171-181.
793. Goetinck M., *Boergondische kanttekeningen 1457*. - Schr., 17 (1988) 8, 5-12.
794. Goetinck M., *H. van der Goes en I. van Bourbon*. - Schr., 17 (1988) 11, 9-12.
795. Goossens Miek, *Het Hof Bladelin en zijn negentiende-eeuwse restauraties*. - B., 88 (1988) 138-145.
- Over een gotische herenwoning in Brugge.
796. Goussaert Reinhilde, *De Tielts halletoren door de eeuwen heen*. Tielt, De Roede van Tielt, 1986, 72 blz., ill.
797. Goyens de Heusch Serge, *Het impressionisme en het fauvisme in België*. Antwerpen, Mercatorfonds, 1988, 477 blz., ill.
- Met Westvlaamse kunstenaars en dito onderwerpen.
798. Jacobs Mariette, *Naamstenen 1914-1918. 25 gedenksteden tussen 1984 en 1988 ter herinnering aan het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog en aan het overlijden van Koning Albert*. Brugge, Vercruyse, 1988, 112 blz., ill.
- Catalogus n.a.v. de rondreizende tentoonstelling.
799. *Kortrijkse dierenschilders van de 19de eeuw*. [Tentoonstelling] Stadhuis Kortrijk 8 juli - 13 sept. 1987. Redactie catalogus: Paul Debrabandere & Isabelle Bauwens-De Jaegere. Kortrijk, Stadsbestuur; Brussel, Gemeentekrediet van België, 1987, 163 blz., ill.
800. Lambert S., *Het schilderij "Onze Lieve Vrouw met de papegaai": een werk van de Brugse schilder Ambrosius Benson?* - Arsbroek, 5 (1988) 66-72, ill.
801. Leclercq Jacqueline, *Le Paysage Symboliste; D'un réel à l'imaginaire*. - BTOK., 57 (1988), 67-76, ill.
- O.a. over de Brugse stadsgezichten door F. Khnopff.
802. Lemaitre R., *De Sint-Godelievekerk te Heule-Watermolen en haar historisch gerestaureerd orgel*. - GiK., 25 (1987) 4, 12-19, ill.
803. Marechal Dominique, *Vier schilderijen uit het koor van de Sint-Donaaskerk te Brugge*. - Sint-Donaas en de voormalige Brugse katedraal, 2, Brugge, 1988, 92-117, ill.
- Het betreft de apostelbustes van St.-Petrus en St.-Paulus naar A. Van Dijck, de portretten van aartsbisschop J. Carondelet door J. Vermeyen en van bisschop P. de Corte door P. Pourbus.
804. Meulemeester J.-L., *Bekledingen voor de praalgraven van Maria van Bourgondië en Karel de Stoute in de Brugse O.-L.-Vrouwkerk*. - B., 88 (1988) 423-424.

805. Meulemeester J.-L., *Een torenspits voor de Brugse Sint-Walburgakerk?* - B., 88 (1988) 384-389.
806. Meulemeester Jean-Luc, *Twee koordeuren uit de Sint-Donaaskatedraal, nu in de O.L. Vrouwekerk te Brugge.* - Sint-Donaas en de voormalige Brugse katedraal, 2, Brugge, 1988, 118-134, ill.
807. *De molens te Roeselare.* - Ons Molenheem, (1988), nr. 4, 7-10.
808. Owens Schaeffer Jean, *Saint Luke as painter: from saint to artisan to artist.* Artistes, artisans et production artistique au Moyen Age: colloque international: Centre National de la Recherche Scientifique, Université de Rennes II - Haute Bretagne 2-6 mai 1983, vol. I: Les Hommes, Parijs, 1986, 413-427, ill.
Over werk van o.a. R. van der Weyden en D. Bouts.
809. Périer-D'Ieteren C., *Précisions sur le dessin sous-jacent et la technique d'exécution de la Nativité de Gérard David du Musée de Budapest.* - Annales histoire de l'art et archéologie ULB, 9 (1987), 95-106, ill.
810. Philippot Paul, *Texte et image dans la peinture des Pays-Bas aux XVe et XVIe siècles.* - Miscellanea Philippe Roberts-Jones, Bulletin Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België, Brussel, 1985-1988, 75-86, ill.
O.a. over Jan van Eyck en Jan Gossaert.
811. Royalton-Kisch Martin, *The tapestry of the "Battle of Nieuwpoort" in the Royal Museums of Art and History, Brussels: a problem of attribution solved.* - Bulletin van de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis, Brussel, 58 (1987), 63-78, ill.
812. Silver Larry, *The "Gothic" Gossaert: Native and Traditional Elements in a Mabuse Madonna.* - Pantheon, 45 (1987), 59-69, ill.
813. Smeyers M., *A Mid-Fifteenth Century Book of Hours from Bruges in the Walters Art Gallery (MS. 721) and Its Relation to the Turin-Milan Hours.* - The Journal of the Walters Art Gallery, 46 (1988) 55-76.
814. Stroobants J., *De restauratie van het retabel van Deerlijk.* - M & L., 7 (1988) 33-41.
815. Sueur Hélène, *Bergues, un musée méconnu: les dessins de la collection P.A. Verlinde.* - La Revue du Louvre et des Musées de France, 1988, 31 - 36, ill.
816. Sutton Edna, *Bruges Flower Lace.* Londen, Dryod Press, 1986, 118 blz., ill.
817. Urbach S., *Contribution à l'étude de la Nativité de Gérard David conservée à Budapest.* - Annales histoire de l'art et archéologie ULB, 9 (1987) 83-94, ill.
818. Van Biervliet Lori, *Een merkwaardig votief-schilderij van de dove C.I. Jeurdighe in Lo.* - B., 88 (1988) 87-90, ill.
819. Van Cleven Jean, *Neogotiek en neogotismen: de neogotiek als component van de 19e-eeuwse stijl in België.* - De Maeyer Jan (red.), De Sint-Lucascholen en de Neogotiek, 1862-1914, Leuven, 1988 (Kadocstudies 5), 17-55.
820. Van Elslande Rudy, *De geschiedenis van de Vyt-Borluutfundatie en het Lam Gods* - GT., 17 (1988) 54-58, 100-103, 140-144, 216-221, 291-295, 330-333, ill.
Vervolg van Boekenschouw 1987 (HEm. 1988) nr. 1108.
821. Vanheule Michiel, *De parochiekerk Sint-Jan de Doper te Staden 1880-1920.* - GS., 18 (1988) 503-524, ill., grondplan.
822. Vanhoutryve André, *Damme en het standbeeld van Jacob van Maerlant. Historische analyse van de inhuldigingsfeesten september 1860.* - GiK., 25 (1987) 5, 2-43, ill.
823. Van Oyen Inge, *De neogotische beweging in Brugge in de negentiende eeuw met architect Louis Delacenserie.* - GiK., 26 (1988) 2, 17-37, ill.
824. Verheye Staf, *De beelden van de lakenhalle.* - IK., 24 (1988) 32-45.
In Ieper, overzicht vanaf 1512.
825. Verougstraete-Marcq H. en Van Schoute R., *Les cadres de l'Agneau Mystique de Van Eyck.* - Revue de l'Art, 77 (1987), 73-76; ill.
826. Verschuere S., *Ingelmunsterse tapijten (1856-1914).* - DH., 9 (1988) 93-135.

827. Waterschoot H., *Vlaamse schilderkunst 1900-1930*. - OE., 31 (1988) 441-443.

Zie ook nrs. 1, 4, 6, 8, 11, 25, 26, 27, 31, 40, 41, 42, 46, 50, 89, 147, 149, 192, 198, 201, 204, 208, 232, 233, 239, 242, 243, 245, 246, 255, 263, 265, 279, 287, 291, 295, 300, 303, 305, 314, 319, 320, 322, 323, 326, 346, 348, 376, 389, 391, 419, 426, 430, 432, 447, 448, 454, 455, 456, 472, 486, 512, 513, 515, 516, 517, 518, 520, 525, 528, 531, 537, 548, 550, 552, 563, 583, 588, 593, 606, 608, 624, 627, 631, 648, 655, 685, 686, 697, 708, 730, 866, 882, 889.

6. Geschiedenis van de drukkunst, de pers, de communicatiemedia

828. Baelde Désiré, *De Torens van Ruiselede*. - OR., (1988) 117-124, ill.

829. Cauwe L., *J.B. de Bay en F. de Pachtere*. - Schr., 17 (1988) 12, 9-12.

830. Le Maner M., *Les incunables de la Bibliothèque Municipale de Saint-Omer*. - FN., 13 (1988) 213-223.

831. Pleij Herman, *Humanisten en drukpers in het begin van de zestiende eeuw*. - Eer is het Lof des Deuchts : opstellen over renaissance en classicisme aangeboden aan dr. Fokke Veenstra, Amsterdam, 1986, 211-224, ill.

Antwerpse piratendruk van : Jacobus Meyerus, *Flandricorum rerum*, Brugge, J. De Croock, 1531.

832. Simons Ludo, *geschiedenis van de uitgeverij in Vlaanderen*. Tielt, Lannoo, 1984-1987, 2 dln., ill.

833. Van De Catsyne Michel, *Noodsituaties bij de post in Brugge tijdens de herstelperiode 1919-1920*. Oostende, Wefis, 1988, 44 blz., ill.

Zie ook nrs. 254, 259, 285, 355, 367, 524, 547, 552, 553, 636, 655, 747, 877.

7. Kerkgeschiedenis

834. Backhouse M., *Bijdrage tot de geschiedenis van de Hervorming in het land van het Vrijele : enkele kanttekeningen bij de preken tijdens de Beroerten van 1566*. - FN., 13 (1988) 125-136.

835. Backhouse M., Vandamme L., Duke A.C., Craeybeckx J., Mandelinck G., *Revolt and emigration : refugees from the Westkwartier in Sandwich in the XVIIth century*. Dikkebus, Westhoek-Jaarboek, 1988, 125 blz., ill, uitsl. krt. (West-hoek-Jaarboek ; Buiten reeks, 1).

Met samenvattingen in het Frans en in het Nederlands.

836. Boudry E., *De Warneton-Sud à Beaucamps en passant par la Syrie. Notes biographiques d'un Frère mariste*. - MSHC., 18 (1988) 193-222.

837. Brouwers L., *De Jezuiten te Brugge, 1570-1773 ; 1840-heden*. Mechelen, Huis van Leliëndaal, 1986, 396 blz., ill.

838. Brown, Catherine, *Pastor and laity in the theology of Jean Gerson*. Cambridge. Cambridge University Press, 1987, 358 blz.

Jean Gerson (1363-1429), deken van het St.-Donaaskapittel in Brugge (1397-1401).

839. Cauwe R., *De laatste zuster van de Groeningeabdij te Kortrijk*. - B., 88 (1988) 439-441.

840. Couttenier P., *The correspondance of Guido Gezelle. Its value for the history of the church in England*. - Catholic Archives, 8 (1988) 24-33.

841. Declercq G., *De dekens van het Sint-Donaaskapittel in Brugge voor 1200*. - HEm., 125 (1988) 39-54.

842. Declercq Georges A., *Het kapittel van Harelbeke in de 11de en de 12de eeuw. Een bijdrage tot de studie van de "vita canonica" in Vlaanderen*. - SE., 29 (1986) 269-312.

843. De Keyser R., *De proosten van het Sint-Donaaskapittel ca. 1350 - ca. 1450*. - Sint-Donaas en de voormalige Brugse katedraal, 2, Brugge, 1988, 31-60.

844. De Schrijver D., *Beveren-Ijzer*. - BdK., 30 (1988) 4-9, krt.
De kerstening van het gebied.
845. Despriet Ph., *Het Tempelhuis van Gistel. Een inleidende nota*. - Gestella 1988; Duizend jaar Gistel, 125-136.
846. Devadder J., *Nog iets over de Mariacongregaties te Brugge*. - B., 88 (1988) 257-260.
Vervolg op nrs. 848 en 854.
847. Devos P., *Une lettre inédite de l'abbaye de Warneton à destination des Bol-landistes d'Anvers en 1687*. - MSHC., 18 (1988) 127-140.
848. De Waele G., *De fundatie Capron-Dezutter, de Germana en de congregatie op de parochie van Sint-Salvator te Brugge*. - B., 88 (1988) 59-68, ill.
849. Dewaele Katrien, *Sint-Sixtus. De abdij van Vlaanderens Westhoek*. - GiK., 26 (1988) 1, 19-31, krt.,ill.
850. Duvosquel J.-M., *Une fondation de l'évêque de Thérouanne Jean de Warneton et son temporel aux XIIe et XIIIe siècles*. - MSHC., 18 (1988) 25-40.
851. Heuclin Jean, *Aux origines monastiques de la Gaule du Nord. Ermites et reclus du Ve au XIe siècle*. Lille, Presses Universitaires de Lille, 1988, 282 blz., ill.
852. Houthaeve Robert, *Moeder Ida: laat de kinderen tot mij komen*. Torhout, Flandria Nostra, 1988, 240 blz., ill.
853. *Kerkschatten uit Oudenburg*. Oudenburg, Stadsbestuur, 1988, 147 blz., ill.
854. Lagrain R., *Iets over de Mariacongregatie te Brugge*. - B., 88 (1988) 54-58, ill.
855. Laureys A., *Enkele beschouwingen bij de reformatie van de 16de eeuw in onze streken*. - Gestella 1988. Duizend jaar Gistel, 247-288.
856. Lips E., *Sur la popularité de "l'Ars moriendi" aux Pays Bas*. - RN., 70 (1988) 501-510.
857. Notteboom Hugo, *Hoe men in 1723 eremijt werd*. - HBM., 2 (1988) 196-197.
In het Meetjesland.
858. Platelle H., *Le rayonnement culturel des abbayes dans les Pays Bas français au Moyen Age*. - Pays de Pévèle, n° 25 (4de trimester 1988) 3-13.
859. Schoonaert G., *Bijdrage tot de 16de-eeuwse familiegeschiedschrijving in het Westkwartier*. - Westhoek, 5 (1988) 129-146, ill.
M.b.t. Pieter Waels (bosgeus en calvinistisch voorman) en Henry de Turcq (pastoor van Oostkappel).
860. Stockman Luc, *Altaarstichtingen en Altaardiensten in het Meetjesland tijdens het Ancien Regime*. - AM., 39 (1988) 5-7, ill.
861. Therry Marc, *Lichtervelde bezocht door deken Walter Smidts in 1639 en 1640. Een lokale momentopname uit de Contrareformatie bekeken in een ruimer perspectief*. - JKVDP., 4 (1988) 84-103, ill.
862. Therry Marc *De religieuze beleving bij de leken in het 17de-eeuwse bisdom Brugge (1609-1706)*. Brussel, Paleis der Academiën, 1988, 274 blz., krt., tab. (Verhandelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Klasse der Letteren, jrg. 50 (1988) nr. 128).
863. Tilleman Jan, *De proosdij Beauregard...* - GiK., 25 (1987) 1, 17-28, ill.
Te Proven.
864. Trio P., *Broederschappen bij bedelorden in de Nederlanden gedurende de Late Middeleeuwen. Enkele bedenkingen bij de bronnen en de mogelijkheden van het onderzoek*. - Godsdienst, Mentaliteit en dagelijks Leven. Religieuze geschiedenis in België sinds 1970 / Religion et Vie Quotidienne. Histoire religieuse en Belgique depuis 1970. Handelingen van het colloquium van 23 en 24 september 1987 / Actes du colloque des 23 et 24 septembre 1987, eds. M. Cloet en F. Daelemans, Brussel, 1988, 47-62. (ABB. Extranummer 35).
Vooral op basis van Vlaamse bronnen.

865. Van Acker L., *Gevluchte Franse priesters in Diksmuide, 1792-1794*. - B., 88 (1988) 425-432.
866. Van Biervliet Lori, *James Weale als liturgist, zijn relatie met Edmund Bishop en het Weale-archief in Downside Abbey*. - SE., 29 (1986) 361-415, ill.
867. Vandamme L., *Peiling naar de religieuze gezindheid op het platteland rond Ieper in 1566*. - Westhoek., 5 (1988) 178-211, tab., ill.
868. Vandamme Ludo, *Sint-Donaas tijdens de tweede helft van de zestiende eeuw : van dissidente geluiden naar een volledige diaspora*. - Sint-Donaas en de voormalige Brugse katedraal, 2, Brugge, 1988, 61-73.
869. Van der Bauwhede D.I.E., *Hondschote tijdens de jaren zestig van de 16de eeuw ; senistre ende quaede rapoorten ten laste van Christiaan de Caesteckere uit Hondschote*. - Westhoek., 5 (1988) 156-177, ill.
870. Vanlandschoot Romain, *Beschouwingen bij de 55 stellingen van dr. Henss over Europa und der neue Glaube (1942), een studie over Christendom en Nationaal Socialisme*. - Cyriel Verschaeve en de Tweede Wereldoorlog. Vers. 1987. Colloquiumnummer, 73-130, ill.
871. Verstraete D., *Gronden van Engelendale in de 18de eeuw*. - JBB., 21 (1988) 95-100.
- Dominicanessenklooster.
872. Vlamynck J., *Patroonheiligen van de parochies in het Bisdom Brugge*. - JBB., 21 (1988) 129-133.
- Zie ook nrs. 15, 29, 38, 39, 51, 101, 129, 131, 141, 194, 207, 253, 256, 264, 270, 280, 294, 296, 305, 311, 312, 317, 329, 331, 335, 352, 357, 358, 359, 368, 370, 395, 403, 411, 421, 427, 432, 445, 446, 451, 452, 457, 460, 461, 477, 487, 490, 491, 494, 520, 536, 557, 565, 578, 597, 611, 613, 619, 631, 632, 633, 634, 654, 659, 673, 688, 698, 710, 711, 730, 739, 762, 768, 774, 788, 883.

8. Geschiedenis van de Vlaamse beweging

873. Coenen Luc en de Vos Luc, *De taalagitie in het Belgisch leger tijdens de Eerste Wereldoorlog*. - WT., 47 (1988), 140-152, 196-219.
874. De Deygere Renaat, *De beweegredenen van Verschaeves houding tijdens de bezetting*. - Cyriel Verschaeve en de Tweede Wereldoorlog, Vers. 1987. Colloquiumnummer, 15-72, ill.
875. De Wever Bruno, *Verschaeve en het Oostfront*. - Cyriel Verschaeve en de Tweede Wereldoorlog, Vers. 1987. Colloquiumnummer, 131-179, ill.
876. Everaert D., *De spelersafdeling van de Sint-Donaasgilde, onder de vleugels van Edward van Robays*. - B., 88 (1988), 201-217, ill.
- Over de toneelactiviteiten van de oud-leerlingenbond van het Sint-Lodewijkcollege in Brugge.
877. Pollers Greta, *Het DeVlag-weekblad Balking over Cyriel Verschaeve en de Vlaamse Beweging*. - Cyriel Verschaeve en de Tweede Wereldoorlog, Vers. 1987; Colloquiumnummer, 205-213, ill.
878. Van Den Driesche Pol & Verlinde Rik, *Volk word staat : zestig keer op bedevaart naar de Ijzer*. S.l., s.n., 1988, 141 blz., il.
879. Van Hees P., *De taalgrens in discussie*. - WT., 47 (1988) 236-246.
880. Vanlandschoot Romain, *Chronologie van de Tweede Wereldoorlog omtrent Cyriel Verschaeve*. - Cyriel Verschaeve en de Tweede Wereldoorlog, Vers. 1987. Colloquiumnummer, 215-284, ill.
- Zie ook nrs. 38, 39, 65, 307, 310, 311, 315, 342, 352.

9. Militaire geschiedenis

881. Becquaert N. en Bourgeois J., *Archéologie des guerres mondiales : abris découverts à Comines et à Ploegsteert*. - MSHC. 18 (1988) 567-570.

882. Coornaert Maurits, *De forten van het Brugse Vrije tijdens de tachtigjarige oorlog*. - RP., 30 (1988) 141-160.
883. Decuyper P., *Vraag van ter dood veroordeelde protestant om bijstand van een katholiek priester, 1710*. - B., 88 (1988) 443-445.
In Kortrijk, deserteur.
884. Degrande Valentin, *Emiel Sys in de Grote Oorlog (IV)*. - Arsbroek, 5 (1988) 85-91.
Vervolg van Boekenschouw 1987, nr. 1216.
885. De Grijsse Achille, *De Slag van Groeninghe voor, gedurende en na de Guldensporenslag*. - HGOK., 54 (1988) 283-313, ill., krt.
886. Depauw Cl., *Les guerres de Tournai (1477-1478) et les guerres de Flandre (1487-1490) dans la région*. - MSHM., 10² (1988) 19-43.
887. Depoorter Chr., *Het 713th Belgian Field Artillery*. - AdS., 18 (1988) 25-31, ill., krt.
In de Eerste Wereldoorlog ter versterking van het Ieperse front, onder Brits bevel.
888. Esther J.P., *Dichtgevroren Brugse vesten in de strenge winter 1676-1677*. - BO., 28 (1988) 195-200.
Over het ijsvrij houden van het bolwerk op de stadswallen in de zeventiger jaren van de 17de eeuw.
889. Jacobs Mariëtte, *Naamstenen 1914-1918 : 25 gedenkstenen opgericht tussen 1984 en 1988 ter herinnering aan het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog en aan het overlijden van koning Albert*. Brugge, Provinciale Dienst voor Cultuur, 1988, 112 blz., ill.
890. Merlevede Daniël, *Genealogie ; verder dan je neus lang is...* - VS., 24 (1889) 417-420.
Over militaire en sociale geschiedenis van de Westhoek, 17de-19de eeuw.
891. Milleville J., *La section de Ten-Brielen (Comines) de la Fédération nationale des Anciens combattants*. - MSHC., 18 (1988) 223-246.
892. Notteboom H., *Versterkingswerken te Middelburg*. - HBM., 1 (1987) 173-177.
893. *Oorlogsbelevissen 1940-1945*. - BdK., 30 (1988) 97-152, krtm.
Herinneringen van J.J. Veys, F. Wagemans, G. Verhaeghe, L. Ysebaert, M. Decroos, M. Messiaen, A. Dawyndt, M. Wackemier, L. Dewaele, H. Plesier, A. Vanhuyse, R. Hoedt.
894. Porhel J.L., *Les naufrages au large de Dunkerque (XVIIIe-XXe s.)*. - RSDHA., n° 22 (december 1988), 147-152.
895. Siffer M., *Nieuwpoortse visserijboten op de Brugse reien in 1944*. - MV., 11 (1988) 961-962.
Om te ontsnappen aan bomaanvallen.
896. Travers Robert, *De wonderbare Kerstdagen van 1914*. - IJzb., 18 (1988) 351-352, ill.
Soldatenverbroedering aan de IJzer in Diksmuide.
897. Unruh Karl, *Langemarck, Legende und Wirklichkeit*. Koblenz, Bernard & Graefe Verlag, 1986, 216 blz., ill., krtm.
Vlaanderenslag, oktober 1914.
898. Van Poucke Guy, *Niet langer geheim*. Gent, Verbeke, 1987, IX - 411 blz., ill.
Verzet in de sector Brugge - Oostende tijdens W.O. 2.
899. Verschueren Robert, *Houthulst in oorlog en verzet*. - Bijdrage tot de geschiedenis van Houthulst. Van 19de-eeuwse parochiestichting tot gemeente (1928), Houthulst 1988, 45-56, ill.
Beide wereldoorlogen.

900. Vlaemynck Joris, *Het Kasteel van Esen*. - DD., 7 (1988) 3, 4-66, ill.
Belangrijk voor het krijgsverloop in okt. 1914.
901. Wauters C. en Speleers F., *Bijdragen tot de geschiedenis van wereldoorlog II*. - JGOKW., 16 (1988) 315-396.
In Anzegem, Avelgem en in heel Zuidwest-Vlaanderen.
- Zie ook nrs. 5, 38, 65, 92, 250, 266, 273, 274, 288, 293, 297, 325, 342, 349, 350, 352, 385, 397, 469, 511, 521bis, 525, 532, 543, 591, 594, 598, 600, 606, 612, 702, 704, 798, 811, 870, 873, 874, 875, 880.

10. Geschiedenis van de wetenschappen

902. Blondeau Roger-A., *Ferdinand Verbiest s.j. als wetenschapsmens 1688-1988*. Roesbrugge, Schoonaert, 1988, 141 blz., ill.
903. Golvers Noël en Libbrecht Ulrich, *Astronoom van de Keizer : Ferdinand Verbiest en zijn Europese sterrenkunde*. Leuven, Davidsfonds, 1988, 252 blz., ill.
Zie ook nrs. 268, 312, 316.

Lijst van afkortingen en gedepouilleerde tijdschriften

- A. = Augustiniana, Heverlee.
 AB. = Analecta Bollandiana, Brussel.
 ABB. = Archief- en Bibliotheekwezen in België, Brussel.
 ABVH. = Annalen van de Belgische Vereniging voor Hospitaalgeschiedenis, Brussel.
 AdS. = Aan de Schreve, Poperinge.
 AESC. = Annales, Economies-Sociétés-Civilisations, Parijs.
 AHN. = Acta Historiae Neerlandicae, 's-Gravenhage.
 ALW. = Annalen van de Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas, Sint-Niklaas.
 AM. = Appeltjes van het Meetjesland, Eeklo.
 Archaeologica Belgica, Brussel.
 Archaeologia Mediaevalis, Brussel.
 Archeologie, Brussel.
 Arsbroek, Assebroek.
 The Art Bulletin = The Art Bulletin. A quarterly published by the College Art Association of America, New York.
- B. = Bieckorf, Brugge.
 't Beertje, Volkskundige almanak, Brugge.
 BG. = Bijdragen tot de Geschiedenis, inzonderheid van het hertogdom Brabant, Antwerpen.
 BGTWO. = Bijdragen tot de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog, Brussel.
 BGWZ. = Bijdragen tot de Geschiedenis van West-Zeeuws-Vlaanderen, Aardenburg.
 BIHBR. = Bachten de Kupe, Westende.
 BMGN. = Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden, 's-Gravenhage.
 BO. = Brugs Ommeland, Sint-Andries (Brugge).
 BROB. = Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.

- BS. = Brugge die Scone, Brugge.
BSAM. = Bulletin trimestriel de la Société académique des Antiquaires de la Morinie, Saint-Omer.
BTFG. = Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, Brussel.
BTMG. = Belgisch Tijdschrift voor Militaire Geschiedenis, Brussel.
BTNG. = Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, Gent.
BTNZ. = Belgisch Tijdschrift voor Numismatiek en Zegelkunde, Brussel.
B TOK. = Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis, Brussel.
The Burlington Magazine, Londen.
C. = Cîteaux. Commentarii cistercienses, Achel.
CarB. = Carolus Bonus, Torhout.
CB. = Cahiers Bruxellois, Brussel.
CBG. = Collationes, Brugge.
CCM. = Cahiers de civilisation médiévale, Poitiers.
CII. = Cnoc is ier, Knokke.
Coc. = Coclariensia. Driemaandelijks tijdschrift van de gemeentelijke kring voor heemkunde van Groot-Koekelare : Koekelare, De Mokker, Zande en Bovekerke Koekelare.
Cur. = Curtricke, Kortrijk
DD. = Den Dyzere, Diksmuide.
Derlike. = Derlike. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkring Dorp en Toren, Deerlijk.
DH. = Den Hert, Ingelmunster;
DJ. = Ledenblad. Heemkundige Kring David Jonckheere, Aartrijke.
Dot. = Dottiniacas, Dottenijs.
De Duinen = De Duinen. Bulletin van het wetenschappelijk en cultureel centrum van de Duinenabdij, Koksijde.
EHR. = The Economic History Review, Londen.
Ern. = Ernigahem, Geschied-, heem- en familiekundige kring, Eernegem.
F. = Franciscana, Sint-Truiden.
FN. = De Franse Nederlanden. Jaarboek uitgegeven door de stichting Ons Erfdeel, Rekem.
Francia = Francia-Forschungen zur westeuropäischen Geschichte, Parijs.
Gazette des Beaux-Arts, Parijs.
GB. = Gentse bijdragen tot de Kunstgeschiedenis, Gent.
GiK. = De Gidsenkring, Brugge.
GK. = Gezellekroniek, Antwerpen.
GP. = De Gulden Passer, Antwerpen.
Gr. = Graningate, Middelkerke.
GS. = Het Gebied van Staden, Staden.
GT. = Ghendtsche Tydinghen, Gent.
GZ. = Gezelliana, Antwerpen.
HBBO. = Heemkundige Bijdragen voor Brugge en Ommeland, Sint-Andries.
HBM. = Heemkundige Bijdragen uit het Meetjesland, Eeklo.
Heemschut = Heemschut, Amsterdam.
Helinium = Helinium, Wetteren.
HEM. = Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis "Société d'émulation" te Brugge.
HG. = Hansische Geschichtsblätter, Keulen.
HGOK. = Handelingen van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Kortrijk.
HKCG. = Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, Brussel.
HKCUOW. = Handelingen van de Koninklijke Commissie voor de uitgave van oude wetten en verordeningen van België.

- HKZNM. = Handelingen van de Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor taal- en letterkunde en geschiedenis, Brussel.
- HMGOG. = Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent.
- IJZB. = De IJzerbode, Roesbrugge-Haringe.
- IK. = Iepers Kwartier, Ieper.
- Informatiebulletin Stedelijke Musea, Brugge.
- Jaarboek van het Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde, Brussel.
- Jaarboek van de Stedelijke Musea, Brugge.
- JBB. = Jaarboek van de Heemkundige Kring "Bos en Beverhoutsveld", Oedelem.
- JGOKW. = Jaarboek van de Geschied- en Oudheidkundige kring "De Gaverstreke", Waregem.
- JHC. = Jaarboek Heemkring Ter Cuere, Bredene.
- JHKH. = Jaarboek van de Heemkundige Kring Houtland, Torhout.
- JHKS. = Jaarboek van de Heemkundige Kring "Het Scheldeveld", Sint-Martens-Latem.
- JKVDP. = Jaarboek van de Heemkundige Kring Karel Van de Poele, Lichtervelde.
- Journal of the Warburg and Courtauld Institutes, New York.
- JRB. = Jaarboek van de Heemkundige Kring "Rembry-Barth", Menen.
- KB. = Kontaktblad Gidsenbond Brugge en West-Vlaanderen, Brugge.
- KVA. = Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor taal- en letterkunde, Gent.
- LA. = Het Land van Aalst, Aalst.
- LB. = Het Land van Beveren, Beveren-Waas.
- LG. = De Leiegouw, Kortrijk.
- Lias = Lias, Sources and documents relating to the early modern history of ideas, Amsterdam.
- LvdW. = Land van de Woestijne, Aalter.
- MD. = Mandeldal, Roeselare.
- MGN. = De middelaar tussen de genealogische navorsers, Brussel.
- ML. = Museumleven, Brugge.
- M&L. = Monumenten & Landschappen, Brussel.
- Molenecho's = Molenecho's, Tweemaandelijks orgaan van "Molenzorg" v.z.w. tot behoud van onze molens, Zulte.
- MSHC. = Mémoires de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région, Komen-Waasten.
- MSHM. = Mémoires de la Société de Mouscron et de la région, Moeskroen.
- MV. = Mededelingenblad van De Vrienden van het Nationaal Visserijmuseum van Oostduinkerke.
- N. = Naamkunde. Mededelingen van het Instituut voor Naamkunde te Leuven en de Commissie voor naamkunde en nederzettingsgeschiedenis te Amsterdam.
- Nationaal biografisch Woordenboek, Brussel.
- NRA. = Nieuwe Rumbeekse Avondstonden, Rumbeke.
- O. = Ostendiana, Oostende.
- OE. = Ons Erfdeel, Rekkem.
- OGE. = Ons Geestelijk Erf, Antwerpen.
- OH. = Ons Heem, Sint-Martens-Latem.
- OM. = Ons Molenheem, Nieuwkerken.
- Orgelkunst, Grimbergen.
- OR. = Oud Ruysselede, Ruislede.
- Oud Holland = Oud Holland. Uitgave van het Rijksbureau voor Kunstshistorische Documentatie, 's-Gravenhage.
- OZ. = Oostvlaamse Zanten, Gent.

- P. = Le Parchemin, Gentbrugge.
Pl. = De Plate, Oostende.
R. = Rollariensia, Roeselare.
RB. = Revue Bénédictine, Maredsous.
RH. = Revue historique, Parijs.
RHE. = Revue d'histoire ecclésiastique, Leuven.
Rijmtijd, Schoten.
RN. = Revue du Nord, Rijsel.
RP. = Rond de Poldertorens, Oostkerke.
RSDHA. = Revue de la Société dunkerquoise d'histoire et d'archéologie, Duinkerke
(voorheen : les Amis du Vieux Dunkerque).
RT. = De Roede van Tielt, Tielt.
S. = Scriptorium, Brussel.
Schr. = Het Schrijverke. Orgaan van de Culturele Kring Sint-Anna, Brugge.
SE. = Sacris Erudiri, Steenbrugge.
SL. = Standen en Landen, Leuven.
SOCW., Jaarboek = Jaarboek van de Stedelijke Oudheidkundige Commissie, Wer-
vik.
SpH. = Spiegel Historiae, Bussum.
TG. = Tijdschrift voor Geschiedenis, Leiden.
TGB. = Tijdschrift (driemaandelijks) van het Gemeentekrediet van België, Brussel.
TM. = Ten Mandere, Izegem.
TRG. = Tijdschrift voor rechtsgeschiedenis, Groningen.
TSG. = Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam.
TT. = Taal en Tongval, Sint-Amandsberg.
V. = Vlaanderen, Tielt.
Vers. = Verschaeviana, Steenbrugge.
Viator = Viator, Los Angeles.
Het Visserijblad, Oostende.
VK. = Volkskunde, Antwerpen.

Register op de auteursnamen

Adriaens-Pannier A., 25, 757	Baeyens H., 759
Ainsworth Maryan, 758	Bailleur R., 637, 638, 639, 640
A.N.D., 511	Balis Arnout, 4, 760
Annoot Roland, 42, 361	Barbry N., 572
Anseeuw J., 10	Barra Jean-Marie, 522, 550
Arickx V., 290, 362, 672, 673	Bastiaen Filip, 674
Arnould Alain, 232	Baudouin Frans, 337, 760
Art J., 37	Baudson P., 25
Aubry M., 2, 3	Bauwens Jacques, 466
Backhouse M.-F., 401, 402, 403, 834,
835	Bauwens-De Jaegere Isabelle, 799
Baelde Guido, 493, 494	Becksmann R., 761
Baelde Désiré, 828	Becquart N., 881
Baelde M., 653	Becuwe F., 762
	Bedaux Jean Baptist, 833

- Bekaert Eric, 465
 Benoit Filip, 459, 460
 Beele Wilfried, 64, 65, 327
 Beusaert-Pattyn Guy & Ria, 525
 Bermejo E., 763
 Berteloot A., 66, 67
 Beun Jacques, 68, 354, 363, 424, 559
 Beyen J.J., 645
 Bilé Elic, 438
 Blicck G., 591
 Bloes Georges, 288
 Blondeau Roger-A., 52, 404, 902
 Boerrigter Edesius, 296
 Bollen M.J., 9
 Bols Lucien, 441, 442
 Bonaert Baron, 282, 298
 Bonanno A., 740
 Boncquet P., 268, 508, 512
 Bonneure Fernand, 258, 314
 Boone M., 675
 Bossu J., 264
 Bossu Peter, 53
 Boucher S., 105
 Boudry E., 836
 Boudry Martin, 676
 Bougard P., 405
 Bourgeois J., 10, 106, 107, 108, 109,
 110, 111, 112, 113, 114, 115,
 116, 117, 229, 230, 881
 Bovesse J., 37
 Braeckman K., 117
 Braedt André, 597
 Brandt Cyriel, 430, 431, 677
 Briels Jan, 765
 Brouwers L., 837
 Bruggeman Albert, 338, 766
 Bruggeman Leon, 678
 Brown Catherine, 838
 Bulcaen Romain, 461
 Bungeneers J., 110
 Bussers M., 27
 Byttebier Freddy, 261
 Caes W., 10
 Cameron H.K., 234
 Calmeyn R., 513
 Cappon Géry, 650
 Cardon B., 767
 Casier L., 13
 Castelain R., 435, 490
 Catteeuw Maja, 514
 Cauchies J.-M., 37
 Cauwe L., 829
 Cauwe Roger, 462, 839
 Christiaens M., 345
 Claeys Maria, 598, 599
 Cloet M., 30
 Coenen Luc, 873
 Comblen-Sonkes M., 6
 Cools E., 118, 119
 Coornaert Maurits, 10, 54, 458, 652,
 768, 882
 Coulier E., 33, 300
 Cousse Roger, 676
 Coutant Yves, 792
 Couttenier P., 840
 Couttenye A., 580
 Craeybeckx J., 402, 835
 Crombé Ph., 111, 121, 122
 Dalle G., 33, 300, 679
 Danhieux L., 13
 Dansercoer R., 747
 Dauchy Serge, 654
 Dawyndt A., 893
 Debacker Roger, 600, 601
 Debonne S., 123
 De Borchegrave O., 425, 769
 Debrabandere Frans, 69, 70, 71, 72, 73,
 74, 75, 76, 77, 78
 Debrabandere Paul, 364, 515, 799
 Debrock Walter, 274, 283, 297, 325,
 349, 350
 De Brauwere J.G., 564, 565, 680
 De Brouwere M., 277, 467
 De Bruyne Michiel, 281, 365, 728
 De Busschere K., 79
 Decalf G., 80
 De Clerck Gustaaf, 443, 444
 De Clerck K., 748
 Declercq Georges A., 97, 406, 841, 842
 Declercq P.J., 770
 De Clippele-De Bleser Ch., 124
 Decock Christa, 275
 Decock Emiel, 419, 420
 De Cock S., 125, 126, 127, 220
 Decoodt W., 20
 Decoutere Albert, 771
 Decraene R., 536
 Decroos M., 646, 893
 Decroubele Maurice, 556
 Decuyper P., 729, 883
 De Deygere Renaat, 874
 Defraeye Hugo, 262, 463
 Degrande Valentin, 426, 884
 De Grendele J., 13
 De Groër Georgette, 730
 De Groof Bart, 81
 De Groote J., 13

- De Grijse Achille, 885
Deguffroy Geert, 602
De Kezel L., 681
De Laere Robert, 255, 279, 322, 323,
326
De Langhe J.E., 82, 83, 84
Delcourt A., 110
Deldaele Patrick, 772
Deldicque H., 85
De Leersnijder Emilienne, 603
Deleu Frank, 516, 773
Delmaire B., 73
Delmotte M., 610
Delva A., 13
Demarest Hendrik, 289, 366, 367, 368,
369
De Meester P., 128
Demeestere Helena, 682
Demerre G., 56, 359, 774
Demeulemeester A., 351
De Meulemeester J., 129, 130, 131,
132, 133
De Meulenaere F., 577, 629
De Mey J., 235
Demeyer F., 10
Demolon P., 134
Demoen Herman, 468, 576, 775
De Mulder L., 370
Dendoncker P., 505
Denewet Lieven, 683, 684, 685, 776
Denijs Bertrand, 352
Denys F., 581
Denys Ronny, 469
De Paepe Jozef, 635
Depaeuw R., 371
Depauw Claude, 7, 686, 886
Depoorter Chr., 887
Depredomme Jozef, 332, 604
Deroex D., 241
Derolez J., 276, 293
Derville A., 57
De Schietere de Lophem A., 13
De Schrijver D., 436, 437, 844
De Sempel F., 112, 113, 630
Desmedt Marcel, 421
Desmedt J., 517, 633
Desmulliez Janine, 407
Desnerck Roland, 86
Desapper Georges, 439
Desportes P., 408
Despriet Ph., 135, 491, 518, 845
Desreumaux J., 136, 642, 643
Desseyen Jef, 523
De Swaef W., 137, 138
Detaeviernier M., 236
De Tollenaere F., 87
Devadder J., 846
Devos P., 847
Devisscher Hans, 8
De Vleeschauwer Camiel, 249
Devliegher Luc, 10, 13, 130, 131, 777,
778, 779, 780
Devoldere W., 88, 257
De Vos Dirk, 781, 782
De Vos Luc, 873
Devriendt H., 139
De Vriendt Jacques, 287
Devroe Constant, 500
De Vroede M., 9
Devyt C., 783
De Waele G., 848
Dewaele Katrien, 849
Dewaele L., 893
Dewaele M., 504
Dewanckel Koen, 687
Deweerd Antoon, 592
De Wever Bruno, 37, 875
De Wilde E., 27
Dewilde M., 129, 130, 131, 140, 141,
142, 143, 144, 145
De Win P., 655
De Winter Patrick M., 784
Dewitte Alfons, 22, 89, 312, 372, 427,
445, 446, 656, 657, 732
De Witte G., 578
De Witte H., 10, 13, 146, 147, 148
Dewulf Daniël, 409, 440
Dewulf-Heus R.L., 43
De Zegher C., 785
Dezutter W.P., 10, 149, 688
D'haen Christine, 733
D'hondt J., 10, 13, 447, 449, 689
D'Hondt Willy, 428
Dogaer G., 11
Dollinger Philippe, 690
Donche P., 250, 292
Dreesen J.B., 535, 566, 567
Ducatteeuw E., 277, 467
Dufournet J., 734
Duke A.C., 402, 410, 835
Dumont M.-E., 37
Dumortier Cl., 11
Duplessy Jean, 237
Duthoy J.J., 786
Duverger E., 285
Duvosquel J.-M., 13, 92, 238, 328, 506,
579, 850

- Duyck René, 313
 Eeckeman W., 43
 Eeckhout Paul, 787
 Eryvnc Anton, 130, 218
 Esther J.P., 10, 788, 888
 Everaert D., 876
 Falkenburg Reindert L., 239
 Farasyn Daniel, 150
 Folie J., 11
 Follens N., 634
 Franchoo André, 622, 623, 624
 François L., 37, 330
 Gahide R., 12
 Gaier Cl., 11
 Gaus H., 37
 Geirnaert Noël, 13, 22, 37, 44
 Gelaude Frank, 605
 Gerritsen Marinel, 90
 Gesquière W., 789
 Gevaert Ferdinand, 14, 91
 Ghekiere Patricia, 373
 Gheysens J., 489, 647
 Ghyselbrecht A., 45, 240
 Ghyssaert Jozef, 15
 Gibson Walter S., 790
 Gillard P., 374
 Girouard Mark, 691
 Goderis J., 151, 152, 153
 Goddeeris J., 295
 Goddeeris John, 593, 791
 Goeminne Luc, 792
 Goethaels Rika, 375
 Goetinck M., 10, 793, 794
 Golvers Noël, 903
 Goossens Miek, 795
 Goubitz O., 154
 Goussaert Reinhilde, 796
 Goyens M., 692
 Goyens de Heusch Serge, 797
 Greilsammer Myriam, 658
 Gricourt D., 241
 Guyotjeannin Olivier, 411
 Haeghebaert Luc, 334, 526, 527
 Haesenne-Peremans N., 37
 Hageman Marc, 412
 Hannoune R., 155
 Heesterbeek-Bert C., 27
 Hélin E., 37
 Hendrickx F., 16, 17
 Heuclin Jean, 851
 Heugebaert A., 95
 Heus Jef, 145, 156, 501
 Hillewaert B., 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 222
 Hoedt R., 893
 Hogenhout-Mulder M., 735
 Hollevoet Frans, 606, 693
 Hollevoet Y., 162, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176
 Hoornaert Geert, 267, 344, 594, 595
 Hoste Ivan, 694
 Hoste Robert, 302, 303
 Hostyn Norbert, 318, 376, 568
 Houthaeve Robert, 557, 608, 651, 852
 Houwen J., 13
 Hugenholtz F.W.N., 736
 Hus J., 177
 Huyghebaert Jozef, 46, 320, 360, 737, 738, 739, 749
 Huys Patrick, 625
 Huys Paul, 18, 19
 IJsewijn J., 740
 Jacobs Mariette, 798, 889
 Jacobs V., 20
 Janssens D., 519
 Jaspaert K., 100
 Kenis Yvon, 242
 Kervyn de Volkaersbeke Benoit, 305
 Klausing Jef, 340, 377
 Koopmans Jelle, 741
 Lagrain R., 854
 Laleman M.C., 178, 179
 Lambert Sabine, 800
 Lambrecht D., 659
 Lams Lieven, 648
 Lane Barbara G., 243
 Lanszweert Willem, 284, 378, 695
 Laporte Jos, 302
 Larbouillat Jacques, 696
 Laureys A., 855
 Laureyssens W., 27
 Lauwers J., 58
 Lauwers Wilfried, 308, 356
 Le Bret M., 9
 Le Bourdelès H., 180
 Leclercq Jacqueline, 801
 Lecomte E., 619
 Lefèvre Patrick, 5
 Lemaitre R., 802
 Le Maner M., 830
 Lemey Paul, 607
 Lemmens K., 697
 Le Loup Willy, 22
 Lemoine-Isabeau Cl., 92
 Lermyte Jean-Marie, 698
 Leroy M., 97

Boekenschouw

- Leroy Robert, 524
Lesage Xavier, 59, 493, 495, 699
Leune J., 244
Leuxe F., 11
Leys Fr., 742
Libbrecht Ulrich, 903
Libon J., 750
Lips E., 856
Lis Catharina, 37, 700
Loosveld L., 537
Lorette Jean, 5
Lory J., 9
Louis E., 134
Lowyck Antoon, 379
Maddens N., 23
Maes Patrick, 307, 572, 573, 574, 575
Maes Ronny, 614
Maenhout van Lemberghe V., 181
Mandelinck Gwy, 402, 835
Marchadour G., 317
Marchand Ph., 751
Marechal D., 13, 803
Marechal G., 37
Marynissen C., 24
Matten S., 492
Matthys A., 132
Meersseman G., 311
Merlevede Daniël, 890
Mertens J., 47
Mertens Ph., 25
Mertens R., 9
Messiaen M., 893
Metayer M., 660
Meulemeester Jean-Luc, 245, 380, 381, 382, 804, 805, 806
Meurissen Eric, 5
Meyers W., 37
Miedema H.T.J., 93
Milis Ludo, 407
Milleville J., 891
Missine Ronald, 422
Missine Gaston, 528
Moens F., 655
Moeyaert C., 94, 383, 384
Monballyu J., 661
Monthaye A., 620
Mortelmans Ronny, 701
Mostaert F., 182
Munaut A.V., 60
Mundy James E., 26
Mus Margaretha, 385
Muylaert W., 13
Naert Antoon, 183
Naert Urbain, 473, 474, 475
Nolf Bertrand, 386
Nolibos A., 405
Notebaert E., 206
Notteboom Hugo, 423, 534, 858, 892
Nuyttens M., 28, 471
Ocquet G., 387
Ollinger-Zinque G., 25
Onselaere A., 702
Opsommer Rik, 333, 343, 662, 663, 664, 665
Opstaele Piet, 299
Opstaele Georges, 522
Owens Schaeffer Jean, 808
Pacco M., 27
Papin K., 582, 583
Paravicini W., 666
Parez R., 95
Pauwels H., 27
Périer-D'Ieteren C., 809
Petit R., 37
Philippe Paul, 5
Philippot Paul, 810
Pieters M., 184, 185
Pille R., 538
Plas H., 9
Platelle H., 13, 858
Pleij Herman, 831
Plesier H., 893
Plesier José, 625
Plummer John S., 48
Pollers Greta, 877
Pollet Jules, 294
Porhel J.L., 894
Prevenier W., 37, 703
Prinzie Jean-Pierre, 388
Putman R., 186
Pyncket M., 236, 291, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546
R.K., 31
R.L., 389
Raveschot P., 179
Rau Jaak A., 447, 450
Renier J.P., 644
Roberts-Jones, Ph., 27
Roelens P., 112, 113, 114, 115
Rogge M., 126, 187, 188, 189, 220
Rombaut Hans, 96, 97, 667
Rommelaere J., 10, 110
Rommelaere-Pesbrugge G., 493
Ronse-De Craene H., 251, 584
Ropital J.F., 134
Rotsaert Freddy, 14, 550

- Rotsaert Jan, 451
 Rotsaert Koen, 752, 753
 Rotsaert-Lingier Lucien, 612
 Royalton-Kisch Martin, 811
 Ryckaert M., 10, 13, 30, 190, 214
 Ryserhove Alfons, 432, 621
 Sanders J., 61
 Savels Gilbert, 390
 Schacht Simonne, 32
 Scholliers P., 720
 Schoonaert G., 585, 754, 859
 Schoonheere A., 266, 507
 Schorreel Erna, 429
 Schot J., 704
 Schotte B., 391
 Schouteet A., 254, 256, 319
 Scufflaire A., 37
 Sebrechs Frank, 342
 Semey J., 231
 Serck L., 11
 Seynaeve Edgard, 273
 Seys Raf, 502
 Sieben Luc, 5
 Siffer M., 895
 Silver Larry, 812
 Simons Ludo, 832
 Six J., 13
 Simon F., 9
 Slos Etienne, 433
 Smits Arnoldus, 336
 Smeyers M., 767, 813
 Soenen M., 186
 Soers K., 191
 Soly Hugo, 700, 705
 Sosson J.P., 706, 707, 708
 Speleers F., 347, 901
 Spufford Peter, 709
 Stes B., 547
 Stevens Marcel, 510
 Stockman Luc, 13, 472, 611, 860
 Stols Eddy, 278
 Strobbe J., 315
 Storme H., 710
 Sœur Hélène, 815
 Sutton Edna, 816
 Swimberghe Piet, 192, 193
 Symaëys André, 476
 Taeldeman J., 98
 Termote Johan, 33, 139, 152, 153,
 163, 194, 195, 196, 197, 198,
 199, 200, 201, 202, 203, 204,
 206, 207, 208, 209, 210, 211,
 300
 Terrier D., 413
 Therry Marc, 711, 861, 862
 Theys J., 712
 Thoen H., 212, 213, 214
 Thomas Piet, 743
 Thurman P., 520
 Tieghem G., 105
 Tillie Willy, 586, 587
 Timperman M., 207
 Titeca OMER, 260
 Tits-Dieauide M.-J., 37
 Travers Robert, 896
 Trialle-Closset C., 37
 Trio P., 864
 Trips Eduard, 316
 Unruh Karl, 897
 Urbach S., 817
 Valcke L., 13
 Vallaëys Frank, 531, 532
 Vanacker Jan, 33, 99, 265, 300, 343, 353,
 392, 627, 628
 Van Acker L., 280, 286, 360, 393, 521,
 558, 613, 618, 631, 668, 669, 670,
 671, 713, 715, 716, 717, 865
 Vanalderweireldt Edouard, 569
 Van Belle W., 100
 Van Biervliet Aubert-Tillo, 358
 Van Biervliet Lori, 49, 263, 718, 744, 818,
 866
 Vanbossele José, 521 bis
 Van Buggenhout J., 616
 Van Cleven Jean, 819
 Vandamme Ludo, 13, 22, 402, 414, 415,
 835, 867, 868
 Vandamme P., 208, 209
 Vandecandelaere Donald, 615
 Vande Castelee Ferdinand, 14
 Van De Catsyne Michel, 833
 Van de Lyssenthoek A., 588
 Van de Meulebroeke Godfried, 339
 Van den Abeele A., 259, 452
 Vandenberghe H., 589, 748
 Vandenberghe R., 50, 554, 555
 Vandenberghe St., 13, 116, 210, 215, 216,
 217, 246, 416
 Vandebroeke C., 13, 719
 Vandebussche Bart, 331, 477
 Vandebussche Koenraad, 306, 324, 478,
 479, 480, 481, 482, 483
 Vandebussche P., 755
 Vandebussche Richard, 270
 Van Den Driesche Pol, 878
 Van Den Eeckhout P., 720
 Van den Eijnde S., 34

- Van den Heuvel J.G.M., 636
Vandenhole F., 35
Vandepitte Germain, 530
Van der Bauwhede D.I.E., 869
Vandermaelen L., 609
Vandermeersch P., 13
Vermeulen G., 394
Vanderpijpen W., 13, 721
Van der Plaetsen P., 130, 218
Vanderstraeten L., 591
Van Derveeghe D., 37
Van der Wee H., 722, 725
Vandevenne G., 355
Vandewalle A., 10, 13, 36
Vandewalle F., 145, 156,
Vandewalle Georges, 529
Vandewalle P., 33, 300
Vandewalle Robert, 192
Van Doorselaer A., 127, 211, 219,
220
Vandormael H., 20
Van Durme L., 101
Van Eenoo R., 37
Van Elslande Rudy, 820
Van Hees P., 879
Vanheule Michiel, 821
Vanhove D., 221, 222, 223
Vanhoudt Hugo, 247
Vanhoutryve André, 272, 454, 455,
456, 822
Vanhuysse A., 102, 893
Van Iseghem A., 304
Vanlandschoot Romain, 38, 870,
880
Van Lennep G., 25
Van Loon J., 103
Van Mingroot E., 57
Van Moerbeke Toon, 39
Vanmoortel Heidi, 341
Van Neste A., 470
Van Neste Patrick, 493, 495
Van Oyen Inge, 823
Vanpeteghem Roger, 596
Van Poucke Guy, 898
Van Renterghem V., 748
Van Roeyen J.-P., 223, 224, 225,
226
Van Schoute R., 825
Vansevenant A., 395
Vansevenant M., 321
Van Severen A., 310
Vanthournout C., 133
Van Troostenberghe Carlo, 396,
533, 551, 552, 553
Van Tuijcom Carinne, 5
Van Vooren G.A.C., 723
Vanysacker C., 227
Vanysacker Dries, 457
Vella H.C.R., 740
Verbanck R., 570
Verbeke Antoon, 483, 484, 485, 486
Verberckmoes Johan, 278, 417
Verhaeghe F., 228
Verhaeghe G., 893
Verhasselt J., 630
Verheye Staf, 104, 271, 496, 497, 498, 499,
824
Verhulst Adriaan, 724
Verhulst Andrea, 40
Verhuyck Paul, 741
Verlinde Rik, 878
Vermaut Jozef, 725
Vermeulen F., 229, 230, 231
Vermeulen M., 464
Vermeulen U., 37
Verougstraete-Marcq H., 825
Verpaden John, 726
Veronée-Verhaegen N., 6
Verschuere S., 826
Verschueren Robert, 493, 899
Verstappen Jack, 397
Verstraete D., 871
Verstraete G., 590
Verstraeten Caroline, 745
Veys J., 434
Veys J.J., 893
Viaene Cesar, 252
Villeirs Ronny, 571
Vindevogel Philippe, 548, 549
Vlamynck J., 872
Vlamynck Joris, 62, 63, 269, 301, 329, 335,
348, 398, 399, 487, 649, 900
Vogelaar Christiaan, 41
Wackenier M., 893
Waeyaert Frans, 727
Wagemans F., 893
Walle J.-Cl., 632
Wante L., 346
Waterschoot H., 827
Warlop E., 248
Wastijn Patrick, 253
Wauters C., 901
Westenbroek J.J.M., 746
Wieck Roger S., 48
Windels R., 756
Witte E., 37
Witdouck R., 509
Wytteman J.P., 418
Ysebaert L., 893
Zutterman Henri, 562, 563

MEDEWERKERS AAN DEZE JAARGANG

F. Becuwe, Fortem 43, 8190 Alveringem
J. Bonny, Groot Seminarie, Potterierei 72, 8000 Brugge
M. Boone, Aannemersstraat 23, 9110 Gent
M. Cloet, Bergstraat 111, 3200 Kessel-Lo (Leuven)
G. Dalle, Leopold II-laan 8, bus 4, 8470 De Panne
L. Devliegher, Ten Hove 17, 8200 Brugge
A. Dewitte, St.-Sebastiaansstraat 9, 8202 Varsenare
L. François, p/a R.U.G., Blandijnberg 2, 9000 Gent
N. Geirnaert, Lindenstraat 11, 8020 Oostkamp
B. Janssens de Bisthoven, Langestraat 21, 8000 Brugge
J. Marechal, Peter Benoitlaan 31, 8200 Brugge
W. Muylaert, Jordaenslaan 51, 8370 Blankenberge
K. Rotsaert, Weimanstraat 30, 8411 Zuienkerke
M. Ryckaert, Henleykaai 42, 9000 Gent
A. Schouteet, E. de Neckerestraat 10, bus 2, 8000 Brugge
P. Soetaert, p/a K.U.L.A.K., E. Sabbelaan, 8500 Kortrijk
P. Swimberghe, Minderbroedersstraat 14, 8000 Brugge
M. Therry, Zonnebloemstraat 6, bus 7, 8800 Roeselare
S. Top, p/a K.U.L., Blijde Inkomststraat 21, 3000 Leuven
R.C. Van Caenegem, p/a R.U.G., Blandijnberg 2, 9000 Gent
A. Vanden Abeele, Stijn Streuvelsstraat 56, 8000 Brugge
S. Vandenberghe, Leopold I-laan 62, 8000 Brugge
A. Vandewalle, Ter Zwanekerke 60, 8200 Brugge
R. Van Eenoo, p/a R.U.G., Blandijnberg 2, 9000 Gent

REDACTIONEEL	3
--------------	---

BIJDRAGEN

M. THERRY, <i>Het gestrande huwelijksbootje in de 17de eeuw. Aanvragen tot scheiding van tafel en bed of tot ongeldigverklaring van het huwelijk, ingediend bij de Brugse officialiteit van 1615 tot 1690.</i>	5- 56
M. BOONE, <i>De souverain baljuw van Vlaanderen : breekijzer in het conflict tussen stedelijk particularisme en Bourgondische centralisatie.</i>	57- 78
F. BECUWE, <i>Van toevluchtshuis tot abdij. Grondinname en bouwgeschiedenis van de voormalige St.-Niklaasabdij te Veurne in de 17de eeuw.</i>	79-100
L. DEVLIEGHER, <i>Viering 150 jaar Genootschap, Brugge 25.11.89. Verslag</i>	163-166
P. SOETAERT, <i>Op zoek naar het eigen verleden. Historisch onderzoek en historische verenigingen in West-Vlaanderen.</i>	167-186
R. VAN EENOO, <i>150 jaar Genootschap voor Geschiedenis te Brugge.</i>	187-198
R.C. VAN CAENEGEM, <i>Laudatio</i>	199-202

OORKONDEN EN MEDEDELINGEN

A. SCHOUTEET, <i>De Brugse drukker Jan van den Dale, 1506-1564 of 65.</i>	101-107
B. JANSSENS DE BISTHOVEN, <i>Inventaris van het archief van Désiré de Haerne.</i>	108-142

BOEKBESPREKINGEN

W. VERBEKE ea., <i>Arturus Rex</i> . (N. Geirnaert)	143-145
S. SUE e.a., <i>lusti Lipsi epistolae pars III 1588-1590</i> . (A. Dewitte)	145-146
K. VANDENBUSSCHE, <i>Eernegem, 1792-1800</i> . (L. François)	203-206
W. LUSTENHOUWER, <i>De geschiedenis van het café-chantant</i> . (S. Top)	206-208
L. GEVERS, <i>Bewogen Jeugd</i> . (A. Vanden Abeele)	208-209
J. VAN WALLEGHEM, <i>Merckenweerdigste voorvallen, 1793-94</i> . (A. Vanden Abeele)	210
<i>Samenvattingen van licentiaatsverhandelingen KUL 1987 en 1988</i> . (A. Vandewalle)	211-212
M. THERRY, <i>De religieuze beleving</i> . (J. Bonny)	212-213
M. HAEGEMAN, <i>De anglofilie in Vlaanderen</i> . (J. Marechal)	214
M. CLOET - F. DAELEMANS, <i>Godsdienst, mentaliteit en dagelijks leven</i> . (J. Bonny)	215-217
	147-162
KRONIEK	219-241

BOEKENSCHOUW

243-304

GENOOTSCHAP VOOR GESCHIEDENIS

Zetel en correspondentieadres : Rijksarchief, Academiestraat 14, 8000 Brugge.

Redactieadres : Ter Zwanekerke 60, 8200 Brugge

Postrekening : 000-0107939-75 Genootschap voor Geschiedenis, Brugge.

Het Genootschap voor Geschiedenis «Société d'Emulation», gesticht in 1839, heeft tot doel de geschiedenis van het oude graafschap Vlaanderen en van de Provincie West-Vlaanderen te beoefenen en te bevorderen.

Het Genootschap geeft ieder jaar de «Handelingen» uit, waarin bijdragen over historische onderwerpen van allerlei aard opgenomen worden. Het tijdschrift in zijn huidige vorm is de voortzetting van :

- Annales de la Société d'Emulation pour l'histoire et les antiquités de la Flandre Occidentale : I (1839) - IV (1842).
- Annales de la Société d'Emulation pour l'étude de l'histoire et des antiquités de la Flandre : V (1843) - LIV (1904).
- Annales de la Société d'Emulation de Bruges. Revue trimestrielle pour l'étude de l'histoire et des antiquités de la Flandre : LV (1905) - LXXVI (1933).
- Annales de la Société d'Emulation de Bruges. Revue trimestrielle pour l'étude de l'histoire et des antiquités de la Flandre. / Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis, gesticht onder de benaming «Société d'Emulation» te Brugge. Driemaandelijks tijdschrift voor de studie van geschiedenis en oudheden van Vlaanderen : LXXVII (1934) - CXV (1978).

Verder worden door het Genootschap ook afzonderlijke studies uitgegeven, nu o.m. in een nieuwe reeks «Vlaamse Historische Studies». Hierin worden teksten van hoog wetenschappelijk gehalte, over onderwerpen die een brede belangstelling wekken, voorgesteld in een eigentijdse stijl en vorm.

Het lidmaatschap van het Genootschap kost jaarlijks 600 F. Dit geeft recht op de toezending van de «Handelingen» en op deelname aan de activiteiten van het Genootschap. Bovendien bekomt elk lid een korting van 20 % op de prijs van de jaargangen van het tijdschrift die vóór zijn toetreding zijn verschenen, en op alle afzonderlijke uitgaven. Lid worden kan (met opgave van naam, adres en beroep) door overschrijving van de lidmaatschapsbijdrage op de bovenvermelde postrekening.

BESTUUR : B. Janssens de Bisthoven (voorzitter), J. Marechal (ondervoorzitter), L. Valcke (secretaris-penningmeester), A. Vandewalle (redactiesecretaris), M. Cloet, D. Dalle, L. Devliegheer, A. Janssens de Bisthoven, J. Mertens, J. Monballyu, O. Mus, M. Ryckaert, A. Schoutet, A. Van den Abeele, C. Vandenbroeke, W. Vanderpypen en R. Van Eenoo.

ENKELE UITGAVEN NOG IN VOORRAAD :

- Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis*, (vanaf 1929 ; ontbreken : 1939, 1-2 ; 1963, 1-3 ; 1975, 1-2 ; 1976, 1-4 ; 1977, 1-2), per jaargang 500 fr.
- H. Dussart, *Fragments inédits de Rombout de Doppere, Chronique brugeoise de 1491 à 1498*. Brugge, 1892, in 4° XIV - 137 blz. 375 fr.
- A. Heysse, O.F.M., *Tabulae capitulares almae provinciae Sancti Joseph in comitatu Flandriae Ordinis Fratrum Minorum Recollectorum (1629-1796)*. Brugge, 1910, in 4°, XXV - 169 blz. 375 fr.
- L. Gilliodts-van Severen, *Mémoriaux de Bruges*. Dl. II, in 8°, 327 blz. 500 fr.
- A. Schouteet, *Een beschrijving van de Bogardenschool te Brugge omstreeks 1555 door Zeger van Male*, Brugge, 1960, in 8°, 225 blz. + 6 pl. 500 fr.
- A. Van Walleghem, *De oorlog te Dickebusch en omstreken 1914-1918*. Uitgegeven door J. Geldhof. Tweede en derde deel, in 8°, 256, 213 blz., ill ; samen 500 fr.
- J. Cuyper, *Journal de Campagne 1914-1917. Oorlogsdagboek van een hulpdokter bij het Belgisch leger*. Uitgegeven door A. De Cuyper. Brugge, 1968, in 8°, XXI - 242 blz., 5 pl. 500 fr.
- L. Devliegher, *Oorlogsdagboeken uit de streek tussen IJzer en Leie*. Brugge. 1972, in 8°, 247 blz. + 20 pl. 500 fr.
- J. Geldhof, *Het Handboek van P. Vandendorpe, pastoor van Nieuwkerke, (1730-1806)*. Brugge, 1974, in 8°, 310 blz. 500 fr.
- A. Schouteet, *Stadsarchief van Brugge, Regesten op de oorkonden. 1089-1300*, 1973, in 8°, 217 blz. (400 fr.). Tweede deel, 1301-1339. Brugge, 1978, in 8°, 362 blz. (600 fr.). Derde deel, 1340-1384. Brugge, 1979, in 8°, 352 blz. (600 fr.). Vierde deel, 1385-1420. Brugge, 1982, in 8°, 325 blz., (700 fr.). Samen 2.300 fr.
- J. Geldhof, *Oorlogsdagboeken over Ieper (1914-1915)*. Tweede deel. Brugge, 1977, in 8°, 472 blz. 700 fr.
- G. Gyselen en J. Hindryckx, *Veurne tijdens de wereldoorlog 1914-1918. Dagboek van Gesquiere*. Brugge, 1979, in 8°, 432 blz., ill. 700 fr.
- E. Dhanens, *De iconografie der Van Eycks*. Brugge, 1982, 88 blz., ill. (VHS1) 290 fr.
- A. Delva, *Vrouwengeneeskunde in Vlaanderen tijdens de late middeleeuwen*. Brugge, 1983, 240 blz., ill. (VHS2) 550 fr.
- J. Marechal, *Europese aanwezigheid te Brugge. De vreemde kolonies, 14de - 19de eeuw*. Brugge, 1985, 284 blz., ill. (VHS3) 980 fr.
- K. Geerts, *De spelende mens in de Boergondische Nederlanden*, Brugge, 1987, 200 blz., ill. (VHS 4) 650 fr.
- D. Vansacker, *Hekserij in Brugge. De magische leefwereld van een stadsbevolking, 16de-17de eeuw*, Brugge, 1988, 204 blz., ill. (VHS5) 795 fr.